“MEKÂN ANLATIMI”

METİN YARIŞMASI 2025

MİMARLAR ODASI

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org

“MEKÂN ANLATIMI

METİN YARIŞMASI 2025”

MİMARCA MEKÂN ANLATIMI METİN YARIŞMASI

2025

Yayına Hazırlayanlar
Devrim Yücel Besim
Mustafa Atun
Ezgi Şaker

Asli Jüri Üyeleri
Onur Olguner
(KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı)
Devrim Yücel Besim
(Jüri Başkanı)
Özlem Ünsal
Müge Cengizkan
Neşe Yaşın
Suha Özkan
Ozan Öztepe
(2024 Yarışma Birincisi)

Yarışma Düzenleme Kurulu
Devrim Yücel Besim
Mustafa Atun
Cemal Aktunç
(KTMMOB Mimarlar Odası Yazmanı)

Raportör
Ezgi Şaker

Kapak ve Grafik Tasarım
Gürkan Gökaşan

2026, Lefkoşa

ISBN: 978-605-5845-18-6

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Mimarlar Odası Başkanı, Onur Olguner 6

Seçici Kurul Raporu 8

Yarışma Katılımcılarının İsimleri ve Eserleri 12

Birincilik Ödülü 16

İkincilik Ödülü 23

Üçüncülük Ödülü 31

Özel Ödül (Çelen Mirata Birkan adına) 41

Mansiyon Ödülü 49

Mansiyon Ödülü 55

Mansiyon Ödülü 59

Mansiyon Ödülü 66

Seçkiler 74

MİMARLAR ODASI

MİMARLAR ODASI BAŞKANI'NDAN...

Değerli Mekân Anlatım Yarışması okurları,

Bu yıl da nitelikli ve zengin bir katılımla tamamladığımız Mekân Anlatım Yarışması'nın ürünlerini bir araya getiren bu değerli seçkiyi sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Yıllar önce Türker Aktaç başkanlığında hayata geçirilen, ardından Kozan Uzunoğlu'nun döneminde sürekliliği sağlanan bu kıymetli yarışmayı, 55. Dönem içerisinde ikinci kez tamamlamış olmanın onurunu oda başkanı olarak taşımaktayım.

Mesleğimizi tanımlarken, mimarlığı en iyi ifade ettiğine inandığım bir düşünce zihnimde her zaman yer etmiştir: Biz mimarlar işlevsel sanat üretiriz.

Dünyadaki pek çok meslek, iş–sanat–bilim üçlüsünün çoğunlukla iki bileşeninin kesişiminde konumlanır. Bir ressam üretimini sanat aracılığıyla gerçekleştirirken, bir mühendis bilimi mesleki pratiğiyle birleştirir. Mimarlık ise yüzyıllar boyunca bu üç alanı aynı potada eritebilen ender disiplinlerden biri olmuştur. Bir yapı bilimsel doğrulukla tasarlanmalı, işlevsel gerekliliklere yanıt vermeli ve aynı zamanda işlevsel olarak bina içerisindeki kullanıcı duygularını kullanım ihtiyaçlarına göre kurgulamalıdır. Bununla birlikte mimar; ofisini yönetmekten projelerini duyurmaya, üretim süreçlerini ekonomik dengeler içinde sürdürmeye kadar geniş bir sorumluluk alanını da üstlenir.

Özellikle 20. yüzyıl sonrasında mimarlığın temas ettiği bazı alanlar yeni uzmanlık disiplinlerine dönüşmüş olsa da, mesleğimizin sanatla kurduğu güçlü ve hayati bağ varlığını sürdürmektedir.

Çoğu zaman farkında olmasak da Louvre Müzesi'nde karşılaştığımız Venüs de Milo, renkleri arasında kaybolduğumuz Van Gogh'un 'Vazodaki Ayçiçekleri', Paris'te Rodin'ın 'Düşünen Adam' heykeli ya da Beethoven'ın 5. Senfonisi ile her temas edişimiz, mimari ufkumuzu zenginleştirir ve mesleki üretimlerimize yeni katmanlar kazandırır. Sanatın bu besleyici etkisi, mimarlık pratiğini daima ileriye taşır.

Tam da bu noktada Mekân Anlatım Yarışması, mimarlık ile bir başka sanat dalı olan edebiyat arasında güçlü bir köprü kurmaktadır. Edebiyat, aslında mimarlık için en önemli ifade alanlarından biri olarak görülebilir. Biz mimarlar yapıları tasalarken, iç sesimizin kılavuzluğunda yaşanacak mekanları kullanıcıların duygularını öngörerek ve hissederek öreriz. Tasarım sürecinde mimarın kendi iç sesiyle kurduğu bu yaratıcı diyalog, bana göre Mekân Anlatım Yarışması'nın vizyonunun merkezinde yer almaktadır.

Yaşanan mekânları ve onlarla kurulan duygusal bağları betimleyen bu değerli metinler, gelecekte tasarlayacağımız mekânlar için bizlere paha biçilmez bir düşünsel egzersiz sunmaktadır. Özellikle mimarlık yolculuğunun başındaki öğrenciler için bu yayınların bir kılavuz ve pusula niteliği taşıyacağına inanıyorum.

Buversile ile birbirinden kıymetli metinleri bir araya getiren 2025 Mekân Anlatım Yarışması Seçkisinin hazırlanmasında emeği geçen Yarışma Düzenleme Komitesi'ne, Asli Seçici Kurul'a, raportörümüze, katılımcılara ve Mekân Anlatım sürecini yıllardır özveriyle sürdüren Devrim Yücel Besim'e içten teşekkürlerimi sunarım.
Keyifle okumanız dileğiyle,
Saygılarımla,

Onur OLGUNER
KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı

SEÇİCİ KURUL RAPORU

KTMMOB Mimarlar Odası tarafından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye'de mimarlık ve ilgili meslek örgütlerine bağlı meslek insanlarına yapılan açık çağrıyla başlayan metin yarışmasının yedincisi sonuçlanmıştır. 24 Ekim 2025 tarihinde Lefkoşa'da, KTMMOB Mimarlar Odası Merkez Binası'nda gerçekleşen toplantı sonunda jüri üyeleri Devrim Yücel Besim (Jüri başkanı), Müge Cengizkan, Onur Olguner (KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı), Suha Özkan, Ozan Öztepe, Özlem Ünsal ve Neşe Yaşın, yarışmada ödüllerin sahiplerini belirlemiştir.

Bu yarışma, Kıbrıs ve Türkiye'de yapılı çevrenin oluşumuna katkıda bulunan meslek ortamının mimarlık ve edebiyat arakesitinde ürettikleri "sözleri" duymak ve mimari yazın alanında mekânsal belleğin oluşumuna katkı sağlamak açısından anlamlı; istikrarlı biçimde sürdürülmesi açısındansa değerlidir. Yarışma, sadece mimarlık ve edebiyat arasındaki ilişkiyi değil, aynı zamanda farklı disiplinlere ilgisi olan meslek insanları arasındaki ilişkilerin de güçlendirilmesini sağlamaktadır.

2025 yılının asli jüri üyeleri olarak, KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu'na destekleri; Yarışma Düzenleme Komitesi'ne yaşama geçirdikleri kurumsal süreç ve gerçekleştirdikleri özenli çalışma, üretimlerini paylaşan katılımcılara ise etkin ilgilerinden dolayı teşekkür ediyoruz.

VII. Mekân Anlatımı Metin Yarışması'na 48 katılımcı başvurmuş; bunlar arasından 47 eser değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye giren yazıların sayısında geçen yıla göre azalma görülmekle birlikte yazınsal değerlerinde fark edilir bir niteliksel zenginlik ve şartname koşullarına karşı titizlik olduğu görülmüştür. Ayrıca daha önceki yıllara benzer şekilde türler arasında deneme, öyküleme, anı, belgeleme gibi çeşitlenmeler olduğu gözlenmiştir. Eserlerde ele alınan temalar içinde "kentsel dönüşüm" konusunun öne çıktığı, coğrafyamızda yaşanmış deprem ve yangın gibi afetlerle ilişkili sorunların da gündeme taşındığı fark edilmiştir. Katılan eserlerde metni destekleyen çizim, fotoğraf, kolaj, eskiz gibi görselleştirmelerin kullanılmaya devam ettiği, geçen yıllardan farklı olarak yapay zekâ ile görselleştirmelerin üretildiği görülmüştür. Bu yılki yarışmada, geçtiğimiz dönemlerde olduğu gibi farklı meslek gruplarından katılımcılar (iç mimarlık, peyzaj mimarlığı) olmuş, ayrıca katılımcıların çoğunluğunun büyük kentlerden (Lefkoşa, Ankara, İstanbul) olduğu tespit edilmiştir.

Jüri değerlendirmesinde temel ölçüt olarak, gerçek ya da kurmaca mekânların temsil edilme biçimleri ve yorumlanışları, mekânın algı ve deneyimini aktarışındaki özgünlük ve duyarlılıkları, mimarlık disiplininin edebiyat içerisinde kendine nasıl bir yer edindiği, ana temsiliyet aracı olarak mimarlığın yazıya özgün katkıları göz önünde bulundurulmuştur. Bu çerçevede ödüllendirmelere ait değerlendirmeler gerekçeleriyle şöyledir:

Birincilik Ödülü
ALTI ARTI BİR / Gencay ÇUBUK

İstanbul'un tarihi semtlerini birbirini izleyen bölümlerde ele alan eserde yazar, bir güzergâh üzerinde ilerleyerek bireysel deneyimini anlatmış; kenti akılcı ve akıcı biçimde başarıyla aktarmıştır. Bilinçli bir tercihle sekanslı anlatım metne ritim kazandırmış, sekansların kısa tutularak yapılmış olması metin boyunca okuyucunun hayal kurmasına izin vermiştir. İç içe geçen metinlerde bütünsellik ve özgün bir dil yakalanmış; metin içinde kullanılan görsellerin metinsel anlatımla aynı dili tercih etmesi başarılı bulunmuştur. Yazar tarafından oluşturulmuş kolajların metinde ele alınan konuları doğrudan anlatmak yerine metni çoğalttığı ve zenginleştirdiği düşünülmüştür. Metin içindeki her bir cümlede imge yoğunluğu bulunurken sürekli mekâna / kentsel mekâna odaklanması eserin öne çıkmasını sağlamıştır.

İkincilik Ödülü
19.30 MEKÂNLARIM / İlda ERSEZER

Eserde 'demans mekân' olarak tanımlanmış Mithatpaşa bölgesi ve burada yaşanan insancıl bir ilişki üzerinden çeşitli ölçeklerdeki mekânlar farklı kullanıcıların bakışıyla başarılı biçimde aktarılmıştır. İç içe kurgulanmış iki metnin bir araya gelişindeki bütüncüllüğü ve büyük söz söyleme kaygısı olmadan yazı boyunca süren içtenliği değerli bulunmuştur. Kendini kolaylıkla okutan yapısı ve akışkan diliyle eser, içinde kullanılan siyah beyaz fotoğraflarla zenginleştirilmiştir. Ele aldığı konu itibariyle kolayca nostaljinin pasifizmine teslim olmak yerine, anlatım biçim ve dilinde klişelerden uzak durması ve bu tavrı metin boyunca eskiye özlem ve öykünmeye kapılmadan sürdürmesi başarılıdır.

Üçüncülük Ödülü
FLAVIANUS'TA BEŞ GECE / Efe YILDIRIM

Eserde, tarihi bir mekânın zamansal değişimi mekânı canlandırarak ve mekânı anlatıcı kılarak aktarılmıştır. Katmanlı bir öyküleme örneği olan eser, dönemsel anlatışıyla özgün ve değerli bulunmuştur. Öyküyü kurduran ustalıklarla ilerleyen metin içinde mekân daima başroldedir. Eser, imge – yoğun betimlemelerden ziyade düz ve akıcı bir anlatıyla odağını güçlendirerek biçimlenmiştir. Metni oluşturan parçalar, yazar tarafından düzenlenmiş siyah beyaz görsellerle desteklenmiştir.

Çelen MİRATA BİRKAN Özel Ödülü
KENDİNİ ANLATAN SATIRLAR / Abdullah CAN

Başkent Lefkoşa'da son yılların gündemine iz bırakmış, birçok karşı duruşa rağmen inşa edilmiş, kentsel ölçekte olup kentsel olamayan bir yapı olan Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nin oluşumu metinde çevresel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Anlatıyı yapı

SEÇİCİ KURUL RAPORU

ölçeğinden ülke coğrafyasına kadar genişleterek ele alması, bunu yaparken bir ağaç ve kentsel yeşil doku üzerinden anlatması değerli görülmüştür. Eser, Kıbrıs'ta yaşanan olayları kişisel bir bakış açısıyla tarihsel bir süreç içinde özetlerken, bunlarla ilişkili mekânları aktarmaktan ziyade okuyucuyu politik / çevresel bir bakışa yönlendirmiştir.

Mansiyon
KÖKLERİNDEN YÜKSELEN MEKÂN / Emre BİLİR

Eser, hatıra mekânlarını ağaçlar ve mevsimsel dönüşümleriyle aktarmaktadır. Çoğunlukla nostalji duyguları ve anlatısı ile ele alınabilecek çocukluk mekânları konusuna, beklenmedik biçimde onun pasifizmi üzerinden bakmadan iyi bir anlatı kurması, mekânı belirli işaretler üzerinden aktarması değerli bulunmuştur. Bununla birlikte edebi tasarımı olan eserde kullanılan fotoğrafların metnin gücünü zayıflattığı düşünülmüştür.

Mansiyon
DALGALARIN ÜZERİNDE UYANAN KENT / Büşra TANOĞLU

Distopik eser, mekânın değişkenliğini coğrafyanın (denizin) sürekli hareketliliği ve bir durumdan diğerine, bir gözlemden diğerine farklılık gösterme durumu üzerinden anlatmıştır. Kurgu hikâye türü olarak tanımlanabilecek eserin kent mekânı değiştikçe, toplumsal ilişkilerin de sürekli değişebileceğini anlatması, bunu göz ardı etmemesi, özgün ve tutarlı anlatımı değerli bulunmuştur.

Mansiyon
ATEŞTEN MASAL / Ferhat BULDUK

Eser, Kartalkaya'da yaşanan yangın faciasını, ülke gündemi ve coğrafyası içinde çoklu tartışılması gereken vahim bir olayı konu ederek önemli bir soruna, ajitatif olmayan bir anlatım biçimi ve diliyle değinmiştir. Kısa paragraflardan oluşan eser, metafor olarak içinde sakladığı konularıyla ilginç ve özgün bulunmuştur. Bununla birlikte metin ele alınan konunun yarattığı iç karartıcı duyguyu okuyucuya geçirmiş; mekânlar dizisini etkili biçimde aktarmıştır. Metne eşlik eden yapay zekâ ile oluşturulmuş görsellerin metnin odağını kaydırdığı düşünülmüştür.

Mansiyon
SENDEN SONRA BURALAR / Esra AKBALIK

Eser, kaybettiği bir yakınına dair öznel bir metin olarak ev-sokak-kent dizimini ve ilişkilerini aktarmış; farklı aktörler gözünden sürekli değişim içinde olan kenti ve insanı odağına alarak anlatmıştır. Katmanlı biçimi ve akıcı diliyle değerli bulunmuştur.

KATILIMCILAR

KATILIMCILARIN İSİMLERİ VE ESERLERİ

Tüm Katılımcılar (Liste, başvuru sırasına göre hazırlanmıştır)

1 Hikmet Temel AKARSU, SZABADSÁG KÖPRÜSÜ

2 Recep Güven BİRKAN, BİR BALKON, BİR SOKAK, KEDİLER VE DAHA NELER NELER

3 Ezgi Gizem DEMİR, BÜYÜK VALİDE HAN: TAŞLARIN HAFIZASI

4 Şimal Kesepa SARI, TAŞLARIN FISILTISI

5 Sibel AKAN, BUGÜNÜN SURİÇİ'NE BİR AĞIT

6 Nesrin ESKİN, AVLUMA AÇILAN PENCERE

7 Abdullah CAN, KENDİNİ ANLATAN SATIRLAR

8 Güliz Öktem Taşdemir, EŞİK'TE BELLEK: BALKON

9 Rozerin SARI, QUERENCİA

10 Emre BİLİR, KÖKLERİNDEN YÜKSELEN MEKAN

11 Betül KOYUNCU, TANIMLARIN ÜZERİNDE BİR TANIMSIZLIK MEKÂNI

12 Elif Nur KAÇAR, KÜÇÜK DÜNYA: PAYLAŞILAN ANILARIN MEKANI

13 Münevver ÖZGÜR ÖZERSAY, YATAK ODALARI

14 Melike Nur SARAYLI, ADI SANI OLMAYAN ADAMIN EVİ

15 Büşra UTLU ÖRSES, VALLETTA SOKAKLARI

16 Büşra TANOĞLU, DALGALARIN ÜZERİNDE UYUYAN KENT

17 Serkan Can HATİPOĞLU, DUYGULANIMSAL MÜŞTEMİLAT

18 İrem BALKA BOŞLUKTA YANKILANAN ADIMLAR

19 Emre PINAR, DUT AĞACININ ARKASINDAKİ BOŞLUK

20 Ferhat BULDUK, ATEŞTEN MASAL

21 Oğuz YILMAZ, BİR OCAK DAHA SÖNDÜ

22 Eser BANKI, KOCAÇEŞME'DE SON DURAK: CUMBALI KÜTÜPHANE

23 Elif Betül ALTUN, KAYIP SARAYIN SIRLARI

24 Eda VARDAR, SPOLIA VITAE

25 İlda ERSEZER, 19:30 MEKANLARIM

26 Esra AKBALIK, SENDEN SONRA BURALAR

27 Melek DÜLGEROĞLU, KAPADOKYA'NIN SESİNDEN

28 Gencay ÇUBUK, ALTI ARTI BİR

29 Berivan PÜTÜN, GEÇMİŞİN GÖLGELERİ

30 Kübra YALÇINKAYA, MEKÂNIN TANIKLIĞINDA: KARAHÖYÜK

31 Nurtaç POLAT, GÖÇ

32 Özlem ALACA TINMAZ , HAYAL ÇİZEN OKUL

33 Barış KAPTANOĞLU, EKSİK GÜNEŞ

34 Efe YILDIRIM, FLAVIANUS' TA BEŞ GECE

35 Cenk CİHANGİR, AİT

36 Berhan ULUDAĞ, HARD ROCK CAFE ANKARA

37 İrem ÖZDEMİR, KAÇ YIL, KAÇ ADIM, KAÇ YEDİ

38 Merve YALÇINKAYA, TAŞ DUVAR

39 Işıl ÖZBAY TARHAN, DÜNYADA MEKAN

40 Diskalifiye

41 Emine İnci ŞAHİN, ONUN PEŞİNDE

42 Sıdıka ÇAKIL, YERLER VE İZLER

43 Birsu DOĞAN, SARKAÇ

44 Esra ERŞAHİN SOLTEKİN, YAZGI

45 Münteha ARABALI TATAR, PEŞREV

46 Fatma KARAKAŞ, TAHİNLİ RÜYA: TAŞIN HAFIZASI, RUHUN YANKISI

47 Rabia ÇİL, İNSAN

48 Süleyman Burçak ÇIKRIKÇI, ONUN ANLATTIĞI EV ÜZERİNE

ÖDÜL ALAN ESERLER

YARIŞMA BİRİNCİSİ

GENCAY ÇUBUK

Altı Artı Bir

Manifaturacılar'dan Yeşildirek'e giderdim önce. Kurşunlu ve Abud Efendi'de oyalanırdım sonra ve Bankalar'dan Galip Dede'ye çıkıp dönerdim Zeyrek'e.

Manifaturacılar'da Simit Yerdim

Tavan rüzgârın hayalini asardı. Güzel simitler yerdim orada. İçimde acı çayın ezdiği, susamları ortalıkta simitler. Galeride denizin nefesi, merdivende gölgeler kıvrardı. Kasetler askıda, ay kuytudaydı. Betonun kokusu Marmara'dan. Rampaların arasında kırık nefesli yeni bir yıldız adayı, ışık camlarda kendini unutur. Galeriler sessiz tartışmada, adımlar günleri titreştirir. Avlu da hayal yutmakta usta; ağırlaşmış, yorulmuş, solmuştu oracıkta.

Pasaj kıvrılsın! Gölgeyle ışık arasındaki dar koridorlarda, yarım kalmış tabelalar duvarlara tutunsun. Sesler asılı kalsın! Çırak çağrıları, hırdavatın metal şakırtısı, kumaşın sürtünmesi havada donsun. Zaman eğrilsin! Merdiven kovuklarında kahve küfleriyle güpürler karışsın. Avluların genzinde bekçi gölgeleri, bankaların sökülmüş tabelaları, ikindi sesleri yarışsın! Dükkân kapılarının önünde, paslı raylarda aksak kepenkler. Yarım yamalak boyanmış, köşesinden kalkmış reklam yazıları. Çatlak fayansların arasında tutunmaya çalışan ince ot kökleri. Sehpanın altına sıkışmış, unutulmuş naylon poşet. Çaydanlığın kapağında kireç halkaları. Sesini kaybetmiş bir telefon zili. Demir korkuluklara yaslanmış, rüzgârla dalgalanan naylon tenteler. Hesap defterlerinin arasında kurumuş, yaprakları dökülmüş karanfil. Bir türlü sabit duramayan plastik sandalye. Çırakların düşürdüğü vida, camın kıyısında parlayan. Eski dikiş makinesinin pedalı, boşta sallanıp duran. Duvarın kıyısında asılı kalmış takvim yaprağı, çoktan bitmiş bir yılın üzerinde; kalsın. Ben Manifaturacılar'da simit yerdim.

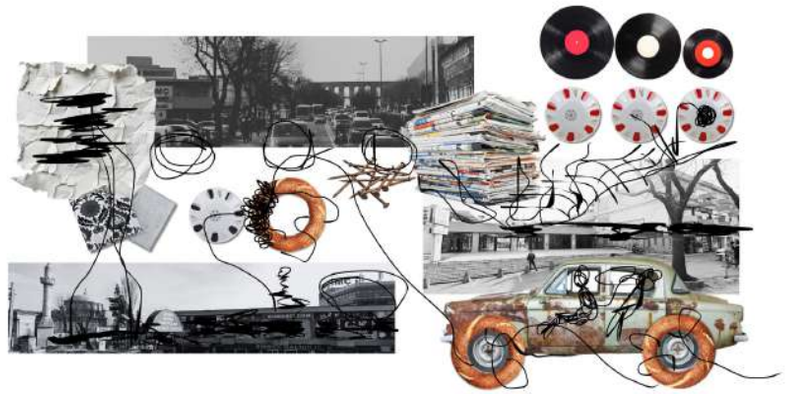

Işık gölgeye değip geri çekilir, galeriler koridorlara eklenirdi. Adımlar yankı bulsun; gün dönümünde tabelalar betona gömülürdü. Üst kotlarda teraslar bakışadursun; sessizlik görünmez bir çizgi gibi vitrinlere sızardı. Her adım yeni bir kesit mi açarmış; Manifaturacılar kendi düşünde asılı kalırdı.

Yeşildirek'te Burnum Soyulurdu

Saraçhane'nin yokuşunda, yeşil boyalı direkleri aşardım hamam günü. Fil gözü açıklıklardan sızan gün, taşın damarına ince bir çizik bırakırdı. İçeriyi buhar örerdi, dışarıda çekiç sürerdi. İçerisi sabun kokardı, dışarısı goblen tozu.

Çırakların kahkahası kubbede, deri tutkalının kokusu kapıda, fayans aralarında sarmaşık yosun, kurnaların bakır taslarında çentikler; kömürün pusu buhardaydı. Hamam taslarının bazıları manifaturacıların dükkân isimleriyle kazınmıştı; "Yıldız Kumaş", "Kardeşler Terzi" gibi yazılar hâlâ okunurdu. Bir kurnanın musluk başı diğerlerinden farklıydı; pirinç yerine paslanmış demirden yapılmıştı ve su ondan hep daha gürültülü akardı. Göbek taşının kenarındaki ince çatlaklara yıllar boyunca sabun dolmuş, sonra da taşın bir parçası olmuştu. Merdiven boşluğunda, tavan köşesine sıkışmış eski bir havlu; orada sararıp taş gibi sertleşmişti. Çırakların sabunları koyduğu küçük tahta sehpanın ayaklarından biri eksikti. Berberin makasları camlı dolaptaydı; fakat bir tanesi paslanmış ve unutulmuştu, kimse eline almak istemezdi. Gün dönerdi işte, hiç dönmeden.

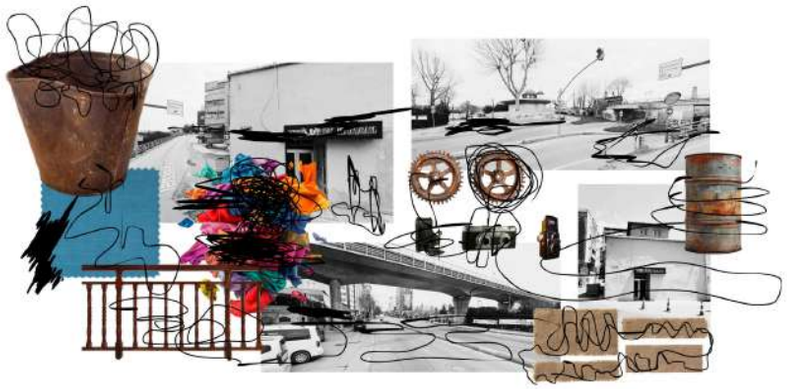

Hamam çıkışında kahve köpürür, bazen hoşaf ikram edilirdi. Avlunun bir köşesinde kırık bir fayansın arkasına sıkışmış bir karanfil sapı bulunurdu; kim bilir hangi cenaze ya da hangi bayram günü getirilmişti. Çay bardakları, tahta masaların yüzeyine koyu halkalar açmıştı. Ayrılırdım, sıkılgan; Yeşildirek'te burnum soyulurdu.

Kurşunlu Han'da Gölgelerle Isınırdım

Bedesten'in ardında, ağır demir kapıdan içeri süzülürdüm. Güneş, kurşun kubbelerin mat yüzeyinde dağılsın; ben eski taş havuzun suyunu görürdüm. Revakların gölgeleri uzun ve serin olurdu Kurşunlu Han'da; merdiven başlarında tamirciler oturur, ellerinden deri kokusu yükselirdi.

Kemer aralıklarından tozlu bir ışık sızar, taş döşemelere ince bir sıcaklık bırakırdı. Bazı dükkânların kapıları yarı aralıktı; içlerinden bakır yankısı! Bir köşede yıllanmış kahve fincanları; avlunun tam ortasında, unutulmuş bir terazi kefesi… Kirişlere asılı eski bir urgan, kubbe köşelerindeki kuş yuvalarında tozlu serçeler; dükkân sakinleri başlarını kaldırmadan bakardı. İçe çökmüş yağmur oluğu dairesi, taş kalıntılar yerde çapaklı, bazı odalarda eski ocak bacalarının kalıntıları; ama küçücük tırtıllar titresin çatı katının doğu ucunda ve bazı örtü taşlarının gevşemiş olmasından mıdır; ara sıra bir damla su aksın sessizliğe isterdim.

Kahvehane köşesinde mangal közleri sanki canlı; han ise tozun, anıların ve rüzgârın eviydi şimdi. Eski çırakların kahkahası ipek kumaşlarda, ustaların alçak sesli sohbetleri yenibahar kokularında olamazsa artık, sesim de yankılanamazdı, bir sonraki gelişimde.

Abud Efendi Han'da Kahve İçerdim

Kapı, koca bir demir tokmağın ağırlığını taşırmış; tokmağı kaldırınca paslı menteşe gıcırdardı. Ses kubbeli avluya kadar yürürdü ve insan adımlarının açtığı hafif oluklar her gün başka tükürükle dolardı, doğru. Hanın ortasındaki geniş avlu, iki katlı revaklarla sarılıydı ve bazı revakların kemer taşları ne kadar pürüzsüzdü! Bazı kepenklerin üzerindeki soluk harflerle eski dükkân adlarını hayal ederdim ki "Şark Kutu Fabrikası" ya da "Abud Deri ve İplik" yeterince oryantalist sayılırdı.

Bir dükkânın içinde eski bir dikiş tezgâhı ve yarım bir iplik makarası; başka bir odanın köşesinde bakır bir kazan devrilmiş halde; içi toz ve örümcek ağıyla dolu… Merdiven başında kireçten bir duvar nişinde eski bir kandil yuvası dururdu. Bazı tokmakların yerinde sümüklü ipler varken -bir çocuk annesine böyle demişti- ve kalmamışken pencerelerin bazılarında cam; rutubetin kahvesi üst revaklardaki eski mal sahiplerinin siyah beyaz boğazındaydı çoktan. Ve konuşulurdu kahvenin rutubeti bu fotoğraflara hiç bakmadan.

Bankalar Caddesi'nde Güleç Kalırdım

Galata'dan yukarı ağır yürürdüm ben ama taşın tonu hemen değişirdi. Cepheler "rağmen" ve "yüzünden" Batı'ya ait görünmezdi. İtalyan taş ustalarının kestiği taş blokların arasından ince demir kırlangıç plakaları hâlâ seçilsin ve kimi cephelerin pilastr başlıklarında Osmanlı esintisiyle batı kornişinin buluşması okunsun hâlâ; bazı basamaklar daha da içe çökecekti! Mermer sövelerde küçük kurşun tamir izleri ve bakır yağmur iniş borularının devasa inceliği…

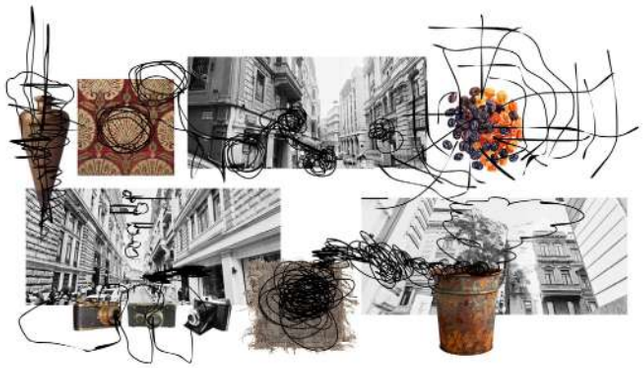

Yüksek tavanlı bankalar ve alçak boylu sigortacılar, avlularında sesi yutan birer boşlukla dövüşsün; bazılarının dökme demir merdiven korkulukları üzerinde elektrik kabloları ve ahşap kapı tokmaklarında eski armalar… Büyükada veya Beyoğlu'ndakinden ağırdı burada kapılar ve caddenin alt kotunda kalan eski tünel girişleri karanlıkta nefes alır gibi dururdu. Bazı kemer taşlarında demir kelepçe izleri ve eski takviye çubuklarının uçları… Taş örgüde kullanılan farklı renkli kireçtaşları… Galata taşı ile Marmara mermeri aynı havuzda…

Güneş öğleden sonra sola kayınca, dar caddenin iki yanında yükselen kütleler arasından ışık zor sızardı; bu ışık taş yüzeylerde ince bir altın rengi dolaştırır, caddenin altındaki nem kokusu hafifçe yükselirdi. Akşamüstü hafif bir uğultu yayılır, eski döviz bürolarının demir kepenkleri kapanırken sürgülerin sesi kemerlerden yankılanırdı. Cephelerin dikişlerinden, kornişlerin altında kalan kurşun lehimlerden, mermer basamakların aşınma biçiminden anlardım; Bankalar'da güleç kalırdım.

Galip Dede'den Zeyrek Yokuşu'na Dönerdim

Her iki yanda yükselen eski Galata apartmanları, ahşap cumbalar, taş söveler. Bazı pencerelerin üstünde küçük kemer nişleri; içeride eski bir

kemençe kutusu ya da unutulmuş bir çay bardağı. Yan sokaklardan kimi Galata sur duvarlarının eski izlerine ya da beklenmedik bir terasın demir kapısına bakardım. Mevlevihane'nin kapısı önünde sessizlik; ben de bir anda dönmeye karar verirdim Zeyrek Yokuşu'na.

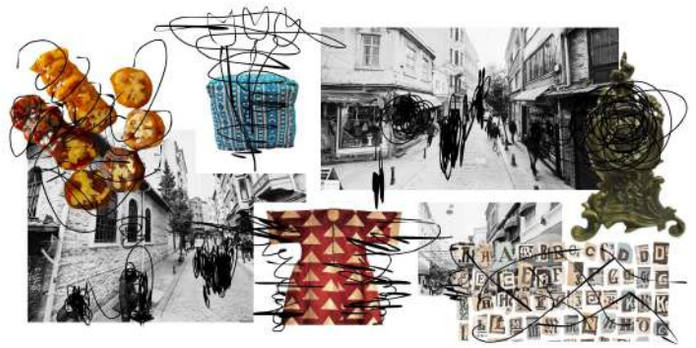

Taş örgüler, tuğla hatıllarla kubbelerin gerisinden gelsin ve minarenin gölgesi yokuşun taşlarına eğilsin; pencere kenarındaki fesleğen saksısı da sormazdı, şimdi ne yapacağım? Taşın grisi ile tuğlanın kırmızısı arasında süregelen bir müzakere; zamanın basıncının ince çatlakları sevdiği ve evler birbirine yaslanırken çatıların sokağa eğildiği bu alemde, yan sokaklardan sızan gölgeler ve teras demirleri, yürüyüşümü böler miydi?

Zeyrek Yokuşu'nun bu eski durağında bir çeşme! Gövdesi iri kesme küfeki taşından… Musluğun yuvası bakırdan ama şimdi yamalı demirden. Küfeki taşının zamanla nasıl kılcal çatlaklar açtığını, harçların nasıl gevşediğini, kurna kenarlarının sürtünmeyle nasıl yumuşadığını kim anlatmıştı bana? Yoksa ben mi anlatmıştım "kim"e? Bir kemer nişinin derinliği, ardındaki karanlığı sokağa taşıyamazsa ve hiçbir kapı eşiğindeki aşınma, onlarca yılın ağırlığını tensel bir iz gibi hatırlatamazsa da vardım, oradaydım işte.

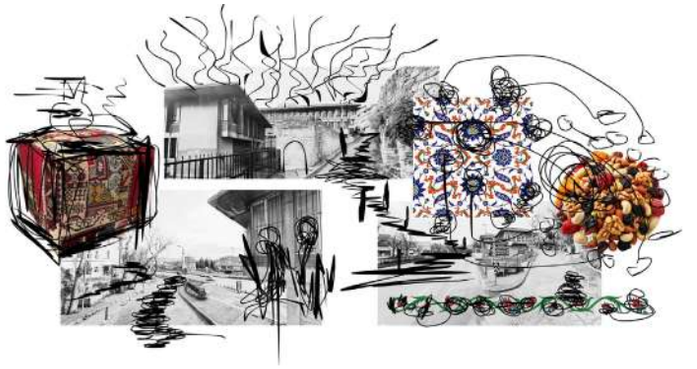

Tüm kolaj görselleri ve çizimler yazara aittir. 03.05.2025.

GENCAY ÇUBUK

Antalya Fen Lisesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü (lisans) ve İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık ABD Mimari Tasarım Programı'nda (yüksek lisans) eğitim aldı. Lisans eğitimini bölüm ve fakülte derecesiyle tamamladığı yıl, International Union of Architects (UIA) himayesinde, profesyonel kategoride düzenlenen 6. Uluslararası Genç Mimarlar Buluşması'nda birinci oldu. Mezuniyetinden bir yıl sonra 7. Uluslararası Genç Mimarlar Buluşması'na davet edildi ve jüri çalışmalarında yer aldı. 2010 - 2018 yılları arasında mimarlık alanında, EXPO ve UIA ödüllerinin de aralarında bulunduğu, 8'i uluslararası ve 8'i birincilik olmak üzere toplamda 20'nin üzerinde ödül ve dereceye layık görüldü. Bu sürede uluslararası ödüllü ofislerle çalıştı. Mimarlık ödülleri haricinde 2018 Yılın Yazarı ÖÖY ve Mimarlar Derneği 1927 ÜÖMY Yarışması'nda ödül aldı, 2018 ve 2020 Yılın Yazarı ÖÖ seçkilerine seçildi. 2016 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından öğretim görevlisi olarak mimari proje dersleri vermek üzere davet edildi, mimari proje yürütücüsü olarak görev aldı, diploma projesinde jüri üyesi oldu. 2017 yılında Trakya Üniversitesi'nde akademisyen olarak çalışmaya başladı. 2018-2022 yılları arasında Trakya Üniversitesi Mimarlık ABD doktora programını tamamlayarak Temmuz 2022'de doktor unvanını aldı. İtalya'nın Türkiye Büyükelçisi Giorgio Marrapodi'nin ev sahipliği ve Rahmi Koç'un onur konukluğunda gerçekleşen, Pınar Sipahi'nin organize ettiği 2022 İtalyan Tasarım Günleri'nin moderatörlüğünü üstlendi. Nisan 2024'te doçent unvanını aldı. MimED 2024 jürisinde yer aldı. Yıldız Teknik Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi ve Altınbaş Üniversitesi'nde mimari proje derslerinde ve diploma projelerinde jüri üyesi oldu. 2025 yılında, Bits to Bricks adıyla, Uluslararası Mimari Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar Çalıştayını düzenledi. Mimari tasarım alanında çeşitli yayınları ve atölye yürütücülükleri bulunmaktadır.

YARIŞMA İKİNCİSİ

İLDA ERSEZER

19:30 Mekânlarım

Saat 19:30. Hava ılık ılık esiyor. Önde kuyruğu hızlı hızlı sağa sola çarpan, dili dışarıda, zıpır bir köpek koşuşturuyor. Dört beş adım gerisinden, köpeğin tam aksine, sürekli yere bakarak usulca yürüyen, kamburu çıkmış, beyaz saçları omzuna düşen yaşlı bir teyze geçiyor. Duruyor, başını kaldırıyor, binaya bakıyor. Sonra kendi kendine söylenerek binaya yüz çeviriyor hemen ardından gülümsüyor ve ilerlemeye başlıyor. Köpeği tüm bu hareket dizgisi boyunca onu hiç yalnız bırakmıyor. Onu bekliyor, çevresinde tur atıyor.

Onları ilk önce balkonda kahve içerken gördüm, daha sonra fırına giderken, başka bir gün metroya yetişmeye çalışırken. İlerleyen zamanlarda her akşamüzeri karşılaştığımı fark ettim. Her gün aynı saat, aynı rota, aynı merakla çevreyi izleyen bu ikili gün geçtikçe dikkatimi çekti. Günler, mevsimler değişiyor ama ben her gün onlarla bir şekilde karşılaşıyorum. Karşılamaktan öte artık onları her gün beklemeye başlıyorum. Hatta onlara isim bile takıyorum! Teyzeye Afife, köpeğe kıvrık kuyruğundan ilhamla Lüle diyorum. Bir gün merakım beni ele geçiriyor ve her gün saat 19:30'da nerede olduğunu bildiğim Afife'yi takip etmeye başlıyorum. Lüle önden hızlı adımlarla ilerlerken Afife arkadan usulca yürüyor. Hafif bir yokuş çıkıyoruz, hava çiselemeye başlıyor, dar sokaklardan geçiyoruz ve yol kesişiminde duruyoruz. Kafamı kaldırdığımda tuğla cepheli bir bina görüyorum. Lüle tam bu tuğla binanın önünden sola dönüyor, dar bir yoldan geçiyor. Ağaçların çokluğu yolun üzerini ve hatta yarısını kapatmış. Lüle önde, hemen arkasında Afife, en arkada ben ilerliyoruz ve bir parka çıkıyoruz. Lüle bir tur attıktan sonra geriye dönüyor aniden sağdaki bahçeye giriyor. Ben ise ağaçların arkasından onları izliyorum. Afife kulübenin kapısını açıyor ve içeri giriyor. Burası Kemerburgaz, Mithatpaşa mahallesi, İstanbul'a dair ama ona ait değil gibi bir yer. Bir tarafta gecekondular, metruk binalar, İstanbul'un bir öncesi var. Bir tarafta ise İstanbul'un bugünü yani bilmem ne inşaatın sayısız yeni yapılan evleri. Meydanda tarihi turşucuları, fırını ve minik yerel dükkanları sıralanmış onların hemen yanına parlak tabelalarıyla şık dükkanlar yerleşmiş. Bu mahallede insanlar akşamüzeri plastik masa sandalyesini alıp sokakta toplanıp yemek yiyor, çocuklar paten

kayıp, top oynuyor. Çeşit çeşit seyyar satıcılar tüm gün sokakları arşınlıyor. Ama bir yandan kocaman beton mikserleri, onlarca hafriyat kamyonu da geçmeyi ihmal etmiyor. Sahi ya burası neresi? Ben buraya yeni taşındım, henüz bir yıl bile olmadı. Burası geçmişin ritüelleri ile dolu bir yer ama aynı zamanda hafızanın yokluğuyla sarmalanmış, burası bir demans mekân!

Ben parkın içerisindeki ağaçların arasından kulübeyi izlerken Afife bahçeye çıktı. Kocaman ağaçlar, çeşit çeşit bitkiler, göz alabildiğine yemyeşil bir bahçe burası. Öyle ki kulübe zar zor seçiliyor. Tek katlı mütevazı bir yer ancak epey eski olduğu belli. Parktan bahçeyi teller ayırmış ben de onların arkasındayım. Bahçede bir masa var, Lüle onun altında yatıyor. Afife radyoyu açtı, bir kadın haberleri sunuyor, üzerindeki elbisenin sağ üst cebine radyoyu koydu. Bahçedeki işlerini yaparken radyoyu dinliyor. Lüle'de ayaklandı, oradan oraya koşuşturuyor. Başımı sağa doğru çevirince tuğla cepheli kocaman apartmanı görüyorum, arkama bakıyorum duvarında sprey boyalarla yazılar yazılmış gecekondu, önümde Afife'nin kulübesi, sola bakıyorum yeni bir inşaat yükseliyor. Parka bakıyorum iki tane kocaman köpek uyukluyor. Yerlerde bira şişeleri ve çekirdek kabukları var. Hava yeni ıslanmış toprak kokuyor, kulağımda gergin haber sesi. Düşünmeye başlıyorum acaba Afife bu tekinsizliğin içerisinde hiç korkmuyor mu?

Mithatpaşa'da tuhaf bir hissizlik var. Bunun sebebini uzun zamandır düşünüyorum. İnsanların kırılganlıkları kadar mekanların da kırılganlıkları olduğu kanaatindeyim. Bu kırılganlıklar birtakım aidiyetsizlikler yaratıyor.

Köklenmiş olanı da bağlamından çıkarıyor. O yüzden zihnimin içerisinde Mithatpaşa'yı bir hatıraya oturtamıyorum çünkü köşedeki ahşap evin kapısı mühürlenip kapatılmış. Üzerine içeri girilmesinin yasak olduğuna dair bir tabela yapıştırılmış. Meydandaki en göz alıcı ahşap pervazlı ev sessizce yıkılacağı günü bekliyor üzerine kocaman dönerci reklamı asılmış. Bir arka sokağındaki evin yarısından fazlası çökmüş bile. Kapı detayları muhteşem olan bir diğer ahşap evin alt katı camcı olmuş üst katta ne olduğunu da bir tek o camcı bilir. Bilmem ne inşaat arı gibi çalışırken bu semtin tanıkları susmuş, susturulmuş. Bir kent parçasında gerçekten anlatacak şeyleri olan, yani konuşması gereken mekanlar susarsa hafızayı bize kim anlatabilir?

Afife bahçede gezinirken ben usulca çekildim ve evin yolunu tuttum. Aklımda bir sürü soruyla oradan ayrılmıştım. Birkaç kere yolumu şaşırdım sonunda evi buldum ve zihnimde mukayese etmeye başladım. Afife ve Lüle'nin yerini öğrenmiştim ama bu durum sorularıma cevap vermemiş hatta onları arttırmıştı. Karar verdim, yarın Afife'nin kapısını çalacaktım.

İnsanın ruhuna dokunulduğunda bunu fark etmemesi mümkün mü? Şefkatli elleriyle saçımızı okşayan sevgilimiz ya da bir yaz gününde ananemizin yemeklerinin o aşina kokusunun bize yuva olması gibi. İşte bir kentteki hafıza bunu yapar, ruhumuza dokunur. Bazen kokusuyla, bazen o taş gibi duran binalarının bize usulca fısıldadıklarıyla, yuva ya da yabancı olur. Ama bir şey olur! Aksi kocaman bir boşluk, hiçlik. Gidip gelen anılar var ama bulanık ve ilişkisizler. Bu kent parçasına bu yüzden demans diyorum. Hiç demans hastası biriyle tanıştınız mı? Her şey onun için muğlakta süzülür. Anılar, insanlar, mekanlar… Tüm bunların ilişkiselliği çözülür ve bir şey anlatamaz olur. Yıllar boyunca karakterin için inşa ettiğin her şey çöker artık bir şey enkaz olur. Eski ve yeni anlamlı bir bağlamda buluşamaz tıp ki Mithatpaşa gibi.

Afife'nin kapısını çalıp ne diyeceğim hakkında en ufak bir fikrim yokken yola koyuldum. Rotalarını takip edip bahçeye ulaştım. Tam dar yola

giriyordum ki karşıma çıktı. Cebindeki radyo oldukça yüksek sesli bir biçimde haberleri sunuyordu. Bir anda ne olduğumu şaşırdım. İyi günler mi desem diye düşünürken yanımdan yavaşça geçip gitti. Beni görmedi mi? Bu kadar dar bir yerde karşılaştık beni fark etmemiş olamazdı. Gittikçe ürpermeye başladım, arkama şöyle bir baktım elindekileri çöpe atmış geri geliyor. O sırada Lüle'yi gördüm, zaman kazanmak için sevmek bahanesiyle ona uzandım. Afife yanımda durdu, bana eğilerek fısıldadı: "Varlığıma yer açtım."

Afallamıştım ve sanırım o da bunu fark etmişti ki koluma girdi, kulübeye doğru yürümeye başladık. Cebindeki radyonun sesi gerginliğimi daha da arttırıyordu. Zaten aralık olan kapıyı eliyle ittirdi.

"Dünyada kendimi mutlu edebileceğim hiçbir yer bulamayınca onu inşa etmeye karar verdim," dedi.

Gıcırdayan kapı açıldığında şaşkınlıktan dilim tutuldu. Her attığım adımla kavrayamadığım bir dünyanın içerisine girmiş gibiydim. Küçük koridor boyunca duvara, tavana, zemine, kapıların yüzeyine yani her yere küçük nesneler yapıştırılmıştı ve her birinin farklı köşesine tarih atılmıştı. Hepsini tek tek incelemek için günler gerekir diye düşünürken salona vardım. Salon eğik bir geometriye sahipti, mutfakla birleşmiş durumundaydı. Şömine olduğunu tahmin ettiğim bir boşluk ve baca benzeri bir çıkıntı vardı. Kahverengi kanepe ve cam sehpadan başka hiçbir mobilya yoktu. Seramikler, taşlar, kâğıt parçaları, deforme olmuş eşyalar yani çeşit çeşit nesneler tıpkı koridordaki gibi tüm yüzeylere yapıştırılmıştı. Afife bana bakarak gülümsedi: "Her şey yeteri kadar bu evde, bir fazlası yok."

O gün, o saatte, o mekandayken, bir anı kutusunun içerisinde gibi hissettim kendimi. Birisinin yaşamı benim duyularıma dolanmış durumdaydı. Mekânı yapılandıran öğeler biçim değiştirmişti. Koltuktan, sehpadan ve şömine boşluğundan başka hiçbir şeyi gözüm seçemiyordu. Sanki bu kulübe betondan, ahşaptan ya da tuğladan değil de bu objelerden yapılmıştı. O kalabalığın ortasında kendimi kendime söylendim, dünya yalnızlaştığımız bir yer, kulübe sessizce bunu fısıldıyor.

Mithatpaşa'daki tüm bu yeni bina inşa etme çılgınlığının ortasında insan mekanların fısıltılarına ihtiyaç duyuyor. Karakteri olan, bir derdi olan, dört duvarın arasındaki yaşamı aşarak sokaktan geçen, komşumuza sızan bir dürtüye temas etmek istiyor. Aslında hepimiz ruhlarımızın kesişiminden

ibaretiz. Mekanlar da öyle. Birbirlerine uzanıp, karışıyorlar. Bazen fark etmiyoruz ama onlar birlikte bize bir kenti anlatıyorlar. Üstelik bunu tek başına değil birbirlerine sıçrayarak yapıyorlar. Dolayısıyla Afife'nin kulübesi tüm bu unutkanlığın ortasında hem fısıldıyor hem de çığlık çığlığa bağırıyor: "Ben bir yaşamı temsil ediyorum!"

"Herhalde deli olduğumu ya da ne bileyim bunadığımı falan düşünüyorsundur. Çöplerden eşya toplayıp evime getirdiğimi de sanıyor olabilirsin. Ama hiçbiri doğru değil. Burayı otuz dört yıl önce kendim için inşa ettim. Kendimi tamamen kaybettiğim bir dönemdeydim, hayatımdaki herkes, içimdeki iyileri bir kenara gömmüştü. Herkesten, her şeyden kaçmak istedim ve burayı buldum. Sessizce hayatımı terk ettim. Her manzara bilinçli bir eyleme dönüşmeden önce düşsel bir deneyimdir. Burası benim düşlerimdi. Neden daha fazlasına ihtiyacım olsun ki diye düşündüm hep. O zaman da sadece koltuğum, sehpam ve yatağım vardı. Otuz dört yıl boyunca daha fazlasını edinmedim. Ama hayatımda tamamıyla bana ait olan, her köşesine sahip olduğum tek şeyi, bu mekânı ve onun temellerini dönüştürdüm. Bu gördüğün eşyaların hepsi benim duygularımdan, hayatımdan bir şeyler anlatıyor. Dizilimlerinin, yan yana, karşı kaşıya gelişlerinin bir mantığı var. Bu eşyaların hepsi kendi mekanını, kendi alanını yaratıyor. Bir tanesi bile olmasa kulübem hayatıma dair eksik bir şeyler anlatıyor olurdu. Ayrıca yine şaşıracaksın ama hepsini bu mahalleden topladım. Her gün çıkıp dolaşıyorum o güne ait bir şey ediniyorum. Üzerine tüm gece boyunca düşünüyor sonra da onun yeri her neresiyse gidip yerleştiriyorum. Yani burada gördüğün her şey sadece benim kişisel tarihimin değil mahallenin de bir patikası."

Afife'nin anlattıkları çok sarsıcıydı. Kurduğu cümlelerin, seçtiği kelimelerin hepsi hem entelektüel seviyesinin yüksek olduğunu anlatıyor hem de aklı başındaymış gibi bir izlenim veriyordu. Ama yaptığı bu şey çılgınlıktı ve beni ürkütmüştü. Özür dileyerek toparlandım, kapıda uyuklayan Lüle'ye bir bakış attım, arkamdan tekrarladı: "Bunca unutkanlığın arasında varlığıma yer açtım."

Bir yaşam temsilinden neden bu kadar çok korkmuştum? Bu takıntılı hal mi bana tuhaf gelmişti yoksa mekânın kendisi mi bilmiyorum ama içten içe gördüklerim beni mutlu etmişti. Demek ki bu mahallede hala birilerinin unutmamaya değer gördüğü bir şeyler vardı. Yıkmamaya, eski bulup dönüştürmemeye, anlamlandırmaya değer gördüğü bir şeyler. Bir kepçeyle bir binayı yıkmak sonra beton mikseriyle orayı tekrar ayağa kaldırmak

yapılabilecek en kolay şeydir, en kısa yoldur. Zor olan içerideki yaşamı, hafızayı korumak onu yeniden biçimlendirmenin yollarını aramaktır. Mithatpaşa demanslı bir var olma hali gibi hep unutmaya meylediyor. Olaylara karşı mukayese yeteneğini kaybedip sadece akışa kapılıyor. Güçlü olana karşı hissiz. Güçlü olana karşı yılgın. Güçlü olana karşı sessiz.

Saat 19:30, cam kırıklarıyla dolu boş arsanın köşesinde Afife ve Lüle'yi bekliyorum, karşıdan Lüle göründü bile. Afife'nin koluna girmek için müsaade isteyip, bugünkü rotalarında onlara eşlik edip edemeyeceğimi sordum. Büyük bir mutlulukla beni kucakladı ve mahalle turuna başladık.

"Neden o gün evden hızlıca kaçtın biliyor musun? Çünkü hepimizin usul inşa etmeye çalıştığı bir hayat var ve başımıza yıkılır diye korkuyoruz. Senin de benim inşa ettiğim hayatı görünce ilk refleksin kaçmak oldu. Bunun için seni suçlayamam, beni anlamaya çalıştığın için, farklı olana sarılabildiğin için sana sadece teşekkür edebilirim. Çok tuhaf göründüğünün farkındayım. Ben evimi günlerimin temsili olan şahsi bir müzeye dönüştürdüm. Tüm o nesneleri, duvarları ve tavanları maskelemek için kullandım. Ancak bir de şu açıdan bak, nesneler mekânlıdır. Yani her eşyanın, her bir parçanın yaşam alanına kattığı bir aurası vardır. Kitaplarla dolu bir eve girdiğinde o bilginin ağırlığını hissedersin. Sanki uzun zamandır orada durup tozlanmış olan kitaplar, senin oturduğun koltuğa doğru bilgi üfler. Daha koklamadan o sayfaların kokusu burnuna gelir. Mekânın içindeki eşyaların, objelerin her birinin yarattığı mekânsalılar sende genel olarak baskın bir duygu oluşturur çünkü maddi olanın içsel tahayyülleri vardır. Ben de istedim ki bir anımı düşündüğümde ona uzanayım, ona dokunayım ve onu hatırlayayım. Eğer herhangi bir günümü hatırlayamazsam o nesneye uzanırdım, o mekâna gider orada var olurdum, orayı tekrar yaşardım. İstanbul'da anıları hatırlamak bir lütuftur, çünkü anıların ev sahiplerini bir daha yerinde bulamayabilirsin. Mekanlar benim hayatımda hep önemli bir yer kapladı çünkü insanların gölgesinde kalmak istemedim, kendime ve mekânlara sığınmayı seçtim. Dün gördüklerin de benim 19:30 mekanlarımdı."

O gün Afife ve Lüle'nin günlük gezintisini tamamladık. Her anının her mekânın önünden geçerken bana mahallenin eski yaşantısını anlattı. Camcının üst katında Ayfer Teyze'nin yaşadığını öğrendim, dönerci reklamının asıldığı ahşap ev eskiden buranın en ünlü ailesinin konağıymış. Meydandaki bankta nefeslenirken yere düşen kozalağı eğilip aldı.

"Bugün eve bunu götürüyorum. Beraber gölgesinde oturduğumuz bu ağacı bir daha göremeyebiliriz, yüz yirmi yıllık ama biliyorsun bugünlerde bunun pek kıymeti yok, kesilebilir. Parçası olan kozalak ise bana seni hatırlatacak, beni nasıl kucakladığını, rutin hayatıma nasıl serinlik kattığını anımsayacağım."

Afife'ye evine kadar eşlik ettim, gerçek adını, mesleğini sormadım. Bence ya mimar ya da felsefeyle uğraşan biriydi. Kozalağı nereye yerleştireceğine bakacaktım ancak gece düşünüp daha sonra yer bulacağını söyledi. Kattığı her şey için teşekkür ettim. Artık 19:30 mekanlarında ben de olacaktım ve bu durum tuhaf bir biçimde kendimi Mithatpaşa'ya ait hissettirdi. Burada yaşadığıma dair bir iz bırakmıştım. Tam oradan ayrılacakken gözüm Lüle'ye takıldı. Baktım o da ağzına bir şey almış kulübesine doğru gidiyor. Kafamı eğip kulübeye bakmamla kahkaha atmam bir oldu. O da kendi kulübesinin içinde bir sürü şey biriktirmişti. Afife'de güldü ve arkamdan seslendi: "Ne olursa olsun, varlığına yer aç. Hatırlamasan da uzanabil!"

İLDA ERSEZER

Lisans eğitimini Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde tamamladıktan sonra, Aura İstanbul Sertifika Programı'nda araştırmacı olarak yer aldı. 2024 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimari Tasarım alanında yüksek lisans eğitimini bitirdi. Eğitim süreci boyunca ulusal ve uluslararası birçok yarışmada ödüller kazandı; bunlar arasında 2024 Mekân Anlatımı Metin Yarışması'nda elde ettiği 2.'lik ödülü de bulunmaktadır. Halen kurumsal, bireysel ve yarışma projelerinde görev alarak mimari ve grafik tasarım alanlarındaki çalışmalarını sürdürmektedir. Tasarımın her ölçekteki yansımasına ilgi duymakta; görsel iletişim tasarımı, grafik tasarım, mimari ve kentsel tasarım alanlarında projeler üretmektedir. Kurumsal ve ticari çalışmaların yanı sıra, tasarımın araştırma ve yazı yoluyla geliştiğine inanarak akademik araştırmalarına devam etmektedir. Yeni tasarım kavramları geliştirme ve etkili hikâye anlatımı oluşturma konularına büyük bir ilgi duymakta, çalıştığı her projede yenilikçi çözümler üretmeye odaklanmaktadır.

YARIŞMA ÜÇÜNCÜSÜ

EFE YILDIRIM

Flavianus' ta Beş Gece

La Naumaquia (Naumachia), Ulpiano Fernández-Checa y Sanz (1860–1916), Museo del Prado, Madrid, İspanya

Havza, M.S. 1–3. Yüzyıl

Ben, yavaşça dönüşen hiçliğin sessiz tanığı, tüm zamanları aynı anda yaşıyorum. İnsanlığı revaklarımda hissediyor, yankılanan duyguları galerilerimde soluyorum. Her dilde, her esarette görebiliyorum değiştirme arzularını. Ne zaman bir ses duysam, zaman bir çizgiye dönüşerek işlemeye başlıyor. Ardından bir su damlası daha düşüyor menfezlerime; tıpkı bir kum saati gibi. Birinin hikâyesi son bulduğunda ise o damla duruyor ve ben, yüzyıllık sert bir uykuya dalıyorum.

İşte! Yine birileri fısıldıyor, on binlerce kişinin arasından. Duyuyorum. Yeni doğmuş bir kuzgun gibi titreyerek doğruluyorum ve açıyorum gözlerimi meçhul uykunun ardından. Yine köleler doluşmuş tüm koridorlarıma. Nereden geliyor bu sessizlik? Zemindeki geçitlerden mi, yoksa taş hücrelerden mi? Hayır, hayır… yer altındaki tünellerden birinde, bir erkek köle ile bir aristokrat kadından geliyor bu heyecanlı bekleyiş. Görüyorum. Diğerleri akvedüklerle suyu tüm mekanizmalarıma taşımaya uğraşırken, bu ikisi yasak bir temasın gururuna kapılmış. O an anlıyorum: beni uykumdan uyandıran tutkunun kaynağı bu. Zamanla, geçici olarak suya kapatılan meydanım tamamen su altında kalıyor. Tek bir

yeraltı hücremin akvedüklere bağlantısı yok; o da şu an istemeden bir ihanete tanık oluyor.

Traverten koridorlarımın anılarına en hararetli olanı eklenirken fark ediyorum ki, uyanmayı en istemediğim gecelerden birinde uyanmışım. Dış revakımdan zorla içime sokulan küçük bir liburnian gemisi… Yavaşça süzülerek merkezime yaklaşırken yanında beş köle dubası da ona eşlik ediyor. Tam da suyla zorla doldurulmuş merkezi sahnemde, kandillerin yansımalarıyla küçük bir havza olduğumu seyredip gururlanırken, arka su kemerinden hiç de küçük olmayan bir trireme tipi mancınık girmeye başlıyor.

Karşılıklı gelen gemiler merkezimde burun buruna gelirken, korkuyla kaçıyor tüm köle dubaları. On binlerin çıkardığı izdiham çığlıklar ve alkışlarla büyüyor; insan oğlu, içinde verdiği savaşla her zaman olduğu gibi küçülmeye başlıyor.

Yansıtıcı suyun ve taş duvarlarımın arasında defalarca yankılanan gürültü, gittikçe büyüyerek basamakların arasındaki dolaşım galerilerimden, yerin altındaki suyun dolmadığı tek hücreme kadar ulaşıyor. Başlarına geleceklerden habersiz devam eden aşıkların ihaneti, yukarıdan gelen her kürek sesiyle büyüyor; her mancınığın duvarlarımı vurmasıyla daha da tutkulu hale geliyor.
Ancak aynı anda özel bir konuğun eksikliği kısa sürede fark ediliyor soylulara ayrılmış oturma alanında bir hareketlilik başlıyor. Gemileri es geçen toplar, tonozlarımı vurdukça olacakları görmeye başlıyorum. Tekrar uykuya dalmama çok az kaldığını biliyorum. Sakladığı kemiği arayan köpekler gibi lejyonerler dağılmaya başlıyor tüm katlarımda.

Yer altı hücremde hissettiğim gurur artık yerini utanca, ben ise kendimi ağır bir uykuya bırakıyorum…

Arena, M.S. 3.-5. yüzyıl

Hırs, bir tokat gibi çarpıyor taş alınlarıma. Hayatta kalma arzusu beni uykumdan uyandırıyor. Heyecan ve coşku tüm hacimlerimi çoktan doldurmuş. Galerilerimde yükselen tezahüratlar göğe savruluyor. Kaç yüzyıl geçti aradan? Toprağa bir kayın gibi kök salmış tünellerim kumla mı doldurulmuş gerçekten? Yüzlerce yıl önce sinen utancın üstü bir de

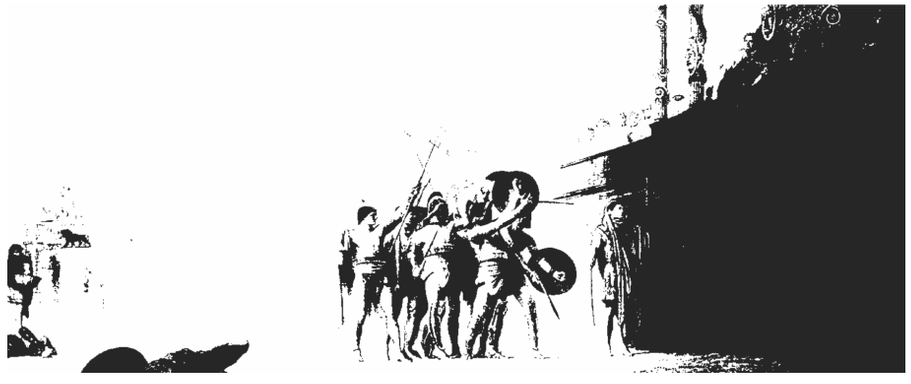

Jean-Léon Gérôme (1824–1904), Ave Caesar, Morituri Te Salutant, Yale University Art Gallery

ahşap döşemelerle mi kaplanmış?

Eskiden suyla doldurulan arenamın ortasında artık bir aslan uzanıyor. Kimin kime güç gösterisi bu!? Arkasından titreye titreye bakan adamı, evlatlarına ve karısına izletmek için mi bütün bu eğlence? Ben karamsarlık içinde insanların değiştirme isteğinin kaynağına sitem ederken güneş yavaşça tepeye yükseliyor. Bir mızrak gibi basamaklarıma ışınlarını vururken ansızın onlarca kaide çakılıyor sahanlıklarıma. Halatlar, bronz kancalarla tutuyor yarı keten, yarı örme gergiyi. Halata her asılan köleyle birlikte bir direk daha kaideye oturtuluyor.

Üstümdeki binlerce insan gölgede kalırken, aslan bile usulca uzandığı yerden kalkıp olan biteni izliyor. On binlerin gürültüsü arasında yalnızca bir anne suskun. Üç evladına sarılmış halde, zemin kattaki oturma alanından aslanı izliyor. Anne aslanı, aslan ise üzerime gerilen örme gölgeliği.

Soylulara ayrılmış locadan üflenen bir sûr ile kesiliyor tüm kargaşa. Gürültü taş duvarlarıma vurdukça sönüyor, heyecanlı ve itaatkâr gözler locanın eğlenceyi başlatmasını bekliyor.

Son gölgeliğin gerilmesiyle senatör “Başlasın!” diye bağırıyor. Ardından on binlerin haykırışları tüm koridorlarımda büyüyor, tonozlarımı titretiyor, taş duvarlarımı inletiyor. İzdiham yankıyla büyürken en küçük kafesimin demir kapağı açılıyor. Küçük bir kuzu salınıyor geniş arenama. Yumuşak toynakları ahşap döşemelerimi gıdıklıyor, hissediyorum. Alkışlardan sarhoş olan kuzu sevgiyle ve umutla selamlıyor tüm katilleri.

Binlerce insanın alkışlarıyla zıplaya zıplaya gidiyor aslanın yanına.

Belli ki terbiyeci lejyoner aslanın karnını doyurmuş, bekleneni vermiyor bu zalimlere. Aslan, kuzuyu yavrusu gibi sahiplenirken güneş yavaş yavaş çekiliyor üzerimden. Bir bir asma fenerler direklere çekildikçe sıkılan gözler senatöre kaymaya başlıyor. Senatörler, fikir birliğiyle, bir av olarak doğmasına rağmen aslana kendini yedirmeyen kuzu için ölüm hükmü veriyor. Üstelik, aslanı öldürüp kuzuyu getirene özgürlük bahşedileceği ilan ediliyor.

O sırada arkada aslanı izlemekte olan savaşçılar yavaş yavaş aslanın etrafını çevirmeye başlıyor. Yükselen çığlıklar locanın taş duvarlarında büyüdükçe soyluları tatmin ediyor. Özgürlüklerini kazanmak için yapması gerekenleri bilen savaşçılar emin adımlarla çemberi daraltmaya başlıyor. Ancak aralarından biri çok daha temkinli ve kararsız, görüyorum. Zemin katta onları izleyen karısı ve çocuklarına umutsuzca baktığını, baktıkça hayatta kalma arzusunun arttığını hissediyorum. İşte! Beni uyandıran güçlü duygunun kaynağı bu, anlıyorum.
Saatler geçtikçe aslan bir bir avlıyor savaşçıları. Tezahüratlara bir yenisi eklenirken zevkten mest olan on binler kendinden geçiyor, ben de olacakları görmeye başlıyorum. Bir bir kaybedenler ölü geçidine çekilirken, o anda anlıyorum zafer geçidinden kimin geçmeyi hak ettiğini. Biliyorum ki çok az kaldı uykuya dalmama. Yorgun düşen aslan, kanadının altındaki kuzuyla yavaşça yaklaşıyor son kalan adamın yanına. Kuzuyu teslim etmenin utancıyla boynunu uzatıyor savaşçıya.
Saatlerdir korkuyla suskun kalan anne ve çocuklar artık umut ve özgürlük içinde haykırmakta…

Arenamda hissettiğim hayatta kalma arzusu artık yerini cesarete, ben ise kendimi rahat bir uykuya bırakıyorum…

Tiyatro, M.S. 5.–6. Yüzyıl (Haksızlık-Adalet)

Köleleri isyana yeltenmiş bir soylu nefretiyle tüm bilincim açılıyor. Öfkem bütün cephe boşluklarımdan taşarcasına güçlü, hissediyorum. Her bir sütunum, her bir geçidim, şahit olduğum adaletsizlikle hemhal. Yeraltı koridorlarıma sinen utanca ve arenamda öylece duran cesarete artık bir de öfke eşlik etmekte. Herkes değişmiş, her şey dönüşmüş; tıpkı

Giovanni Francesco Romanelli (1610–1662), Roman Gladiators with Wooden Swords, Museo Nacional del Prado, Madrid, Spain

benim gibi…

Artık ne yeraltı tünellerimden eser kalmış ne de eski heybetiyle arenamdan. Tüm çevremi dış bir revakla dönmüşler, görüyorum. İnsanların binlercesi dolaşıyor her katımda. Yeni geçitler açmışlar bedenimde, yıkılmayayım diye bir de tonozlar eklemişler. Tek bir değişmeyen yerim kalmış, görüyorum: yarım daire basamaklarım ve kademeli sahanlıklarım… Her yerime direkler saplanmış, gölgelikler çekilmiş, tezgahlar kurulmuş. Her katıma binlerce pazarcı üşüşmüş. Eskisi gibi kan ve çığlığın sindiği o eşsiz heybetimden eser kalmadığını anlıyorum. Yüz yıllardır beni güç gösterisi için kullananlar, bana bir pazar olmayı mı layık gördü? Acıyorum!

Halkı eğlendirmek için her bir katımda sahneler kurulmuş, tiratlar atılıyor, tiyatrolar oynanıyor. Hırslı ve acımasız tezahüratlar artık yerini neşeli kahkahalara ve alkışlara bırakmış. Merdivenlerimde oyun oynayan çocuklar, galerilerimde edilen dansların sonu gelmiyor. Aslanların ve savaşçıların hazırlandığı odalar artık servis hollerine dönüşmüş, cephaneliklerim adeta birer kiler. Galerime bir tokmak ve çelik bir kazıkla oyulan desenler de cabası… İnsanların içindeki çelişkiyi görüyor ve tanık oldukça öfkeleniyorum. Daha en temel düzeni kuramamışken, bu neyin eğlencesi? Düşüncelerim ve insanlıkla çatışmam bir bağrışmayla kesiliveriyor. Sekizinci sahanlığımda bir hareketlilik var. Üzerimi birer parazit gibi sarmış pazarcı tentelerinden göremiyorum; ancak işitebiliyorum olan biteni.

Kendilerini eğlendirmesini istedikleri bir tiyatrocu kadını dövüyor lej-

yonerler. Sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi insanlar keyifle izliyor, pazarcılarla sohbet ediyor. Karşı taraftaki tiyatrocular ise dövülen kadını ve lejyonerleri taklit edip halkı güldürmeye devam ediyorlar. İşte beni yüzlerce yıllık uykumdan uyandıran şey bu: adaletsizlik… Birden üst katlarımdan bir komutan iniyor askerlerin yanına. Huzuru bozulan sadece kendisi olduğundan habersiz, halka eziyet etmekten ve huzuru bozmaktan suçluyor onları. Birden komutana hak vermeye başlayan halk hemencecik saf değiştiriveriyor.
Güneş hüzmelerini taş duvarlarımdan çekmeye çalışırken kadının gözlerinde adaletin sevinci parlıyor ansızın. O sırada şahit oluyorum ki komutan kadını köle olarak almak için gelmiş, ne yazık! Kadının gözlerinde parlayan sevinç çok kısa sürmüş olacak ki boyun eğiveriyor kaderine. Komutan, askerlerini ve kadını yanına alıp üst revaktan ayrılırken, bende yüzlerce atılan tiratla baş başa kalıyorum.
Sahanlıklarımda hissettiğim adalet artık yerini haksızlığa, ben ise kendimi haklı bir gurur içinde uykuya bırakıyorum…

İbadethane, M.S. 7.–14. Yüzyıl

Taş basamaklarıma inen binlerce balyoz darbesiyle sonsuz bir iç çekiyorum. Sökülen her bir taşla yavaş yavaş yok oluyor, bir an önce yok olmak için içimden sayabildiğim yere kadar sayıyorum. Fark ediyorum ki zaman yine bir ip gibi yan yana dizilmiş, yaşıyorum. Gözlerimi hiç açmasaydım diyeceğim bir manzarada buluyorum kendimi. Tüm taşıyıcılarım amaçsız bir kuşatma altında, her bir döşemem delik deşik. Yüz yıllardır insanlığa hizmet etmemin karşılığını, parçalanıp, hasırlara doldurularak alıyorum. Üst revaklarım tamamen parçalanmış bile.

Sahanlıklarım yıkıldıkça her bir basamağım bırakıveriyor kendini amansız bir boşluğa. Yavaş yavaş tüm duvarlarım yıkılırken bir topluluk geçi-

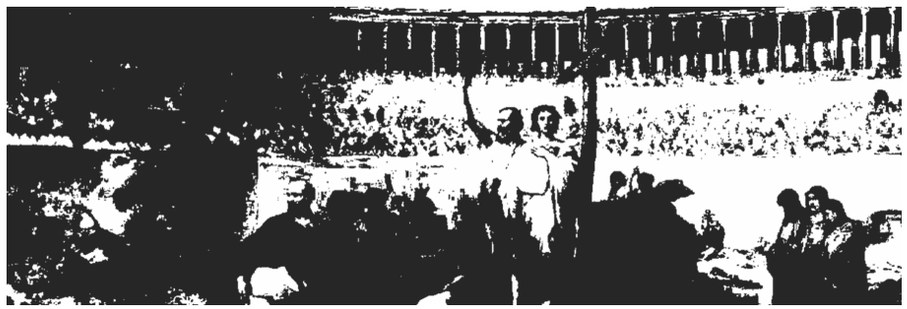

Eugene Thirion (1839-1910), Triumph of Faith – Christian Martyrs in the Time of Nero

yor son kalan geçidimden. Orta boşluğumda kurulan ahşap yükseltiye doğru emin adımlarla yöneliyorlar. İçlerinden birkaçı hızla yerde duran halatlara asılıyor. Halatın çekilmesiyle tam da merkezimde devasa bir çarmıh geriliyor. Dikilen çarmıh, gövde gösterisi yaparcasına merkezime saplanırken önüne koyulan bir kürsü ile tüm hazırlık tamamlanıyor.

Sahnenin kurulduğunu gören tüm taş işçileri bir bir dev bir hale oluşturuyor merkezimde. Çığırtkanlar tüm sokaklarda din adamlarının vaaz vereceğini ilan ederken, aralarından yaşlı bir rahibe topluluktan uzaklaşıp tek ayakta kalan basamaklarımdan yukarı doğru yönelmeye başlıyor. Kendi yorgun bedeni gibi daha fazla dayanamayan kemerlerim, her adımında titriyor. Kadının her bir hareketinde daha da güçsüzleşen döşemelerim onu taşımak için direnirken yavaş yavaş gece çöküyor.
Bir yandan taş duvarlarımdan destek alıyor, bir yandan da benim bile zor duyduğum bir fısıltıyla dualar ediyor. En yukarıdaki terasımda gizli ve sorgulayan gözlerle vaazı dinlemek için yerini alıyor. Büyük bir fener alayıyla kalabalığın ortasından geçen din adamları, ahşap platformun üstündeki yerlerini bir bir alıyorlar. Ardından, elleri kelepçeli bir adam büyük bir kargaşayla çarmıha geriliyor. Saatler süren suçlamalar ve tartışmaların ardından din adamlarınca karar veriliyor: Burası yıkılacak ve hemen yan tarafta bir kilise inşa edilecek! Karşı gelenler ise çarmıhtaki adam ile aynı kaderi paylaşacak…

Hem tüm varlığımı korkusuzca suistimal ediyorlar hem de yüzlerce yıllık ataları gibi güç gösterilerini yine benim merkezimde ölümle gerçekleştiriyorlar. Halk ise her yüzyılda olduğu gibi itaat ve dualarla kendini ifade etmekte. Çarmıhın ateşe verilmesiyle birlikte yaşlı rahibe de benimle hangi tarafta olduğunu, zor da olsa kabullenmeye başlıyor…

Teraslarımda hissettiğim inanç artık yerini kuşkuya, ben ise kendimi geleceğimi göremediğim huzursuz bir uykuya bırakıyorum…

Ören, M.S. 20.-21. Yüzyıl

Bu tutku… Bu ahlak… Bu bilinç kimin?
Binlerce yıldır şahit olmadığım bu duygunun adı ne!? Özveri mi… Sadakat mi… Yoksa teslimiyet mi?
İki bin yıldır ilk defa, ne anlayabiliyorum ne de görebiliyorum…

.Henryk Siemiradzki (1843–1902), Muzeum Narodowe, Warsaw, Poland

Etrafa sinen binlerce yıllık duyguyu soluyabiliyorum. Binlerce yılın ağırlığı ve yaşanmışlıklarıyla hâlâ ayaktayım, ama göremiyorum. Yine de onlarca çift el yıkılmış kalıntılarıma dokunuyor, hissedebiliyorum. Geçen birkaç yüzyıl gibi on binler yok artık etrafımda. Sanki beni korurcasına kapatmışlar, kontuarlar koymuşlar girişlerime, hissediyorum. Yankılarla dolu olan galerimde artık küçük fırça darbeleri hissediyorum. Çatlaklarım, benzerleriyle sıvanıyor; hissediyorum.

Önce akvedüklerle surlarımı delip yeraltı koridorlarımı suyla boğdular. Yarattıkları denizde kölelerini öldürüp savaş stratejilerini sınadılar. Sonra tüm tünel ve hücrelerimi ahşapla kaplayıp üstüme kum serdiler. Kuzuyu da aslanı da bir babaya avlatıp kendilerinden geçtiler. Binlerce gece, binlerce ava, savaşa ve dövüşte beni arenaları olarak kullandılar. Binlerce yıllık güç gösterilerini benim üzerimden yapanlar yeri geldi beni bir pazara, yeri geldi bir tiyatroya çevirip eğlendiler. Yüz binlerce insan ölümünü de bende yaşadı, çaresizliğini de. Neşeyle şarkılar söylediler, en güzel tiratlara benimle alkış tuttular. Bir yandan benimle dua ettiler, bir yandan beni parçalayıp yan kilisenin yapısına kattılar…

Şimdi ise bir yeni doğmuş gibi sarıp sarmalanmak, korumak ve korunmak farklı geliyor; anlamaya çalışıyorum. Yıkılmış her bir duvarımda taşıdığım anılarla var olmaya devam ediyorum. Hücrelerim ahır da oldu, kiler de… Arenamda vaaz da verildi, can da… Sahanlıklarımda tiyatro da yapıldı, pazar da kuruldu… Varlığım taşocağı olarak da kullanıldı, bir mabet olarak da…

Ben, yavaşça dönüşen tüm insanlığın sessiz tanığı, tüm zamanları aynı anda yaşayan;
insanlığın doğurduğu
ve öldürdüğü en yalnız varlık: Flavianus…

Onları her zerremde hissediyor,
taş duvarlarıma sinen duyguları mekânlarımla soluyorum.
Her dilde ve her dinde görebiliyorum değiştirme ve dönüştürme arzularını.

Hafızamda yer etmiş tüm dönemlerle karşılıyorum sonsuz varoluşu;
Tüm hafızamda hissettiğim kayıtsızlık artık yerini bilince, ben ise kendimi sonsuz bir adanmışlığa bırakıyorum...

Flavianus: Yüzyılların tanığı olarak, her dönüşümde yeni bir kimliğe bürünüp insanlığın tüm duygularını mekanlarında gizleyen; yine de varlığıyla insanlığa eşlik etmeyi sürdüren antik mekân organizasyonu. Flavianus Amfitiyatrosu, Kolezyum.

"İllüstratif izlere dönüştürülen sanat eserlerinin künyeleri, ilgili görsellerin altında metin içinde sunulmuştur."

EFE YILDIRIM

Ankara Sınav Koleji'nin ardından 2023 yılında Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nden bölüm birinciliğiyle mezun olmuştur. Lisans eğitimi boyunca birçok mimari yarışmada bireysel veya ekip olarak yer almış ve birçok ödüle layık görülmüştür. Mezun olduğu 2023 yılında, ESTÜ Mimarlık Anabilim Dalı, Yapı Bilgisi Yüksek lisans programında 'Mimari Akustik' üzerine lisansüstü eğitimini sürdürmekte ve 2024 Ocak ayından itibaren Onur Yüncü Mimarlık 'ta mimari dinamiklerin arasında yer almaya devam etmektedir.

ÇELEN MİRATA BİRKAN ÖZEL ÖDÜLÜ

ABDULLAH CAN

Kendini Anlatan Satırlar

Tüm muhteşem hikâyelerin bir insanın yolculuğa çıkmasıyla ya da şehre bir yabancının gelmesiyle başladığını söylemiş Tolstoy. Bu hikâye; şehirlerine, köylerine, yaşadıkları bölgeye yabancıların geldiği ve onların da yolculuğa zorlandığı tüm canlıların hikâyesi. Ama Tolstoy'un iddiasının aksine, bu hikâye muhteşem değil…

Burası Kıbrıs; hikâyenin başladığı veya bittiği yer… En uzun gecenin 21 Aralık'ta yaşandığı kuzey yarım kürede yer alan, Akdenizli bir ada. 1963 yılının en uzun gecesinde, adada yaşayan iki farklı etnik grup olan Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasındaki gerginlik tırmanmış ve 'Kanlı Noel' diye adlandırılan olaylar alevlenmişti. Dört gün sonra da Lefkoşa'nın Kumsal bölgesinde çatışmalar yaşanmıştı. Barut kokusuna kan kokusunun karıştığı o geceyi anlatmak için, en etkili cümleler özenle seçilse bile gene de başarılı olunamazdı.

O gece, derin sessizliği bölen silah sesleriyle irkilen şehir, çatışmaların başladığına tekrar şahit olmuştu. Etraf kapkaranlıktı, silah seslerinin geldiği yönden kuru topraklara doğru üç erkek çocuk silüeti hızla yaklaştı. Şehir ile bu topraklar arasında bariyer olan Kanlıdere'yi aşıp gelen bu üç çocuktan yayılan ve havaya karışıp etrafı saran görünmez bir titreşimden, tedirgin oldukları ve korktukları çok rahat anlaşılabilirdi. Bu karanlık, soğuk ve uzun süreceği belli olan gecede, hiç kıpırdamadan ve hiç ses çıkarmadan, silah sesleri kesilene ve hava aydınlanana kadar sabırla beklediler. Konuşmama sebepleri seslerinin duyulup da bulunacakları korkusu değildi. Şimdi, biri ağzını açıp yaşanılanları dillendirecek olsa, o gerçeklik hepsinin yüzüne bir tokat gibi çarpacaktı, sonra o sözcükler karıştığı havayı ağırlaştıracaktı. Çocukların yaşadığı sokakta o gece bir ev baskına uğramış, katliam yaşanmış ve üç çocuk, anneleriyle birlikte saklandıkları banyoda öldürülmüştü. O evde yaşanan barbarlık, ev birkaç yıl sonra müze haline getirilip nesilden nesile aktarılmış. Bu millet, acılarını geride bırakmayı beceremeyip bir fener gibi önlerinde tutmaya devam etmiş.

Bugüne kadar kimseler bilmedi bunu ama o gece, üç çocuğun hayaleti

uzun bekleyişin ardından, buhar olup göğe yükselirken toprağa üç tohum düştü. O tohumlar, geceden sabaha, bir dua gibi yeşerip bir fısıltı gibi büyüdüler. Kökleri derine, dalları sonsuza doğru uzanan ağaçlar, kuru araziyi yeşillendirdi. O yeşerenlerin arasında ben de vardım; bir zamanlar çocuktum, sonra ağaca dönüştüm. Bu şehri, insanları, çocukları görebilmek adına uzadıkça uzadım, heybetli ve görkemli bir ağaç oluverdim. Gördüğüm güzel manzaranın yanı sıra, adanın türlü çilesine de şahit olmaktaydım. Eski evime hep uzaktan baktım, onun değişimine uzaktan şahit oldum. Yeni evimi, yurdumu da benimsedim. Ne de olsa yeni hayatımda artık hep burada yaşayacaktım. Ama eskiye de özlem duymuyor değildim...

***

1963'te başlayan olaylar, uzun yıllar sürecek olan çatışma ortamının ilk kıvılcımı olmuştu. Bu kıvılcım, zamanla sönmek yerine, derinleşen bir öfkeyle büyüyerek 1974'te en hararetli ve yıkıcı biçimine ulaştı. 1974'te Akdeniz'in kuzeyinden gelen savaş uçaklarının gökyüzünü yırtarcasına bıraktığı uğultuyu, o günü yaşayan herkes, dün yaşanmış gibi hatırlar. Geride bıraktıkları duman, beyaz bulutlarla kaplı gökyüzünün rengini, renklilerin arasına karışan beyaz bir çamaşır gibi giderek griye döndürmüştü. O savaş uçakları, bazılarına barışı getiren bir harekât olarak adlandırılırken, bazısına da yerinden edilmenin fitilini ateşliyordu. Savaşın bittiğinin habercisi, Birleşmiş Milletlerin ateşkes çağrısı sonrasında, ada ikiye bölündü. İlk defa kalem tutan küçük bir çocuğun titrek elinden çıkan bir çizgi gibi çizildi sınırlar. Sınırın karşısında kalan, diğer taraftaki için öteki oldu, düşman oldu. Bir şehrin bölünmesi ve iki ayrı devlete başkentlik etmesi ise kitaplara, filmlere konu olacak; üzerine tezler yazılacak türdendi.

***

Ada şartlarında büyük sayılabilecek bir ormanlık alanda kardeşlerimle birlikte uzun yıllar yaşadım. Başlarda sayımız oldukça azdı; ancak zamanla, yaşanan katliamlar ve artan ölümlerle birlikte her geçen gün çoğaldık. Onlarca masum insan melek olup göğe yükselirken, toprağa tohumlarını salarak, Ada henüz bölünmemişken, buraya sımsıkı tutundular. Sonra bölünmeyi yaşadık… Ada bölündü, bu şehir bölündü… Şehrin bölünmüşlüğü yetmezmiş gibi, yeniden doğduğum, büyüdüğüm, yerim yurdum bildiğim, köklerimi saldığım bu topraklar da bölündü. 1970'li yılların ortalarında etrafımız tellerle çevrilip bölge, askeri alan ilan edildi ve daha da yeşillendirildi. Tek güzel yanı buydu belki de; etrafımı yeşil bir set

kaplayacaktı da bölünmüş şehre artık bakamayacak, türlü çilesine tanıklık etmeyecektim. Ama yanılmışım; etrafımızı çepeçevre saran o dikenli teller kimseyi içeri almazken ve diğer ağaçlar şehirle aramda siper olurken, adanın üzerine çöken huzursuzluklara karşı hep geçirgen oldu.

Bir zamanlar herkesin dilediğince girip çıkabildiği bu ağaçlık alana, teller çekildikten sonra adım atmak yasaklandı. Artık o tellerin ardına geçmek, suç sayılıyordu. Aynı durum, kuzey ve güney olarak ikiye bölünen ada için de geçerliydi. Ara sıra gizlice sınırı aşanlar olurdu elbet. Ama bir yakalansalar, başlarına neler geleceğini kimse kestiremezdi... İşin tuhafı şuydu: Telin hangi tarafında kalmışsan, artık o tarafın insanı ya da ağacı, bitkisi sayılıyordun. O teller sadece bir sınır değil, kimliğini belirleyen bir çizgiydi. Oysa hayvanlar için böyle bir kural yoktu. Dilediklerince geçip gider, isterlerse tellerin içindeki alanda yaşarlardı. Özgürdüler. Ama insan? İzinle geçemezdi. İzinsiz geçse, kaçak sayılırdı. Sınırlar, hayvanlara özgürlüğü, insanlara yasakları getiriyordu.

Biz, insanlara uzaktan bakmaya alışkındık da, şimdi de bölünmüş şehrin tam ortasında yer alan bu yemyeşil alana onlar uzaktan bakmaya başladı. O zamandan beri buraların keyfini kuşlar ve börtü böcekler sürdü. Günden güne etrafım başka ağaçlarla doldu, buradaki ağaçlık alan giderek sıklaştı. Aramızda doğal yollar belirdi. O yollara düşen yemişlerimiz kuşlara, böceklere, tavşanlara yem oldu. Dallarımızda kuşlar barındı, yuvalar kurdu, çiftleşti, çoğaldı. Bizim kollarımızı açıp onları kabullenişimizin ödülü olarak, her sabah şehri saran ve günden güne artan trafik gürültüsünden ve egzoz kokusundan önce, cıvıltıları sardı etrafımızı. Kimimizin dalları eğilip birbiriyle birleşti. Sık dalların olduğu yerlerde ışık huzmeleri aralarından sızıp toprağa erişti. Isınan o toprakları karıncalar deşip yerleşti. Tellerin ardındaki şehir giderek hacmini artırıp kalabalıklaşırken, tellerin içerisi de büyümeye, gelişmeye ve habitatı zenginleştirmeye devam etti.

Bir gün, etrafımızı çeviren; bir yandan koruyan bir yandan da insanlardan ayıran bu teller kaldırılmaya başlandı. Burası askeri alan olmaktan çıkarılmıştı. Artık insanlar bize daha yakın olabilecek diye sevinirken, bu düşüncemi, köklerimden yapraklarımın kılcal damarlarına kadar hissettiğim bir huzursuzluk baltalıyordu. Yaşamım boyu görmediğim kadar insan bir anda etrafta belirdi. Birkaç iş makinası toprağımızı talan etmeye ve önüne çıkan ağaçları devirmeye başladı. Kimdi ki bu gelenler, bizi yerimizden etmeye, toprağımızdan koparmaya çalışanlar? Kollarını iki yana açıp olanlara engel olmaya çalışır gibi dallarımı iki yana doğru

uzattım. Hey, diye bağırdım yapraklarımı kıpırdatarak; biz burada toprağa düştük, burada büyüdük. Burayı yurdumuz bildik. Bizi yerimizden, yurdumuzdan edemezsiniz! Derdiniz bizimle değil, bizi rahat bırakın... Sesimi duyuramadım. Çaresizce dallarımı indirdim.

Kardeşlerim dahil birçok ağaçla yollarımız ayrıldı, onlar yerlerinden edildi. Bir kez daha yok olmanın acısını yaşadılar; biraz huzur buldularsa da bu kez dünyadan tamamen yok oldular. Önceki hayatlarında 'düşman' diye bildikleri tarafından katledilirken, şimdi de kendi insanları tarafından yok ediliyorlardı. Acımasızca köklerinden koparıldılar… Kökler… Bir zamanlar sıkça düşündüğümüz ama çoğu zaman üstünü örttüğümüz o derin bağlar… Sahi, nereye uzanıyordu köklerimiz? Yıllar boyunca bitmeyen kavgalarımız, doymak bilmeyen hırslarımız, belki de geçmişle yüzleşemeyişlerimiz… Hepsi, köklerimizin üzerine kalın bir yorgan gibi serildi yıllarca. Ne garip ki, o yorgan ne en soğuk, en karanlık, en çaresiz gecelerde; ne de serin akşamlarda ısıtabildi bu ülkenin insanlarını. Bu ağaçlar, önceki yaşamlarında hem en güzel günlerin gülüşünü hem de en acı anların sessizliğini tattılar; kâh sevinçle sokaklara döküldüler, kâh acıyla evlerine kapandılar. Geçmişin gölgesinden çıkıp, acılarıyla helalleşip sadece huzuru bulmak istediklerinde ise birer ağaca dönüştüler. Çünkü biz artık kavga değil, nefes olmak istedik. Gölge olmak, barınak olmak… ve sadece yaşamak…

***

Sökülen ağaçların sessiz çığlıklarına, yıllarca ev sahipliği yaptığı kuşların çığlıkları eşlik etti. Yuvalarını, o yuvalarda bekleyen yavrularını kaybeden kuşlar, çaresizce ve çığlıklar atarak oradan oraya uçtular… Kimisi benim dallarıma konup kalabalık dağılınca yavrularını aramaya çıkmak için bekledi, kimi de bir yerlere yardım çağrısı ulaştırırcasına gökyüzünde dairesel hareketlerle uçarak yardım dilendi. Gece olup da insanlar çekilince, etraf karanlığa ve bu şehir sessizliğe bürününce bile kuşların çığlıkları dinmedi. Bu ülke, bu şehir sadece 1963'lerde 74'lerde katliam yaşamadı; 2022 senesinden başlayarak, bu alanda 4922 ağacın kesilmesi* de bir çeşit katliamdı ve hafızalara kurşun sesleriyle beraber artık motorlu testerelerin, iş makinalarının uğultusu da kazındı.

İlerleyen günlerde yine geldiler, hep geldiler; daha fazla insan, daha fazla iş makinesi ile… Hepsinin başında baretler, üzerlerinde fosforlu yelekler vardı. Bu ülkede yıllardır iş kazalarından, ihmalden insanlar ölmekteydi.

En azından bunu doğru yapmaya başladılar diye kendimi avundurdum. Ağaçların koparıldığı ve çıplak kalan toprakların üzeri betonlarla kaplanmaya başlandı. Haftalarca, aylarca çalıştılar; gece gündüz demeden. Gece, inşaat sahasını aydınlatmak için projektörler yandı, böylesi yoğun aydınlığa ne ben ne bu şehir ne de bu ülkenin kuzeyi alışkın değildi. 2000li yıllarda bile sık sık karanlığa gömülen ülkenin kuzeyinde, başkentin tam ortasında, yeşilin yerini almaya çabalayan devasa gri kütleler hiç durmadan, hızla büyüyor; bir zamanlar ağaçlarla dopdolu olan bu topraklarda şimdilerde koca cüsseli bir hilkat garibesi, sonradan Cumhurbaşkanlığı külliyesi olacağını öğrendiğim bir beton yığını yükseliyordu ve bu garip kütleler, kendilerini de bu coğrafyaya hiç yakıştırmamış olacak ki, ülkenin mimarlarını, mühendislerini, yasalarını hiçe saymış, ağaçlarını katletmiş, Lefkoşa'nın akciğerlerini söndürmüş bir zihniyetten utanırcasına içine kapanmış; oradan gelene geçene, o koca cüssesine rağmen, göz kırpamamıştı. Nasıl ki tellerle çevriliyken bu alana kimse giremiyordu, teller kaldırıldığında da burası herkesin keyfine göre inşaat dikilecek bir yer haline gelemezdi. Her adımın yasalar çerçevesinde atılması gerekirdi. Yasaklı bölgenin tellerini sökerek serbestleştirilen toprakların kimliği, hafızası, ruhu betona gömülerek ellerinden alınmış oldu.

Hızla yükselen bu yapı; eğreti bir gelin gibi, birilerini mutlu etmek için başka bir yerlerden ta buralara getirilmiş ve görevini yapmak için isteksizce bekliyor, farklı bir gerçeklikte yaşamaya hazırlanıyordu. Hem anladığım, bu şehrin, bu ülkenin insanları da benimle aynı fikirdeydi; bazen az ilerideki yolda yürüyüşler düzenliyor, pankartlar açıyor, sloganlar atıyordu: "Külliye değil okul istiyoruz" yazıyordu birinde; bir diğerinde "Hediye değil irade!" deniyordu.

Üzerime değen gölgeler artık kardeşleriminki değil, bu yapınınkiydi. Günden güne gölgesi daha da büyüyor ve üstüme düşen güneşi de artık kendi sahipleniyordu. Etrafımdaki tüm ağaçlar koparıldı; şimdi o gölgeler yok. O kuşlar sustu. Huzurun yerine betona bulanmış bir gelecek dikildi, onları birbirine bağlayan yollar döküldü. Ben ise o bağlantı yollarından birinde tam orta noktada, bir çember içine alındım. Sonra, çemberin dışına çıkan dallarım acımasızca ve özensizce kesildi, hiç sesimi çıkarmadım. Şimdi bu hilkat garibesinin önünde ben de onun gibi oldum. Üzüm üzüme baka baka kararırmış derler ya; benzer ellerin elinde ben de bir garabete benzedim. Ağaçlar ayakta ölürdü, ben o gün ölmüştüm. Fark edilmemek için dallarımı kıpırdatmıyor, yapraklarımı dökmüyordum. Yapıyla göz göze gelmemek için başımı öne eğmiştim.

Hummalı çalışmalarla geçen birkaç yılın sonunda, açılış töreni geldi çattı. Hazırlıklar hız kesmeden devam ediyordu. O günlerin birinde, belki de adanın gördüğü en yakıcı sıcağın yaşandığı mayıs ayında, önümde uzun boylu, cılız bir adam belirdi. Önce gölgemde dinlenip terini soğuttu. Saye kelimesi gölge anlamına gelirmiş, 'saye'mde bu adam Kıbrıs'ın kavurucu sıcaklarında o gün biraz serinledi. Bir zamanlar ince ve kırılgan dallarımla sert rüzgârlara karşı direnen ben, şimdi koca gövdeme yaslanan bu cılız adamı taşıyamıyordum. Bir dal parçam kırılıp adamın üzerine düşüverdi. Bir hışımla yerinden doğruldu ve yüksek sesle bağırarak etrafına birilerini topladı. Onu sinirlendirmiştim. Anladığım, buralarda yetkili kişilerden biriydi. Birine makam ver ve gerçek yüzünü göstersin, derlermiş. Birkaç saat sonra, gün batımına yakın, gövdem köklerimden ayrıldı ve ben yere yığılıverdim. Yerdeydim ama göğe doğru bakıyordum. Beyaz güvercinler havada uçuşuyordu, umutla. Bulutların ardında beliren ve incecik, kıpkırmızı bir çizgi halini alan günbatımı, bana bu ülkenin kanayan yarasını son kez hatırlattı.

Uzun zamandır, iki ters bir düz işlenen örgü gibiydi Kıbrıslı Türklerin hayatı; düzgün giden bir şeylerin ardından onu hep terslikler takip ederdi. Şimdi bu zamanın çarpığı ile baş etmeye çalışacaklardı. Oysa bu ülke sadece taşlarıyla değil, kökleriyle de ayakta kalacaktı. Şimdi ise sökülen bu kökler geride yankısı yıllarca sürecek bir boşluk ve sessizlik bırakmıştı. Bu sessizlik, bazen bir çığlık olur ve o çığlık kulaklarda değil, daha derinlerde hissedilirdi.

***

Kıymetli okuyucu,

Niyetim ne birini kırmak, ne incitmek, ne de siyasi bir mesaj vermek. Kimseyi yermek, kimseye işaret etmek değil derdim. Sadece bazen, birilerinin bazı yaşanmışlıkları, sessizce geçen hikâyeleri kelimelere dökmesi gerekir. Ben de bu görev için bir ağaca sığındım. O ağaç ki… Yıllarca insanlara gölge, kuşlara barınak oldu. O ağaç ki… Sessizce aramızdan ayrıldı. Ve şimdi, onun 'saye'sinde dinlediklerimi size anlatıyorum. Onun köklerinden süzülen bu hikâye, kulaktan kulağa, nesilden nesile aktarılsın istiyorum.

Ben kim miyim?

Ben Ayşe'yim… Mehmet'im… Ben Barış'ım, Umut'um… Yorgo'yum, Dimitri'yim, Elena'yım… Ben bu adanın her rengiyim; hem hepinizim, hem hiçbirinizim. Yerimden edilsem de köklerim orada, hâlâ toprağın altında… Dilerim, bu adanın herhangi bir yerinde, yeniden kök salabilirim. Dilerim, bir daha yerimden edilmem ve özgürce uzanabilirim göğe; sessiz ama güçlü, sade ama dirençli, huzurla ve barışla… tıpkı bir ağaç gibi kök salıp suskun topraklara, göğe uzanırken, geçmişi değil geleceği düşünecek ve her bir yaprağımda biraz umut, her dalımda barış filizlenecek.

*Kaynak: * https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n546219-feriha-tel-kulliye-yapimi-icin-4-bin-922-agac-kesildi*

ABDULLAH CAN

1985 yılında Kıbrıs'ta dünyaya geldim. Çocukken sokağın tozunda hayal kurdum, kalbimle güldüm, aklımla durdum. Eğitim hayatım boyunca sorgulayan, araştıran ve yaratıcı düşünen bir birey olmayı hedefledim. Üniversite yıllarımda edindiğim bilgi birikimiyle birlikte, iletişim gücüm, disiplinli çalışma tarzım ve analitik düşünme becerim şekillendi.

Sanata ve edebiyata özel ilgi duyar; içinde yaşadığım topluma değer katabilecek üretimlerde bulunmaya gayret ederim. Güncel olaylara duyarlıyım, gelişime açık ve öğrenmeye her zaman istekliyim. Hayatımda ilkeleri, içtenliği ve sorumluluk duygusunu merkeze alan bir duruş benimsedim. Hedefim, bulunduğum her ortamda değer üretmek, etkili iletişim kurmak ve iz bırakan işler ortaya koymaktır.

MANSİYON ÖDÜLÜ

EMRE BİLİR

Köklerinden Yükselen Mekân

Uzun boylu ağaçları her gördüğümde ruhumu hafifletir. Bunun sebebinin, hayatımın başına daha yakın olduğum zamanlardan kalan uyanışlarım olduğunu anlamaya başlıyorum. Eğer bir köyde yaşıyorsanız sizi ilk önce doğa uyandırır. Ya da sizinle birlikte yaşayan hayvanlar. Benim anımsayabildiğim en eski yaşamım, uzun boylu kavak ağaçlarının, yeşilin, toprağın ve hangi açısından bakacak olursanız bakın bir canlının o baktığınız açıya dahil olduğu, iki katlı bir evde başladı…

Hangi yaşımın bilmem hangi yazı:

Uzun bir odada oturan üç yatağın en küçüğünde uyumaktayken kavak ağacının yapraklarının hışırtısı ve buna tempo tutan serçelerle, güneşin gizlice gelmeye çalıştığı dağın arkasından saklanamayışından dolayı odamın içine düşen kavak ağacı gölgesini görüyorum. Rüzgâr boynumu hafifçe öpüyor ve gözüm camın önünde hafifçe havalanan perdeye ve arkasındaki büyük ve haşmetli kavak ağacının bana el sallamasına takılıyor. Bir süre bu kavak ağacına bakıyorum. Odamızın dibindeki samanlıktan gelen saman kokusu odanın içini doldurmuş, her rüzgâr esintisinde bu koku tazeleniyor. Kavak ağacı camdan içeri kollarını uzatmaya çalışıyor; hışır hışır melodisini söylemeye devam ederken ben yatağımda oturur vaziyete geliyorum, sesleri dinlerken masaya bakıyor ama görmediğimi fark edip dikkatimi topladığımda odanın köşesindeki tek ders masasının

üzerindeki dağınık defterler ve kalemler hâlâ geceden izler taşıdığını fark edip sorumluluklarımı hatırlıyorum. Her neyse güzel tarafı köy yerinde bir çocuksanız siz en son uyananlardansınız.

Mutfaktan sesler duyuyorum ve yüksek eşikli kapılardan geçerek mutfağa doğru ilerliyorum: bir eşik, bir basamak, bir eşik daha… serin koridor, taş zemini ve dar pencereleriyle evin içinden geçerken sesler yankılanıyor. Alçak tavanlı, basık bir mutfak: duvarlarında asılı bakır kapların ışığı yansıttığı, ocaktan çıkan sıcaklığın bütün mekânı sardığı bir yer. Eşikli koridorlardan yürürken duyduğum tavuk sesleri, masada kocaman sininin ortasında duran yeni kırılmış yumurtayı daha anlamlı kılıyor. Mutfakta sadece annem yok, ona yardım eden camdaki incir ağacı da sanki camdan içeri bakmaya çalışıyor ama boyu tam yetmiyor. Sininin üzerindeki tülbent kokulu meyve suyu da tamam işte, her şey hazır. Şimdi bu sini, on dokuz basamak aşağıda duran eski bir ahşap masanın üzerinde kahvaltı yapmamız için eşikli ve basamaklı koridordan geçerek aşağıya iniyor.

“Evet arkadaşlar, yemek hazır, herkes sofraya!”

Beş dakika sonra kavak ağacı, incir ağacı ve tavuklar; ben ve diğer aile üyelerimiz sofradayız. Afiyet olsun.

Hangi yaşımın bilmem hangi sonbaharı:

Uzun bir odada oturan üç yatağın en küçüğünde uyumaktayken, odanın en köşesindeki diğer yatağın yanındaki camda rüzgâr ve yağmur konuşuyor. Bu durum beni biraz uyandırsa da aldırış etmiyorum. Ta ki çenesi düşük yağmur, yerdeki kavak ağacının yapraklarıyla sesli sesli konuşana kadar… Bu buluşma beni uyandırıyor. Samanlığın üstündeki saclarda yağmuru gördüğü için çok mutlu. Daha güneşliği aralamadan, çenesi düşük yağmur ve benim dostum kavak ağacı sayesinde havanın kötü olduğunu anlıyorum.

Kalkıp güneşliği aralarken güneş yine etkisini odamızın içine bırakıyor.

Kavak ağacıyla göz göze geliyorum. Beni görünce yine yapraklarıyla el sallıyor fakat kıyafetini değiştirmeye başlamış bile; kavak ağacı sonbaharın modasına uymaya başlamış.

Üstümü değiştirip eşikli koridorlardan geçip ayakkabılarımı giydikten sonra, sacın üstüne düşen yağmur damlalarının sesi eşliğinde on dokuz basamak aşağı iniyor ve sağındaki odunluğun kapısına doğru, incir ağaçlarının beni yağmurdan koruduğu bir alandan geçerek tahta gıcırtılı kapıdan içeri giriyorum.

Odunluk, yağmurun altında yıllara direnen tahtalardan yapılmış, üzeri paslı saçlarla örtülmüş bir mekân. Tahtaların aralıklarından içeri sızan rüzgâr, kuru odun kokusuna karışıyor. Yerler talaş ve kırık kabuk parçalarıyla kaplı; her adımda hafif bir hışırtı duyuluyor. Köşelerde üst üste yığılmış odunlar, küçük bir duvar gibi yükselmiş. Çatıya vuran yağmur damlaları içeride boğuk bir ritimle yankılanıyor; sanki saç örtü, dışarıdaki fırtınayı süzüp sakinleştiriyor. İçeri adım atar atmaz dışarının şiddetli yağmuru bir perde arkasına çekiliyor, mekânın serinliği ve odun kokusu sessizlikle birleşiyor.

Kovaya odun dolduruyorum ve ağır kova ile gıcırtılı kapıdan çıktıktan sonra, yeniden incir ağaçlarının altına giriyorum. Yağmur damlaları yapraklardan aşağıya süzülürken gövdenin geniş dalları doğal bir çatı gibi üzerimi örtüyor. Toprağın çamurla karışmış kokusu, incir yapraklarının sütlü kokusuna ekleniyor; gövdenin arasında ilerlerken mekân, sanki doğanın ördüğü bir koridor hâline geliyor. Sonra on dokuz basamak geri çıkarak oturma odasındaki sobanın yanına geliyorum. Şimdi bu dört’e beş, önünde küçük bir balkonu olan odayı ısıtabiliriz…

Hangi yaşımın bilmem hangi kışı:

Uzun bir odada, üç yatağın en küçüğünde yatıyorum. Kargalar bağırmaya başladı; kar gelecekmiş, kavak ağacının dallarından bana sesleniyorlar. Uyanıyorum ama yorganın içindeki sıcaklıktan odanın soğukluğunu hissedebiliyorum. Kalkıp güneşliği açıyorum; kavak ağacı kış modasına girmiş, artık yaprakları kargalardan oluşuyor.

Terliklerimi giyerken duvardaki bant izi dikkatimi çekiyor; buraya daha önce ne yapıştırdığımı anımsamaya çalışıyorum. İçeriden soba sesi geliyor; o ses içimi ısıtıyor. Hızlanıp eşikli ve basamaklı soğuk koridordan geçiyorum. Koridorun taş zemininde ayak seslerim yankılanıyor, duvarlardaki kireç badana yer yer dökülmüş, tavan alçak ve biraz nem kokuyor. Her eşik ve basamak, dışarıdaki soğuk havayı içeri taşıyor gibi; kapılardan sızan hafif rüzgâr, ince bir uğultu bırakıyor kulağıma.

Sonunda sıcak oturma odasına varıyorum. Kapıyı açar açmaz balkon telindeki karga havalanıyor. İçeride babaannem sobanın yanında uyuyor. Oda dört duvar arasında başka bir dünya gibi: sobanın kızıllığı duvarlarda titrek gölgeler oynatıyor, tavan kiremit rengine bürünüyor. Pencerenin hemen ardında çıplak incir dalları gökyüzüne doğru ince ince uzanmış; karanlık gökyüzünün önünde bir siluet gibi duruyorlar. Aralıklardan süzülen kış ışığı odanın içine solgun bir beyazlık bırakıyor; o ışık, sobanın kızıllığıyla birleşince içerisi hem sıcak hem loş bir huzura kavuşuyor.

İşte sessizlik, soba çıtırtısı ve sıcaklık… Camın kenarındaki uzun kanepeye oturuyorum. Dışarıda kavak ve incir ağaçlarının dalları rüzgârla hışırdıyor, içeride sobanın ışığı kırmızı bir nefes gibi duvarları ısıtıyor. Karga sesleri, çıplak ağaçlar ve sobanın sıcaklığı… Biraz nefeslenebiliriz.

Hangi yaşımın bilmem hangi ilkbaharı:

Uzun bir odada, üç yatağın en küçüğünde yatıyorum. Güneş gözümü gıdıklıyor ve gözlerimi açıyorum. Serçeler çoktan bağırmaya başlamış bile; tavuklar da yumurtalarını satmak ister gibi ses çıkarıyorlar. Uyanıyorum. Kavak ağacı bugün bana çiçek almış, hem de bir sürü; dallarını camdan içeri uzatıyor. Hafif rüzgâr çiçeklerin kokusunu odanın içine taşıyor, sabah ışığı yaprakların arasından süzüldükçe odada altın rengi lekeler oluşuyor.

Eşikli odamdan çıktıktan sonra on dokuz basamak aşağıya inip sol taraftaki incir ağacının altından kümese gidiyorum. Toprağın nemli kokusu, incir ağacının tatlı aromasıyla karışıyor. Tel kapıyı aralarken tavuklar geldiğimi anlayıp hareketleniyor. Kapıdaki fıçıdan yarım kova yem alıp yem kaplarına döktükten sonra kümesin iç kapısını açıyorum. Tavuklar dışarı fırlayıp hemen yemeye koşuyorlar. Şimdi sıcak yumurtaları alabilirim.

Yumurtaları tişörtümün iç cebine koyup kümesten çıkıyorum. Etrafta yeşilin her tonu var: taze yaprakların parlak ışığı, hafifçe sallanan çimenler ve güneşin toprağa yansıyan sıcak tonları… Ağaçların altından geçtikten sonra eve çıkıp yumurtaları bırakıyorum. Hafif bir esinti yüzüme vuruyor, kuş sesleri eşliğinde ağaçların gölgesinde oturuyorum; şimdi, yemek hazırlanana kadar burada kalabilirim, sabahın tüm tazeliği etrafımı sarmış.

Her mevsimde geri dönen hatıralarımda, çocukluğumun gölgesini veren o uzun ağaçlar beliriyor. Kavakların arasından süzülen rüzgâr, toprağın kokusu ve dalların yarattığı sessiz bir mekân… Burası bir oda değil, duvarları ya da tavanı olmayan ama bana ait olan bir mekân.Bu mekânın zemini topraktır; çıplak ayakla basıldığında serinliğini hissettiren, mevsimle birlikte kokusu ve dokusu değişen bir zemin. Duvarları, gövdesi birbirine yaklaşmış ağaçların arasındaki görünmez çizgilerden oluşur; sınırlar katı değil, ışık ve gölgeyle örülüdür. Tavanı, dalların ve yaprakların ördüğü yarı geçirgen bir örtüdür; gökyüzünü tamamen kapatmaz, ışığı süzer, gölgeyi yumuşatır.Bu mekânda ışık, en güçlü mimari malzeme gibidir. Yaprakların arasından süzülen güneş, zemine desenler çizer; günün her saatinde yeniden inşa edilen bir iç mekân oluşturur.

Boşluk ise, dalların arasında açılan gökyüzü pencereleridir; mekânı hem kapalı hem de sonsuz genişlikte kılar. Bir ağacın gölgesi, bana her zaman

kendi başına kurulmuş bir mimari gibi gelir. Dalların birbirine değmeden açtığı boşluklar, ışığın çizdiği sınırlar… İşte hatıramın içinde mekân böyle kurulur. Orada kuşların sesi, böceklerin hareketi ve toprağın serinliği birleşir. Benim için bu sahneler sadece geçmişin bir parçası değil; aynı zamanda ruhumu hafifleten bir mekân duygusu. Doğanın bana verdiği en sade, en anlamlı mimari: gövdesiyle taşıyıcı, dallarıyla örtü, gölgesiyle barınak, köküyle bağ kuran bir hatıra mekânı.

KAYNAKÇA
- Fotoğraf çekimleri yazarın kendisine aittir.

EMRE BİLİR

Ben 10 Mayıs 2002 tarihinde Samsun'da doğdum. İlk öğretim ve orta öğretimden sonra Lise eğitimimi 19 Mayıs Lisesi'nde tamamladım. Üniversite eğitimimi Karabük Üniversitesi, Başak Cengiz Mimarlık Fakültesi'nde tamamladım ve 3. lükle mezun oldum. Üniversite sürecinde özellikle proje derslerinde ve sunumlarda başarılı oldum; fikirlerimi görselleştirme, planlama ve sunum becerilerimi geliştirme konusunda yoğun deneyim kazandım. Eğitim sürecimde mimarlık alanında çeşitli projeler geliştirdim ve tasarım becerilerimi artırdım.

Hobilerim arasında spora ilgim, okumak ve yazmak bulunuyor. Öğrenim hayatım boyunca çeşitli kulüp faaliyetlerinde görev aldım ve bazı dönemlerde başkanlık yaptım; bu süreçte organizasyon ve liderlik becerilerimi de geliştirdim.

Şu anda bir mimarlık ofisinde stajyer olarak çalışmaktayım ve pratik deneyim kazanarak mesleki becerilerimi pekiştiriyorum.

MANSİYON ÖDÜLÜ

BÜŞRA TANOĞLU

Dalgaların Üzerinde Uyanan Kent

Güneş ufukta belirmeden önce gölün yüzeyinde ince bir sis tabakası yükselir. Bu sis, sabahın ilk ışıklarını içine alır ve gökyüzünü sudan ayıran çizgiyi belirsiz kılar. İşte tam da bu anda uyanır kent. Hiçbir haritaya işlenmemiş, taş duvarları, ağır kapıları ya da sabit yolları olmayan bir kent. Burası suyun üzerinde yüzen, her gün yeniden şekillenen bir şehirdir.

Yüzen kent, ahşap platformlardan oluşur. Bu platformlar, görünmez bağlarla birbirine eklemlenir ve dalgaların ritmine göre hareket eder. Bir gün birbirine yaklaşan sokaklar, ertesi gün uzaklaşır. Dün yan yana olan evler, bugün birbirinden ayrılmış olabilir. Burada hiçbir şey kalıcı değildir; sabit olan tek şey, sürekli değişimdir.
Sabahın erken saatlerinde, platformların arasından yükselen deniz, yosun ve ıslak ahşap kokusuyla uyanır kent halkı. Rüzgâr, hiçlikteki gölün yüzeyindeki serinliği taşıyarak girer evlerin içine girer. Dalgalarla birlikte hafifçe salınan ahşap zeminler, bu şehirdeki yaşamın temel ritmidir. İnsanlar bu ritme alışmıştır, adımlarını bile dalgaların salınımına göre atarlar.

Kentin merkezindeki en geniş platform sabah pazarı için hazırlanır. Ama bu meydan her gün aynı yerde hazırlanmaz, platformların hareketiyle bazen kıyıya, bazen gölün ortasına, bazen de bir uçta, ama her seferinde başka bir yerde. İnsanlar pazarın nerede kurulacağını bilemez, sadece sabah olduğunda onun nerede belirdiğini görür. Balıkçılar gölde tuttukları balıkları getirir, fırıncı sabahın erken saatinde pişirdikleri ekmekleri serer ve pazar yavaş yavaş canlanır.

Kent sabahları bir senfoni gibidir. Ahşap platformların gıcırtısı, dalgalara çarpan ritmi, balıkçıların kürek sesleri, uzaktan gelen kuş cıvıltıları… Hepsi birbirine karışarak mekânın kendine özgü müziğini yaratır. Bu

müzik taş duvarlarda yankılanmaz, suyun üzerinde titreşerek yayılır. Çocukların kahkahaları da bu senfoninin ayrılmaz parçasıdır. Ahşap sokaklarda koşuştururken, platformların arasındaki boşluklardan suyu izler, bazen ayaklarını sokar, dalgaların salınımıyla eğlenirler. Kentin sesi, doğa ile insanın birlikte çıkardığı bir melodidir.

Yüzen kentteki evler hafif ve esnek malzemelerden yapılmıştır. Ahşap iskeletler, suyun hareketine uyum sağlayabilmesi için eklemlerle birbirine bağlanır. Çatılar sazdan veya ince çinilerden yapılır, ağır taş burada imkânsızdır. Çünkü bu şehir, suya karşı koyarak değil, suyla birlikte hareket ederek var olabilir. Evlerin cephelerinde genellikle ahşap işlemeler bulunur. Bazı evler gölün yansımasını taklit eden desenlerle süslenmiştir. Geceleri kandiller yakıldığında, ahşap duvarlara vurup suya yansıyan ışıklar kenti göksel bir manzaraya dönüştürür.

Yüzen kentte toplumsal düzen, dalgaların hareketine göre şekillenir. Sabit sınırlar, kalıcı yapılar yoktur; bu yüzden insanlar kendilerini mekânın değişimine göre örgütler. Pazar yeri, her sabah platformların en geniş birleşme noktasında kurulur. Ancak bu nokta her gün farklıdır. İnsanlar sabit bir mekâna değil, sabit bir zamana bağlıdır: gün doğduğunda pazarın nereye taşındığını öğrenmek için bakışlarını göle çevirirler. Böylece kentin ritmi, saatin ibresinden çok suyun salınımıyla ölçülür. Toplumsal ilişkiler de bu akışkanlıkla biçimlenir. Komşuluk, sabit sınırların değil, yakınlaşma ve uzaklaşmaların ürünüdür. Platformlar birbirine yaklaştığında balkonlardan sohbetler edilir, yemekler paylaşılır. Uzaklaştığında özlem ve merak başlar. Bu hareketlilik, bağların değerini artırır; insanlar birbirini yeniden görmenin sevincini daha yoğun yaşar. Dolayısıyla toplumsal yaşam, süreklilikten çok hareketlilik üzerine kuruludur.

Ritüeller de toplumsal düzenin merkezindedir. Düğünler, platformların birleştiği en geniş meydanda kutlanır; danslar dalgaların ritmine uyar. Bayram günlerinde cami ışıklarla donatılır, kent gölün üzerinde bir yıldız kümesine dönüşür. Cenazeler küçük kayıklarla gölün ortasına götürülür, dualar suyun yüzeyinde yankılanır. Böylece toplumsal hafıza, mekânın akışkanlığına rağmen ritüeller aracılığıyla sürekli yeniden üretilir.

Bu kentte toplumsal düzenin özü, değişimi kabullenmekten geçmektedir. İnsanlar mekânla birlikte hareket etmeyi öğrenmiş, dayanışmayı suyun

üzerindeki yaşamın vazgeçilmez ilkesi hâline getirmiştir. Değişim, yalnızca bireysel deneyimi değil, toplumsal birlikteliği de güçlendiren bir değer olmuştur.

Bu şehirde yaşayan insanlar, sabitlikten çok değişimle baş etmeyi öğrenmiştir. Çocuklar denge kurmayı küçük yaşta öğrenir; bedenleri dalganın hareketine uyum sağlar. Gençler, değişen sokakları özgürlüğün sembolü olarak görür; hiçbir şeyin kalıcı olmayışı onlara sonsuz ihtimal sunar. Yaşlılar içinse bu değişkenlik, hayatın geçiciliğinin bir hatırlatıcısıdır. Komşuluk ilişkileri de suyun hareketiyle şekillenir. Bazen platformlar birbirine yaklaşır, insanlar balkonlardan sohbet eder. Bazen uzaklaşır, özlem başlar. Bu sürekli değişim, toplumsal bağları diri tutar; insanlar birbirlerine yeniden kavuşmanın değerini bilir.

Yüzen kent, doğanın gücüyle de sık sık sınanır. Rüzgâr şiddetlendiğinde platformlar birbirinden ayrılır, köprüler kopar. İnsanlar bu anlarda birleşerek kenti yeniden kurar. Hiç kimse bu felaketleri kalıcı bir yıkım olarak görmez, çünkü bilirler ki kent her zaman yeniden doğar. Yeniden birleştirirler platformları, sonraki gün tekrar ayrılacaklarını bile bile. Yağmur başladığında, göl yüzeyiyle gökyüzü birleşir. Şehir iki su arasında sıkışır, sanki gökle birlikte yüzer.

Kış geldiğinde ise kent bir sessizliğe gömülür. Gölün yüzeyinde buz tabakaları oluşur, platformların hareketi yavaşlar ve ahşap köprülerin gıcırtısı sertleşir. Rüzgâr daha keskin eser, sazdan çatılarda buz sarkıtları belirir. İnsanlar dışarıda daha az vakit geçirir, topluluk yaşamı evlerin içindeki ortak ocakların çevresine taşınır. Pazar daha az kurulur, bazen ise sadece kapalı alanlarda kurulmak zorunda kalır. Kış bu kent için hareketlilikten sonra sığınacakları sakin bir liman gibidir. Daha sakin ve hareketsiz…

Bu kentte mekân, insanların belleğinde sabit görüntüler bırakamaz. Her gün değişen sokaklar, meydanlar kenti yeni baştan oluşturur. Bu sebeptendir ki insanlar mekânları olaylarla hatırlar: “Geçen yılki bayramda cami kuzey kıyısına yaklaşmıştı” ya da “Geçen kış pazar gölün ortasındaydı.” Kent, yaşayanların belleğinde bir harita değil, bir hikâye dizisi olarak var olur. Nesilden nesile aktarılan bu hikâyeler birbirleriyle ortak noktalara sahip olsalar da kent aslında hiçbir zaman bir birleşimi aynı şekilde tekrarlamaz. Pazarın yanındaki ev her zaman

değişir, balıkçı tezgâhları hiçbir zaman aynı kurulmaz.

Güneş batarken, gölün üzerinde turuncu ve mor tonlar yayılır. Kent, dalgaların üzerinde ağır ağır salınır. Kandillerin ışığı göl yüzeyinde titrer, rüzgârla birlikte kayar. İnsanlar evlerine çekilirken, ahşap zemin hafifçe gıcırdar. Bu ses, yüzen kentin ninnisidir. Her gün yeniden doğan bu şehir, sadece bir yerleşim değil; aynı zamanda zamanın, değişimin ve belirsizliğin somutlaşmış hâlidir. İnsanlar burada, suyun hareketiyle yaşamayı öğrenmiş; sabit olan tek şeyin değişim olduğunu kabul etmiştir.

Ve böylece yüzen kent, dalgaların üzerinde her sabah yeniden uyanır…

BÜŞRA TANOĞLU

Konya Meram Anadolu lisesinden 2016 yılında mezun olmuş ardından Ankara TED Üniversitesi Mimarlık Bölümü'ne tam burslu olarak başlamıştır. Konya Büyükşehir Belediyesi'nde mimar olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümünde lisansüstü eğitimine devam etmektedir.

MANSİYON ÖDÜLÜ

FERHAT BULDUK

Ateşten Masal

Dağa tırmanan yol, kıvrıla kıvrıla göğe dokunmaya çalışıyordu. Camın buğusuna parmağımı değdirdiğimde, yolun kendi nefesini camın üstüne çizdiğini sandım. Kar taneleri gökyüzünden değil, sanki dağın kalbinden çıkıp yükseliyor, sonra yavaşça yere geri dönüyordu. Dışarıdaki beyazlık, sadece bir mevsim değil, konuşmayı bilmeyen bir sessizlikti.

Ve sonra, otel birden karşımıza çıktı. Sanki dağın üstüne oturtulmuş dev bir sandık. Pencereleri göz çukurlarıydı; bazıları uykulu, bazıları uyanık. Onları pencere değil, canlı gözler gibi gördüm. Bana baktılar. Bazıları meraklı, bazıları yorgun. "Hoş geldin" dediğini sandım binanın, ama içindeki başka bir ses "Henüz gitmedin" diye fısıldadı.

İçeri girdiğimizde sıcaklık yüzüme çarptı. Ahşap mobilyaların kokusu, şöminenin çıtırtısı, lobinin sarı ışığı. Bütün bunlar bana masal kitaplarındaki şatoları hatırlattı. Ama o şatoların hep bir laneti olurdu, bilirdim. Burada da öyleydi. Büyükler kahkahalarla konuşuyor, kayak planları yapıyor, çocuklar ayak seslerini koridorda yankılanıyordu. Ama ben, gölgelerde saklanan başka bir şeyi hissediyordum.

Otel bana hep bir dev gibi göründü. Taştan kemikleri vardı, camdan gözleri, demirden kaburgaları. Ve o dev, uyumuyordu. Sadece nefesini tutmuş bekliyordu. Koridorlarda yürürken ayak seslerim yankılandığında, bu yankıyı kendi kalbimden değil, devin göğsünden duyuyordum. Sanki ben onun içinde değil, o benim içimdeydi.

Bir gece… Kapıyı aralık bırakmıştım. Koridordan bir uğultu geldi. Önce rüzgâr sandım, ama değildi. Bu, içeride sıkışmış bir nefesti. Dumanı andıran, ama dumansız bir uğultu. Otel iç çekiyordu. Çocuk kulaklarımla duydum. Sanki dev, uzun süredir tutamadığı bir soluğu bırakmak üzereydi.

Ertesi sabah pencereden baktığımda, dağın zirvesi gri bir bulutun

altındaydı. Kar hâlâ yağıyordu, ama bana kar değil, küller gibi göründü. Ve otelin yüzünde, bir pencerenin camında kararmış bir leke fark ettim. Küçük bir is izi, belki de sadece buğuydu. Ama bana göre o, devin kalbinde kıvılcım tutan ilk yaraydı.

Annem yanımda "Hazırlan, kahvaltıya geç kalacağız" dedi. Ben sustum. Çünkü büyükler böyle şeyleri görmez ve duymaz. Onlar kahvelerinin sıcaklığına, pencereden görünen pistlerin parlaklığına bakar. Oysa ben, binanın bana anlattığı masalı dinliyordum: "Ben yanabilirim."
Yıllar sonra bu fotoğrafa bakıyorum. Cephesi simsiyah, pencereleri boş göz çukurlarına dönmüş, duvarları kül rengi. Şimdi o dev, nefesini çoktan salmış. Artık yalnızca bir iskelet. Ama ben hâlâ o ilk geceyi hatırlıyorum. Uğultuyu. İç çekişi. Çocuğun sezgisiyle duyduğum o karanlık fısıltıyı.
Ve içimde bir cümle yankılanıyor: Bazı binalar yanmadan önce, çoktan yanmaya başlamıştır.

Gece uykumun içinden bir çıtırtı sızdı. Önce düş sandım. Çatlayan bir kurşun kalem ucu, defterde yanlış bir çizgi gibi. Ama sonra ses büyüdü. Tavandan değil, kalbimin içinden geliyormuş gibi. Uykuyla uyanıklık arasında kaldım. Oda karanlıktı, ama karanlığın içinde kıpırdayan bir gölge vardı.

Kapıyı araladığımda koridor sisle doluydu. Önce sis dedim ama bu sis, kokusuyla tanıttı kendini. Boğazımı yakan, gözlerimi yaşartan ağır bir

nefesti bu. Sanki bina uzun süredir içine aldığı bütün kelimeleri, bütün sırları bir anda dışarı püskürtüyordu.

Koridor bana hiç bitmeyen bir tünel gibi göründü. Işıklar yanmıyordu, sadece kapı aralıklarından sızan kırmızımsı parıltılar vardı. O parıltılar bana ocak başında oynayan kıvılcımlar gibi gelmedi. Daha çok, göz kapaklarının arkasında canlanan, kapanmayan bir ateş gibiydi.

Duvarlara baktım: Renklerini yitirmişlerdi. Beyaz değil, gri değil, kara değil. Hepsinden biraz, ama hiçbiri tam değil. Duvarlar, adını bilmediğim bir renkle soluyordu. Ben buna "yanan gölge rengi" dedim. Yürümeye başladım. Ayak seslerim yoktu. Çünkü duman, sesleri de yutuyordu. Koridoru dolduran bu koyu sis, mimarlığın çizgilerini silmişti. Tavan alçalmış, duvarlar daralmış, mekân küçülmüştü. O an anladım: Yangın, sadece odaları değil, mekânın şeklini de yakıyordu.

Bir köşeyi dönünce alevi gördüm. Ama alev bana ateş gibi gelmedi. Daha çok, koridoru boydan boya geçen turuncu bir nehir gibiydi. Dalgalanıyor, kıvrılıyor, bazen yükseliyor, bazen yatıyordu. İçinde balıklar yoktu, ama çığlıklar vardı. Dumanın arasında boğulan, duvarlara çarpan çığlıklar.

Çığlıkları anlamaya çalıştım ama onları kelimeye dönüştüremedim. Ama hissettim: Bina bağırıyordu. Duvarları inliyordu, merdivenleri sızlıyordu. Sanki bütün malzeme — taş, ahşap, cam— bir ağız olmuştu. Merdivenlere koştuğumda, onları tanıyamadım. Gün içinde oyun oynadığım basamaklar, şimdi yumuşamış, eğrilmiş, bir ejderhanın sırtındaki pullar gibi kıvrılmıştı. Her basamak ateşin nefesiyle bükülüyordu. Ben her adımda devin sırtında ilerliyormuş gibi hissettim.

Bir an durdum. Korkudan değil, büyülenmekten. Belki bina hep böyle olmak istemişti. Hep konuşmak, hep kendini göstermek… Ama yıllarca perdelerin, halıların, sessiz kahvaltıların altında susturulmuştu. Şimdi susmuyordu. Şimdi bütün sırlarını tek nefeste anlatıyordu.

Ama biz, onun dilini bilmiyorduk.

Bir kapı aralandı. İçeriden çıkan duman bir gölgeyi yuttu. İnsan mıydı, hayal mi, seçemedim. Yangında her şekil birbirine karışıyordu. İnsanlar, odalar, mobilyalar… Hepsi aynı kömürleşmiş çizginin parçasıydı.

Dışarıdan bir siren sesi geldi. İnce, keskin, metalik. Ama duvarlar onu da değiştirdi. Siren, kulağıma uzak bir flüt gibi geldi. Sanki birileri çok ötede, görünmeyen bir sahnede ağıt çalıyordu.

Pencerelerden biri patladı. Camlar kar taneleri gibi döküldü yere. Kar ile cam karıştı, artık ayıramadım. Dışarıdaki beyazlık, içerideki karanlıkla birleşti. Belki kar da yanıyordu. Belki gökyüzü de otelle birlikte kül oluyordu.

Koşmadım. Çünkü yangın, beni kovalamıyordu. Daha çok beni içine çağırıyordu. Bina, bana sırlarını göstermek istiyordu. Her duvar bir hikâye, her merdiven bir anıydı. Yangın onları görünür kılmıştı. Perdeler yandıkça odaların çıplak yüzleri açığa çıkıyordu. Halılar yandıkça

zeminin suskun taşları konuşmaya başlıyordu.

Ve ben, bir çocuğun gözleriyle bütün bu hikâyeleri aynı anda görmekten yoruldum.

Bir yetişkin olsa belki panikle kaçardı. Ama ben, sanki oyundaymışım gibi hissettim. Alevler beni kovalıyor değildi; ben onlarla saklambaç oynuyordum. Duman bana "gel" diyordu, sonra "git." Ateş bana "bak" diyordu, sonra "görme."

Ve bütün bu oyun, benim gibi bir çocuğun oyunundan daha gerçekti. Çünkü oyunlar bittiğinde evine dönersin. Ama burası artık bazıları için eve dönülmeyen bir yerdi.

***

Otelin yanmış yüzüne bakarken, zihnimde iki görüntü aynı anda beliriyor: Biri karla örtülü, kahkahalarla dolu, ışıkları parlayan eski hali; diğeri, siyaha bürünmüş, suskun, gözleri boşalmış bugünkü hali. Ve ikisi de aynı binaymış gibi değil. Sanki biri canlı bir beden, diğeri çoktan kabuğa dönmüş bir iskelet.

Bir sabahı hatırlıyorum. Kahvaltı salonuna inmiştik. Uzun masalar, beyaz örtüler, tabaklarda buharı tüten çaylar. Camdan dışarı bakınca, pistte kayan insanlar seçilirdi. Ben sandalyenin altına gizlenmiş ekmek kırıntılarını izlerdim. O an bana dünyanın en güvenli yeri gibi gelmişti.

Çatal bıçak sesleri, kahkahalar, kahve kokusu… Sanki bina bize sarılıyordu.

Şimdi aynı salonun fotoğrafına bakıyorum. Masaların yerinde yanık izleri, sandalyelerin iskeletleri, tavandan sarkan kablolar. Çocuk gözümde o salon artık bir ağza dönüşmüş: Söylemek isteyip de yutkunmuş bir ağız. Kahkahalar küle dönmüş, kahve kokusu is kokusuyla yer değiştirmiş.

Bir başka günü hatırlıyorum. Babamla lobide oturmuştuk. Şöminenin ateşi yanıyordu. Ateşin çıtırtısı bana hep masal anlatır gibi gelirdi. "Bir varmış, bir yokmuş" der gibi. Ben karış karış alevleri sayar, onların içinden hayvan şekilleri bulurdum. O zaman ateş oyun arkadaşımdı.

Ama şimdi… Fotoğrafta şömine de yanmış, duvarla bir olmuş. Ateş artık masal anlatmıyor, ateş artık kendini anlatıyor. O eski oyun arkadaşı devleşmiş, bütün binayı yutmuş.

Pencereleri hatırlıyorum. Gündüzleri dışarı bakıp dağın beyazına dalardım. Geceleri perdelerin arasından sızan sarı ışık, bana güvenlik duygusu verirdi. Sanki otelin her odasında başka bir rüya uyuyordu. Ve ben her pencereyi bir göz, her ışığı bir düş olarak görürdüm.

Ama şimdi o pencereler simsiyah deliklere dönmüş. Ne ışık var ne düş. Çocuk gözümde, otelin yüzü yanmış bir maskeye benziyor. Gözleri oyulmuş, dudakları kapanmış, sessizce bakıyor.

Bazen düşünüyorum: Belki bina kendi hikâyesini hep bu sonla yazmıştı. Çatısındaki karlar, tavanlardaki çatlaklar, kapılarındaki gıcırtılar… Hepsi yıllar önceden bir ağıtın ilk notalarıydı. Ama biz, büyükler ve çocuklar, o notaları duymadık. Kahvaltılara, tatil planlarına, fotoğraf karelerine kapıldık.

Şimdi yangın sonrası geriye kalan yalnızca izler. Merdivenlerde bükülmüş demirler. Duvarlarda kararmış lekeler. Kapanmayan bir gölge. Ve tüm bunlar bana mimarlığın kitaplarda öğretilmeyen yanını söylüyor: Bir bina sadece taş ve camdan ibaret değil. Bir bina, kendi suskunluğunun da mimarıdır.

Ben çocukken, orada oyun oynadığımı sanırdım. Meğer bina bizimle oynuyormuş. Bize güven verip sonra sessizce sırlarını saklamış. Ve bir gün, tek nefeste bütün sırlarını ateşle anlatmış.

Şimdi ne zaman gözlerimi kapasam, iki otel üst üste biniyor: Biri ışıklı, canlı, sıcak; diğeri kararmış, soğuk, küle dönmüş. İkisinin arasındaki fark, bana zamanın en acı çizgisini gösteriyor. Ve ben, çocuk gözümle, o çizginin ortasında sıkışıp kalıyorum.

KAYNAKLAR

İlk fotoğraf https://www.sondakika.com/3-sayfa/haber-bolu-kartalkaya-daki-otel-yangini-sorusturmasinda-18337099/ adresinden alınmış olup diğer görseller yapay zekâ ile oluşturulmuştur.

FERHAT BULDUK

1987 İstanbul doğumludur. Liseyi birinci olarak tamamlamasının ardından Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimari Restorasyon Ön Lisans Programı'nı da birincilikle tamamlamıştır. 2012 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden onur öğrencisi olarak mezun olmuş, aynı okulda başladığı yüksek lisans eğitimi sırasında ek olarak Çek Teknik Üniversitesi'nde 'Mimarlık ve Şehircilik' alanında eğitim görmüştür. Türkiye'de özel bir ofiste tasarımcı mimar olarak çalıştıktan sonra faaliyetlerini serbest olarak sürdürme kararı almıştır. Bunun yanı sıra Yıldız Teknik Üniversitesi ve Işık Üniversitesinde misafir öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Öğrencilik yıllarından beri katıldığı ulusal ve uluslararası birçok yarışmada ödülü bulunmaktadır. Yıldız Teknik Üniversitesinde doktora eğitimine devam etmektedir.

MANSİYON ÖDÜLÜ

ESRA AKBALIK

Senden Sonra Buralar

Bir ömürlük zamana ne sığar? Bir ömür ne kadardır? Her ölüm erkense, geride ne kalır bir ömürden ya da henüz yaşanmamış neler kalmıştır ölümden geleceğe? Ömrün sonunda sığındığımız o bir avuç toprakta hangi tanımadıklarımız komşuluk eder bize, bir sonraki ömre kadar geçecek o zamansız bilinmezlikte?

Ebedi istirahatgâh dedikleri yere seni yolcu ettikten sonra nereler nasıl değişti ve şimdi olduğun yer nasıl görünüyor, tek tek anlatmak isteriz sana. Biraz benim, biraz başkalarının gözünden, dilinden, senden sonra buralar. Başlıyoruz.

Ebedi İstirahatgâh ve Biraz Öncesine Dair

Buraya gelmeden önceki son ayları hatırlıyor musun? Doktorun bize usulca veda ziyareti olacağını söylediği o son yolculuğumuzu? Evinden son kez ayrıldığımız günün Saatli Maarif Takvimi yaprağını koparmadık, o gündeyiz hala. Salondaki koltuklar, özenle yerleştirdiğin yastıklar, fotoğraflar, kitaplar ve her şeyin yerini bulduğu, uzun yıllar hayalini kurduğun o mutfak. Açılan her çekmeceye sessizce iliştirdiğin kişiliğin, özenin, titizliğin. Beş gün süren, sessiz bir veda yolculuğuydu, her dakikası dondurulmak, doyasıya yaşanmak istenen, tarifi çok zor bir yolculuk. İnsanlarla, nesnelerle, zeytin ağaçları ve balkon manzarasıyla. Yıllarca evinin balkonundan görünen dev çınar ağacının altındaki bankın, bu dünyadaki en güzel yerlerden biri olduğunu konuşmuştuk. Tabelasız bir otobüs durağı olan, tozlu topraklı, tehlikeli bir dört yol ağzındaki o ağaç ve altındaki bank ve o bankta oturan çeşit çeşit insanlar hakkında yazdığımız hikayeler. Senden sonra gittiğimde yine uzun uzun seyrettim ağacı ve bankı, karşı sandalyedeki yokluğuna dayanmaya çalışarak.

Dönüşte başka bir evrende bulduk kendimizi biliyorsun. Kafeteryanın, beyaz koridorların, koridorun sonundaki koltuğun, yemek tabaklarını koyduğumuz dolabın, hemşire bankosunun evimizin odalarına, mobilyalarına dönüştüğü dolu dolu üç ay. Televizyondan ve pencerenin

ardından izlediğimiz hayatlardan ve sanki tüm diğer insanların paylaştığı zaman diliminden ayrılmış, kendi uzamında ve zamanında, sadece o koridoru paylaşan diğerleriyle en yakın olunabilen o iç, paralel dünya. Bir dolaba, geceleri yatak olan bir koltuğa, küçük bir masaya, bulaşık da yıkadığımız banyoya sığan yeni bir gündelik ritmi kurmak çok zor olmamıştı aslında. Yatakta değil de bir süreliğine koltukta oturmanın uyandırdığı değişiklik havası ve mutluluk, haydi yürüyüşe çıkalım diyerek uzun beyaz koridorda küçük adımlarla yürüyüşümüzün verdiği hareketlilik duygusu ve koridorun sonundaki bankta yürüttüğümüz o sıradan, günlük, geçmişe dair sohbetler. İlginç bir şekilde, bunu da paylaşabilmenin mutluluğu. Dışarının gamsız, dertsiz görünen gündelik akışına duyduğumuz yabancılık. Odanın, koridorların beyazlığına eklediğimiz turuncular, yeşiller. Arada bir buraya da birden yabancılaşman ve "neden buradayız?" diye sorman ya da evde olduğumuzu düşünüp, yan odadan bir şey getirmemi isteyen o tüm geçici-kalıcı evlerin üst üste çakıştığı bir garip kolaj haller.

Bilirsin, küçüklüğümden beri, olduğumuz yerden, bizden, bize gelenlerden kimse gitsin istemem. Giderlerse artlarında kalacak boşlukla baş edemeyeceğini düşünen bir korkak olmamdan belki. Hatırlarsın, misafirler gittikten sonra, oturdukları koltuklarda oluşan boşlukların beni nasıl üzdüğünü ve gitmelerine duyduğum öfkeyi, ha babam koltuk minderlerini kabartarak gidermeye çalıştığım çocukluk hallerimi. Geride kalan olmanın küçük provaları ürkütmüş hep demek ki. Hiç de kısa olmayan, göreceliliği iliklerimize kadar hissettiğimiz o beyaz koridorlu, yemek dolaplı, hemşire bankolu mekandaki odamızdan, önce bizi sonra da kapalı bir sedye içinde seni çıkarmalarına hazırlayamayan o geçmiş provalar.

Sonrası hemen ertesi gün. Cenaze arabasının ön koltuğunda oturan ben ve son yolculuğa uğurlamak dedikleri şeyde, adeta bir filmin içinde, güneşli bir kış öğleninde, önce avludaki taşa sonra ağaca toprağa taşınan sen. Koca mezarlığın bence sade ve sakin kısmında, büyük bir ağacın altında, seninle sohbet edebileceğim bir bankın hemen yanında. Şimdi bulunduğun yerin bir yanındaki komşuların, vurulan ama ölmeyenler, her daim taze karanfilleri eksik olmayan, fotoğrafları taşlara nakşedilmiş, mücadelede de ebedi istirahatgâhta da yan yana olan yoldaşlar. "Bu yıl çok ölüm oldu" gibi bir garip cümleyi sık söyler oldum. Gıyaben tanıdığım pek çok güzel insan da gitti senin ardından, ondan. Şimdi oralarda muhabbette olduğunuzu hayal ediyorum.

Sokaktaki O Apartmana Dair

Kızının evinin karşısındaki inşaatta çalışıyorum ben. Burada geçiciyim. Bir arsa üzerinde yapıyı yükselten yapıcılardan sadece biri. Bittiğinde bir apartman olacak burası. Türlü çeşit insan gelip yerleşecek. Ev yapanın evi olmaz diye bir laf dolaşıyor zihnimde epeydir. Hem bir türlü kurtulamadığım yokluktan hem biri bitip diğeri başlayan inşaatların geçici barınaklarında, evimden çoğunlukla uzak olmaktan. Ev artık benim için, sevdiklerim iyi kötü yaşasınlar diye yolladığım paranın peşinde şehir şehir dolaşırken, seyrek bir misafirlik gibi.

İçinde bir sürü kutu dairelerin olduğu bir apartman olacak burası. Üst katlar daha büyük, müteahhit kendisine ayırmış bunları. Kutu dairelerin küçük kutu pencereleri, çıkılmayan yalancı balkonları, klimaların süslü metalden yuvaları var. Gelen son ekipteyim ben. Kaba, ince sıvaları ve kutu pencerelerin etrafındaki köpük söveleri yapıyoruz. Bu son işlerle, inşaatın apartmana benzemesi hızlanıyor. Başlangıç öyle olmamış ama. Hafriyat sırasında, ilk ekipten bir arkadaş, yıkılan istinat duvarının altında kalmış, kurtaramamışlar. Mahalleden kaç kişi duydu acaba bu ölümü? Adı üstünde kaza belki ama şimdilerde daha çok duyar olduğum iş cinayeti sözü daha uygun sanki. Bir umut bir işin peşinde, başlamadan biten bir hikâye. Hepimizin başına gelebilir. İş güvenliği dedikleri kâğıt üstünde, bizler iskele üstünde cambaz. Pek bir ekipman yok ya, olsa da takar mıydık bilmiyorum. İskeleden iskeleye uzattığımız boya kovaları, fırçalarla koşturmak, daldan dala konmak olmuş sanki bizim için. On katlı apartman dediğin nedir ki? Sabah sekizde başlar mesaimiz, dakika şaşmaz. Sıvaladığımız bu duvarları örenler, ondan da önce kalıpları çakanlar, demirleri döşeyenler, betonu dökenler aslında bizim de geçici evimizi yapmış olurlar bir bakıma. Onlar aylarca arsanın bir köşesine üst üste konmuş konteynerlerde yatıp kalkarlar. Karanlık inşaatın yanında, gün bitiminde görünür olan teneke kutular, teneke kutulardan sarkan çamaşırlar, çekilen iptidai kabloların ucunda ampuller. Sıra bize geldiğinde bir kata yerleşiriz artık. Kalın bir naylon gerdik mi pencere boşluğuna, bir süreliğine bu apartman dairesinin ilk sakini oluveririz. O naylonun ardından görünen ışık daha bir sıcak, daha bir güvenli duygusu verir insana. Ahşap paletin üzerinde bir döşek, bir piknik tüpünde pişirdiğimiz tek kap yemek ve çay.

Bizim inşaat bir apartman oldu sayılır artık. Bu sokakta yıkılıp yeniden yapılan ilk bina olduğundan mıdır bilinmez, meraklısı, heves edeni çok. Şimdi sokaktaki bu en yeni apartmanın yanındaki, karşısındaki apartmanlar

daha bir gri, daha bir eski, daha bir düşüp yıkılacak gibi duruyor. Ama böyle söylemem korkutmasın seni, karşıdaki evinin balkonundan bize bakıp duran kızın da çok durmaz burada artık. Duyduk ki onun oturduğu apartman da başka birkaç apartman da yılbaşına kadar yıkılıp yenilenecekmiş. Kim bilir belki seneye bu zamanlar, senin kızın evinin salonu benim geçici evim olur. Bu dar sokaklar, eskisinden hep daha yüksek yapılan yeni apartmanlara daha da dar gelecek bence ama neyse, onu da onlar düşünsün.

Karşı Komşuya Dair

Yüz yüze tanışıp, şöyle karşılıklı bir kahve içebilseydik keşke seninle. İnsanın yaşı kaç olursa olsun, kendi akranıyla yaptığı muhabbet gibisi yok. On yılı geçti kızınla balkondan balkona komşuluğumuz. Birkaç gün balkona çıkmasak merak eder olmuştuk artık yıllar içinde. İnsan, nasılsa hep orada diye erteler ya elinin altındaki bazı şeylere mesai harcamayı, bizimki de sanki o hesap, hep sadece balkondan balkona, sanki televizyon ekranından izlediğimiz spikerlermişiz gibi, sadece belden yukarımız tanış kalmakla yetindik bu yaza kadar. Sokaktaki apartmanlardan bir bir müteahhitle anlaşma haberleri, neyse ki benim de yıllardır beklediğim kooperatif evinin bitmesinin çok yakın olduğu haberiyle aynı zamanlara denk geldi. O büyük kooperatif blokları içinde hangi dairede oturacağım da çekeceğim kurayla belirlenecekmiş. İstanbul'un bir ucu. Üşenmedim, sabah erkenden kalkıp gittim kooperatif yönetimine. Anlattım durumu. Oğlum rahatsız, evden hiç çıkmıyor, çıkamıyor. Yazın balkonda oturur hep. Gözleri de çok az görüyor. İyi göremediği için bazen bir noktaya öylece uzun uzun bakar. Bilmeyenler yanlış anlar, sıkıntı çıkar. Yaşamadığımız şey değil. Bizim evin başka eve değil, sokağa bakan tarafta olması lazım diye tek tek anlattım. Belki inanmazlar diye bütün raporlarını da gösterdim oğlumun. İnanmamazlık etmediler çok şükür ama dediler kurayla belirlenmesi şart, artık şansınıza neresi çıkarsa. Beni bir heyecan aldı, bu kadar yıl beklemişim. Neyse ki şansımız yaver gitti, gönlümüze, derdimize uygun, sokağa bakan yerden çekmişim kurayı.

Çok yoruluyorum evet ama alışkanlık işte. Aylardır taşınma hazırlıkları yapıyorum. Önce elden çıkarılacakları ayıkladım, sonra tamir edilecekleri onardım, yıkadım hurçlara koydum, odalarda istiflemeye başladım. Tek başıma yapıyorum her şeyi, içime sineceği gibi, zarar ziyan olmadan, mum gibi tertemiz olsun istiyorum taşınmak ve yeniden yerleşmek. Nasılsa hep orada olma durumu artık değiştiği, buralardan gitmem kesinleştiği için olsa gerek, artık bir kahve ziyareti için sözleştik kızınla. Geçtiğimiz Pazar,

öğleden sonra oturmasına geldi sonunda. Önce yabancıladık, sanki azıcık çekindik; yıllardır hep sadece aynı kadraja sığdırdığımız tanışıklığımızın bu sınır genişlemesi ikimizi de bocalattı. Hem bedenlerimizi boydan görmek, sesleri yakından duymak hem de şöyle bir kucaklaşmak birazcık garipsetti ama çabuk toparladık. Geçtik benim balkona, senin kız ilk defa kendi balkonuna dışarıdan bakıyor. Ay dedi o saksılar ne kadar emanet duruyormuş, şu duvarı da boyamayı hep erteledim, hepsi kapalı balkonların içinde bir benimki açıkta ya biraz daha özensem iyi olurmuş diye verdi hakkını kendine dışarıdan bakmanın. Balkondan balkona gösterdiğim, kendi yaptığım resimlere baktık beraber, zaten söylemiştim sana vereceğim diye, rica minnet seçtirdim iki tane. Senin kız hem mahcup hem duygusal, kabul etmekte tereddüt etti ama nasıl muttu etti beni resimleri ona vermek. Ben taşınacağım kooperatif evini anlatırken, fotoğraflarını gösterirken o da sevindi benimle. Yeni, kira ödemeyeceğim, heves ettiğim bir eve geçecek olmamın sevincini içtenlikte paylaştı. İstanbul'un bir ucuna gitmek korkutmuyor mu beni, korkutuyor elbet ama kurada şansım yaver gitti ya, bu bir işaret bence, oraya da rahat alışacağız.

Şimdi sabahın körü. Balkonda nakliye kamyonunu bekliyorum. Senin kız da çıktı sabah kahvesini içmeye. Sokak sessiz. Karşıdaki inşaatta işçiler bile mesaiye başlamadı henüz. Yine son dakikaya, nasılsa hep burada alışkanlığına düşüp, telefon numaralarımızı almayı unutmuşuz seninkiyle. Mahalleliyi uyandırmayacak ama birbirimizi duyacak bir ses tonunu bir şekilde ayarlayıp, biraz zor da olsa söyledik numaralarımızı balkondan balkona. Numara nasılsa orada kayıtlı, yarın ararım rehavetine kapılmadan, arayı çok açmadan haberleşecek miyiz bakalım?

Sokağın Sonundaki Dört Yola Dair

Kısa yazacağım. Yazabilmeme bile inanmayanlar olacaktır zaten. Ben sokağın en sonuyla, o çok yükselen, gri metal kaplamalı binaların olduğu alt sokağın kesiştiği yerden bahsedeceğim biraz. Senin kız sıklıkla bu sokaktan geçip, insanların bu binalarda nasıl yaşayabildiklerine her seferinde hayret edip, sokağın ışığını, rüzgarını nasıl değiştirdiğini anlatıyor her gördüğüne. Değişik değişik insanlar da geliyor bu sokağa. Önü başka arkası başka, garip bir yer çünkü. Rüzgârı keskinleştiren, güneşi yansıtıp insanların gözünün içine sokuveren bu yüksek metal binaların biraz ilerisinde ve karşı sokağında çok acayip, az katlı, çoğu terk edilmiş başka başka evler var. Bu aralar kalabalık insanlar gelip sabahtan akşama kameralarla bir şeyler

yapıyorlar, dizi çekiyorlarmış sanırım. Çok kalabalık ve biraz ürkütücü oluyor. Biz de bu sokakta kalabalık sayılırız. Yolun aşağısında belediyenin kısırlaştırma merkezi var. Buraların hayvan dostu çok. Koyuyorlar bizi sepetlere, götürüp kısırlaştırıyorlar, sonra yine bırakıyorlar aldıkları yere. Yemek de sıkıntı olmuyor hiç, çoğu insan elinde mamayla dolaşıyor. Bazıları da evde kalan yemek artıklarını apartman önlerine bırakıyor. Kargalar ve martılar da çoğunlukla yemeklerimize ortak. Olsun, iyidir.

İyi olmayan şeyler de var ama. Arabalar ve motosikletler büyük tehlike mesela. Ben bunu anlatmak istedim sana çünkü üzgünüm biraz. Geçen hafta iki arkadaşım birden öldü çünkü işte bu dört yol ağzında. Benden genç olan oyuncu, uzun tüylü tekiri motosiklet ezdi, hiç durmadan da yoluna devam etti. Yanına koşmak istedim ama korktum. Hemen köşe dükkandaki genç adam fırladı, bağırdı motorun arkasından, gördüm çok üzüldü, usulca kaldırıp sakin bir köşeye yerleştirdi bizim tekiri. Herkesin çok tadı kaçtı, ben de hem çok üzüldüm hem de çok korktum.

Geçen akşam da bazı esnafın ben zannettiği siyah bir arkadaşa çarptı bir araba yine aynı dört yol ağzında. Hemen orada can vermiş arkadaş. Böyle peş peşe olunca iyice fena oldu herkes. Çarpan kişi de çok üzüldü ama bu sefer. Öylece durdurdu arabayı, oturdu kaldırıma ağladı. Tadımız iyice kaçtı. Bir süredir duvar diplerinden yürüyüp çok görünmüyoruz ortalıklarda. Sanki birden sayımız azaldı gibi. Herkesin sevip beslediği küçük sevimli bir yavru olarak başlayan hayatımız, bir tekerleğin altından bir çöp kovasına gidiveriyor işte sessizce. Ben de bunu anlatmak istedim sana, kızın da kedileri çok sever ve bu son ölümler onu da çok üzdü diye.

Senden sonra akan zamana bunlar sığdı. Ölümü idrak edip de hırsla, doymak için peşinde koşulan telaşlı arayışlardan uzak, şehrin bu göbeğinde, bu sokakta, bu balkonda ve sokağın sonundaki dört yol ağzında. Bir apartman yıkılıp yerinde yenisi yükseldi, yapıcıların biri gelip biri gitti, farkında olmadan varlığı bir parçam olan komşudan geriye boş bir balkon kaldı, kediler duvar diplerinde, dört yol ağzında bir var bir yok oldular. Şimdi olduğun yerin hemen yanındaki bankta oturup nicedir uzun uzun anlatmak istiyordum sana bunları. Tek başıma nefesim yetmezdi, sesleri sözleri toplayıp da geldim; ben çocukken bana okuduğun masallar gibi bir masal da ben sana vereyim istedim.

ESRA AKBALIK

Mimar. Doğuş Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Doktora derecesini "Küresel Coğrafyalarda Mimarlık Nesneleri ve Yıldız Mimarlar" başlıklı tezi ile 2017 yılında almıştır. Mekân üretiminin somut ve soyut süreçleri, siyaset ve kentsel mekân, neoliberal söylem ve bunun mekânsal yansımaları başlıca araştırma alanlarını oluşturmaktadır. Mimarlığın geleneksel yapılma ve yorumlanma biçimlerinin dışında, disiplinler arası ilişkisine ilgi duyar.

SEÇKİLER

RECEP GÜVEN BİRKAN

Bir Balkon, Bir Sokak, Kediler ve Daha Neler Neler

İlk kez kare bir balkonumuz var; ortaya masa, çevresine sandalyeler koyabildiğimiz. Büyükçe bir apartman dairesinde yaşıyoruz ama zamanımızın neredeyse tamamı balkonda geçiyor, evin geri kalanı yokmuş gibi.

Kahvaltı etmek, gazeteyi okumak, çevreye bir göz atmak için evin en uygun yeri. Hasır sandalyeleri ile bir tatil havası bile oluştu. Konuklar da yemek odasında değil, balkonda sıkışarak yemek yemeyi tercih ediyorlar. Üst komşumuzun silkelediği çarşafın iplikçikleri açık pencereden kahvaltılıkların üzerine konmasa hiçbir sorunumuz yok.

Poyraza açık, sıcak günlerde hem kendi serinliyor hem de evi serinletiyor. Çok sıcak gecelerde balkona bir yatak serip uyumayı düşündüğümüz bile oldu. Bunu yapmadık ama uyku tutmayan gecelerde kafamı masaya dayayıp kestirerek kendime uyku aşılamışlığım var, geçen arabalardan yükselen müzik gürültüsünün eşliğinde. Kuzey ışığı suluboya yapmak, okuyup yazmak için de çok uygun. Defter kitap, ne gerekiyorsa çalışma odamızdan taşıyıp buradaki masaya yerleşiyoruz.

Daireyi elden geçirirken, balkonu da tavana kadar sürme camlarla kapattık, bunu yapan herkesi eleştirdiğimiz hâlde. Salon ile arasındaki küçük pencereyi bir camekân hâline getirdik, içine cam-kuş koleksiyonu yerleştirdik, günün ilk güneşi vurduğunda salon duvarına ışıklı gölgeler düşüren. Kuşların arasından salonda asılı, Süleyman Saim Tekcan'ın atlarını görüyoruz. Arkaya, yemek odasına döndüğümüzde karşımızda bizi anılarımıza götüren iki fotoğraf var, kendi çektiğimiz. Birinde diz boyundaki çam fidanları ile karlı yamaçlar, hafta sonları ıslak ayaklarımız donarak yürüdüğümüz. Ötekinde ise çölde çıplak ayaklarımız yana yana adım atmaya çalıştığımız dalgalı kum tepecikleri.

Son olarak ahşap jaluziler taktık. Duvara cam balıklar astık. Rüzgârda sallanıp armonik sesler çıkaran minik borulardan yapılmış bir rüzgâr çanı ile

dekorasyonu tamamladık.

İlk yıllarda, balkona oturduğumuzda yolun karşı tarafındaki yapsat dönemi öncesinin üç katlı mütevazı apartmanlarını, onların üzerinden uzaktaki tepeleri, hatta gökyüzünü bile görebiliyorduk. Sokağın görebildiğimiz parçası, yoldan geri çekilmiş apartmanlar ve önlerine dikilmiş irili ufaklı ağaçlar ile uzun bir bahçe gibiydi. Aşağı tarafa baktığımızda mahalle camisinin minaresi ağaçlar arasından yükselir, pitoresk bir görüntü oluştururdu. Uzaklardaki berbat apartmanların çizdiği silüeti görmemeye çalışırdık. Sokağın yukarısındaki iki dev ıhlamur ağacından (Tilia) yaz başında mahalleye ferahlatıcı bir koku yayılırdı.

Gece yaşamı yaz aylarında pek parlak değildi, serinlemek için pencereyi açıp ışığı yaktığımızda börtü böcek içeri doluşuyordu, orada oturacaksak ışığı söndürüyorduk. Kışın defnenin üzerine yığılan karlara balkonun ışığı vurunca inanılmaz görüntüler oluşurdu.

Biz biraz çaba gösterince balkon, doğa ile buluşmamıza yardımcı oldu. Özel olarak yaptırdığımız çiçekliklere ortancalar (Hydrangea macrophylla) diktik, bu yönü sevdiler. Yoldan geçenler ortancaların coşkusuyla değil, çiçekliklerin imalatçısıyla ilgilendiler. İçeride, mermer denizliğin üzerine de çeşitli renklerde Afrika menekşesi (Saintpaulia) saksıları dizdik.

Çok geçmeden, çiçekliklere iki ağacın tohumları musallat oldu, birisi yolun karşısındaki kokar ağaç diye bilinen cennet ağacı (Ailanthus altissima), öteki de penceremizin önündeki defne (Laurus nobilis), iki hafta içinde bir karış boy atıyorlardı, kargaların gömüp unuttuğu cevizler de filizleniyordu. İsteyenlere defne ve ceviz fidanı vermeye başladık. Belli ki insanlar olmasa buraları on yıl içinde bir ormana dönüşebilecekti.

Defne ağacı biraz boy atınca, dallarının arasında kuşlar yaşamaya başladı: oradan oraya sıçrayan serçeler (Passer domesticus), sürüler hâlinde gelip en çok iki gece konaklayan sığırcıklar (Sturnus vulgaris), cilveleşen çifte kumrular (Streptopelia decaocto) ve arada bir verdiğimiz yemek artıkları için çiçeklikte bekleşen gri kargalar (Corvus cornix). Onların mamalarının bir ortağı da vardı, adı "adsız" olan sarılı anne kedi, yavrularına süt verdiği günlerde iki kat aşağıdan korkulukları kullanarak balkona ulaşıyordu.

Kediler her yerdeydi. Bir arkadaşımız, her sabah gelip önümüzdeki apartmanın kiraladığı bahçe katında yirmi kedisini besliyordu, selamlaşıyorduk.

Bir başkası bahçe duvarının üzerinde kuru mamalarla mahalle kedilerine ziyafet çekiyordu. Bizim bahçe de birkaç mahalle kedisinin sığınak yeri, doğumhanesi ve tuvaleti idi. Ağaçlardaki kargalar, meraklı ama deneyimsiz kedilerle hep aynı oyunu oynuyordu: Kedi kargayı yakalamak için üst dallara tırmanıyor, karga hiç oralı olmayıp daha üst dallara zıpladıkça kedi de peşine takılıp yükseklere çıkıyor, karga uçup gidince kedi aşağı nasıl ineceğini kara kara düşünmeye başlıyordu.

***

Artık yaşlanıyoruz, balkon da eskiyor. Önce jaluziler bozuldu. Sürme pencerelerin ağırlığını çekemeyen plastik tekerlecikler birer birer kırılmaya başladı, sürmesi zorlaştı. Duvar boyaları kabardı, yeniledik. Telefon prizi iflas etti. Aydınlatma karpuzundaki minik ampul ömrünü tamamlayınca, yeni teknolojinin oraya uyacak küçük ampuller üretmediğini öğrendik. Mobilyalara bir çöp kutusu eklendi, çok fazla mendil kullanmaya başlamıştık. Ortancaların kökleri çiçekliklere sığmaz oldu, söküp bahçeye diktik, orada öldüler. Yerlerine kolayca çoğalıp yayılan, beyaz minik çiçekler açan üçgen yapraklı mor yonca (Oxalis triangularis) ektik.

Balkon eskirken mahallede bir yenilenme faaliyeti görüldü. Her yenilenmede olduğu gibi işe ağaçlardan başladılar, sokağın aşağısındaki koca "cennet ağacı" ilk telef edilendi, minare ile birlikte oluşturdukları o tablo yok oldu, yerine beş katlı bir apartmanın betebe'li cephesi kabak gibi ortaya çıktı. Şikâyet ettik ama bu tür ağaçların kaydı tutulmazmış, hele adı "kokar ağaç" ise.

Derken karşıdaki üç apartman yavaş yavaş boşalmaya başladı, birbiri ardına yıkıldılar, sekiz katlı sevimsiz tek bir duvar olarak karşımıza dikildiler. Tepelere ve gökyüzüne veda ettik. Arkadaşımız kedilerini başka bir yere taşıdı, onu da göremez olduk. İnşaat sırasında, bina önlerindeki ağaçların çoğu hemen kesildi, geri kalanı da temel kazısı sırasında kökleri zedelendiği için kısa sürede kurudu. Balkondan algıladığımız o dar uzun yeşil bahçe gitti, geriye kuru bir sokak kaldı. Bahçemizdeki mavi ladin (Picea pungens) ağacının kurumasına da çare bulamadık, yukarıdan aşağı salatalık doğrar gibi kestiler, alıp götürdüler, cenaze kalkmıştı sanki, içimizde ve bahçede bir boşluk oluştu.

Olumlu gelişmeler de olmadı değil, defne ağacımız göz hizamıza kadar büyüyerek kimliksiz cam cepheyi görmekten bizi kurtardı. Kışın güneş ışınları karşıdaki yeni binanın büyük pencerelerinden yansıyarak balkonumuzu

ısıtmaya başladı.

***

Derken bitişikteki binanın da yıkılıp yenisinin yapılacağını öğrendik. Balyozlarla yıkım üç aya yayıldı, her vuruşta balkonun camları zangırdıyor, gürültü ve tozdan pencereleri açamıyorduk, bütün yazı havasız geçirdik. Balkon sefasına ara verince evin geri kalanını daha yakından tanıma fırsatı bulduk. Yıkımın durakladığı günlerde kapısı ve penceresi olmayan harabenin içinde bebekli bir aile yaşamaya başladı. Yıkımdan çıkan tahtaları yakıp bahçede hem ısınıyor hem de yemek pişiriyorlardı. Çevredekiler şikâyet etti anlaşılan, bir süre sonra kayboldular.

Yıkım bitip sıra molozların atılmasına geldiğinde, kepçe-kamyon ikilisinin yarattığı gürültü balyoz sesini arattı, toz fazlalaştı. Şikâyette bulunduğumuzda, zulada tutulan su tankeri zabıtalardan önce gelip su püskürtmeye başlıyordu. Bu arada kepçe, balkon suyumuzu tahliye eden plastik boruyu ve kaloriferin dış sıcaklık algılayıcısını kopardı. Yeni bina ile aramızdaki çiti yıktı, bahçe kolayca girilebilir hâle geldi. Sonra mikserler yolun trafiğini aksatıp hortumlarını uzatarak beton dökmeye başladılar, gürültü daha da arttı, tabii egzoz kokusu da. Final gürültüsünü ise kaldırım onarımında kullanılan beton blokları kesen testere ile yaptılar, hepsini arattı. Yine de balkondan iş makinelerini seyretmeye bayılıyorduk, yaramazlık yapan şirin çocuklarmış gibi. Onları medeniyetin simgesi olarak görmeye şartlanmıştık.

Balkonun her gün yinelenen bir gürültüsü zaten var. Sabah erken saatte balkonda mahmurluğumu atmaya çalışırken, önce bir kamyon gelip şişe kumbarasını büyük bir şangırtı ile boşaltır, sonra daha büyük bir gürültü ile süpürge aracı geçer, tozu park etmiş arabalara savurur, ardından çöp kamyonu konteynerleri indirip kaldırırken çıkarttığı gürültü ile uykumu tamamen dağıtır. Kent hizmetlerinin gürültüsü akşam da devam eder, bu kez ilaçlama aracı hızar sesi çıkararak kimyasal bir maddeyi pencerelere doğru püskürterek geçer, börtü böceği bizim balkona kovalar.

Gün boyu cırcır böceği sesli işe yaramaz alarmlar, sabırsız sürücülerin kornalamaları, alt kattan gelen matkap zırıltıları da sessizlikte açık bırakmaz. Gürültümüz mekanik seslerden ibaret değil. Maç akşamları futbol fanatikleri yarı hurda arabalara doluşup, biraz da çakır keyif olmanın etkisiyle bağıra çağıra geçer, mahallenin huzurunu kaçırır. Kediler, iklim değişikliğinin etkisiyle olacak, yılda en az iki kez insansı sesler çıkararak flörtleşir ama

mart ayını bir türlü tutturamazlar.

Aslında dışarıdan gelen seslerin bir tanesi bile insana huzur veren türden değil.

Defne, karşı cepheden bizi kurtardı ama bu sefer de başka hiçbir şey göremez olduk. Yaşlı insanların neden pencere önünde oturup gelen geçeni izleyerek vakit doldurduklarını anlamaya başladık. Ağaç budama mevsimlerinde omzunda motorlu testere ile mahalle aralarında dolaşan "baltacılar"dan birine alt dalları budattık; gürültüye katkımız oldu. Şimdi balkondan yolu da bahçeyi de görüyoruz; inşaat molozlarının her yeri kapladığını da.

Artık sokağa çok seyrek çıkabiliyoruz; dünyamız bir balkon ve bir sokakla sınırlanmaya başladı. Sabah kahvaltı menüsünden gazete de eksildi, bakkal satmaktan vazgeçmiş. Balkona oturup elime kitap alıyorum, bir süre sonra uyuklamaya başlıyorum. Uykum açılsın diye geçen arabaları sayıyorum, herkesin uyumak için koyun saymasının aksine. Arabaların marka ve modellerini ezberledim: ruhsuz Almanlar, zarif Fransızlar, ilginç İtalyanlar, yabancı arabaların yerlileri, Elon Musk'un hantal Teslaları ve nihayet Çinlilerin adlarını öğrenemediğim bir yığın markası.

Balkondan sokağı izledikçe, ilk yıllarda görüp sonradan sadece seslerini duyduğumuz insanları yeniden görmeye başladık:
Yolun yukarılarına çıkmak için elinde bastonuyla otostop yapan iki büklüm ihtiyar; üç tekerlekli bisikletine binip önüne pazar çantasını ve köpeğini alıp, arkasına oturttuğu dört yaşındaki kızıyla çarşıya giden genç kadın; kaldırım taşlarını kaldırıp arabalara vurarak sakinleşebilen mahallenin delisi; başlarında takkeleriyle cumaya giden mahalle esnafına son zamanlarda katılan lise öğrencileri; ellerinde gitar kutuları, aşağıdaki parkta müzikli bir gün geçirmeye giden gençler; park etmeyi beceremeyen acemi erkek sürücüler; okul eşyalarını taşımak için çocuğuna hamallık yapan anneler; yanlış yönden gelip çarptığı arabanın sürücüsüne haklılık nutukları atan külhanbeyleri; kaykaydan hallice minik tekerlekli araçlarda dikilip seyahat edenler.

Bir de satıcılar:
Sabahları simitçi, sonra Çin sarımsaklarını Kastamonu'nun diye kakalayan sarımsakçı, arabasından yaptığı anons ile bizi yetmişlere götüren overlokçu, kaldırımın köşesine tezgâhını kurup ev ev dolaşan, geçen yüzyıldan

kalma kalaycı, popüler parçaları katleden muhacir akordiyoncu ve daha neler neler.

Yukarı köşedeki kaldırım, mahallenin çöp ve beslenme merkezi; tüm gün hareketli. Çöp toplayıcılar, kendi uzmanlaştıkları alana giren atıkları özenle ayırıp tekerlekli torbalarına yerleştiriyor. Bazıları bisikletli, yükte hafif pahada ağır şeyleri seçiyor; bazıları da sadece yiyecek bakıyor: çocuklar, kadınlar, erkekler, takım elbiseliler, Suriyeliler, Afganlar…

Mahalleli, çoğunlukla makarnadan oluşan mamaları ıhlamurun dibine döküyor; martılar, kargalar, kediler, köpekler de karınlarını doyuruyor, birbirleriyle didişmeden sıralarını bekleyerek. Tümü obez olma yolunda. Karnı doyan kediler soğuk günlerini, en son park etmiş arabayı bulup sıcak kaputunda uzanarak geçiriyor. Martılar (Larus michahellis) da araba tepesinde birer beyaz heykel gibi dikiliyor; gelen geçenin rahatsız edemeyeceği kadar uzak, herhangi bir yiyeceğe herkesten önce erişecek kadar yakın. Onlar nedense ağaçları tercih etmiyorlar ama gün doğarken acı ciyaklamalarıyla uykumuzun canına okuyorlar.

Bahçemize giriş kolaylaşınca, kedi besleyicisi mahallenin tüm kedilerini bizim bahçede doyurmaya başladı; kediler de yolun har-güründen uzak bir sofra edinmiş oldular, bizim payımıza da kokuları düştü, betonlaşan mahallede tek toprak yüzey.

Günün birinde çöp konteynerlerinin yanına, mahalle bekçisi köpeklerimizin gece barınmaları için bir kulübe kondu. Ancak köpekler gündüz açıkta uyuklayıp gece sabaha kadar görev yaptıklarından bu kulübeyi hiç kullanmadılar. Ama zaman zaman bir evsiz, ayakları dışarıda kalacak şekilde uzanıp gecelerini burada geçirmeye başladı. Köpeklere uygun görülen barınağın insanlar tarafından kullanılması hoş karşılanmadı ve kulübe kaldırıldı.

***
Yandaki inşaat ana hatlarıyla bitince balkon tozdan kurtuldu ama öne bir buçuk metre taşan cephesi çapraz görüşümüzü engelledi. Artık minareyi göremiyoruz. Uzaktaki sevimsiz apartmanları bile gözlerimiz arar oldu. Gökyüzünü görmek için özellikle sokağa çıkmamız gerekiyor; bu da tek yararı.

Çıkmanın ucuna kondurulan balkona son rötuşlar yapıldı: kombi cihazının borusu dışarı uzatıldı, dumanı bizim balkonda. Klima dış ünitesi, ısınan

havayı ve fan vınlamasını bizim balkona üfleyecek şekilde yerleştirildi. Cihaz güzel görünsün diye bir gizleyici takıldı; adı bile var: “dış ünite kafesi”. Yasalar ön cephelerde bunu zorunlu hâle getirir getirmez, bu işin sanayisi gelişmiş. Kafes cihazı gizledi ama eğri takıldı, benim de gözüm sürekli ona takılmaya başladı. İnşaatın kalitesiyle uyumlu olarak balkon duvarını bebek kakası rengine boyadılar. Artık yerleşilebilirdi.

Sonunda o minik balkonda yan komşu belirdi. “Hoş geldiniz” dedim, selamımı aldı. Eşyayı taşımadan önce ilk iş iki tabure ve bir sehpa koydular; sehpanın üzerine de bir sigara tablası. Yedi yaşındaki çocuklarını korumak için sigarayı dışarıda içiyorlar ama rüzgâr dumanı bizim balkona üflüyor. Yemek kokuları da balkonumuza dolmaya başladığında taşındıklarını anladık.
Komşuluğun henüz bizi taciz etmediği tek alan kaldı: müzik. Umarız, hiç değilse geçen arabaların boyundan büyük müzik setlerinden yayılan gürültüyü aratmazlar.

İki balkon arası sadece bir metre. Kendi balkonumuzda karşılıklı oturan iki kişi bile birbirine bu denli yakın değil. Konuşulan her şey karşılıklı olarak gidip geliyor; balkonlarımız sayesinde bir aile gibiyiz, muhabbetimiz selamlaşmanın ötesine geçmese de. Ama balkonu kullanış biçimimiz değişti. Artık komşu balkona arkamızı dönerek oturmaya çalışıyoruz.

Şimdilerde sabahları bir metre arayla oturup, ilk selamlaşmadan sonra birbirimizi görmezden gelmeye çalışarak hep birlikte kahvaltı ediyoruz. Balkonumuz böylece, ahir ömründe kendisine minik bir arkadaş edinmiş oldu. Bizim apartmanın da bir müteahhite peşkeş çekilmesi çok uzak değil; “peşkeş” ne demekse.

RECEP GÜVEN BİRKAN

İstanbul Teknik Üniversitesi’nde mimarlık, Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde planlama eğitimi gördü. Kamu kuruluşlarında plancı olarak, inşaat şirketlerinde teknik yönetici olarak görev yaptı. Edinburg’da ve Cezayir’de mimarlık/planlama bürolarında çalıştı. Daha sonra kendi bürosunu kurdu, Rusya’da, Libya’da gerçekleşecek projeler yaptı. Mimarlar Odası, TMMOB ve teknik eleman sendikalarında yönetim görevlerinde bulundu. Mesleki yayınlarda yönetici ve editör olarak görev aldı. Meslek dergilerinde yazıları yayınlandı. Mimarlık bölümlerinde yarı zamanlı öğretim görevliliği yaptı. Amatör fotoğrafçı olarak sergilere yarışmalara katıldı.

ŞİMAL KESEPARA SARI

Taşların Fısıltısı

''Her duvar, geçmişin ve geleceğin buluştuğu bir hikâye saklar. ''

Yağmur ince ince yağarken, Kayra rıhtım boyunca ilerliyordu. Elindeki sigaradan yükselen duman şehrin nemli havasına karışıyor, ama içinde taşıdığı belirsizlik dağılmıyor; aksine her nefeste biraz daha içine siniyordu. Düşüncelerinden sıyrılmak istercesine başını kaldırdığında karşısında Haydarpaşa'nın heybetli cephesi belirdi. Yüzlerce yılın ağırlığını taşıyan taşlara yaklaşarak ve parmaklarını soğuk ve ıslak yüzeyinde gezdirerek, başka hayatların izini aradı. Kaç buluşma, kaç ayrılık, kaç sevinç, kaç hüzün bu duvara sinmişti? İnsanların kalplerinden taşan bütün o duygular, acaba taşlarda yaşamaya devam ediyor olabilir miydi? Zihninden geçen bunca düşüncenin yanına usulca bir soru da ilişti; Bir buluşma noktası seçmek kendi kaybolmuşluğuna çare olabilir miydi?

Haydarpaşa, Kayra'nın sorusuna cevap vermek istercesine derinden metalik bir sesle uğuldamaya başladı. Kayra önce rüzgâr sandı, sonra bunun taşların içinden gelen bir titreşim olduğunu fark etti. Ses gitgide ağırlaştı, büyüdü ve yaklaşan bir fırtına gibi derinleşti. Sislenen hava görünmez bir şey yaklaşıyorken dalgalanıyordu.

O sırada Haydarpaşa'nın tarihi mirası içinde hem yabancı bir silüet gibi duran hem de garip bir uyumla mekâna yerleşen simsiyah bir tren belirdi. Sanki taşların yıllardır sakladığı bütün duygular, bu trenin içinde camsız pencerelerin ardına gizlenmişti. Kayra oturduğu banktan bir adımda fırladı. İçinde korku ile merak arasında gidip gelen bir his vardı. Yağmur biraz daha hızlandı. Ve trenin kapısı gıcırdayarak açıldığında içeriden yayılan sessizlik yağmurun sesini bile susturdu. Kayra, bu sefer tereddüt etmeden sigarasını yere basıp attı ve bilinmeyen bir yolculuğa kendisini bıraktı.

''Bir yolculuk başlar bilinmeyen evin içinde kendini bulmak için''

Kayra adımını attığında içeride onu loş bir ışık karşıladı. Koltuklar simsiyah kadife kaplıydı. Toz tutmamış ama bir şekilde eski duran, nereye otururşa otursun onu içine çekecekmiş gibi duran koltuklar… Tren hareket ettiğinde ne bir sarsıntı oldu ne de bir düdük sesi. Sadece içinden geçen

uğultu değişti. Trenin camsız pencereleri ona bir manzara da sunmuyordu. Zaman geçiyor muydu, yoksa bu yolculuk kendi içine kıvrılan bir yol muydu?

Bir ara gözünü kapadı, açtığında tren durmuştu. Kapı, kendiliğinden açıldı. Dışarda sisli, ıslak bir sokak ve karşında karanlıkta belli belirsiz silueti seçilen, eski ve bakımsız bir ev duruyordu. Kabarmış sıvaları, kırık camlı pencereleri, paslı kilidiyle terkedilmiş gibi duran bir ev… Kayra hafif bir ürpertiyle düşündü. Belli ki bu ev onun yolculuğu için seçilmişti.

Kayra paslı kapıyı hafifçe ittiğinde, kapı aralandı. İçeriden nem ve küf kokusu yayıldı; sanki yıllardır kimsenin nefes almadığı bir hava hala içeride asılı kalmıştı. Loş ışık, kırık pencerelerden süzülen yağmur damlalarıyla daha da bulanık görünüyordu. Duvarların boyaları dökülmüş, yerde dağınık tahtalar kalkmıştı. Bir köşede ters dönmüş bir sandalye, bir başka köşede boş bir çerçeve... Sanki her eşya, her köşe bir şey fısıldıyordu. Boş raflar, gerçekleşmemiş hayalleri hatırlatıyordu. Kırık ayna yarım kalmış yüzleşmeleri… Tavandan sarkan tek bir ampul, yanmayan ışığıyla sessizce umudunu bekliyor gibiydi.

Kayra'nın içini önce bir hüzün kapladı, sonra garip bir bağlılık hissi. Bu ev aslında ona hiç yabancı değildi. Evet. Bu ev aslında kendi zihninin bir izdüşümü olmalıydı. Öylece ayakta durmayı bırakıp bir şeyler yapmalıydı. Sonra kendi kendine mırıldandı. ''Belki de her şey bir pencere açmakla başlar…''. Pencerelerden birine yaklaşıp kapalı kanadı araladı. Soğuk ve nemli hava yerine, yağmurun temiz kokusu, içeride biriken ağır havayı yavaş yavaş bastırıyordu. O an odanın karanlığı hafifledi. Sanki ev, uzun süren bir uykudan uyanmaya başlıyordu.

Sonra yere düşmüş sandalyeyi kaldırdı. Ahşabı çatlamış olsa da hala dengede durabiliyordu. Belki de her şey kırıkta olsa dengede kalabilirdi. Bir başka köşede tozla kaplanmış bir masa gördü. Elinin tersiyle yüzeyini sildiğinde altından koyu kahverengi ahşap parladı. Evin kalbinde gizlenen bu sıcaklık, Kayra'ya neredeyse bir gülümseme getirdi. Çekmecelerin birinde yarısı yanmış bir mum buldu. Kibriti çaktığında alev önce titredi, sonra kararlı bir ışığa dönüştü. Küçük bir ışık odanın bütün havasını değiştirmişti. Gölgelere rağmen artık karanlık aynı karanlık değildi.

Her küçük dokunuş, mekânın çehresini değiştiriyordu. Ve kendi içindeki ağırlık da aynı şekilde hafifliyordu. Artık ev sessiz değil daha huzurlu gö-

rünmeye başlamıştı. Kayra elini duvara koydu. Duvarın soğukluğu hala hissediliyordu ama bu kez yalnızlık değil, sabır vardı içinde.

''Bazı buluşmalar, insanlar arasında değil; insanın kendi içinde gerçekleşir.''

Ev artık yıkık dökük görünmüyordu; hala eski, hala eksik ama aynı zamanda canlıydı. Birkaç küçük dokunuş mekânın yeniden nefes almasına yetmişti. Kayra kapıya yöneldiğinde bir an durdu. Arkasını dönüp son kez baktığında, evin gölgelerinin arasından belli belirsiz bir sıcaklık süzülüyordu. İçinde uzun zamandır varlığını unuttuğu bir güç kıpırdadı. Sanki ev, kendi sessiz teşekkürünü fısıldıyordu; 'Artık gidebilirsin.'.

Dışarı çıktığında tren; sessiz, sabırlı ve yağmurla yıkanmış siyah gövdesiyle onu bekliyordu. Kayra ağır adımlarla içeri girdi. Koltuğa yerleştiğinde tren yine sarsıntısız salınımına başladı.

Gözlerini kapadı. Açtığında kendini Haydarpaşa Gar'ında, o ilk oturduğu bankta buldu. Yağmur hala yağıyordu, ama artık daha hafif, daha arınmış bir sesle. Kayra başını kaldırdı, istasyonun taşlarına baktı. O taşların ağırlığını hissetti, ama bu kez altında ezilmedi. İçinde bir boşluk değil, yavaş yavaş dolmaya başlayan bir dinginlik vardı. Bir sigara yakmayı düşündü, sonra vazgeçti. Yağmurun kokusunu içine çekti.

Ve o an anladı; Kayra'nın Haydarpaşa'da buluşmayı beklediği bir kimse değil; buluştuğu, uzun süredir kayıp olan kendi benliğiydi.

ŞİMAL KESEPARA SARI

Ben Şimal Kesepara. 1994 yılında İstanbul'da dünyaya geldim. Üniversite'ye kadar olan eğitim sürecimi yaşadığım şehir olan Kocaeli'de tamamladım. Üniversite sınavında kazandığım Lefke Avrupa Üniversitesi Mimarlık bölümün de tam burslu olarak lisans eğitimimi tamamladım. Mezun olduğum yıl üniversitemde yüksek lisansa ve araştırma görevlisi olarak göreve başladım. Bunun yanında bir mimari ofiste yarı zamanlı olarak mimar pozisyonunda çalışmaya başladım. "Lefkoşa Suriçi'nde Ana Paydaşlar ve Finansman Kuruluşların Miras Odağında Kentsel Dönüşüm Sürecine Katkılarının İncelenmesi" başlığındaki tezimi 2021 yılı Ocak ayında onaylattım. Edebiyata olan yatkınlığımın, mekan kurgu ve ifadelerime etkileri doğrultusunda 2018 yılı Mimarca Mekan Anlatım yarışması 2.lik ödülüne layık görüldüm. Şimdilerde ise mimar pozisyonunda bir ofiste çalışmaktayım.

NESRİN ESKİN

Avluma Açılan Pencere

Gece yıldızlar çökünce bazı evler aydınlanır. Güneşin sıcaklığı, gecenin serin nefesiyle yarışır ama çoğu zaman kaybeder. Gökyüzünden bir pencere açılır o evlere; dünya, fark edilmesi güç bir büyünün kucağına bırakılır.

O günlerde yedi yaşındaydı Asya. Henüz gökyüzüne bakmayı unutmamıştı. Yıldızlar ona, başkalarının gözünde olduğundan daha parlak görünürdü. Evde hüküm süren sessizlikse hâlâ yerli yerindeydi. Ne kadar ses bekliyordu ki? Altı üstü iki kişiydiler: annesi ve o. Babası İstanbul'a çalışmaya gitmiş, Asya da bu gidişin hüznünü içinde hep taşıyagelmişti. Hüzün hissetmesinin de pek bir yararı olmadığını fark edince kendi kalbine sığdırmıştı yağmur damlalarını.

Yaşadığı evin küçüklüğünü ise o yıllarda pek fark etmezdi. Salon denecek bir oda, bir oda daha, mutfak ve küçücük banyo… Annesi ve onun küçük bedeni için tam yerindeydi. Hatta mutfaktan başını kaldırdığında gördüğü pencere, ona kocaman bir dünya gibi görünürdü. Koridor denilen şey, sanki odaları ayırmak için eklenmiş bir lego parçasından ibaretti.

Sabahları döşekler kaldırılır, akşam yeniden serilirdi. Salonun ölçüsünü metreyle bilmezdi ama üç döşek kadar olduğunu ezbere söylerdi. Sofra kurulur, karınlar doyardı. Ardından oyun vakti gelirdi. Küçücük ayaklarıyla merdivenlerden tak tak sesler çıkararak inerdi Asya. Avlunun kapısını açar, duvarlarla çevrili oyun alanına ekoseli kilimini sererdi. Küçük bir bezi üç köşesinden bağlar, kalan köşesine bir çubuk koyar, bebek diye kundaklar, ninniler söylerdi. Bir süre sonra sıkılır; çubuk bu kez çamurdan yaptığı pastaya mum olurdu. Çocuk kalbinin sevinci hep yeniden canlanırdı.

Annesi "Hadi kızım, çarşıya!" dediğinde keyfi biraz gölgelense de Asya hiçbir şeyin neşesini bozmamasına çalışırdı. Merdivenlerden inen annesi, avlunun kapısından geçip kızının üzerini silkeleyince yollarına devam ederlerdi. Biraz ilerde sıralı evler görünürdü. Birbirine bakan pencereler, hem "Biz buradayız." der, hem de "Aslında yokuz." diye fısıldardı. Çocuk sesleri mahallenin sessizliğini bozarken, Asya'nın iç dünyası da dışarıya karışırdı.

Kendi dünyasından çıkıp annesi ile ilerledikten sonra araba sesleri eşlik

etmeye başlamıştı. Çok da geniş olmayan caddeler, sokaklara "merhaba" demeyi mecburiyet saydığından onlarla adeta hasım olmuşlardı.

MEYDAN

Nefes almak isteyenlerin durağı: ***meydan.***

Meydan, herkesi olduğu gibi kabul eden bir şefkatle Asya ve annesini de karşılamıştı. Asya susamış, çeşmeyi göstererek annesine haber vermişti. Soğuk suyunu lıkır lıkır içtiğinde, ileride bu anıyı hatırlayıp dudaklarında bir serinlik duygusu hissedeceğini bilmiyordu.

Çeşme, yazların başrol oyuncusuydu. Dükkanların arasına göz gezdirirken takılara takılmıştı gözü. Fakat annesi "Alalım mı?" dediğinde, küçük aklıyla o güce henüz sahip olmadıklarını bildiğinden, başını usulca sallamıştı. Eve dönerken ellerinde birkaç ufak tefekten başka bir şey yoktu.

Akşam uyuma vakti gelince, sıcaklardan bunalan Asya, annesinin avluya getirdiği limon sarısı, çok da yeni gözükmeyen cibinlik ile adeta bir şölene hazırlanıyordu. Yıldızlar sonradan mı bağımsızlık ilan etti bilinmez ama sanki o günlerde elektrik henüz keşfedilmemişti. "Keşke hiç edilmeseydi." der cinsten bir güzellik ile büyülenen Asya döşeğine uzanırken, annesi cibinliği bozulmasın diye iyice sabitlemiş, sıcak günlerin etkisi ile ötede beride bayılan sivrisineklere fırsat vermemişti. Gökyüzünün rengi artık biraz siyah, biraz mavi, biraz da sarı küçük yuvarlaktı. Cibinliğin gökyüzünün perdesi olduğu haberi ise birazdan tüm mahallede yankı bulacaktı.

DÖNÜŞ

Unutulana gitmek gerekir.

Yıllar sonra Asya, içindeki meraka yenilip bir gün yola düştü. Çocukluğunun geçtiği evine, mahallesine döndü. Kendi kendine sordu: "Ben mi değiştim, yoksa burası mı?" Çocukluğunun avlusu, duvarları, o küçük pencere… Hepsi artık eskisinden daha yorgun, daha sessizdi. Evin ruhu ondan uzakta, küf kokan duvarlara gömülmüştü.

Bir evin mekânın varlığı ona ruh biçene aitti. Asya o evin ruhuydu. Şimdi ona yaklaşınca tekrar güçlenen ruh, o gidince tekrar zayıf düşecekti.

Derinlerde o sıcaklığı hisseden Asya, Eskiden olanın şimdiki günlerde yok olmasının kalbini incittiğini fark etti. Yokluk, varlık karşısında o kadar dokunulmazdı ki, şimdi yok olanı arıyordu. Artık onun olmayan evi, şimdilerde eskiden onun olduğundan habersiz ve izbe; duvarlar soluk ve küflü, gökyüzü ise artık yıldızsız kalmıştı. Anlamını yitiren şey, yaşadığı yer; "evim" dediği yuvası değildi. Bizzat kendisiydi. Unutulana gitmek gerekliydi. Neticede, her mekân sarmaşık oluşturmaz. Bazıları kabuk bağlar, çürür, bozulur ve kırılır ve bir çift takırtı bekler. Uzayın içinden çıkan mekân bazen bir duvarın küfüyle yıkılır. Bunu anlaması hüzün ve acı doluydu. Yitirilen boşluğun yeri kolay kolay dolmayacaktı ama denemek, yitirenlerin kaderiydi.

Mekân yine de kapıda bekler. Onu anlayacak, hatırlayacak kişiyi. Ve Asya, o kapının kilidiydi. O olmasa, bu kadar var olmayacaktı.

Bütün yorgunluğa, bütün boşluğa rağmen avlu teşekkürlerini fısıldadı: "Duvarlar… gökyüzü… pencere…" de ona eşlik etti.

İçeri girdiğimizde daha farklı bakan gözlerin eşlik edeceği, bizim olan, içindeki her şeyiyle bütün olan yaşayan mekânlara ithafen...

NESRİN ESKİN

T.C İstanbul Rumeli Mühendislik Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık bölümünden 2023 yılında mezun oldum. Lise döneminde başlayan edebiyata ilgim sonrasında okuduğum bölüm ile daha da pekişti.

GÜLİZ ÖKTEM TAŞDEMİR

Eşik'te Bellek: Balkon

Bir evin hafızası için özellikle 'duvarlarda saklı' ifadesi kullanılır. Hâlbuki evin göz ardı edilen ama öte yandan da en görünür yeri, balkonlardır! Sokakla ve kentle sürekli göz gözedir.
Balkon, evin sokağa uzattığı bir el, adım, eşik olarak ifade bulur. Demir korkulukların desenleri… Korkuluklarında sokaktan ulaşan replikler saklıdır. Dökme mozaik döşemenin çatlağı, kırılmış süpürgelikler… Tozlu panjurlar, gıcırdayan balkon kapısının tel sinekliği, malzemeleriyle de ses verirler! Çırpılan halıların tozu havalanır, evin ışığı, ev içindeki öznelerin siluetleri, çatal-kaşık sesleri, mutlu-mutsuz konuşmalar balkonla birlikte dışarıya taşar. Balkon salt sokağa bakan bir ara yüz değil, evin iç yüzünü, kesitini sunan bir vitrin gibidir; zamanın tanıklarıdır sanki.

Ev, sokakla diyaloğa geçtiğinde, balkon kentle katıksız bir sohbete dalar. Kentin sokaklarıyla söyleşir, paslaşır gibidir. Balkon öyle bir mekânsallık ki, içeride bir sessizlik varsa sokağın gürültüsünü eve taşır. Ne tamamen içeridedir ne de bütünüyle sokağa aittir. Arada duran bir mekânsallıkla köprü kurar. Evin öznesi orada özgürleşir.
Herkesin çocukluk hafızasında bir başkadır balkon... Kimileri için bir sığınak, gözlem alanı, oyun alanıdır... Çocukluğunun balkonları; nüfus sayımında, saymanın yolunu gözlemek gibi önemli olayların sahnesidir. Sayım tamamlandığında, balkondan izlediğin boş sokaklar oyun alanına dönüşür. Sokakta tartışanlar, sessizliği bozan simitçinin sesi, ramazan davulcusu, korna sesleri...

Çünkü balkon, sokağın ortasına uzatılmış bir mikrofon gibidir; aynı anda hem görünürdür hem de içselleşmiş bir alan olarak görünmez kalmayı başarır. Arkadaşına olağanca gücünle seslenip oyuna davet ederken daha da görünür olmasını istersin. Bitmeyen oyun seanslarında ise bir annenin iç sesi olur balkon; eve çağırılırsın. İşte o an, balkonun pek de görünür olmasını istemezsin.

Büyükannenin sabah kahvesine komşusu eşlik eder ve balkonda paylaştığı sohbetin tadı hiçbir şeyde yoktur. Bazen de el örgüsü veya iğne oyasını işlediği, sokağın yaşamsal örgüsünü izlediği güzelim mekândır… Balkon yıllar geçtikçe değişir... Büyükannenin iğne oyası gibi özenle bakımını üstlendiği bitkilerle donattığı balkon küçülür; bazen kaybolur, bazen de eve dâhil olur. Çeşit çeşit bitkilerin yeni yatağı, kullanılmayan bir çaydanlık olur... Aslında, kenti, sokağı var gücüyle yeşile kavuşturmaya çalışır balkon; iç ve dış kucaklaşır.

Balkondan kimi zaman çöp kamyonunun ya da kar küreme aracının geçişi gözlemlenir; yaşlı hanımlar ve beyler o saatleri ezbere bilir. Ama kimi zaman da o bakış, sevdiğinin yolunu gözler. Çocuğunu ya da torununu kucaklamak ister... Kimse gelmez, içsel dünyasıyla baş başa kalır…

Balkonda kurumakta olan çamaşırların sabun kokusu hafifçe evin içine dolar, rüzgârın yardımıyla uçar gider bir çorap, atkı... Sokağın oluverir... Dökme mozaik zeminler, yarın kir tutmayacak gibi yıkanır da yıkanır! Sofa ve salon mobilyası gibi özenle seçilir, balkon mobilyaları. İçerlek cephesine tablolar, çiçekler, aydınlatmalar asılır... Başka başka yüzler edinir kendine. Aylak aylak kentin sokaklarında yürürken farklı balkon yüzleriyle karşılaşırsın. Kimi zaman kutlama yerine dönüşür, bayraklar asılır... Balkon korkuluklarının arasından küçücük bir kedi evin suretine dâhil olur; dalgalanan bayrağı ve sokağı coşkuyla izlemeye koyulur. Evin benliğini yansıtır balkon, dışa vurumun oluverir.

Toplumun ve kişisel alanın sınırlarının eridiği yerdir balkon. Gece yarısı tek başına bir sandalye çekip oturduğunda, sessizlikle baş başa kalır, kendi yüzünle karşılaşırsın. Belki de yaşamla ilgili kararları aldığın yer tam da burasıdır.

Balkon, bir ayrılığın sessizliği kadar bir bağlanışın da durağı olabilir.

Bir annenin kucağındaki bebeğe dış dünyayı fısıldarken, bir kayıpta, kadınla erkeğin ayrıldığı yas mekânının da sınırıdır...

İçsellikle kurulan diyalogların kaynağı, kalabalıkların da sahnesine dönüşür. Dostlarla beraber daracık bir içerlek alanda içilen biranın, çayın, kahvenin tadı bambaşkadır. Kahkahalar sokak boyunca yankılanır, yan daireden tartışma sesleri sızar. Balkon, samimi anların da gerginliklerin de mekânıdır. Gündelik hayatın en sıradan sesleri bile orada kolektif bir melodiye dönüşür.

Gün ışığının veya görünmezliğin hedefi olan, ondüle sac kaplı balkonlar da vardır. Özüne karşın, hafif esintiyle dalgalanan perdelerle donatılmış, hırsız girmesin diye demir parmaklıklarla kuşatılmış ya da camekânla yok olmuş yüzlerde, bir kararlılık görürsün… Her balkonun yüzü, aslında evin, ev sakinlerinin ve kentin değişen yüzüdür.

Bir zamanlar, bu arayüzlerin yerinde cumbalar kente tanıklık ederlerdi. Sokağa taşan bu çıkmalar, evin gözleri gibi; içeriden dışarıya süzülen bakışlardı adeta, ne kadar güzeldiler.

Balkon dışarıyı selamlar, cumba göz kırpar...
Balkon temas arar durur, cumba görmeye razı gelir...
Apartman hayatıyla birlikte balkon, cumbanın mirasını devralır. Geleneksel ev yerini apartmanlara, sıkışmış yaşamlara ve balkonlarına bırakır, ama işlev aynıdır. İç'ten dışarıyı selamlamak, sokakla buluşmak... Balkon belleğin ta kendisi, geçmiş, gelecek, dün ve yarın arasındaki geçiştir... Bugündür! Andır.

Yaz akşamlarında, balkonda otururken zihin; ev, gökyüzü, sokak, kent ara kesitinde, zamana odaklanır. Gözlerini kapatıp sokağın sesine kendini bıraktığında yaşam daha sahici gelir, ev kendini nüanslarla hatırlatır. Bir gıcırtı sesiyle başını yukarı kaldırırsın; bakkala uzatılan bir sepettir bu sesin kaynağı. O sepet, yalnızca malzeme taşınması için değildir; küçük bir güven mesajıdır. Yukarı doğru ağır ağır çekildikçe, düşeyle görünür bir iletişim kurar.

Bugün balkon, kent düzeninde sadece evin değil, kentin de uzantısıdır. Camekânla donatılması, kamusal yaşantıdan uzaklaştırır onu, 'iç'e katılır ancak görünmezliğini arttırır. Balkonun görünürlüğünü yitirdikçe kent sessizleşir.

Kentleşmenin başka başka formları, balkonu ve rolünü yeniden düşündürür. Çok katlı konut düzeninde camekânla, yok olmaya yüz tutmuş balkonlar adeta yasaklanmış gibidir! Nefes alma noktaları daralır, ufalır ve bazen kaybolur. Kentle bağı koparır!

Yapılaşma arttıkça, sıkışan hayatların nefes alma durağı olur balkon. Salgınlar, yangınlar, depremler… En umutsuz anların tanığı, sesi, nefesidir. Kimsenin kimseye dokunamadığı, yaklaşamadığı salgın günlerinde balkonlar, kentin iletişim yüzleri olur. Dans edilen, ansızın komşuyla sohbet edilen, iletişim mekânıdır balkon. Sesler balkondan balkona atlar, çoğalır...

ve Eşik'te Bellek…
Balkon…

Bir zamanlar çocuk seslerinin yankılandığı, halıların tozunun gökyüzüne savrulduğu mekânlar, bugün kentlinin içsel sesidir. Balkondaki sardunyaların yapraklarında bir yaz akşamı, küçük bir çocuğun kahkahaları, paslanmış demirlerinde unutulmuş kışlar gizlidir. Hiç geçmeyecek sanılan mevsimler, balkon demirlerindeki pas, is ve tozla hatırlatır kendini. Balkon hem mahremiyetin en ince çizgisi hem de toplumsal belleğin en görünür yeridir. Salgında alkışların eşiği, bir yangında en çaresiz bakışların durağı… Bir kadının biricik sesinin yok edildiği, acının tam da yeri olur balkon... Korkuluğu, son bir eldir...

Her şeye rağmen hafızasını tazeler yeni günün sabahında. Yeniden doğar, kapısını açar, bir kez daha hayatı kucaklar. Ev ile kucaklaşır sokaklar. Paslı, boyası aşınmış korkulukların üzerine vuran gün ışığıyla birlikte balkon yeniden dirilir; zamanın döngüsünü hatırlatır.

Balkonda bir hafıza saklıdır. Gün be gün yeni hatıralar birikir, sokağın sessiz tanığı olur. Her hareketi, davetli ya da davetsiz her misafiri gözler; evin en dışsal, bazen de en içsel alanıdır. O küçücük alan, bireyin yalnızlığını da kalabalıkların yankısını da sırtlanabilir. Her şeye rağmen hep 'an'lar ile hatırlarız balkonu.

Çünkü balkon sadece bir mekân değildir. O, geçmişle geleceği birbirine bağlayan bir geçişlilik hali, bireysel hikâyeleri kolektif melodiye dönüştüren bir anlatı, ortaklaşan hikâyelerin, sınırların eşiğidir...

GÜLİZ ÖKTEM TAŞDEMİR

Lisans derecesini Başkent Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nde tamamladı. Yüksek lisans derecesini, Hacettepe Üniversitesi'nde "Türkiye'de Turizm Mimarisi Örneğinin Yerden Bağımsızlık, Yeniden İşlevlendirme ve Kimliksizlik Kavramları Açısından İrdelenmesi" başlıklı teziyle aldı. 2018 yılında, aynı üniversitede "Kentin İç Mekânları: Ankara Belleğinde Pasajlar (1950-1980)" başlıklı teziyle doktora derecesini tamamladı.Akademik çalışmalarında kentin alternatif hikâyelerini sözlü tarih aracılığıyla ele almakta; kimlik, anlam ve bağlam ilişkilerini tartışmakta; mekân ve sosyal tarih bağlantısı üzerine araştırmalarını sürdürmektedir.

2011–2022 yılları arasında Başkent Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nde araştırma görevlisi, öğretim görevlisi ve doktor öğretim üyesi olarak çalıştı. 2022 yılı itibarıyla TED Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Taşdemir, aynı zamanda Docomomo_Türkiye ve Docomomo_Türkiye İç Mekân Komitesi üyesidir. Ayrıca 4T- Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu üyesidir.

2025 Yaz döneminde University of British Columbia'da (Kanada), Centre for Migration Studies, davetli araştırmacı olarak bulunmuştur.

MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

Yatak Odaları

Giriş

Yine geldim. Yatak odaları üzerine düşünmek tahmin ettiğimden de ağır bir sınavmış meğer. Her defasında kalemi elime alıyorum, sonra yüreğim sıkışıyor, kelimeler dağılıyor, bırakıyorum. Bu üçüncü denemem. Neden böyle olduğunu açıklamak kolay değil, ama tahmin edebiliyorum: kaleme almak istediğim odalar, bir çırpıda akıl almaz şefkat mekânından akıl almaz şiddet mekânına dönüşebilen odalar. Tıpkı 6 Şubat 2023 Türkiye-Suriye depremlerinde görebildiğimiz gibi. Kıştı; insanlar derin uykularındayken evleri başlarına yıkıldı. Okullar tatildi; çocuklar masum masum ertesi güne güç toplamak için dinleniyor, belki de renkli rüyalar görüyorlardı. Evler duvarlarıyla birlikte çökerken, yatak odaları şefkatleriyle birlikte gömüldü. Bir gecede, güvenin yerini çığlıklar aldı.

"Sesimi duyan var mı? Sesimi duyan var mı?"

Lahanalı Ninni

11 yaşındayım. Anneannemin geceyi ince ince kesen yumuşacık sesi geliyor kulaklarıma:

"Dan dini dan dini dastana, danalar girmiş bostana;
kov bostancı danayı, yemesin lahanayı…"

Ağır pamuk yorganın altında siniyorum. Karar veriyorum: Danalar kötü. Onlardan korkmalı. Peki ya bostancı? Emin olamıyorum. Gerçekten gelebilir mi? Gerçekten danaları kovabilir mi? Lahanaları koruyabilir mi?

Odamın duvarlarına göz gezdiriyorum. Çerçeveli resimdeki Bambi'nin gözleri hâlâ güzel. Onu saran orman hâlâ soğuk. Yastığım yerli yerinde. Ayna aynı şeyleri yansıtıyor. Perdeler aralık. Kitaplar aynı açılarla rafta. Sanki hiçbir şey olmamış gibi. Odamdan çıkıyorum.
...

Baba, nasıl kıydın bana?

...

Kümes Uykusu

Sovyetler Birliği'ndeyim. Demir perde ülkelerinin merkezinde. Buraya ziraat fakültesinde okumaya geldim. Daha ilk günden beni uyarıyorlar: "Dikkatli ol, burada her üç kişiden biri ajandır." Sınıf arkadaşlarımdan hangisinin ajan olduğunu sorgularken, neredeyse tamamının mutsuzluğunu görüyorum. Hareket özgürlükleri yok. Seyahat edemiyorlar. Evlerinin kümes gibi olduğunu söylüyorlar. Üst üste, küçücük. Hruşçovka dedikleri bu kutucuklarda yaşarken "tarımın ve hayvancılığın geleceğini tasarlamak" gibi laflar, acı bir şaka gibi geliyor onlara.

Gerçekten de evleri minicik ve keyifsiz. Tatsız. Ruhsuz. Kuru. Birer kümes. Biz yabancı öğrencilerin kaldığı yurtlar ise hapishane ile hastane arasında sıkışmış yapay mekânlar gibi. Giriş kapısını sürekli kilitliyorlar; "korunmamız" içinmiş. Odalar arasında upuzun, neredeyse iki metrelik koridorlar var. Sabah altıda alarmlarla uyanıyoruz. Karanlıkta, uyku sersemi bir halde derslere koşuyoruz, yetişemiyoruz.
Haftanın bir günü "Marksizm-Leninizm" dersimiz var. Proletarya ve sermaye konuşuyoruz. Devrimin dünyayı nasıl güzelleştirdiğini anlamaya çalışıyoruz. Ya da bize anlatmaya çalışıyorlar. Hava soğuk. Her yer gri. Tekdüzelik bunaltıcı. İçim daralıyor. Alışamıyorum. Korkuyorum. Bunları kimseyle paylaşamıyorum. Ne devrimin ne de sosyalizmin adaletten ve hakkaniyetten yana bir yüzünü görebiliyorum. Karşımda duran manzara tek kelimeyle: totaliter.
...

Ben deli değilim baba! Niye duymuyorsun beni? Niye inanmıyorsun bana?
...
Yurttayım. Odama göz gezdiriyorum. Duvarlarda ailemin fotoğrafları asılı. Aynaya bakıyorum. Ayna bana fısıldıyor: "Bak, sen de görüyorsun işte. Bir şey olduğu yok. Her şey olması gerektiği gibi." Yastığım yerli yerinde. Perde yok. Perde yok? Bir cevap bekler gibi kapıya bakıyorum. Ağır bir sessizlik. Çıkmak zorundayım.
Şimdi fakülte binasındayım. Tarım Yapıları dersimizin sınav kuyruğunda bekliyorum. Çoğu sınavımız sözlü oluyordu. Sıra bana geldiğinde hocam soruyor: "Tavuk çiftliklerinde yangına karşı ne gibi önlemler alınır?" Duraksıyorum. Notlarımdan hiçbir şey gelmiyor aklıma. Mahcup bir şekilde "Bilmiyorum" diyorum. Hocam kahkaha atıyor. Aklım karışıyor. "Cevap 'hiçbir' olacaktı" diyor. Kaşlarımı çatıyorum, soruyorum: "Niye?" Bir kahkaha daha atarak yanıtlıyor: "Çünkü tavuklar kümeslerinden kaçamazlar."
...

Ben tavuk değilim baba!

Kömür Depolu Ninni

Üçüncü kez anneyim. Uykusuzum. Bebeğim geceyle gündüzü henüz ayırt edemiyor; geceleri uyanıyor, ağlıyor. Onu susturmaya çalışıyorum. Loş bir ışık. Sallanan sandalye. Kucağımda masumiyet. Ninni bilmediğim için ona sözlerini ezbere bildiğim ender şarkılardan birini söylüyorum:

"Geldiğimizde otlar yemyeşildi ve kuzeydeydi güneş.
Kömür deposu boşaldı işte, Mamağa sonbahar geldi…"

Odasına göz gezdiriyorum. Panjurlar kapalı. Ayna oyuncakları yansıtıyor. Perdeler çekili. Gece bebek kokuyor. Ayağımın altında halı yumuşacık. Sessizce odadan çıkıyorum.

Gisele Pelicot'un Yatak Odası

Caroline… Caroline Darian'ın hikâyesini bir gece yarısı, arabamla şehirler arası yolda ilerlerken dinliyorum. Aslında misafirlikte ağır bir yemek yemiştik; gözlerimin kapanmasından korkuyordum. Dikkatimi toplamak için Spotify'dan Oprah'ın kitap kulübü podcastini seçmiştim. Seçtiğim söyleşi bitince uygulama otomatik olarak bir sonraki bölüme geçti ve işte Caroline, alışıldık Fransız aksanlı İngilizcesiyle aniden eşlikçim olmuştu. Kapatmaya kalksam yolda durmam gerekecekti ve bu da tehlikeli olacaktı. Böylece mecburen, adeta tenime iğneler bata bata onu dinledim. Odaktaki kitap, onun yazdığı "Sana bir daha asla baba demeyeceğim" isimli eserdi. Caroline, yaşadıklarını ve ailelerinin nasıl darmadağın olduğunu anlatıyor; sinsice işleyen bir manipülatörün,

yani babasının portresini çiziyordu. Ben ise direksiyon başında, yavaş ve dikkatli ilerlerken, tüylerim diken diken, onu tarifsiz bir ürpertiyle dinliyordum.

Hikâye Fransa'da, küçük bir köyde başlıyor. 2021'de, bir süpermarketin çalışanları, kadınların etek altlarını gizlice görüntüleyen bir adamı polise ihbar ediyor. "Boş vermemeleri"yle birlikte hiç kimsenin öngöremediği bir kapı aralanıyor. Kısa sürede bu olay, tüm dünyayı sarsacak bir skandala dönüşüyor. Çünkü o adam, "Utanç taraf değiştirmeli" sözüyle bir günde feminist bir sembole dönüşen Gisele Pelicot'un eşi ve Caroline'ın babası Dominique Pelicot'tur. Büyük ihtimalle siz de bu haberlere bir yerlerde denk gelmişsinizdir.

Soruşturmalar derinleştikçe ortaya çıkan tablo korkunçtur: On yıl boyunca, aile içinde "ilgili eş ve sevgi dolu baba" olarak tanınan Dominique, sayısız yabancı erkeği evine davet etmiş, 70'li yaşlarındaki eşi Gisele'yi kimyasallarla bayıltarak onların tecavüzüne açmış ve tüm bu dehşeti kayda almıştır. "Her şeyi çok planlı yapıyordu," diyor Caroline. "Çok sessizce, çok dikkatlice. Kapalı kapılar ardında… Anneme tecavüz etsinler diye eve gelen adamlara en ince ayrıntısına kadar talimat veriyordu. Nereye park edeceklerinden ne giyeceklerine… Parfüm sıkmamalarını söylüyor, ellerinin soğuk olmamasını tembihliyordu.

Eller soğuksa annemi uyandırabilirlerdi, o ihtimali bile hesaplıyordu."
Ama Caroline'ın kabusu bununla sınırlı değildir. Polis, onu karakola çağırır ve bazı videolarda teşhis yapmasını ister. İki kayıttaki kişinin kendisi olduğunu fark ettiğinde, şoku ikiye katlanır. Babası onu da ilaçla bayıltmış, ona ait olmayan iç çamaşırları giydirip videoya almıştır. Ve Caroline'ın çilesi burada da bitmez... Bu gerçeği annesine söylediğinde annesi ona inanmaz ve babasının tarafını tutar. Böylece Caroline, yalnızlığın en keskin bir biçimiyle yüzleşir: hem mağdurun hem de failin çocuğu olarak. O annesinin yanında durmuş, ama annesi onun yanında duramamıştır. Bilir: Artık hem babasını hem de annesini kaybetmiştir.
Çekinerek Caroline'ın odasına giriyorum. Oda loş. Ayna boş. Ayna sağır. Duvarlar suskun. Burada uzun süre kalamayacağımı anlıyorum. Gözlerimi hayal kırıklığıyla kapatıp hızla çıkıyorum.

Gazze Şeridi Ablukası

Gazze'de bir kız çocuğu ağlıyor. Gazze'de bir kız çocuğu ağlıyor. Gazze'de bir kız çocuğu ağlıyor. Yüz kere yazsam da yetmez. Gazze kurumuş bir nehir yatağı gibi. Bombalanmış binalar. Her yer enkaz. Her yerde kan. Kırmızı. Hayal meyal bir Kırmızı Başlıklı Kız görür gibi oluyorum. Ona benzeyen bir siluet geçiyor yıkıntıların arasından. Yeter artık. Böyle masal olur mu? Kurt yatakta. Kurt nineyi yemiş. Kurt beni de yiyecekmiş. Kızıyorum.

Gazze'de bir kız çocuğu ağlıyor. Gazze, çağımızın Ophelia'sı gibi. Ophelia babası, kardeşi ve sevgilisi arasında paramparça oluyor. Ophelia aklını yitiriyor. Çıldırınca çiçeklerini dağıtmış, şimdi nehir yatağına ölmeye uzanıyor. Biz seyrediyoruz. Aramızda bir cam.
Ey güzel Ophelia, söyle Hamlet seni gerçekten sevmiş miydi? Hayali çiçeklerinden en çok hangisini severdin?
...
Baba, sen Shakespeare severdin. Hercai menekşeleri de çok severdin.
Hamlet sever miydin?
Sen de koruyamadın beni baba.

Bitiş

Masallar dinlersin: beyaz atlı prens gelir, perdeleri çekersin, geceyi onaylayan bir ayna, başını koyacak bir yastık bulursun kendine… Ama yastık bazen boğan, bazen susturandır. Ayna da bazen gerçeği çarpıtır; kilitlediğin kapı seni güvene almak yerine hapishaneye sokar.
Eve gelirsin. Yorulmuşsundur. İş ve güç ve ekranlar seni yorar; okuma, okuma, sakın okuma — diyen sesi duyarsın. Uyursun, uyutmuşlardır seni. Ama bazen uyanırsın. Uykuya dönmek istemezsin. Uyku sersemi ayağa kalkarsın; perdelerin ardına sızan gözlerle bakarsın, kapalı kapıların gerisindeki fısıltıları işitirsin. Duvarlara pencereler açarsın.
Bakarsın, bakarsın. Burası bir manipülasyon laboratuvarı. Burası hepimizin yatak odası.
...
Baba, neredesin?
Peki ya sen, sevgili okuyucu — sen neredesin?
Sen uyurken, yatak odan neresi?

MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

Münevver Özgür Özersay, Lefkoşa doğumlu bir mimar, eğitmen ve kapsayıcı tasarım savunucusudur. Mimarlık lisans eğitimini Çek Teknik Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra, yüksek lisans ve doktora derecelerini DAÜ Mimarlık Fakültesi'nde aldı. Akademik çalışmaları, mimarlık eğitiminde iletişim ve tasarım stüdyosunda güçlendirici etkileşimler üzerine odaklanmaktadır.

2008 yılında eşiyle birlikte, kullanıcı ve tasarım odaklı ve yenilikçi bir yaklaşımı benimseyen Miro Designroom markasını kurdu.

Toplumsal barışa katkı amacıyla kurulan Imaginary Famagusta grubunun bir üyesi olarak, 2016 Venedik Mimarlık Bienali'nde sergilenen Hands on Famagusta projesinde yer aldı. Home for Cooperation'ın gönüllü mimarlarından biridir.

2015'ten bu yana Nicholas Panayi Sanat Atölyesi'nde resim çalışmalarına devam etmekte, 2024 yılında "Ne İse O" adlı ilk kişisel sergisini açmıştır. 2025 yılında İstanbul'da aldığı DEI (Diversity, Equity and Inclusion - Çeşitlilik, Eşitlik ve Kapsayıcılık) eğitimi sonrası, çalışmalarını daha adil, katılımcı ve toplumsal faydaya odaklanan bir yaklaşımla derinleştirmeyi hedeflemektedir.

MELİKE NUR SARAYLI

Adı Sanı Olmayan Adamın Evi

Adam, vantilatörün yuvarlak düğmesini saat yönünde sıfır ila kırk dakika arasında belirsiz bir noktaya kadar çevirdi. Zaman ayarlı yeni nesil bu vantilatöre, eski tip olanının üç katı kadar para saymıştı. Kendi belirlemiş olduğu zamana kadar çalışabilen cihaz, süre dolduktan sonra kendiliğinden kapanacaktı. Evin sessizliğinde mekânın ritmini belirleyen bu şey, adamın gözünde yalnızca bir eşya değil; onu hayatın yüklerinden arındıran bir mekânsal düzenekti. Birbirinin aynısı geçen günlerde, bunun gibi kendiliğinden hallolan olaylar olsun istediği için sanal market alışverişine geçiş yapmıştı. Böylece sebzeyi meyveyi pazardan, etleri kasaptan, ekmeği fırından, kahvaltılıkları şarküteriden, çerezi kuruyemişçiden, bitkisel ürünleri aktardan almak için tek tek dolaşmasına gerek kalmıyordu. Aslında karpuzu şaplatma, kavunu koklama, gıcır domatesler yerine şekli şemali yamuk yumuk olan pembe domatesin tonunu tutturma deneyimlerini özlemiyor değildi. Ama o, artık hayatın yapıp etmelerini gerçekleştirmek için çaba göstermeyi bırakmıştı; üşendiği için ertelediği, ertelediği için vazgeçtiği noktaya gelmişti. Azı çok yapmayı, biri iki etmeyi, eğriyi doğruya çevirmeyi istemez olmuştu. Yine Turgut Uyar'ın dediği gibi, her şeyi düzeltmeye kalkışmanın insanı yok ettiğini görmüştü. Artık hiçbir şeyi düzeltmeye yeltenmiyor, işleri oluruna bırakmayı yeğliyordu. Eksik gedik, derme çatma, yarım yamalak kalsa bile kafası rahat olacaktı; yeter ki yaşadığı durum bir meseleye dönüşmesin ve bunun çözümü için üstün bir çaba harcamasına gerek kalmasın.

Evde çoktan bir şahsiyete dönüşen vantilatör, zar zor dalabildiği uykusunu bölmüyordu. Genellikle bir 'şey-sizlik' o şeyin varlığını zıtlayarak ortadan kaldırırdı. Annesizlik, anne yoksunluğunu işaret ederdi; merhametsizlik, merhametin yokluğunu. Ama uyku için bu böyle miydi? İyi bir uyku uyuyamamak, uykusuz ve uykulu olma halini, aynı bedende, aynı mekânda buluşturuyordu. Adamın bedeni, uykusuz kaldığı için ona uykulu bir hâl veriyordu.

Bu aylarda cihazı, sıcaktan bunaldığı için açmıyordu. Onu bunaltan başka şeyler vardı. Eylül'ün ortasında yaşadığı yer sonbahar serinliğine sahici

bir geçiş yapmıştı. Yaz görünümlü diğer güzlerden farklıydı oranın havası. O, aralık kalan pencere kanadından giren sinekleri kaçırmak için açıyordu aleti, serinlemek için değil. Sinek kovucu bir spreyle yapmıyordu bunu. Kokusundan rahatsız olduğundan değil. Hoş kokusuzları da çıkmıştı ya hani. Haşere öldürücüleri oldum olası sevmezdi. Raflarda kutusunu dahi görse midesi bulanırdı. Hele ki sağında solunda, altında üstünde kedi mamalarının dizili olduğu bir bölme varsa. Bir canlıya vitaminli mamalar ile matlaşan tüylerini parlatmaya varacak kadar bakım verirken, bir diğerinin canına son vermek kabul edilir değildi onun için. Bu yüzden sineklerin canına kıymadan onları hafiften bir hava kitlesiyle kaçırsa olurdu. Teninde değil, hemen ötesindeki bir dolap kapağında dursalar sorun olmazdı. Ona ilişmeseler kâfiydi. Bir de kulak tırmalayıcı saniyede birkaç yüz kez kanat çırpmaları kesilse yeterdi. Hayat yolunda çatlak seslere alışmak gerektiğini hatırlatıyordu sineklerin varlığı ona. Ne de olsa insan unutuyordu, iyi ki de öyle oluyordu. Unuttuğuna şükür ediyordu ama hatırda kalma ihtiyacını da her seferinde açık ediyordu. O yüzden öğrencilikte, askerlikte, gurbette kalbi kadar temiz bir sayfa ayırıp teşekkür ederek başlanan hatıra defterleri tutulurdu. “Kalbi kalaylı tas” olanların, olur da sevdiğini unutma gafletine düşüp taş kalpliye dönüşmemesi için, bu defterler çoğunlukla jenerik iyi dileklerle başlar ve maniden bozma, küçük tehditlerle son bulurdu:

“Sepet sepet yumurta

Sakın beni unutma

Unutursan küserim

Mektubunu keserim.”

İçten içe, öyleleriyle tüm iletişimi keserek onları ölümden daha ağır bir cezaya çarptırmak planlanırdı. İlişkiyi sürdürmekten çok, sonlandırmak; unutanı unutmakla hüküm verilirdi. İşte tam da böyle şeyler yaşanmasın diye, bir çiçeğe ‘unutma beni’ adını veren insan, aslında unutmamayı ve unutulmamayı isterdi.

Arka fonda sineklerin tiz vızıltıları yerini, geceyi ayakta tutan pervanenin zaman zaman vınlamaya dönüşen uğultusuna bırakırdı. Bu uykuya geçişini kolaylaştırıyordu. Geçenlerde okuduğu gazeteden sürekli aynı frekansta devam eden bu türden sesler topluluğuna beyaz gürültü denildiğini öğrenmişti. Ama gürültünün de beyazı olur muydu? Gürültü dediklerin siyah olurdu. Beyaza siyah çalan seslere gürültü denirdi. Bu yüzden en fazla gri tonlu gürültüler olurdu ama zır beyaz gürültü olmazdı. Uzmanlar bu konuda da yanılmış olabilirler miydi? Ateşböceklerinin sessizliğine karışan egzoz sesi, deniz dalgasına bulanan korna sesi, ağaç hışırdamasına tutunan siren sesi, tarlakuşlarını havalandıran traktör sesi, yaprakların çatırtısına eşlik eden adım sesi, dağ yamacında yankı arayan insan sesi… Hepsi çevreyi saran farklı tonlarda gri gürültülerdi. Uzmanlar, doğal olmayan bu seslere neden “beyaz gürültü” demişlerdi? Cevap oldukça netti: Bebeğe faydalı olduğu için. Fıtri bir ihtiyaç olan kendini güvende hissetmek, yenidoğan için beslenmeden bile önemliydi. Anne karnındaki sesleri taklit eden beyaz gürültüler, bebeğe dış dünyada hâlâ anne karnındaymış gibi güven veren bir kovuk sunuyordu. İşte pervanenin tekdüze uğultusu da insan üzerinde aynı etkiyi gösteriyordu; uykuya dalmayı kolaylaştırıyor, uykunun derinliğini artırıyordu.

Son günlerde uykuya geçişi ne kadar güçse daldıktan sonra uykudan çıkışı da bir o kadar zordu. Günden güne uykusu iyice ağırlaşıyordu. Göbeğini daha da gerginleştiren bir karın dolusu nefes horlama sesine karışıyordu. Aldığından daha uzun sürede verdiği soluk, etli burnuna tezat olan ortası sararmış ince bıyığını titretirken tıslama sesine dönüyordu. Emekli olduktan sonra kanepede pineklemek yerine koltuk tepesinde direksiyon sallamak kolay değildi tabi. Her gün sabahtan öğlene kadar, yaşadığı şehrin yedi yıldızlı otelinin servis şoförlüğünü yapıyordu. Otel sahibinin yeni gelen önemli misafirlerini havaalanında karşılamaktan odalarına yerleştirmeye kadar her detayla bizzat ilgilenirdi. Gündem maddelerin konuşulması, raporların hazırlanması, imzaların atılması gibi bir dolu evrak işiyle toplantısı sonlanan çalışanları uçuşa yetiştirmek için havaalanına tam vaktinde bırakırdı.

Böylece herkesin birbirine falanca bey, bilmem ne hanım diye hitap ettiği kişilerle yolda olmak, onun küçük dünyasındaki büyük bir işti. Günün kalan yarısında ikinci ekmek kapısı olan işi ise oldukça tuhaftı. Kendi semtinde bir tür esnaftı. Hani fatura ödeme merkezinde elektriği ödediğin görevli, banka sırasındayken sol yanında oturan kişi, okul toplantısında müdür, yakıt alırken akaryakıt istasyonu personeli, alışverişteyken reyon görevlisi konuşmanın ilk dakikalarında ‘Ne iş yapıyorsun abi?’ sorusunu yöneltir ya. Sen de “esnafım” deyince karşı taraf sana dair daha çok bilgi/detay elde etmek için merak dürtüsüyle “Neyle ilgileniyorsun peki?” diye ikinci bir soru sorar. Konuşmanın devamında takınılacak tavır, yapılacak espri,

bulunulacak tavsiye ve hatta sohbet süresi verilecek bu cevaba göre belirlenecektir çünkü. Çoğu zaman "esnafım" demek tek başına bir cevap olarak yeterli görülmez. Yine de hemen herkes küçük bir işletmenin kazancının ancak geçimini sağlayacak seviyede olduğunu bilerek, esnaflık konusunda hemfikirdir.

Adam, alelade esnaflardan farklıydı. Köşe başındaki sıra dışı dükkânında iki ayrı işi vardı: kışın balık, yazın çiçek satıyordu. Bir başka deyişle, servis şoförlüğünü de eklerse üç işi vardı. Yılın sekiz ayında hamsi, uskumru, kızılkanat tezgâhları açarken, kalan dört ayda ortanca, oya çiçeği, begonvilden vitrinler kuruyordu. Av yasağının başlamasıyla birlikte tezgâhlar boşa çıkıyordu. O da taze deniz balığı dışında buzlu balık satmak istemediği için yerine çiçekler koyuyordu. Av yasağının bitmesiyle Eylül 1'den sonra tekrar balıkçılığa dönüyordu. Yılın çoğunda balıkçı olduğu için "semtinizin balıkçısı" tabelası hep tepede dururdu. Dükkânın bir de ismi vardı. 2000 yılında açtığından buraya milenyum adını vermişti. Yeni bir bin yılda başlanan, kıştan yaza dönüştürülen, tekrar yazdan kışa döndürülen bir hikâyeydi onunkisi.

Her şeyin derinde değil, köpük gibi yaşandığı yılların ardından, bir gün dükkânı kapama kararı almıştı. 2025 yazı geldiğinde, Milenyum isimli dükkân yalnızca çeyrek asır yaşamış, sahibinden sonra "Semtinizin Balıkçısı" tabelasının neon ışığı sönmüş, vitrindeki son hasat çiçekler solmuştu. Yeni nesil kahve dükkanına çevirmek isteyen bir gence yol verip, hayatın karmaşasından elini çekmişti.

Dış dünyayla tüm bağlarını kopardığında, kendini kendine bağlayan tek pamuk ipliği evi olmuştu. Ev, ona tek ve değişmez bir sığınak sunarken, emin olduğu bir şey vardı: Sayısını bilemeyeceği kadar tekrarlı 25 yıl geçerken, bir gün sinekler bile tükenecek, vantilatör duracaktı. Ama evin soğuk duvarları, içindeki her anıyla hep aynı şeyi fısıldayacaktı:

"Zaman geçer; insan belki değişir, belki değişmez, ama mekân her şeyi hatırlar."

Ve belki bir çiçekten sonra, insanlar adamın ağzından dökülmüş son söz olarak bir apartman dairesine de "Unutma Beni" ismini verecekti. Bu isimle anılan evden geriye, adı sanı olmayan sahibinin hayatının, anılarının ve küçük yaşam motiflerinin tümünü taşıyan bir hikâye kalacaktı.

MELİKE NUR SARAYLI

Melike Nur Saraylı, 21 Kasım 1993'te Sakarya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Sakarya'da tamamladı ve 2012 yılında Sakarya Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde lisans eğitimine başladı ve 2016 yılında mezun oldu. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2020 yılı Eylül ayında yüksek lisans tezini tamamladıktan sonra, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Bilim Dalı'nda doktora programına kabul edildi.

Hâlen bina bilgisi alanındaki doktora çalışmalarına devam etmektedir. Ayrıca Sakarya Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde misafir öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

SERKAN CAN HATİPOĞLU

Duygulanımsal Müştemilat

Bir güvercin geldi yanıma. “Ateşin var mı?” dedi. O da böyle muhabbet açıyormuş, sonradan idrak ettim. Cebimi yokladım nezaketen, parmaklarım kendi ölçeğine uygun mekânında, yalandan gezindi durdu bir süre. “Yok” deyince suratı düştü. Ne yapacağını bilemedi. Buna şahit oldum defalarca. Ömür ezkaza kapı dışı ettiğim, tuhaf anlar silsilesi. Oysa gelse dursa öyle, bir kelam bile etmese, ben de dururdum kımıldamadan. Kımıld-âmâ tuhaf an? Neyse ki muafim isim koymaktan. Hareketsiz durduğum an, kaldırımlar genişlerdi, sokağın sesi göç ederdi başka yerlere. Göç kuşlara özgü değil nitekim. Hareketsizliğim, boşluğa zorbalık etmeyi bıraktığım an olurdu. Mis gibi bir an ki akla sorular beliren. Sabrederdim, atardım tüm sorularımı sessizce mekâna. Mekân böyle bir destekçim işte. İyi günde de kötü günde de eşlikçi, görsek de görmesek de… Severiz de mekânın bu halini görüngüsüyle örüldükçe. Almışsın mekânın gücünü ardına, biraz daha sebat et, konuşma. Zaten konuşma dediğin her duyumu, münevver bir zemine oturtmak. Oturmasıyla eş güdümlü, bağlanıverir kemeri. Sonra çöz çözebilirsen. O an mekân da küser sanki; o kadar yükünü koşulsuz taşıyıp sana eşlik ederken ortak davanızı ilk fırsatta satmışsın gibi. Olsun, kemer takılır bir kere, güvendeyiz artık. Bencilliğimizin bedelini mekânı duyumsamayı reddederek öderiz. Şaşırdık mı? Sanmam.

Ah o ateşi sormasaydı güvercin, kalsaydık kımıldamadan âmâ bilişsel yanımıza. Güvercinin beyazlığına gözüm takılırdı bekledikçe. Uçarken etrafta, kodu belliydi bu beyazın renk kartelamda. Sistematize etmiştim bu beyazı da, evimin duvarının beyazı ile sokağın köşesindeki eski bir yapının beyazı arasında. Güvercinin attığı bir adım, aldığı bir inisiyatif, yol almadığı olasılıklara teşne ediyor beni. Değiştiriyor beyazının niteliğini. Öyle güçlü bir olasılıklar havuzunda dirildim ki; evimin duvarı da, köşedeki eski yapının duvarı da kodlamadan, karteladan çıktı. Kendi niteliklerini kazanıverdi. Mekândan bana doğru beliren minnettar bir buse. Susmak bu taşlara ve duvarlara iyi geldi. Duvarın beyazı güvercinin boynuna, güvercinin beyazı duvarın sıvasına bulaşıverdi. Sanki anlık bir hasbıhal ile duvar kuştan, kuş duvardan pay aldı, tazelendi. İmdat! diye bağırmanın eşiğindeyim. Biri beni güvercinle mekân arasında ilişki olmadığına ikna etsin!

Bağırmadım. İçimden “duygulanımsal müştemilat” diye fısıldadım. Nereden geldiğini, neden fısıldadığımı bilmediğim bir ifadeydi bu. Aynı mekânda başka bir gün, açılan yeni bir perde: Öyle konuşurken birden, susuveriyorsunuz. Yersiz bir es. Esin yerlisi mi var zaten. Ani bir susuş. Konu bittiğinden değil elbet. Konu konuyu açmak, soymak için arsız. Konudan çok ne var zaten. Daha fazla tutulamayan bir arzu, kementini fırlatıyor. Bağlıyor dilleri. Vitrindeki yansımalar çoğalıyor, çoğaldıkça da ağırlaşıyor. Cephelerin ağırlığı dilleri tutan kemente nüfuz ediyor. O an bir heyecan zuhur ediyor. Yersiz bir baskı gücü olan bir heyecan. Ani susuş. Ani heyecan. Ne oldu birden? Kan basıncımız neden bu anı bekledi? Nabızdaki yersiz dönüşümlerin menşei ne şimdi? Yine bir tuhaf an. Sessizlik bir tufan. Tufan-ı tuhaf an? Neyse ki muafim isim koymaktan.

Renklerle değil belki, ama bedenselliğimle bir mücadeledeyim bu sefer. İçindeyken idraki güç, geçmiş perspektifi cereyan edince daha görünür oluyor her şey. Mekân doldurmuş tüm boşlukları. Sustukça artmış mekânın basıncı. Bu, mekânın sessizleştikçe güçlenen baskısı... Kimi kaygı ve bunaltı harmanıdır bu baskının çıktısı, kimi de bir lahzada nükseden heyecandır. Ne olduğunu anlayana kadar nüfuz eder mekân çoktan. O kadar bütünlüklü bir boyut ki bu, kırıp içini inceleyemezsin. Es anında fırlayan bir kan lekesi, ne ki yerini fark edip arınamazsın. Arınmak da istemezsin gerçi, öyle bir itki de oluşturmaz. Gömleğinin zaten o tonda bir kırmızı olduğunu o anda fark etmek gibi, kucaklayıcı bir etki yaratır. Kucaklarsın, dışlamazsın. Ama aklında süreğen bir “bu gömlek kırmızı mıydı?” şüphesi. Öyle bütünlüklü bir boyut işte, kabul ettirir kendini apansız. Sonra insanın şüphesiyle didiklenir belki mekân, sorguya tabi tutulur kendisine sormadan. Mekân bunu dert etmez. Bizi (sıcak veya soğuk) kollarıyla sardıktan ve bizim de karşılığını düşünmemize fırsat vermeden sarılmamızdan sonra “ne yapıyoruz?” diye düşünsek ne olur, düşünmesek ne olur?

Zehrini yutmuş gibiyim bu mekânın, olumlu tesiri olan bir zehir. O nedenle zehir doğru olmaz ya, büyü mü demeli yoksa? Fakat bu gerçeğin ta kendisi, yanılsama gibi bahsetmek hakaret etmekle eş değer olur. Zevk alıyorum mekânı keşfetmekten, mekânın gizemini aralamaktan. Keşif de mekânı tasarlamanın bir yansıması: bu yansımalar ve yankılardır mekânı durmaksızın yeniden inşa eden. Her yankı, fısıldamaktan daha güçlü bir şekilde tekrar dile getirmeme neden oluyor şu sözleri : “duygulanımsal müşt…” Zehir diyorduk, zehir değil diyorduk daha doğrusu. Şerbetini içtiğimi söylesem zehrini yutmak yerine? Bu da lüzumsuz bir pastoral hava katacak. Mekân bu mekân! Kentin bağrında da mekân var, kır yaşamının

köşelerinde de. Neyse evrensel bir şerbet asılı kalsın tahayyülümde. - Evrenselin içinde ‘ev’ olması bir tesadüf mü? - Vardıkça bu şerbetin tadına, sürekli insanı bir süreliğine duraksatma ve mekanını idrak ettirme çabası içine giriyorum. Bu kimi zaman bedensel bir hareketten, kimi zaman ise kelimelerden kaçınmayla gerçekleşiyor. İkisi arasında pek bir fark da göremiyorum zaten. Her hareket bir kelime, bedenlerde deliller. Ne diyeceğini bilemezsin ve devreye girerler. Uçucu bir hali vardır, her hareket belirmez. Tutmaya kalkışsan da akıp gider nehirde. Bu düzeni zihin değil, hareketler belirler. Hareketlerin edim yoldaşlarının başında mekân gelirken, uzaktır insan yoldaşını duyumsayacak bir düzenden. Yine de kımıldamaz kimi yerinden, “yer ki benim tenim” der. Yer, ten ve gerilmeler... Mekandır tinsellikten tenselliğe evrilen. Yaklaştırır kendine, vaatlerini serim eder. - Evrimin içinde ‘ev’ olmasının bir tesadüf olduğunu düşünemez oldum. - Gördükçe evin içinde her şeyin evcilleşmekten ziyade evrimleşmeyi imlediğini.

Her duraksatma başka türlü bir edimi üretiyor. İçinde var olmaya doyamadığım o aynı mekânda, bir gece yarısı. Işığı kapat. Bir o yana dön, bir bu yana; karanlıkta kendine, kendiliğinden dolanmalar… Kördüğümler atarken, kaçamadığın sanrılar. Var mı bunun bir adı? Âmâ-ı kördüğüm? Neyse ki muafım isim koymaktan. Sanrılar ve sanrılar... İmgeler yanı başında, sanki yeri yarıp arşınlar. Uçuşan imgeler kanıtlar: Göğüs gerçekten bir kafesmiş. Kafes: En belirgin mekân. Ben de anlamıyorum nasıl olduğunu, her duraksatma bir şekilde mekâna varıyor. Hem hep aynı hem hep farklı mekâna... Hem-hep eğrisini yükselten bir gizil varlık, gizil canlıdır mekân. Yolun ne olduğunu bilmeye gerek duymayan bir yoldaş, işin ne olduğunu bilmeye gerek duymayan bir işteş. Mekân: kurgusal düşte-hayatları besleyen duygulanımsal müştemilat. Ayrılmak üzere kımıldadığımda bağlı durduğum kemerin hafiflediğini hissettim. Güvercin başını eğip beni dinliyor gibi yaptı. Gittikçe gömleğimin zaten güvercinin tonunda bir beyaz olduğunu fark ettim. Duvar dokununca da onun sıvasının tonunu alıyordu. Anlatıda yan yana geldiklerinde yanlış anlaşılabilir: Kesinlikle bunun değişip duran bir gömlek olduğunu düşünmedim, bunu iddia edenle de kavga edebilirdim. Mekânın sıçradığını sanmıştım ilk benzetimde, oysa hem buradaymış. Öyle bütünlüklü bir boyut işte.

SERKAN CAN HATİPOĞLU

Serkan Can Hatıpoğlu, ESTÜ Mimarlık Bölümü’nde araştırma görevlisidir. Lisans derecesini 2016 yılında ESOGÜ’den, yüksek lisans derecesini ise 2020 yılında İTÜ’den almıştır. Araştırma ilgi alanları ilham, yaratıcılık, tasarım sürecinin farklı aşamaları ve ileri tasarım metodolojileridir. Devam eden çalışmaları, mimaride atmosferlerin karakteri ve atmosfer algısı üzerinedir. Çeşitli tasarım ve kısa film yarışmalarında ödüller alan SCH, birçok ulusal ve uluslararası atölyede katılımcı ve yürütücü olarak yer almıştır. Deneysel tasarım çalışmalarına odaklanan ve mekânsal sorgulamalar yapan Contrapuncta isimli oluşumun kurucusudur.

Çalışmaları: https://serkanch.com/

İREM BALKA

Boşlukta Yankılanan Adımlar

Odama son kez adımımı attığımda güneş ışıkları boş duvarları aydınlatıyordu. Birkaç saat önce çalışma masamın olduğu yerde şimdi kocaman bir boşluk vardı; sanki bu oda hiç bana ait olmamış gibi. Usulca pencereye yaklaştım, dışarıya baktım. Belki de bu şehirde bana ait olan en tanıdık manzaraya veda ettim. Yavaşça kapıya doğru ilerledim. Anahtarı son kez değil, belki de hep yeni kapılara defalarca çevirdim. Kalbim heyecanla atıyordu, içimde tam olarak çözümleyemediğim bir enerji vardı.Yeni bir deneyimi kucaklamaya hazır olduğumu düşündüm.

Kapı kolunu çevirdim. Uzun bir süre karmaşık duygularla içeriye baktım. Güneşin boş odaları aydınlatışı, bazı odaların duvarlarının soğukluğu ve sessizliği gibiydi düşüncelerimin karmaşıklığı. Ne hissedeceğimi bilmiyordum. Ait olmak mı, yoksa aitmiş gibi davranmak mı? Sahi, bir ev ne zaman gerçekten eve dönüşürdü? Şu anda yabancı olduğum bir boşluğun içindeydim. Birkaç adım attım, ayak seslerim evin içerisinde yankılanıyordu. İçeride uçuşan tozları görüyordum. Camlar uzun süredir hiç açılmamış gibiydi, içerisi bayat ve havasız kokuyordu. Kalbimdeki heyecan yerini korku, endişe ve umutsuzluğa bırakmıştı. Ne bir perde vardı ne de oturacak herhangi bir yer. Sadece kolilerle dolu odalar vardı.

Mekanın henüz ruhu yoktu ya da bana göstermiyordu. Belki de mekanın ruhu, ona yüklenen anlamla başlıyordu. Sessizliğin içerisinde biraz durup ne yapmam nereden başlamam gerektiğine karar vermeye çalıştım. Henüz bana ait olmayan bir hayatın eşiğinde gibiydim.Böyle durumlarda insanın korku duygusu ağır basıyor. Başaramamak, alışamamak… Belki de bu duyguların kaynağı henüz benimsemek için çok erken olmasıydı. Silkelendim ve gözüme kestirdiğim üzerinde “mutfak” yazan bir koliye doğru ilerledim. Koliden kahve bardaklarımı, termosumu ve kahve makinamı çıkarıp mutfak tezgahına bıraktım. Belki de hiç sırası değildi ama o an kendime kahve yapmaya karar verdim. En sevdiğim kupamı alıp kahve makinasının çalışmasını seyrettim.

Kahvemi elime alıp tozlu kolilerin içerisinde dolaşmaya başladım. Burası

benim yeni evim dedim kendi kendime. Bir kez daha ve daha yüksek sesle tekrar söyledim. Belki de kendimi ikna etmek istemiştim. Belki de kendimi kandırmak istiyordum ama işe yaramıştı. Şimdi biraz daha rahat bir nefes alabiliyorum.

Taşınmaya karar verdiğim andan itibaren, yıllarımı geçirdiğim ev bile bana çok yabancı gelmeye başlamıştı. Evden soğumak diye bir durum varsa yaşadığım şey tam olarak oydu. Belki de sebebi aidiyet hissinin yok olmasıydı, pek emin değilim. Ama sanki taşınma kararı ile birlikte belki de zihnim ev ile ilgili olan bağını kopartmıştı. Zamanın nasıl geçtiğini fark etmemişim. Düşüncelere dalmış kahvemi yudumlarken hava kararmaya başlamıştı bile. Sokaktan geçen insanları izlerken dışarı çıkmaya karar verdim. Pencereye doğru yaklaşıp camı kapattım. O sırada duvarda asılı olan bir çiviyi fark ettim. Hemen kolilerin arasından çerçevemi çıkartıp o eski çiviye astım. Belki çok minik bir detaydı ama mekana iz bırakmak gibiydi. Belki de ev hissi tam olarak böyle başlıyordu. Sesle, kokuyla, ışıkla ve bıraktığın izlerle. Düşüncelerden uzaklaşıp üzerime sade bir tişört, kot pantolon giyip dışarı çıktım. Yeni caddeler, yeni mekanlar, yeni lezzetler tatmak istiyordum.

Bu şehrin sokak dokusu farklıydı. Binalar yüksek ama sokaklar dardı. Eski mahallemdeki gibi taş dokular ve balkonlardan sarkan saksılar burada yoktu. Her şey ve herkes biraz daha içine kapanıktı. Bu sokaklarda yürümenin değişik bir ruh hali vardı. Biraz özgürlük, biraz merak belki birazda cesaret… Aynı zamanda bilmediğim sokaklarda dolaşmak derinlerde bir yerde kaybolma korkusu yaratıyordu bende. Bu duygular büyülü bir karışım gibi yürümeye devam ettikçe her biri artıyordu.

İç sesimden uzaklaşıp dışarıdan sevimli gözüken bir kafeye doğru ilerlemeye başladım. Ahşap kapısı ve pastel tonlarında demir korkulukları olan minik ama davetkar bir yerdi. İçeri girdim. Sipariş verip yemeğimin gelmesini bekledim. Bu sırada yoldan geçen insanları seyretmeye başladım. Bir adam yüksek sesle telefonla konuşarak önümden geçti, biraz gergin gözüküyordu. Biraz sonra iki sevgili el ele tutuşarak yürüyorlardı. Bir süre sonra üç arkadaş kahkahalarla birbirlerine bir şeyler anlatarak önümden geçtiler ve sonra içeri girmeye karar verdiler, yanda bulunan masaya doğru yöneldiler. Çok neşeli ve canlı görünüyorlardı. Her biri kendi hikayesini mekanını taşıyor gibiydi. Sanki herkesin evi kendi içindeydi. Onlara doğru bakarken sipariş ettiğim yemek geldi ve çok acıktığımı fark ederek yemeğimi yemeye başladım. Burada olmak içimi ısıtmıştı. Oturan kişilerin enerjisi bana biraz umut olmuştu.

Eve dönerken sokak lambalarının altında yürümek farklı bir yalnızlık türü olarak hissettirmeye başlamıştı. Ne korkutucuydu ne de rahatlatıcı; sadece vardı. O an içimde beliren sessizlik, dışarıdaki sessizlikle birleşti. Kendi iç sesimi ilk defa bu kadar net duydum belki de. Taşınmak yalnızca bir yer değiştirmek değil diye düşündüm, iç dünyamda da bazı odaları boşaltmak, bazılarını yeniden düzenlemek gibiydi. Duvarların yankısı hala var, ama ilk kez içimde sessizliği sevebileceğim bir boşluk oluşmaya başladı.

İREM BALKA

1998 Ankara doğumluyum. 2021 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldum. Lisans eğitimim süresince farklı ölçeklerde mimari proje üretimi, mekânsal kurgu ve temsil teknikleri üzerine ilgi duydum. Katıldığım atölye ve ekip çalışmalarında tasarımın anlatım dili üzerine deneyimler edindim. Mimarlık pratiğinde metin ve görsel anlatımın, fikirlerin aktarımında önemli bir rol oynadığına inanıyorum.

EMRE PINAR

Dut Ağacının Arkasındaki Boşluk

Bir çocuğun gözünden birkaç dakikalık silik bir anı. Okula başlayacağım yıl, sonbaharın ilk günleri, Karadeniz'de bir köy evi. Odamın içine sinmiş kestane ağacından döşemelerin yıllanmış kokusuyla uyanıyorum. Zeminin paspaslanmasıyla ortaya çıkan bu yoğun aromatik koku, giyotin pencerenin açık kanadından içeri süzülen Karadeniz rüzgarının getirdiği kuru yaprak notaları, biraz nemli toprak kokusu, odamın yıllanmışlığı ile bir araya geliyor ve bu kombinasyon tarif etmesi zor bir uyanma deneyimine dönüşüyordu.

Gıcırdayan metal yatağımdan doğrulup başımı kaldırdığımda pencereden görünen manzara bilinçli kurgulanmış bir sahne gibi: mavi gökyüzünde ağır ağır süzülen bulutlar, sarıya dönmeye başlamış ağaçlarla kaplı karşı tepe ve konağın yağmur şiddeti ile doğru orantılı fakat standart dışı ölçülerdeki konsol saçağı… Ödüllü bir sinema filminin açılış sahnesine benzer şekildeki bu kompozisyon günümüzde sadece çok şanslı olanların görebileceği kadar uzaktır aslında. Bu günlerde yüksek ücretler ile satın alınabilen şömine, gizli depolamalar, gizli aydınlatmalar, ebeveyn banyosu (Türk evlerinde gusüllük), iklimlendirme sistemleri gibi deneyimler benim odamda standart donanım olarak sunulmuş fakat her biri amacının dışında kullanıldığı için şömine haricindekilerin gerçekte ne işe yaradığını bilmeden atfedilen yeni işlevleri ile tanımak zorunda bırakılmıştım.

Yataktan kalkıyorum odadan çıkmak için kapıya yöneliyorum. Odanın çift kuşaklı kapısını araladığımda, demirci işi ağır menteşelerden çıkan gıcır-

tı, mekânın yaşını ifşa edercesine kulaklarımı bir anlığına sağırlaştırıyor. Kapının ardında, yapının mekânsal kurgusu başlıyor: Karşıda tavan arasına çıkan ahşap merdiven, sağ kolumda sonradan eklenmiş ıslak hacimlere uzanan koridor, diğer yanda ise hayat adı verilen ortak yaşama alanına açılan yorgun bir kapı…

Zamanla terazisini kaybetmiş bu kapı kendiliğinden kapanma eğilimi gösterir ve kullanıcıları ile inatlaşırdı. En son gördüğümde inatlaşacak bir ev sakinini beklercesine ardına kadar açık bir şekilde duruyordu.

Hayata adım attığımda, mekânın kendine özgü düzeni karşıma çıkıyor. Vadinin eşsiz manzarasına açılan, standart ölçülerle hiçbir ilgisi olmayan giyotin pencerelerden içeriye süzülen ışık, pencere önünde duvardan duvara uzanan sedir ve Louis XVI tarzında görünen berjerlerin üzerine düşüyordu.

Bu mekândan mutfak alanına geçiş ve üç odanın daha giriş kapısı bulunuyordu. Bu evde her oda yalnızca bir fonksiyonu değil, aynı zamanda bir aileyi temsil ediyordu. Kalabalığın birlikteliği ile anlaşmazlıkların ayrılığı arasında gidip gelen bu mekânlar, Karadeniz'in çok odalı konaklarının tuhaf bir gerçeğiydi.

Odalardan daha çok bahsetmeliyim zira her oda gerçekten aile içinde başka bir aileyi temsil etmektedir. Her ne kadar kalabalık bir aile içerisinde bulunmanın iyi yanları olsa da bu evler genellikle sahiplik konusundaki anlaşmazlıklar yüzünden kaderine terk edilmektedir. Çocukluğumdan birkaç dakikalık anıyı aktarmaya çalıştığım evim de maalesef kaderine terk edilmiş bir şekilde zamanın acımasızlığına direnmektedir. Bayram ziyaretine ev halkını bekleyen bir büyükanne gibi umutlu, kaygılı ve biraz da hüzünlüdür.

Hayatın mutfağa açılan kapısına doğru yaklaştığımda kalabalık ve birbirine karıştığı için anlaşılması güç konuşmalar gelmeye başlar. Mutfak sokak kapısına yakın konumda U düzende planlanmış ve düzenin sonunda sabit bir ocaklık vardır. Açık ateş ve üzerine tencere asmak sureti ile ön karalahana pişirilir bu ocakta, dünyanın en kötü yemekleri arasında değerlendirilse de bana göre kesinlikle lezzetlidir. U düzenin ortasına gelecek ve sirkülasyonu kesmeyecek şekilde yerleştirilen kuzine yemek pişirmek, su ısıtmak, ısınmak gibi temel işlevlerini yerine getirirken ev halkını da etrafına toplayarak hem ortamı hem kalpleri ısıtan bir katalizöre dönüşmektedir.

Mutfağın olduğu alanda yemek masası, sedir, berjer, vitrin, konsol, sandalye gibi donatılar bir hayli düzensizdir. Hep gözümü tırmalamıştır. Ama öylesine yer edinmişler ki kendilerine yerlerini bırakın değiştirmek bunu düşünmek bile suç sayılabilir bu evde. Bu gelişigüzelliğin zoraki güzelliğindeki mutfak alanından 5 odaya direk erişim vardır. Bu mutfaktan açılan odalardan yükselen sesler, evin ruhunu çok sesli bir müzik gibi şekillendiriyordu. Müzik demişken her oda sakininin farklı bir dünya görüşü buna bağlı olarak da farklı müzik zevkleri vardı, bir odadan devrimci marşlar, diğerinden dini ezgiler, başka birinden halk türküleri gibi. Tek cidarlı kestane tahtasından duvarların akustik geçirgenliği dolayısıyla tüm bu sesler iç içe geçiyor, bazen Bach'ın melodileriyle tasavvuf nağmeleri aynı anda duyulabiliyordu. Mekân, farklılıkları bir arada tutan bir kabuk gibi, çelişkileri uyuma dönüştürüyordu.

Bu gerçekdışı gibi algılanan mekandan sokak kapısına doğru yöneliyorum, döşemeler lamba zıvanası olmayan kestane tahtasından bu nedenle benim hafif adımlarımda bile bir şey söylemek istercesine gıcırdıyor. Belki de ev gitmemi istemediğini söylemeye çalışıyor. Çünkü kendi zamanının başlangıcından bu yana geleninden çok gideni olduğu bilinen bir gerçek. Sağlı sollu demir çivilerin vestiyer görevi yaptığı ayakkabılığın zeminin ta kendisi olduğu giriş holünden bahçe kapısına ulaşıyorum.

Standart ölçülerin çok dışında, her açılışında bize bir ortaçağ deneyimi yaşatan menteşeleri ve karmaşık algoritmaya sahip kilide sahip ağır kapıyı açıp dışarıya çıkıyorum, hafif rüzgar ve taşıdığı hoş sonbahar kokuları tekrar yüzüme değiyor, karşımda bütün heybeti ile duran yarısı sararmış yarısı dökülmüş yaprakları ile merhum babamın çocukken diktiği dut ağacı, son papatyaların kaldığı hafif sararmış çimenlik alan ve dut ağacının arkasında ahşap serender olması gereken yerde duran, annem ve benim yeni evimizin betonarme iskeleti !

Hafif rüzgar, boşluk, yuvam, kuru yaprak kokusu, boşluk, dut ağacının arkasındaki boşluk…

Bende duygusal karmaşaya yol açan bu son kare başka bir Karadeniz gerçeğini ifade eder. Ev halkı bir noktada yeni! Betonarme bir ev yaparak gerçek yuvasından birçok anlamda ayrılır. Benim için bu ayrılış “dut ağacının arkasındaki boşluktu”. Sıranın yavaş yavaş bana geliyor olması çocuk aklımla algılayabileceğim bir durum değildi fakat karşımdaki soğuk betona baktıkça içinde bulunduğum o anda bir huzursuzluk peydah oluyordu. Çünkü o an kapısının eşiğinde durup dışarıya baktığım asıl evim yalnızca bir yapı değil; aileyi, belleği, kokuyu, sesi ve ışığı içinde barındıran, yaşayan bir organizmaydı. O günlerde bunu isimlendirmem zordu. Çocuk gözümdeki sıradanlığı ile bu yaşımdaki karmaşık düşünceler birleştiğinde, mekânın gerçekliği ile duygusal atmosferi iç içe geçiyor. Hatıralarımdaki anları çözümlediğimde, mimarinin yalnızca yapısal bileşenlerden değil; insanla kurduğu bağdan, hatırlattığı kokulardan, uyandırdığı duygulardan oluştuğunu daha iyi anlıyorum. Yapay bir mekândan gerçek evimin ahşap strüktür içerisine göz dolma tekniği ile yapılmış özenli duvarlarına dışarıdan bakarak geçirdiğim yılların ardından kendi gerçekliğime yeniden uyanacağım bir sonbahar sabahının özlemiyle…

Notlar:

- Eskizler yazara aittir bu nedenle kaynak gösterimi yapılmamıştır.
- Heybetli dut ağacı maalesef artık yerinde değil.

EMRE PINAR

04.08.1986 Yılında Rize/Pazar’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Pazar/Yücehisar Köyü İlk Öğretim okulunda tamamladı. 2024 yılında Rize Pazar Atatürk Lisesinden mezun oldu, 2012 Yılında Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümünden mezun oldu, 2 yıl yurtdışı projelerde tasarımcı olarak çalıştıktan sonra, 2014 yılında Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümünde Arş. Gör. olarak göreve başladı. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Çukurova Üniversitesinde tamamladı. Halen aynı üniversitede Arş. Gör. Dr. Unvanı ile görev yapmaktadır.

ELİF BETÜL ALTUN

Kayıp Sarayın Sırları

Yürüdükçe aydınlanan bir yol... kanat sesleri... Ayağının taş zeminde çıkardığı ahenkli sesin boşlukta yankılanmasından, karanlığın ardında engeller olduğunu seziyordu. Eline aldığı bezeme çiziminin baş karakterine baktı ve "Buldum," sesi yankılandı usulca.

Uyandı. Kaç kez gördüğüyle ilgilenmediği rüyanın artık bir anlamı olmaya başladığını hissediyordu. Tekrar bir araştırma yolculuğuna çıktıysa da ufak bir taş bezemesinin parçasını görmüş olmak ona bir sonuç vermedi. Dünyada binlerce yapı vardı ve o bu arayışın samanlıkta iğne aramaktan beter olduğunun farkındaydı. Belki de bulabilirdi; fakat mesleğine olan kırgınlığı ona geri adımlar attırıyordu. Fakültede okurken arzusu neredeyse bir küle dönüşmüş, zerreleri esen bir sonbahar rüzgarında savrulup gitmişti. Hayal gücünün kuvvetine inandığı günler, bir asır öncesine merdiven dayamıştı bile.

27 yaşı için erken bir pes ediş gibi gözükse de ona göre sağlam sebepleri vardı. Depremlerde rant uğruna canların hiçe sayılması, yetkilerin para sahiplerinin vicdanına bırakılması, tarihi yapıların son derece başarısız bir ressam edasıyla acımasızca tuval gibi kullanılması… estetikten yoksun sadece duygusal(!) -parasal- sebeplerce binalar yapılması gibi büyük günahların varlığında kendini sahada görmek istemiyordu.

Çekti bilgisayarından ellerini. Aramaya hevesi kalmamıştı. Sekmeyi kapatmaya yeltendiği sırada bloğun haber bültenine gözleri takıldı. "İshak Paşa Sarayı'nda İTÜ İş birliğiyle Restorasyon" iyice yaklaştı ekrana. Belli belirsiz gördüğü bezemeyle eşleşen görüntü bunca zamandır aradığı şeyin ta kendisiydi.

İçinde bir hüzün uyandı. Derslerde görmüş olabileceği bir görüntünün, seneler sonra beyninin ona oyun oynamasıyla, bezemeyi rüyasında görmüş olabilirdi. Hayalleri kırık bir cam gibi dökülüverdi. Özel bir şeyler olmasını beklerdi. Mesleğine dönmek için bahaneler arıyordu belki de.
İnsan ne kadar vazgeçtim dese de zamanında onca emek verdiği şeyleri kaldırıp atamıyordu.

En azından İshak Paşa Sarayı hakkında bir şeyler okuyacak ve bu rüyaya veda edecekti. Günlerce araştırmalar yaptı fakat aynı rüyanın ağırlığı üstüne çöktüğünde hayret etti. Ulaşınca biter sanmıştı. Üstelik başka şeyler de olmuştu. Tok bir sesin "artık öğrendin gelebilirsin " çağrısı. Bu son derece akıl oyunlarının girdabına düştüğünü hissettirse de içinde bir his uyandı. Şayet bir kere olsun giderse, rüyalarının son bulabileceği ihtimali cazip geldi. Bu kısır döngüyü kırmak istedi. En fazla ne olabilirdi ki? En azından müthiş bir yapıyı seyretme olanağı yakalardı. Biletini aldı ve 14 Nisan sabahı yola koyuldu.

Saraya daha adımını atmadan ihtişamı ile büyülüyordu. Kapıya yaklaştığında kalbinin ritmi değişti. Şimdi ne olacaktı?

— Hanımefendi kapatmak üzereyiz. Son 9 dakika.
Saate baktı, 18.21. Canı bu duruma bir hayli sıkılmıştı.

— Rica etsem taç kapılarda bakmam gereken motifler var. Çizimleri eksik kalmış. Bakıp gelebilir miyim? Mimarım. İş için gerekli.

Gözlerini kaçırmadan görevliye baktı; inanmasını bekliyordu. Aslında yalan da sayılmazdı. Mimardı ve kapıyı görmeye restorasyon yapacak mimarlardan daha çok ihtiyacı vardı. Neyse ki adam memnuniyetsiz bir ifadeyle demir kapıyı gıcırtısıyla açtı. Bu acıklı sesin sebebi sarayın çalınan kapısına çağrısı mıydı? Hüzünlendi ama bunları düşünmeyi daha sonraya erteledi. Deniz içeri girer girmez daha önce gelmiş gibi hedefine yöneldi. Belki rüyalarında etraf karanlıktı ama İshak Paşa Sarayı hakkında yaptığı araştırmalar ona rehber olup yönlendirmeye başlamıştı bile.

İkinci taç kapıyı geçip ikinci avlunun ortasına geldiğinde selamlık taç kapısı bakış açısına girdikçe adımları yavaşladı. Kulaklarını bir uğultu kapladı. Sarayın duvarlarının karanlığa gömülüşünü seyretti. Bayılmış mıydı acaba? Görevlinin 9 dakikayı kovalayacağını umarak bekledi. Kafasını sağa çevirmesi ile avluda iki kişi gördü.

Yuvarlak taş bir masanın önünde genç ve yaşlı adam duruyordu. Yaşlı olan "sonunda geldin." Dedi.

Rüyasındaki ses...

Yanlarına doğru gitti.
— Hoş geldiniz. Ben Kervan Şeyhi. Size vereceğim kitapta bazı çözmeniz gereken...

Kervan Şeyhi… Anımsadı bir an. Deniz insan beyninin kapasitesine büyük bir şaşkınlık duymaya başlamıştı. Ağrı Dağı efsanelerini okurken rast gelmişti bu isme. Belki başka bir zaman bulunduğu yeri yadırgardı ama bayıldığını düşündüğü için kendini bu hikayenin akışına bırakıvermişti bile. Yapbozun eksik parçalarını zihnin nasıl tamamlayacağını görmek istiyordu. Kervan Şeyhi'nin dediklerine odaklanamadığı için çekingen bir edayla araya girdi.

D: — Rüyayı bölmek istemezdim ama dediklerinizi duyamadım.

K: — Ben rüya olduğunu söylemedim.

D: — Peki ya ne? Konuşan bir efsane karakterine hangi mekanda ve zamanda rastlayabilirim?

Genç olan da bir şeyler mırıldandı. Sahi o da buradaydı ve Deniz'den daha çok şey bildiği ortadaydı. Yoksa sessizliği o da bozardı ve bir şeyler öğrenmeye çalışırdı diye düşündü.

Kervan Şeyhi: — Aklına takılan bir şeyler olursa sorman gerekir Ateş. Yoksa geri sayım başladığında her şey için çok geç olacak.

Ateş: — Çok uzun zamandır Deniz'i bekliyoruz ve anlatılanları bile dinleyemezken bu kadar büyük bir görevi yerine getirebilecek miyiz?

K: — Öyleyse açıklamama farklı bir kısımdan başlayayım. İki farklı dünyaya sahipsiniz. Şu an iki dünya arasında, kadim hattasınız. Her bir asırda iki dünyadan da iki seçilmiş olur. Görevleri tamamlamazsanız mensup olduğunuz dünyalar kaosa sürüklenir. Ağrı Dağı büyük bir homurtuyla öcünü almaya gelir. Ve inanın gerisinde neler olacağına bende şahit olmadım.

Olmadım ki hala her asırda iki dünyadan da seçimler yapıyoruz. Daha doğrusu kitap sizi seçer.

Deniz sorumluluğun yükünü omuzlarında hissettikçe uyanacağı anı iple çekmeye başlamıştı. Bir yanı bunun gerçekten rüya olmamasını istiyordu. Neydi sorular? Ya da dünya zaten kaosta değil miydi? Yok etmemiş miydi insan. Ona her türlü besini, canlılığı sunan toprağa ana diyecek kadar değer verip saçmamış mıydı kimyasalları üzerine? Hep daha fazlasını istememiş miydi? Doğal drenajlarına betonları döküp; en ufak bir yağmurla beraber sel oluşunca doğal afet, felaket diye yine dünyaya kızmamış mıydı? Kendi suçuydu oysaki. Belki Ağrı Dağı da göklerden bakıp anasına acıdığı için bu kadar öfkeliydi. Deniz, bir özür olarak ve insanlığın değişebileceği umuduyla, son kez verilen şansı dünyası için kullanacaktı.

K: —Size yetenekleriniz ölçeğinde çözmeniz gereken soruların olduğu bir kitap vereceğim. O sayfaya ait cümleleri yazmanız gerekecek. 99 dakika süreniz olacak. Süre sonunda mimarlık için gönderilen kanatlı ejder, yani senin için Deniz ve moleküler biyoloji için gönderilen aslanlar eşliğinde süreç başlayacak.

Kervan Şeyhi karanlıkta zindana doğru yol alırken büyük bir gürültüyle saray duvarları yerin altına girmiş geriye sadece yuvarlak bir masa onun üzerinde de kadim kitap kalmıştı.

Kitabın kapağı 99 dakikayı geri sayıma başlatmıştı bile. Ateş Deniz'e güvenmek istiyordu. Başka şansı da yoktu zaten fakat Deniz gökyüzünü seyre dalmış anlatılanları kitap okur gibi gözlerini kaydırıyor, yer yer yüzüne

huzursuzluğunu belirten mimikler ekliyordu. Ateş bu anı başka bir zaman olsa asla bozmak istemezdi.
Ateş: — Deniz istersen başlayalım çok az vaktimiz var.
Kitabı araladıklarında gitmeleri gereken sayfa yaprakları kendiliğinden dönmüş ve durmaları gereken yerde esintiyle süzülmeyi bırakmıştı. Sayfalar boştu. Durduğu yerde yazılar, suların çekilip karanın açığa çıkması gibi kitabın içinden süzülerek kağıdın yüzeyine geldiğinde nihayet yazı ve motif açığa çıkmıştı.

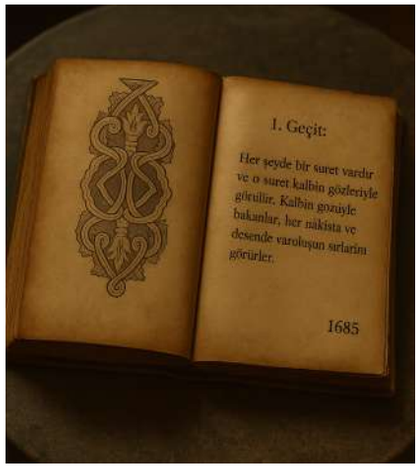

1. GEÇİT -Görme
"Her şeyde bir suret vardır ve o suret kalbin gözleriyle görülür. Kalbin gözüyle bakanlar, her nakışta ve desende varoluşun sırlarını görürler."

D: —Bu bir palmet ve lotus bezemesi. Senin için bir şey çağrıştırıyor mu?

A: — Çamurlu ve kirli ortamda yetişir fakat kirlenmez. Yapraklarını sallayarak tozları iter.

D: — Sözle birlikte düşünmemiz gerekiyor muhtemelen.

A: — Tek bir hakkımız var.

D: — Kalp, lotus, göz... Varoluşun sırrını görmek. Kalp ve temizliği bağlayabiliriz.

A: — İshak Paşa Sarayı?

D: — Zorlu koşullarda yetiştiğini söyledin. Sarayın kapısı en zayıf yerinde. Ve giriş kapısı. Şartlar zor olsa da... Üstelik saray depremlerden günümüze kadar gelebilmiş. Ve sözde varoluştan bahsediyor.

A: — Zor koşullarda var olabilmek yazıyorum?

D: — Tamam

İlk sorunun cevaplanmasıyla kağıt küçük kıvılcımlarla yanarak bir lotusa dönüştü.

Sarayın cümle kapısı derinliklerden açığa çıkmış ve akabinde birinci avlu tüm ihtişamı ile yerine gelmişti. Deniz artık üzerindeki korku ve sorumluluk hissini bastırmış daha çok gurur ve mutluluğun nabzını hissediyordu. Yine de bu durumun rehavete sebebi olmaması için Ateş'ten önce kitaba uzandı. Yine ilk sayfaya dokunmasıyla domino taşları gibi sayfalar dönmüş ve nihayet durmuştu.

2.GEÇİT -Dokunma
"Bir şeyin ruhuna dokunarak anlamak, onun görünmeyen derinliklerine ulaşmaktır."

D: —Selvi motifini görüyor musun? Uzunluğu ile alakalı olabilir mi? Taç kapının iki katlı özellik göstermesi de referans olabilir.

Deniz bir önceki etapta, motif hangi kapının üzerindeyse onunla ilişkili sorular olduğunu anladı. Bu soruyla beraber iyice emin olmuştu çünkü bu ikinci geçitteki soruda da ikinci taç kapının motifi yer alıyordu. Üstelik ilk soruyu çözmeleriyle beraber İshak Paşa Sarayı'nın açığa çıkan birimleri birinci taç kapı ve ikinci taç kapı arasında kalan kısımlardı.

A: — Dokunmayla bağı yok.

D: —Senin bir fikrin var mı?

A: —Uzun çatlaklı ince ve düzgün bir kabuğu var. Kozalakları da pul pul.

D: —Selvi motifi adeta üç boyutlu forma yaklaşır şekilde iri plastik etkisi bırakıyor.

A: — Yani derinlik...

D: — Sırlar dokunamadığımız derinliklerde gizlidir.

Hoş kokulu bir selvi yaprağına dönüştü sayfa... Deniz'in tahmini doğru çıkmış ayaklarının altında göremedikleri avlu doğal taşlarının üzerinde Ateş ve Deniz'i bir platformda gibi yükseltmişti. Başladıkları noktada sarayda ne görüyorlarsa, yapı elemanları yeniden gelmişti. Hala gelen sesler sürecin tamamlanmadığını haber veriyordu. Ateş'i de sürecin normalliğinden haberdar etmek istedi.

D: — Merak etme. Muhtemelen şu an kütüphane ve ambarlar oluşuyor. Biraz daha bekleyelim.

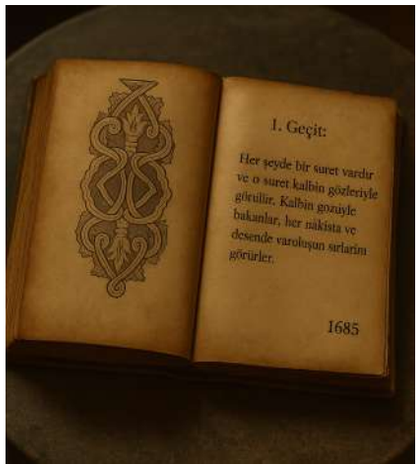

3. GEÇİT -Duyma
"Dinle, bu ney nasıl şikayet ediyor; ayrılıklardan nasıl bahsediyor."

D: — Üzüm motifi...

A: — Duymak ve üzüm arasında bir bağlantı yakalamak bir hayli zor olacak.

D: — Selamlık kapısı olan bu kapıdan geçişte bir cami yer alıyor. Üstelik erken örneklerinden Kubbetus Sahra'da da bu örnekleri görebiliriz. Rüyalar sonrası araştırmamda rastlamıştım.

A: — Üzümü fiziksel ve ekoloji üzerinden inceleyecek olursak genelde kolaylıkla her yerde yetişebilir, farklı renklerde olabilmesi... Sanki insanı cağrıstırıyor. Tanelerin bir arada olması...

D: — Topluluklar... Ses, camiler. Sesi duyulmayan bir coğrafyadan örnek.

A: — Sessiz çığlıkları duymak...

D: — Kesinlikle denemeye değer.

Caminin minaresi Deniz ve Ateş'e atıfta bulunur gibi iki ayrı renkle yükselerek göğü deldi. Geometrik desenler Deniz'in imzasını atıyordu,

bitkisel motifler ise Ateş'in. Hem onları birbirine bağlıyor hem de zıtlıklarını ince ince işliyordu. Soruların ne zaman biteceğini bilmeseler de sarayın giderek tamamlanması az kaldığının umut filizlerini yeşertmişti bile. Kitap bir müddet harekete geçmedi. Kapaktaki süre akışı devam ediyordu ama. Etraflarına bakındılar. Kervan Şeyhi olsaydı şayet hem sanatlarını gururla sergileyecekler hem de neler olup bittiğini soracaklardı. Kitap bir anda boş bir sayfada durdu ve sorulardan bambaşka bir görsel ve yazıyla karşılaştılar. Kuzey cephesi: kanatlı ejder, aslan ve muhafizlar kuzeyden doğmak üzere... Bu nasıl bir paradokstu. Sarayı inşa ederken saldıracak düşmanlarını da uyandırmış oluyorlardı.

4. GEÇİT- Tatma
Tatma duyusunun zevki kısa sürer; asıl tatmin ruhun arayışında ve bilgeliğin derinliklerinde bulunur."

Son 24 dakikaları kalmıştı. Sarayın çoğu kısmı açığa çıkmış olsa da soruların hepsini tamamlamadıkları sürece bunun bir anlamı olmadığını biliyorlardı.

D: —Aslan figürleri ve birçok bitkisel motif yer alıyor. Üç basamaklı bir merdivenle kapıya giriliyor.

A: — Basamaklar ve çeşitli bitkiler, hayvan figürleri besin piramidini anımsattı.

D: — Kapıda bir kitabe var. Üzerinde o sürekli yaratandır, baki olandır yazıyor. Ve yine bir selvi motifi. Bu sefer hasar almış. Aslanların kuyruklarının sarmaşık biçimde kompozisyonu hayat ağacı anlamına geliyor.

A: — Hasarın uzun ömürlü bir ağaçta olması ve hayat ağacı figürleri cevabın "hiçbir tat sonsuz değildir" olduğuna işaret ediyor sanki.

D: — Başka bir şansımız yok.

Kitap kapandı. Deniz kitabı açıp başta bomboş olan sayfaların yazıldığını gördü. Hızlıca son sayfaya bir şeyler ekledi kitap yok olmadan önce.

Hava yavaş yavaş aydınlanırken, saray son hazırlıklarına devam ediyordu. Uzunca bir süre, birbirleriyle konuşmadan, beraber inşa ettikleri yapıyı seyre daldılar. Çalınmadan önce kapısına baktılar, usulca gezindiler. Duvarlarına özlemle dokundular. Kalplerinin sesi kulaklarına geliyordu neredeyse. Kuşlar yükseldi göğe. Gülümsedi Deniz. Rüyasında ürktüğü sesler kurtuluşun kanat sesleriymiş. Harap edilmeden önce ne çok kuş evi varmış. İlk hali ne ihtişamlıymış.

Arkalarından ikisinin de tanıdığı o ses yükseldi. Kervan Şeyhi… Dönüp baktılar hemen ona.

K: — Ne muhteşem bir yapı öyle değil mi? Derler ki İshak Paşa Sarayı'nın mimarları bilinmezdir. Siz bileceksiniz kimin yaptığını. Ve bileceksiniz motiflerin anlamını. En ufak bir çizginin anısı gezecek kanınızda. Hiçbir şeyin boşa olmadığını anlayacaksınız. Varsa anlamı vardır. Ve yine anlayacaksınız ilk defa kalorifer sistemini kullanacak kadar muhteşem bir sarayı inşa eden mimarların neden bilinmediğini. Neden iki avlusu olduğunu, neden yapımının 99 sene sürdüğünü. Emekleriniz sırların gizemini bilmekle ödüllendirildi.

D: —Ne olacak şimdi?

K: — Sen kendi dünyana döneceksin. Ateş de öyle. Beni de ziyaret etmeyi unutmayın.

A: — Nerede olacaksınız?
Arkasına döndü Kervan Şeyhi ağır ağır.

K: — Küp Gölünde olacağım. Sesleneceğim derinliklerine. Ahmet! Gülbahar! Bu sefer birlik oldunuz. Size yardım edemediğim için duyduğum pişmanlığın esirliğinden kurtuldum. Şimdi siz de kavuşun kendi aleminizde.

Denizle Ateş yavaş yavaş kaybolan Kervan Şeyhine bakarken hafifliklerini hissettiler. Onlar da gidiyordu. Teşekkür ettiler birbirlerine.

9 sene sonra
A: — Deniz?
D: — ...
A: — Çözmemiz gereken bir sorun daha var. Üstelik Topkapı Sarayında…
Deniz gülümsedi. Biliyordu bu günlerin geleceğini.

ELİF BETÜL ALTUN

1997 yılında Seyhan'da doğdum. İlköğretim eğitimimi Ağrı'da, ortaokul eğitimimi Kayseri'de tamamladım. Lise eğitimimi Samsun Atakum Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde tamamladım. 2016-2020 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde lisans eğitimi aldım. Halen Moleküler Biyoloji ve Genetik alanında aktif öğrenci olarak eğitimime devam ediyorum. Kişisel olarak blog yazıları yazıyor, özellikle mimarlık, restorasyon ve yeşil çevre teknolojileri üzerine fikirlerimi paylaşıyorum. Çocukluğumdan bu yana Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayıp çeşitli kültürlerle iç içe büyüdüm; bu deneyim hem yaşam algımı hem de tasarım ve bilimsel bakış açımı şekillendirdi.
Restorasyon alanına özel bir ilgim bulunuyor ve mimarlık eğitimimle bu alanda uzmanlaşmayı hedefliyorum. Yeşil çevre teknolojileri konusundaki merakım, sürdürülebilir ve çevreye duyarlı tasarım çözümleri üretme arzumla birleşiyor.

EDA VARDAR

Spolia Vitae

Kalenin metrelerce uzunluğunda yükselen sur duvarları arasındaki taş zeminlerde dolaşmak küçük kız için bir masal diyarında gezmek gibiydi. Etrafı heyecanla dedesine işaret ediyor, her gördüğünü onun da gördüğünden iyice emin oluyordu. İki liman arasında yükselen bu görkemli yapı, kalın savunma duvarları ve göğe doğru yükselen taştan kuleleri ile adeta büyülü bir dünya yaratıyordu. Yüzyıllarca yaşamış bu yapının sahiplik ettiği medeniyetlerin bıraktığı izler ve eklemeler kafanızı çevirdiğiniz her noktada kendisini açıkça belli ediyor, üst üste ahenkle yükselen taşların birbirinden farklılığı da dikkatli bakılınca anlaşılıyordu. Kimi taşların üzerinde kazınmış bir sembol ya da arma biçiminde kabartmalar, kimilerinde yazılar vardı. Bu devşirme taşları birbirine bağlayan harçlar da her yeni onarımın izini taşıyarak yüzyılları birbirine kenetleyen bir bağ dokusu gibi geçmişi geleceğe taşıyordu. Dedesi bastonuyla surları göstererek:

- "Bak kızım binlerce yıl önce yaşamış insanların ellerinin mahareti bunlar, şehri korumak için yükseltmişler bu koca duvarları. Önceleri de Halikarnassos imiş buraların ismi. Her gelen medeniyet yeşil doğasının bereketine, mavi denizinin güzelliğine hayran olup yerleşmiş. Kendi eserlerini de bize miras bırakmışlar. Bu topraklardan ne insanlar, ne efsaneler, ne savaşlar… neler neler geçmiş." dedi.

Küçük kız dedesinin anlattıklarını merakla dinlerken bir yandan da parmaklarını kalenin taşlarının üzerinde gezdiriyordu. Binlerce yıla meydan okuyan bu eski taşlardan yüzeyi parlak beyaz bir taşın üzerinde elini yavaşça gezdirmeye başladı. Taşın pürüzsüz yüzeyi küçük avucunun içinde yavaşça ısınırken rengi biraz daha parlaklaştı. Etraftaki şehir gürültüsü ve tavus kuşu seslerinin yerini bir anda sakin dalga sesleri ile bütünleşen martıların sesi aldı. Bunaltan sıcağın yerini ise denizden gelen tatlı bir serinlik kapladı. Rüzgarla savrulan saçlarını düzelten kız gözlerini sıkıca yumdu. Sadece uzaklardan çok derinden gelen dedesinin sesini hala duyabiliyordu. Gözlerini açtığında yarımadanın üzerinden şehir artık daha net gözüküyordu ama şimdiki halinden çok farklıydı. Kalenin kara ile birleştiği tarafta, dağların yamaçlarındaki küçük ve mütevazi taş evler, denizin eteğine doğru yeşilin içine seyrekçe yayılmış halde doğayla bütünleşiyordu. Gördükleri tanıdıktı ama bir o kadar da farklıydı. Burası neresi miydi? Burası eski şehir

Zephyria'nın kalıntıları üzerinde yeni bir yapı inşa etmeye çalışan Rodos Şövalyeleri'nin diyarıydı.

***

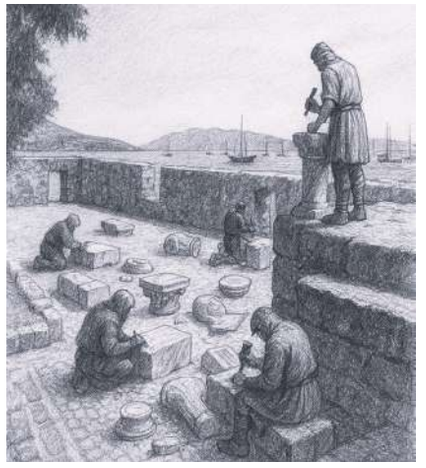

Petronium'da sabah güneşi denizin üstünde yavaş yavaş yükselirken balıkçılar kıyıya dönmüş, teknelerini ahşap iskeleye yanaştırıyordu. Ağlardaki gümüş renkli balıklar dikkatle sepetlere doldurulurken balığın taze kokusu havaya karışmış, payını almaya çalışan martılar çığlıklarıyla sepetlerin üzerinde heyecanla dönüyordu. Kıyının hemen gerisinde ise sabah çoktan başlamış taş ustaları ve şövalyeler işe koyulmuştu. Sur duvarları ve kuleler dört bir tarafta kısmen tamamlanırken, her eklenen taşla birlikte daha da yükseliyor, Akdeniz'i uzakta görünen belli belirsiz dağlarla birlikte içine alıyordu. Bu kuleler beş farklı ülkenin şövalyelerinin kendi mimari üsluplarıyla savunma ve gözetleme amaçlı inşa ettikleri yapılardı. Her biri kendi armaları işlenmiş taş bloklarla ayırt ediliyordu. Halat gıcırtıları ve konuşmalar arasında taşlar kulelerdeki yeni yerleri için sürüklenirken, havaya karışan gri renkli toz surların çevresini dolaşarak gökyüzüne ulaşıyordu. Bu taşların hepsi üzerinde bulundukları eski akropolün kalıntıları değildi. Kimisi haftalar süren gemi yolculuklarıyla Rodos'tan getirtilmiş, kimisi de yakın çevreden toplanmıştı. Aralarında beyaz ve yeşil mermer frizler, heykel parçaları ve sütun başlıkları vardı ki; bunlar, depremde büyük bir kısmı harap olmuş Kral Mousolos'un mezarından sökülmüştü. Sökülmüş sökülmesine ama geldiklerinden beri kaleye keramet mi getirdi yoksa felaket mi bilinmezdi. Görkemli anıt mezara ait bu parçalar taşındıkları günden beri ardı arkası kesilmeyen facialarla anılır olmuştu. Taşıyanlara uğursuzluk getirdiği, salgın hastalıklar, ani ölümler ve günlerce dinmeyen yağışlı fırtınaların bu taşlardan sonra başladığı söylentiler arasına karışmıştı. Taşların üzerinde bir büyü olduğuna dair kuvvetli inanç da halk arasında yayılmıştı. Geceleri sessizlik çöktüğünde dalga sesine karışan ayak sesleri ve uğultular neredeyse herkesin diline düşmüştü. Şövalyeler bile gece duydukları seslerin duvarlardan mı yoksa yapıların altındaki mezarlardan mı geldiğini aralarında konuşuyordu. Kalenin inşası devam ederken bu söylentiler iyice artınca durumu çözebilmek için arayışlara girilmiş, şapeldeki sabah duaları artık bu uğursuz seslerin son bulması için edilir olmuştu.

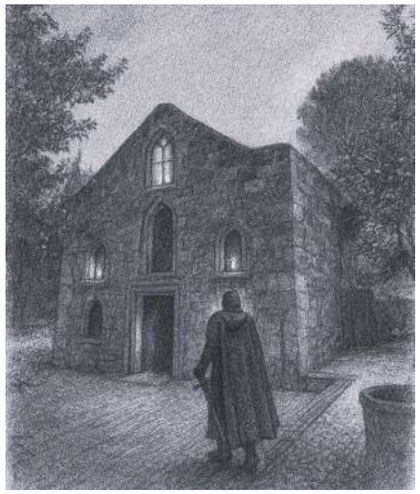

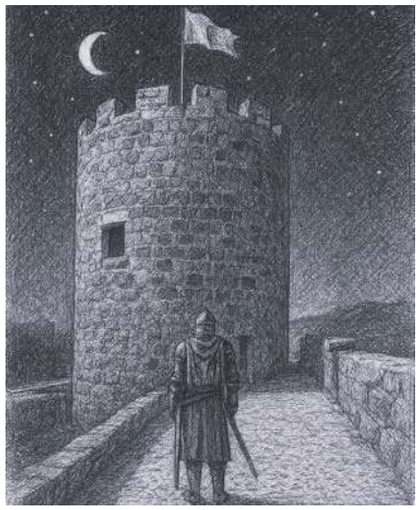

Her sabah olduğu gibi bugün de kıyıda süren telaşın uzağında kaledeki hazırlık başlamıştı. Şövalyeler taş yoldan şapele doğru ilerliyor, sessizce yerlerini alıyordu. Juan de Vera, bu tozlu sabahta miğferini henüz başına geçirmemiş, sağ elinde taşıyordu. Rüzgâr ona eşlik ediyor, pelerinini dalgalandırdıkça kumaş kıvrımlarının arasındaki gölgeler bir görünüp bir kayboluyordu. Adımları ise onu her gün olduğu gibi bugün de ezbere bildiği taş yol üzerinde sürüklüyordu. Bu saatlerde gölgede kalan şapelin önüne vardığında tanıdık bir manzara vardı. İçeride yakılan mumların titreyen alevi soluk bir şekilde camlara yansırken, turuncu ışık cephedeki solgun taşlara sıcaklık veriyordu. Juan, ahşap kapıyı yavaşça ittiyse de gıcırdamasına engel olamamıştı. Sessizliği bozmanın mahcubiyetiyle en azından zırhlı çizmelerindeki sesi kesmek istercesine adımlarını yumuşattı. Başını yukarı kaldırdığında bakışları devasa duvarların sonlandığı noktadaki dairesel gül pencereyi ve oradan giren gün ışığını buldu. İçeride birkaç kişi daha vardı. Başları önlerinde; kimi dua ediyor, kimi sessizce bekliyordu. Juan, adımlarını diğer şövalyelerle arasında birkaç metre kalıncaya kadar sürdürmüş, kılıcını yere çapraz bir şekilde bırakarak sol dizinin üzerine çökmüştü. Derin bir nefes aldığında taş duvarlardaki rutubet ve isli mum kokusu içine dolmuştu. Dudakları hareketsiz kalırken içini kemiren konuyu düşünüyordu. Dün sabah Rodos'tan gelen yük gemisinin kaptanı ona ahşap ve üzeri gümüş işlemeli bir sandık emanet etmişti. Sandığın içinde ne olduğunu merak etse de bakmaması gerektiği ve kimsenin haberi olmadan kalenin bir noktasına saklanması gerektiği söylenmişti. Kaptanın söylediğine göre bu kutsal emanet onları hem başlarına gelecek felaketlerden koruyacak hem de içindeki sır bir gün onlara bolluk ve bereket getirecekti. Başkalarının eline geçtiğinde de artık ne bu sur duvarları korunabilecek ne de bayrakları

dalgalanacaktı. Geceyi bekleyeceğim diye geçirdi içinden. İçinde büyüyen ağırlıkla yavaşça kalkıp tek bir hamlede kılıcını kınına yerleştirdi. Adımlarını kapıya yöneltip, miğferini başına geçirdi. Artık etraftaki onlarca gözden biri olmuş, tüm gününü geçireceği kuleye doğru yola koyulmuştu.

Gecenin sessizliği iyice bastırdığında taş zemin yavaş adımlarının sesini yutarken sandığı saklayacağı mahzene doğru Yılanlı Kulenin merdivenlerinden aşağı inmeye başladı. Kalenin altında savunma amacıyla gizli tünellerin, oda ve sarnıçların bulunduğu yeraltı yapıları düzenlenmişti. Bu gizli tünellerden birinde taşların arkasına gizlenmiş gizli bir geçit ve bu geçidin açıldığı küçük bir oda vardı. Duvar örülürken gizli bir bölme gibi düşünülerek taşlardan bazıları hafif gevşekçe bırakılmış ve harçla sıvanmamıştı. Bu taşlardan bir tanesini gözüne kestiren Juan kimse görmeden sandığı saklamak için hızlıca işe koyuldu. Eldivenini çıkarıp taşı biraz hareket ettirebildiğinde, etrafına son bir kez bakıp pelerininin altına sakladığı sandığı çıkardı. Taşın arkasına yerleştirdi. Avuçlarını birbirine kavuşturarak kısa bir dua etti ve alnında biriken teri telaşla silip taşı yerine doğru iteledi. Taşın düzgünce oturması için de kılıcının sapıyla tüm gücüyle vurunca, taşların birbirine sürtünmesiyle dökülen toprak etrafa yayıldı. O an sanki aşağıdaki sessizlik bozulmuş ve zamanın akışı bir anlığına değişmişti. Havaya yayılan toz yüzyıllar arasındaki geçidi aralamıştı.

Bu sebeple ki tam da aynı anda hapishanenin koğuşları arasında dolaşan gardiyan Bekir aşağılardan gelen bu sese kulak kabarttı. Sanki alt katta birisi taşları yerinden oynatıyor, ayak sesi ile metal tıkırtıları birbirine karışıyordu. Bildiği kadarıyla aşağıda başka kat yoktu muhtemelen başka bir yerden geliyor yanılıyorum diye düşündü. Zaten aylardır çok zor şartlarda yaşadığı için hastalıktan da yeni kurtulmuştu. İçinden bu duyduklarım halüsinasyon bile olabilir diye geçirdi. Bu eski yapının içindeki rutubet ve nem, denizden gelen iyotlu suyun toplandığı eski sarnıçlardan sızan sular illaki taşları yerinden oynatacak diye düşündü. Eski askeri koğuşlar ve depo odaları parmaklık-

lı demir kapılarla bölünerek mahkûm koğuşlarına çevrilmişti. Temiz su sınırlıydı, kale içindeki sarnıçlar mahkûm sayısına yetmiyordu. Denize doğru uzanan burçların ardında, rüzgârın iyotlu kokusunu bile boğan ağır bir rutubet hakimdi. Penceresiz taş odalar gündüzleri bile loştu. Nemli duvarlar tuz lekeleriyle kabarır, geceleri soğuk hava ter gibi damlardı. Yalnızca birkaç dar mazgal aralığı, Ege rüzgarının içeri sızmasına izin verir, ama o da çoğu zaman kesif küf kokusuna karışıp insanın nefesini kesen zehirli bir gaz gibi koğuşları dolaşırdı. Mahkumların da durumu gitgide kötüleşiyordu, kalenin bu eski rutubetli taş duvarları insanın ciğerini yerinden sökercesine öksürtüyordu. Hatta geçen ay mahkumlardan birkaçı da sağlık sorunları sebebiyle başka hapishanelere gönderilmişti. Bir de o anda Bekir'in aklına eski gardiyanların anlattığı halk arasında da konuşulan hayalet mahkûm hikayeleri geldi. Rivayet edildiğine göre kimi geceler zindanların olduğu bölümlerden işkence gören eski mahkumların çığlıkları duyulur, sürüklenen zincir seslerini duyanlar olurmuş. Birdenbire içi ürperdi. Temiz deniz havası almak için kalenin burçlarına çevirdi yönünü, dendanların arasından ufka doğru baktı. Geçit Kule'de durup bir süre ufukta gözüken gemileri izlemeye koyuldu.

Duyduğu sesler kaybolmuştu, deniz havası iyi geldi diye düşündü. Nöbet tutan askerlerle selamlaşıp tekrar iç kaleye yöneldi. Avluya giren kapıdan geçer geçmez tekrar aynı sesleri duymaya başladı. Bir yandan içinden dua ederek camiye doğru yönelse de duyduğu ses bir türlü kesilmiyordu sanki bir şeyler onu sesin geldiği yöne doğru çekiyordu. Durup, adımlarını sese doğru istemsizce çevirdi ve eski mahzenlere doğru ilerledi. Hava kararmaya başlamıştı, eline aldığı gaz feneriyle koğuşların yanındaki kullanılmayan depoya doğru girdi. Aşağıya doğru inen epeyce uzun bir merdiven vardı. Korkarak buradan aşağı indi; karşısına bir tünel çıktı ve bu tünelin ucundaki kapıya doğru hızlıca ilerledi. Duyduğu sesler iyice artmıştı. Kapıyı usulca açarken yere bir kâğıt parçası düştü. Gaz lambasını yaklaştırarak okumaya çalıştı. Kağıttaki notta şöyle diyordu:

"Ben kale muhafızı Cemal Çavuş, Rodos Seferi'nden sonra buraya nöbetçi yazıldım. Bir gece taşların arasında bir parşömen buldum. Ecnebi lisanında bir şeyler yazılı idi. Lakin çizimlerden bunun bir define olabileceğini anladım. Bu defineyi nöbet arkadaşlarımdan bazılarıyla kalenin dört bir tarafında aradık. Sonunda bu kapıya ulaştık, amma daha öteye gidemedik. O günden sonra da arkadaşlarımın başına teker teker türlü uğursuz olaylar geldi. Ben de o uğursuz kâğıdı bulduğum yere geri sıkıştırdım. Allah şahidim olsun ki o lanet bana da musallat olmaya diye ona bir daha elimi sürmedim. Bu notu her kim bulduysa sözümü dinleye bu odaya girmeye."
Okudukları Bekir'i etkilemişti fakat içindeki merak duygusuna engel olamıyordu. Kapıyı yavaşça ittirdi içerisi bomboştu hiçbir şey de olmamıştı. Belki de birisi ona şaka yapıyordu. Etrafa baktığında taşlardan birinin yerinden oynamış olduğunu gördü. Yanına doğru gidip lambayı yere bıraktı, taşı iki eliyle kuvvetlice tutup yerinden çıkarmak için oynatmaya başladı, taşın arkasında ahşap sandığın ucu gözükmeye başlamıştı. Cemal Çavuş'un bahsettiği sandık bu olsa gerek diye düşündü. Hazine bulduğu fikrinin heyecanı ile hevesle etrafta taşı yerinden oynatabileceği bir çubuk aramaya başladı. Eski bir demir çubuğu taşı yerinden oynatmak için altına yerleştirip tüm gücüyle yüklenmeye başladı. Demir çubuğun taşlara vurmasıyla çıkan sesler alçak tavanlı karanlık tünelde yankılanıyordu. Taşların birbirine sürtmesiyle oluşan titreşimin eski yapıyı hafifçe sarsmasıyla birlikte küçük kız da dayandığı taştan irkilerek uzaklaştı.

***

Kimi ziyaretçiler kalenin burçlarında maviliğe karşı fotoğraf çektiriyor, kimileri tarihi sütun başlıkları, mozaikler ve mezar stellerini yakından fotoğraflıyor, kimileri ise sadece tarihi dokunun keyfini çıkararak etrafı gözlemliyordu. Küçük kızın gördükleri karşısında yüzüne yansıyan şaşkın bakışları dedesinin de dikkatini çekmişti, torununun elini tutarak:

"Kızım ne hayallere daldın gittin yine, hadi daha gezip görecek çok yerimiz var. Kaleyi gezdik şimdi sıra müzenin

içini görmekte. Su altı batıklarını, denizin dibinden çıkarılan kocaman gemileri, pişmiş topraktan testileri, amforaları göreceğiz."

Küçük kız bir yandan dedesinin elini tutup taş eserlerin sergilendiği avlulardan geçerken ayaklarının altında uzanan binlerce yıllık tarih onun da ruhunda ve zihninde unutamayacağı imgeler bırakmıştı. Omzunu dikleştirdi, hafifçe parmak uçlarında yürümeye başladı. Üzerindeki bembeyaz dökümlü uzun elbisesinin etekleri rüzgârda uçuşuyordu. Etek uçlarından sallanan insan figürlü altın renkli süslemeler, kolyesi, bileklikleri ve yüzükleriyle kendisini tıpkı bir prenses gibi hissediyordu. Saçlarının arasındaki altın rengi defne yaprakları ve çiçeklerle bezenmiş tacı tüm görkemiyle Bodrum güneşinin altında parıldıyordu. Dedesine heyecanla seslendi:
- "Karyalı Prenses'i de görmeye gidecek miyiz, dedeciğim?"

- "Tabi ki onun da lahitini göreceğiz, merak etme. Ayrıca sen Karyalı Prenses'i nereden duydun bakalım?" diye dedesi merakla sordu.

Kız dedesine doğru bakarak muzipçe gülümsedi. Yürürken gümüş işlemeli sandığı düşünüyordu.

SON

Notlar

* Tarihsel ve mekânsal unsurlar gerçeklere dayansa da metin kurgusal olup karakterler hayal ürünüdür.

** Spolia Vitae:
Spolia: Latince kökenli bir kelime olup 'ganimet' anlamına gelmektedir. Türkçede devşirme olarak kullanılarak, yapılardan alınan mimari öğelerin ve malzemelerin başka bir yerde yeniden kullanımını ifade etmektedir.
Vitae: Latince kökenli bir kelime olup 'hayat', 'hayata dair' anlamına gelmektedir.

*** Rodos Şövalyeleri'nin Bodrum Kalesi'ni Aziz Petrus'a adamalarıyla birlikte Bodrum uzun bir süre 'Petronium' olarak anılmıştır. Bodrum Kalesi Rodos Seferi ile birlikte Osmanlı egemenliğine geçerek seneler içerisinde gümrük, karargâh, hapishane işlevleriyle kullanılmıştır. Günümüzde kale, içerisinde bulunan Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi ile birlikte ziyarete açıktır.

**** Görseller yazarın Bodrum Kalesi'nde 2025 yılında çektiği fotoğraflar üzerinden yapay zeka tabanlı bir araçla dijital olarak dönüştürülmüştür.

Kaynaklar

Daşcıoğlu, K. (2010). Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Bodrum Kalesi ve Hapishanesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 212-225.

Halikarnas Balıkçısı. (1980). Merhaba Anadolu. Bilgi Yayınevi.

Online Latin Dictionary. (Latince Sözlük). https://www.online-latin-dictionary.com/.

EDA VARDAR

1998 yılında Bodrum'da doğdum. 2020 yılında TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Mimarlık bölümünden mezun oldum. Vardar İnşaat tarafından Bodrum'da yürütülen proje ve uygulama faaliyetlerinde ekip üyesi olarak yer aldım. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kültürel Mirası Koruma yüksek lisans programını 2024 yılında tamamladıktan sonra, şu anda aynı programda doktora eğitimime devam etmekteyim. Tarihi alanlara ve yapılara olan ilgim doğrultusunda akademik çalışmalarımı sürdürmekteyim.

MELEK DÜLGEROĞLU

Kapadokya'nın Sesinden

Bilinmezliklere doğru yol alanların takip ettiği ince bir çizgisindir bazen. Pembe gökyüzünde yavaş yavaş kaybolurken fark edersin ki içten içe bir yolculuktasındır. Gri tekstil kokusunun sardığı, koridor ışıklarının gözlerini aldığı bir otobüsten öte, puslu camların arkasında izlediğin o çizgidir seni alıp götüren, şehir şehir gezdiren, sendeki seni hissettiren.

İlk adımı attığımda bu sarı tozlu topraklara, anlamlandıramadığım bu hissin gün geçtikçe beni terk edeceğini, sürekli dinlenen, sevilen bir şarkıya dönüşeceğini düşündüm hep. Notalarını birlikte keşfedeceğimiz bir beste olacaktı belki de. Aidiyet hissetmek zor olmamalıydı; ne de olsa aynı hava, aynı gökyüzü, alışılagelmiş bir düzenin farklı parçalarını birleştirecektim aklımca. Her seferinde tamamlayarak ilerlediğim bu "yap-boz" un tüm parçalarının aynı renge dönüşeceğini bilemezdim ki.

Birbirini tanımayan bir grup insan bilindik paftalar üzerinde, tanıdık çizimler eşliğinde buluşacağını sanarak bir araya geldi. Nem ve rutubet kokan arşiv katından yılların izlerini taşıyan dosyalar ellerine ulaşana dek havalanmadı tozlar. Keskin köşeli duvarların, birbirini sakince taklit eden yapıların ardından özgün demir parmaklıklı pencerelere aralanan kapılar, birer birer açılmaya başlamıştı. Puslu otobüs camlarının arkasından tek renk görünen bu tablo, içinde keşfedilmeyi bekleyen rengarenk tonlarıyla karşıladı görmeyi bilenleri.

Geçmişin izlerini kapatamayan sıvalar çatladıkça belirginleşiyordu renkler. Hala umut dolu dilekleri mırıldanıyordu gök mavisi küçük şapeller. Yosun tutmuş kemerli odalarda, nem kokusu eşliğinde yapılan kontrollerden öte bir hikayeydi bu. Paftalarda ismi yazılı mahaller, kendi gerçekliklerini fısıldıyordu kulağınıza. Özgünlüğün yitirildiği her müdahalede, kapanan hüzünlü bir perde karşılıyordu sizi. Günümüzde tek seyircili, geçmişte ayakta alkışlanan bu oyun, gelecekte hiç olmayacaktı. Bunu bilmenin ağırlığı ile 'koruma' projelerini incelemek, sessizce yutkunmaktan ibaretti çoğu zaman. Sadece sizin anlayabildiğiniz bir dili konuşan peribacalarının arasında yüreği kayalaşmamış mekanlar vardı. Öyle ki, nişlere dönüştürülmüş merhamet kokulu güvercinlikler sizi hüzünle karşılardı. Karanlıklar içinde çözmeye çalıştığımız mekanlar, hilti izleri ile bezeli kimsesiz

kayadamlardı. Üzüm kokulu şarap mahsenlerinin yerini anlamsız metrekareler almıştı. Keskin köşeli, sert mizaçlı odalar karşılar oldu yer altında bizleri. O kadar oraya ait değillerdi ki teker teker silinmişti parmak izleri. Yeraltı kadar üstü de kaybetmişti kendi sesini, kendi rengini, kendi benliğini… Taş sokaklardan avlulara açılan kapılar atarken sessiz çığlıklarını, artık gözleriniz aşamaz oldu bahçe duvarlarını. Hepsi birbirinden farklı, hepsi olabildiğince yüksek; yeni düzene göre mahremiyet bu olsa gerek. Her sabah kendi şarkısını söyleyen ağaç yaprakları, sadece gölgelerini görebildikleri günlere rahat uyanır oldu. Grileşen sokak silüetinde anlamını yitirdi bulutlar, suskunlaştı yağmurlar. Güneşli damlarda beliren, renk mozaiği kurutmalıkların kokusu terk etti şehri. Hislerini kaybetmiş çizgilerden, onay bekleyen kesitlerden, genişletilmiş cephelerden, emsal alınan yüksekliklerden ibaretti 'YENİ'.

Birbiriyle yarışan kaya odalı otellerin ruhları bedenini arkasında bırakıp gitmişti çoktan. Büründükleri yeni kişiliklerle, yabancılaştılar kendiliğinden var oldukları yerlere. Yıldızların dansı görünmez oldu ışıklı teraslarda. Merdivenlerde size eşlik eden ahşap küpeşteler bile geride bıraktı tuttukları elleri. İhanet saydı kemerli odalar şömine çıtırtılarının dijitalleşen sesini. Sadece oda sayısından ibaret olmayı yediremedi kendine ama nafile. Her gün yeni misafirleri geldi kafile kafile. Kimse anlamadı bedeninde var olan bezemelerin kıymetini, taklit etmekle kalmayıp değiştirdiler rengini. Sessizce iç geçirdi pencerelerin önünden kaldırılan ahşap sedirlerine. Önce anlamlandıramadı bu değişimi, bekledi büyük bir tereddütle. Umutları en sonunda tükendi, odalara yerleştirilen beyaz jakuzileri görünce.

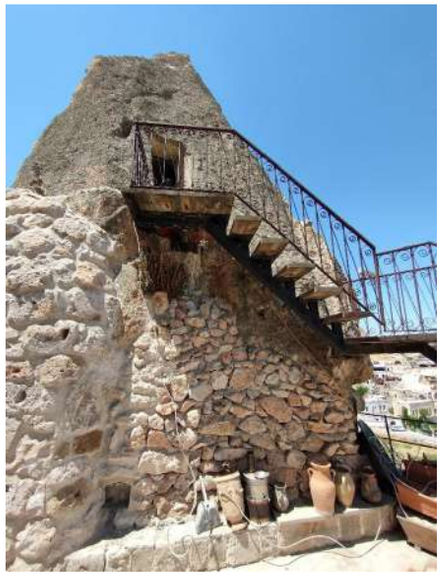

Dönüşüm kaygısı, fark edilmesi zor bir örümcek ağı gibi sardı etrafı. Yavaş yavaş eriyen toprağın altından çıkan temel izleri görünmez oldu. Kimse sorgulamadı avlulara açılan kapıların arkasında neler olduğunu. Kaybettikleri benlikleri yetmezmiş gibi hiç tanımadıkları eklentilerle tanıştılar. Kimisi taşıyordu bambaşka bir kumaşı, kimisi de taklit etmeye çalışıyordu bir başkasını. Cephelerin sokaklara kırgınlığı acıtmadı hiç kimsenin canını. Kaldırımlara kadar uzanan yeni uzuvlar çoğaldıkça çoğaldılar. Kalabalık içinde ön plana çıkmaya çalışan ışıl ışıl tabelalar bilmezler ki tarihte hep sönük kalacaklar.

Körleştiklerini fark edemeyenler 'Kızılçukur' da batışını izlemeye geldikleri güneşi beklediler. Pembeden kızıla dönen toprak bile duyuramadı sesini, hissettiremedi değişimin kendisini. Ellerinde kadehleri, yanlarında sevdikleriyle sadece seyrettiler. Tek tonda dinlediler esintiyle hareketlenen kum tanelerinin sesini. Kimileri sandalyelerini açacak yer ararken kimileri de ahşap banklarda yer kapabilmenin derdiyle, yine kaçırdılar kızıllığın o gün dile getirdiği her şeyi. Sırtlarını dönerek başardılar hissetmeden yakaladıkları bu anın fotoğrafını çekebilmeyi.

Turistlerin ve onlar kadar birbirine yabancılaşan herkesin ziyaret ettiği, sessiz ama heybetli 'Üç Güzeller'; yol kenarında birbirine arkadaşlık eden ve yine bir fotoğraf karesinde yer almayı bekleyenlerdendi. Duyguları, tu-

runculaşan havanın yansımasında, yanlarına kurulan pazar gibi kalmıştı, derme çatma. Üç tane olduklarından emin olmak istercesine ahşap platformu tırmanan kalabalık, aynı hızla yönelirdi hep hediyelik eşya satın almaya. Yürüdükleri zemin kaplamasının ne denli değiştiğinin bile farkına varmazlardı. Yıkılmadan önce bu dükkanların varlığını sorgulamayanlar, yıkıldıklarında da aynı boşlukta kalacaklardı.

Yerin derinliklerinde başlayan bu sızı, tüm katmanları sarıyordu hızlı hızlı. Vadilerde bekleyen gizemli mekanların ruhları, keşfedilme korkusu ile karanlığa karıştı. Yosunların arkasındaki freskler, ölmemek için tüm renklerini gizlediler. Duvarda bezeli olan hikayeler, su sesi ile perdelendiler. Çay kaşığı seslerinin yükseldiği, seyir teraslarından izlenen beyaz örtü, onların geleceğine bir kefildi belki. Yok edilmelerine razı olmayan doğanın gücü, görünmez kıldı her birini, koruma iç güdüsü ile değiştirdi silüetlerini. Dumanı tüten bacalarıyla türeyen şeffaf çadırlar, kentsel dokuya ne kadar da yabancılar. Bulanık bir muşamba arkasından bakan gözler, kendilerini çevreleyen sınırdan öteye geçemediler. Kapısı, penceresi takılmış peribacalarını izlediler usulca, önünde otoparkının olmasının mutluluğuyla. Sınırları aşan atların, rüzgarla buluştukları andaki hazzını anlayanların pek azı, yaşamaya değer buldu bu anları.

Sabahın erken saatlerinde, gökyüzüne yükselen balonlar vardı sessizce. Sepete sığdırılan insanlar hevesle havalandı nedensizce. Kimileri aşağı bakamadı, kimileri ise daha önceki bakışlarıyla aynı bir bakış attı. Kendilerini anlayamadıkları noktada onlar için burası sadece Kapadokya'ydı. Yükseldikçe belirginleşti kendini gizleyen yaralar. Sarının ahenkle buluşan tonları içine sinsice yerleşen mavilikler, bahçe duvarları ardına saklanmış havuzlardı. Taklit etmeye çalışsa da zamanın içinden olanı, görebiliyordunuz artık kimliksiz türeyen her yapıyı. Tüm eşsizliği ile akıp giden kentin kıvrımları söylerken özgün şarkısını, bulmak mümkün değildi ki kaybolan notaları. Kimi yer altında çalmaya devam ederken kendi kendine, kimisinin sesi kesilmişti kaldığı beton yığının içinde. Hayal etmeye çalışırken siz tümünü bu ezginin, şimdilerde buraya atfedilen ise sahte bir romantizm. Umutsuzluğu bile kendine özgü olan bu tablonun içinde kaybolmuştu tüm renkler. Islatmaktan çekinen gözyaşı bile gizlendi kendi yokluğunda. Sonradan eklenen her ton dönüşürken karanlığa, azaldığını hisseder insan müdahale edemediği her noktada. Anlamlı cümleler oluşturamayan kelimeler yan yana gelmeye devam ederken, okumayı bırakmak gerek bazen. Yok etmeye hevesli fırça darbeleri, ritmini kaybetmiş ezgiler, devamı olmayan hikayeler yordu bu şehrin yüreğini. Rölöveler, restitüsyonlar, restorasyonlar, korumak için alınmaya çalışılan kararlar geri getiremese de gideni, değiştirir mi ki bu düzensizlik içindeki düzeni.

Durmak gerek bazen kurtulmak için gereksiz mecburiyetlerden. Dokunurken pürüzlü duvarlara hissetmek gerek taşların arkasındaki çaresizliği. Cesaret etmeli yakalayabilmek için tarihin kendi ritmini. Söylenenlerden çok, olması gerekenler ruhunu bulmalı geçmişin getirdiklerinde. Eklendikçe eklenmemeli anlamsız hacimler, daha büyük olmalı hevesiyle. Yaşanmışlıklar değerini kaybetmeden, sesini duymalı huzursuz toprakların, hüzünlü

kayadam mekanların. Paftalarda beliren sınırlardan öteye geçmeli anılar, kendi gerçekliğini bulana kadar. Yükselen avlu duvarları yalnızlaştırırken insanları, sözde kalan son perde: "Korunması Gerekli Kültür Varlıkları".

MELEK DÜLGEROĞLU

Melek Dülgeroğlu, 2012 yılında Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden mezun olmuştur. Halen Prota Mühendislik'te BIM ve Teknoloji Koordinatörü olarak görev yapmakta olup, BIM tabanlı süreçlerin geliştirilmesi, dijital dönüşüm stratejilerinin uygulanması, proje entegrasyonu ve yönetiminden sorumludur. 13 yılı aşkın deneyime sahip olan Dülgeroğlu, bsTR (buildingSMART Türkiye) Yürütme Kurulu Üyesi ve Teknoloji Çalışma Grubu Koordinatörü olarak açık BIM standartlarının gelişimine katkı sunmakta, ayrıca uluslararası "Women in BIM" platformunda mentor olarak yer almaktadır. HBIM alanında yüksek lisansını tamamlamış olup, kültürel miras yapılarında dijital belgeleme ve süreç yönetimi üzerine uzmanlaşmıştır. Ulusal ve uluslararası kongrelerde sunulmuş bildirileri bulunan Dülgeroğlu, hem uygulamalı BIM projelerine liderlik etmekte hem de dijitalleşme odaklı akademik çalışmaları sektöre aktarmaya devam etmektedir.

BARIŞ KAPTANOĞLU

Eksik Güneş

Ansızın uyandım; rüyamda bir avlunun ortasında çocuklar tavuklara yem serpiştiriyor, gülüşüp şakalaşıyorlardı. Taş döşeli avlu, avuçlarımın arasındaki sıcak ışığı ve zamana yenilmiş, kızıla çalan eski ahşap kapılarıyla gözümün önünde canlanıyordu. Hafif nemli, keskin taş kokusu burnuma geliyordu sanki. Uzun zamandır rüya görmüyordum; neden böyle bir rüya şimdi?

Güneş daha doğmamıştı bile. Ne yapacaktım? Noel yaklaşıyordu. Hazırlıkları kontrol ettim: Hanna'nın eldivenleri, Yonan'ın soğuğa dayanıklı kamerası… Neredeyse her şey tamam. Nedir o? Bir kese; ahşap rafların üzerinde, kadife dokulu, sıkıca düğümlenmiş… Makas alıp gelmem gerekti. Bir rüya insanı bazen en tanıdık mekânla, en beklenmedik nesne aracılığıyla karşılaştırıyordu.

"Shamiran, ona beni anımsatacak bir şeyi buldu. Duygularımı zenginleştiren, damarlarımdaki kanı harekete geçiren küçük ama kıymetli; canımı titreten öğeler…"

Ah! Neredeyse elim kesiliyordu. Uzun saplı, iyi işlenmiş bir oyma keskisi… Babamındı. O an kalbimin tüm dolaşımını en saf hâliyle hissettim; nabzım hızlandı, donup kaldım. Keskiye baktım: zamanın yükünü üstlenmiş, kenarları hafif paslanmış. Sapının dibinde eski bir mühür göze çarpıyordu. İnceleyişim uzun sürdü; kalp atışlarım, bu sessiz dairenin duvarlarından yayılan tüm seslerin gerisine düşünceye dek oradaydım.

Keskinin yanında yarım kalmış bir güneş motifi belirdi: Kıllıt güneşi. Babamın öğrettiği ilk vuruşlar birden tazelendi: Küçük ilerlemeler, sonra ansızın kesilen bağlar. Elimde oyma parçası, pencereden dışarı bakarken günün her saati bir katman daha ekledi anılara.

Zemin altımdan çekilmiş gibiydi. Normalde pencere önünde oturuşum on dakikayı bile bulamazken artık beşinci saatteydim; dışarıdaki gri, karamsar hava içimdeki boşlukta yayılıyor, bedenim hareketsizleşiyordu. Zihnim, güneş motifi, pencere eşiği ve Frohnhausen sakinlerinin birleştiği köşelerde dönüp durdu.

Aniden derin bir iç çektim, karar bir fırtına gibi zihnimde belirdi: Kıllıt'a gitmeliydim, hemen. Peki ya İsviçre tatili? Tüm yıl bu tatili planlamıştık. İçimdeki fırtına, başka bir çağrıya cevap veriyordu; oraya, o pencereye, o güneşe.

"Öylesine görünür bir hale gelmiştim ki, Shamiran benden saklanamazdı artık."

Aynı anda tüm duyguları hissediyor, ama hiçbirine zemin bulamıyordum; köklerim kurumuş gibiydi. Eksik bir ışık ve doldurulmayı bekleyen sessizlik vardı etrafımda. Zihnimdeki kahkahalar hâlâ dinmiyor, giderek davetkârlaşıyordu. Köklerim, terk edilmiş bir kütüphane salonunun karanlık kitap raflarının bir anda ışıkla dolması gibi geçmişimi ve anılarımı hızla geri çağırıyordu. Boş raflar ve eski pencerelerin sessizliği arasında Mardin'e giden ilk uçağa bilet aldım. Bu akşam oradaydım. Yonan dışarıdaydı, mesaj attım:

"Yonan, evde babamdan kalma bir keski ve çocukken yaptığım bir güneş oyması buldum. Sanki köklerim beni çağırıyordu. Bu akşam Mardin'e gidiyorum."

Yonan bu kararı duyunca kırılabilirdi, ama dürtü o kadar güçlüydü ki düşünemedim. Elime ilk gelenleri çantama attım. Keski ve oymayı kadife beze sarıp, çantanın en üst kısmına yerleştirdim. Yol sekiz saatti; uçak kabininin dar, hijyenik, yapay atmosferinde sabretmek zordu. Tek istediğim köklerime kavuşmaktı.

Boşluğun üzerinde ivmelenirken duygularımı da geride bırakmamaya çalışıyordum; ağırdı, durmakta zorlanıyordum. Yol boyunca yarım kalan güneş oymasını ve keskiyi düşündüm. Eğer tamamlayabilseydim, kapının sol köşesinde ağabeyimin motifi, sağ köşesinde benim motifim olacaktı.

Mardin Havalimanı'na indik. Nihayet soğuk metalik havadan kurtulmuştum. Çantamın gelmesini beklerken Yonan'ın sayısız araması, buruk ve hafif öfkeli mesajlarını okuyordum. Çantamı aldım, dışarı çıktım. Huh! Hava hayli serin! Yüzüme vuran soğuk bile o kadar davetkar ve anlamlıydı ki, heyecanım kat kat arttı. Attığım ilk adımla kavuştuğumuzu hissettim.

Gördüğüm insanlara Kıllıt'a nasıl gidebileceğimi sordum. Kar yağışından kepenk altlarına sığınmışlardı. Çoğu şaşırdı. Bir kişi köye giden minibüsün yalnızca sabah ve öğleden sonra kalktığını, akşam olduğu için artık sefer ol-

madığını söyledi. “Allah’a şükret, iyi denk geldi. Ben de Kıllıt’a gidiyorum. İstersen seni de bırakayım.”

Kaygılıydım. Etrafta ulaşım aracı olmadığından uzak kaldığım bir şehirde, tanımadığım birinin arabasına bindim. Yollar karla örtülmüş, sokak lambaları yetersizdi. Çekimserdim; yıllardır benimsediğim yabancılık, köklerime yakın birine bile güvenmemi zorlaştırıyordu. Motor uğultusu ve camlara çarpan kar taneleri arasında sessizlik uzadı. Birden bana neden geldiğimi, kim olduğumu sordu.

S: Shamiran. Kıllıt köyünden kırk beş yıl önce, ben on yaşındayken göç ettik. Babam köyün köklü oyma ustalarından Gabriel’di. Annem de zeytinliklerde dururdu, Rakel.

A: Sen bayağı eski toprakmışsın meğer. Biz köye beş yıl önce iş için geldik. Üzüm bağlarından sorumluyuz. Buraya kışın hiç gelmezler normalde. Sen neden buradasın?

S: Dün gece rüyamda çocukluğumu gördüm, avlumuzdaydım. Sonra evde babamdan kalma bir keski ve çocukken yaptığım yarım güneş motifi oyması buldum. O an öyle güçlü bir çağrı hissettim ki her şeyi bırakıp buraya geldim. Evimizi görmek istedim. Yerini hatırlamıyorum. Tek iz, sol köşesinde güneş motifi olan bir kapımız vardı. Onu arıyorum.

A: Geç oldu, gidecek yerin var mı Shamiran? Bu akşam seni evimizde ağırlayabiliriz.
Köye geldik.

“İşte geldin, uzun bir yolun küçülmüş sesiyle. Nefesin buranın havasına karıştı; içimize dolan bir yabancı değil, dönmüş bir parça olarak geldin.”
Karanlıkta etrafı seçemiyordum. Ona rağmen ayağımı bastığım andan itibaren mistik bir atmosfer tüm bedenimi sarmaladı sanki. Zihnimdeki kahkahalara bir de taşlardan gelen uğultular, duvarlar, eşiğin çizgileri, ahşap doğramalarındaki küçük çatlaklar eklendi. Hepsinin anlatacak o kadar çok şeyi birikmişti ki.

Ali’nin eşi açtı kapıyı. Görünce irkildi, beklenmeyen bir misafirdim. Beni sofralarına davet ettiler. Onlara hikayemi anlattım. Onlar da Mardinliymiş, buraya iş için gelmişler. Burada çok az insan kaldığını anlattı.
A: İki gün sonra Yakup amcaların evinde Noel için toplanacağız. Biz Müslümanız ama bizi de davet ediyorlar. Tüm bayramlarımızda birbirimizin evine gidip kutlarız, Allah’a şükrederiz.

Ali ve eşinin anlattıkları, köyün geçirdiği büyük değişimi hissettirirken bir yandan da insanların birbirine hâlâ nasıl tutunduğunu yeniden gösterdi. Kıllıt’ta komşuluk, farklı inançlardan insanları bir araya getiren bir bağdır; paylaşılan sofralarda, avlularda iz bırakır. Mekân, bu ilişkilerin taşıyıcısı olur.

Gün ağardı. Kar yağıyor. Ali’nin eşi kahvaltı hazırlamış. Çayın buharı, taş duvarların soğuğuna karışıyor; kızarmış ekmek ve peynir, ahşap masanın üzerinde mekâna siniyordu. Ali bana gidebileceğim yerleri, konuşabileceğim kişileri anlattı. Sımsıcak bir kahvaltının ardından evden çıktım.

Küçük bir kız çocuğu gördüm uzaklardan. Mor Yuhanna Manastırı’nın yüksek taş duvarlarının önünde, arkadaşlarıyla oyun oynuyordu. Avlunun taş döşemelerinde yankılanan kahkahaları rüzgârla birlikte kulağıma geldi. O kız çocuğu bendim! Göç, bizi köklerimizden öyle bir koparmıştı ki anılarımın izlerini toplumsal hafızanın bulanık katmanları arasında zor seçebilmiştim.

Kız birden koşarak uzaklaştı. Nereye gidiyordu?

“Küçüklüğü, Shamiran’ı okumayı öğrendiği, kalemle ilk tanıştığı yere götürüyor. Mekânın nostaljik yoğunluğunun arasında dökülen her bir sıva parçası gibi, katman katman anılarını tazelemek için.”

O-okulum! Gözyaşlarım, lapa lapa yağan karın altında yüzüme ani ayrılığın acısı gibi keskin bir soğukluk getiriyordu. Okul, sıvaları dökülse de ayakta kalmıştı. Aslında değişmeyen şey mekânlardı; zamanın etkisini kabullenip, bizi beklerken suskunluklarını koruyorlardı.

Küçüklüğüm kışın rüzgârını kesen bahçe duvarların iç tarafında, arkadaşlarıyla eski demirden bir salıncağın etrafında koşuşturuyordu. Birden okuldan çıkıp, sokak arasına girdi. Herkes evindeydi, Noel için hazırlık yapıyordu. Ocakların tıkırtısı, mutfaklardan yükselen tatlı kokuları dar sokaklarda dans ediyordu. Küçük Shamiran’ın ayak izleri tüm köyü sarmıştı.

Sokağın köşesinden bir amca karşıma çıktı: “Kimlerdensiniz kızım?”

“Eski oyma ustası Gabriel’in kızıyım. Evimize bakmaya geldim.” Amcanın gözleri doldu: “Ah Gabriel! Dostum…”

Konuşurken gözüm, köşedeki pencere kenarına kaydı; karla kaplı taş denizlikten çocuk halim bana el sallıyordu. “Gel gel!”
Yakup amca, babamın çocukluk arkadaşıymış meğer.

“Shamiran, uzuvlarım üzerine dolaşırken her bir köşe başına geldiğinde anılarının kesişimlerine tanık oluyor. Üzerimde beyaz, yumuşak ve soğuk bir örtü var. Kendimi saklıyorum. Ama Shamiran fısıltılarımı duyabiliyor, her parçam belleğindeki bir parçayla eşleşiyor. Katmanlarım, duyularını harekete geçiriyor.”

Köydekiler gelen herkese öylesine çekingen bir merakla yaklaşıyorlar ki… Bir yandan mutlular, bir yandan buruk. Sanki hem burada hem geçmişin içinde yaşıyorlar. Her adımda küçük bir gülümseme veya sessiz bir bakış, kuşaklar arası hafızayı açığa çıkarıyor. Köyün mistik enerjisi beni de sardı; geçmişteki ben ile kurduğum bağın, zamanın üzerimizde bıraktığı sert kopukluklara rağmen hâlâ var olduğunu hissettim.

Küçük Shamiran depo benzeri, taş duvarlarla örülmüş, çatısında eski kiremitler olan mekâna geldi. Kapıyı açtı ve içeri girdi. Onu uzaktan izliyordum. Paslanmış menteşelerin hafif inlemesi mekânı uyandırdı. Babamın atölyesiymiş, gelmişiz meğer! İçerisi ahşap tezgâhlar, duvarlara asılı aletler ve tozlu raflarla doluydu; zamanla unutulmuş bir işçilik mirası gibi. Köydeki tüm atölyeler, üzerlerine vurulan kilidin ağırlığı altında ezilmişti. Varlıklarının yok oluş çığlıkları artık zar zor duyuluyordu.

Bu havada atik Shamiran’ın peşinden gitmek öyle zordu ki. Hava kararmaya başladı. Ali’nin yanına gittim, birlikte eve döndük.

Geldiğimi duyanlar Ali’de toplanmış; Gabriel’in kızı buradaymış diye merak içinde beni bekliyorlardı. ‘Oyma ustası gidince, peşinden kimse gelmez oldu!’ dediler.

Tatlı bir sitemleri vardı. Hele Noel’e sayılı günler kala geldiğimi duyunca, gözlerinde eski günlerin heyecanı titredi.

Tüm akşam sohbet ettik. Bol bol çay içtik. Bana hem o günleri hem de çocuklarının şimdi nerede olduklarını anlattılar. Köyün yaşlıları kökümden

asla ayrılmam diyorlar. Babam da öyleydi.

Noel sabahı uyandık. Pencereden sızan soluk kış ışığı, karla kaplı çatılara ve sokaktaki taşlara hafifçe vuruyor, odanın içini nazikçe aydınlatıyordu. Ali’nin eşi mutfağa doğru ilerliyordu; kahvaltı hazırlığında ona yardım ettim. Mutfakta eski ahşap rafların ve küçük ocak tezgâhının kokusu karışıyor, camdan içeri giren soğuk hava hafifçe ürpertiyordu.

Bana içindeki coşkuyu anlattı; üç beş hane bile kalsa birlikte yaşamak böyle bir şey olsa gerek. Başkasının coşkusuyla coşkulu olmak, bunu paylaşmak… Mutfağın taş duvarları ve pencere pervazları, bu sıcak anı sessizce saklıyordu. Aramaya devam ettim. Dün akşam yaptığımız sohbetler de hatırlamama yardımcı oluyordu.

Küçüklüğüm beni Yakup Amca’nın evinin önüne getirdi. Pencerelerini canım ağabeyim yapmıştı. Taş duvarlar, çatlamış kiremitler ve hafif eğik kapısı, ailemden kalan somut izleri saklıyordu; çocukluğum buradaydı.

Buraya gelirken duygularımı boş bir uzayda ayakta tutmaya çalışıyordum; şimdi her iz, her taş, açılan her kapı o boşluğu dolduruyor. Anılarım canlanıyor. Sesler, kokular, saf tatlar… Mekânın dokusu, hafızamın üzerinde yavaşça çözülüyor.

“Shamiran, üzerimde dolaşırken hem beni yeniden tanıyor hem de belleğindeki boşlukları uzuvlarımla dolduruyordu.”

Yakup Amca’nın pencerelerine bakarken bir yansıma ilişti gözüme; Shamiran da oradaydı. Kapıyı hafifçe çalıyordu, camdaki buğulu yansıma onun siluetini büyütüyor, taş duvarlarla çatının gölgesi arasında sanki zaman katmanları birleşiyordu. Ah! Kalbim tekrardan hızlandı! Anımsadım.

Evim, canım evim.

Annem, Shamiran’a kapıyı açtı. Kapının önüne çöktüm, ağlıyordum. Elimdeki güneş motifi oyması, kapının gıcırdama yankısı ve yoğun kar yağışı zihnimde ritim tutuyordu. Kapının sol köşesinde güneş oyması motifi vardı, sağ köşesi elimdekini bekliyordu; boştu…

Ali’nin eşi geldi yanıma; dar taş duvarlı sokak boyunca ilerlerken ona sarıldım. Gözlerimiz doldu. Onun ailesi de uzaklardaymış. Mekânın küçük köşeleri, perdelerin ve taş duvarların sessizliği, bizi birbirimize bağlayan bir zemin hâline geldi.

Eve döndüğümüzde hava kararmaya başlıyordu. Noel hazırlıkları yapmaya başladık. Bedenim mutfakta olsa da zihnim hâlâ eve girmeye çalışan küçük Shamiran’ı uzaktan izliyordu.

Hazırlandık ve bugün anılarımın mekânla kesiştiği son yerde, Yakup amcaların evinde toplandık.

Hepimiz kucaklaştık ve birbirimizin bayramını kutladık. Taş döşemeli odanın sıcaklığında yankılanan kahkahalar, geçmişimin izlerini ve köydeki üç beş hanenin değerlerine bağlılığını bana yer üzerinden hatırlattı. Duygularımı taşıyan boşluk, zamanla odadaki odun sobasının yavaş yayılan ısısı ve pencerenin dökme camlarından sızan sabah ışığıyla giderek doluyordu. Meğer ne çok ihtiyacım varmış şöyle bir kucaklaşmaya! Yakup Amca, “Buraların güneşi bırakılıp da o soğuk memlekete gidilir mi?” diyordu. Güneş, küçük camlardan süzülen ışığıyla odada bizleri birleştiren, ısıtan bir semboldü. Haklıydı.

Dualar okundu; taş duvarlara çarpan sesler, eski halıların yumuşak dokusuna karıştı. Sohbetler edildi. Sofrayı paylaştık. Ali, köşedeki pencere önünde bağlama çaldı. Odadaki gölgeler ve sarkıt lambaların titrek ışığı, kavuşumun etkisiyle uzaklara daldığım anları bir sahne gibi sarıp sarmaladı.

“Hatırlamak, bir eşiğe yeniden anlam vermenin, bir avlunun tekrar sohbetle dolmasını beklemenin adıdır. Hatırlamak, kaynağını unuttuğumuz bir suyu yeniden kazmaktır. Şunu söylemek isterim: unutulmuş ritüeller, tıpkı terk edilmiş bir çukur gibi, dikkatle doldurulursa yeni yaşam fışkırtır. Ama bu dolmayı dışardan zorlayarak değil; içerden, yeniden çağırarak yapmak gerekir. Çalan mıh gibi bir çağırışla, eski bir türküyü fısıldayan bir el gibi.” Kıllıt’ta kapılar birer birer kapanmış. Göç, yalnızca eşyaları değil; sesleri, bakışları, nefesleri de götürmüş. Kilisenin çanı susmuş; kurulan sofralar seyrekleşmiş. Kalan birkaç yaşlı, boş pencerelerle konuşur gibi kendi ken-

dine mırıldanıyorlar.

Küçük Shamiran köyün her köşesinde dolaşırken köy tam bir ruha sahipmiş. Şimdi o ruh, taşların arasına sinmiş, göçün sessizliğinde yaralı bir hatıraya dönüşmüş. Hâlâ enerjisi var ama suskun. Belki bir gün biri o taşlara dokunur, o hatırayı yeniden uyandırır. Ama bugün Dereiçi'nin sesi, göçün bıraktığı boşluğun içinden duyuluyor. Henüz herkes evindeyken köyün nefes alan bir bütünlüğü vardı. Şimdi o nefesin yankısı kalmış yalnızca.

Kaynakça:
Durak, N. (Yönetmen). (2019). Kapı [Film]. Türkiye: BKM Film.

BARIŞ KAPTANOĞLU

1976 Kahramanmaraş doğumludur. 1999 İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden mezun oldu. Öğrencilik yıllarından itibaren çeşitli mimarlık ofislerinde tasarımcı olarak görev aldı. 2001-2013 yılları arasında Yamata İnşaat firmasında birçok yurt dışı projesinde tasarım ve proje koordinasyonu konularında çalıştı. 2014 yılından itibaren Ba Tasarım bünyesinde kurucu ortak olarak meslek hayatını sürdürmektedir.

İREM ÖZDEMİR

Kaç Yıl, Kaç Adım, Kaç Yedi?

Günlerden yedinci ayın yedisi, yıl 1977. Bulunduğumuz daire numarası 7. Ben ise tam 17 yaşındayım. Oturduğumuz Elbirlik Apartmanı inşa edileli 9 yıl, biz taşınalı ise 7 yıl olmakta. Hayatımın büyük bir kısmını saran bu yedi rakamı üstüme üstüme geldikçe huzursuzluğum artıyor. Sabah 07.00'de çalan alarm, bu zincire son halkayı ekleyince sinirlerim iyice bozuluyor. 27 metrekarelik odamın- evet yirmi yedi gerçekten yedi- ortasında duran yatağımda ayılmaya çalışıyorum. Oda beni boğan bir sayı oyununa hapsederken, perdelerden süzülen ışık, sanki bana 'kaçış yok' der gibi içeri sızıyor. Bu geniş oda, çift kişilik yatağa, küçük bir berjere, çalışma masasına ve dolaba ev sahipliği yapıyor. Aynı zamanda benim belli sayıdaki kitaplarıma – tam olarak 77 tanesine – sığınacak raflar da bulunduruyor. Her biri farklı bir zamana ait gibi duran bu kitaplar, yan yana dizildiklerinde bana bakıp sessizce sırlarını fısıldıyor. Kimi kapağı sararmış, kimi sayfası kenarından yırtılmış; ama hepsi bir şekilde bana, bu odanın dar duvarları içinde bile başka dünyaların mümkün olduğunu hatırlatıyor.

Üzerimi değiştirmek için yataktan kalkarken cilası yıllar içinde solmuş

tahta döşemenin üzerindeki çizikler odanın düzenini yeniden değiştirme isteğimi hatırlatıyor. Okula daha fazla geç kalmamak için hızla giyinip kahvaltıya geçiyorum. Geniş salon, büyük pencereleriyle deniz manzarasını içeri taşıyor. Perdeler hafifçe dalgalanıyor. Batı cephesinde balkonlar taşıyıcı akslara tam paralel yerleştirilmemiş; farklı açılarla konumlandırıldıkları için cephede ritmik bir hareketlilik oluşturuyor. Bana göre bu açıların kesinliği hiçbir zaman önemli olmadı; gözüm hep onların eğriliklerinde yeni bir düzen, yeni bir 'yedi' aradı. Yine de balkonlar, turunç çiçeklerinin kokusunu içeri taşımakta hiç başarısız olmadılar. Salonun ortasında ağır ahşap sandalyelerle çevrili büyük yemek masası duruyor; yan tarafta kahverengi koltuk takımı, duvarda ise çerçevelenmiş tam yedi aile fotoğrafı asılı. Dubleks dairemizin iç merdivenleri salonun bir köşesinden yükseliyor. Rıhtsız ve dar tam 14 basamakla yukarıya doğru kıvrılan merdiven, salonun üzerinde açılmış galeri boşluğuna bağlanıyor. Mekânı daha geniş gösteren bu boşluk yarım kalmış, sanki yedi kelimeye tamamlanmamış bir cümle gibi hissettirse de rahatlatıcı bir etkisi de var. Belki de Elbirlik Apartmanı'nın en modern yanı buydu: duvarlarla bölünmeyen, birbirine sızan alanlar. Yine de ben bu sürekliliğin içinde bile sayıları saymadan duramıyor, her boşlukta saklanan yedileri görmeden edemiyorum. Kahvaltımı tamamladıktan sonra çantamı sırtıma takıp apartmanın yarı açık koridoruna çıktığımda, içeriden dışarıya doğru ani bir geçiş hissediyorum. Burada yürürken sanki apartmanın içiyle dışı birbirine karışıyor; kapı aralıklarından yayılan yemek kokuları, balkonlardan taşan sardunyaların renkleri ve dışarıdan gelen araba sesleri aynı mekânda buluşuyor.

Beş ayrı katta uzanan bu koridorlar, yarı açık köprülerle düşey sirkülasyon kulesine bağlanıyor. O köprülerden geçerken alt katta oynayan çocukların sesleri yukarıya yükseliyor merdiven sahanlıklarında ayak seslerimle birleşiyor. Elbirlik Apartmanı'nın bu parçalı yapısı, bana hep iki duygu vermiştir: bir yandan özgürlük çünkü her köşede gökyüzüyle temas edebilirim; bir yandan da sıkışmışlık çünkü adımlarımı saydıkça her köprünün ölçüsünde gizlenmiş yeni bir yediyi bulurum. Binanın hafızası komşuların ayakkabılarında, korkuluklara asılmış çamaşır iplerinde ve betonun gözeneklerinde birikirken ben hâlâ aynı soruya takılı kalıyorum: kaç köprü, kaç adım, kaç yedi?

Apartman kapısından Pamir Caddesi'ne adımımı attığımda, yazın geldiğini kanıtlarcasına çiçek açan turunç ağaçlarının kokusu burnuma doluyor. Cadde üzerindeki tam 21 turunç ağacını geçtikten sonra, Antalya'nın son yıllarda gözde yeri olan Bahçelievler Caddesi'ne ulaşıyorum. Yeni apart-

manlaşmaya başlayan bu bölge adını aldığı bahçeli evlerin birkaçını hâlâ inatla saklıyor. Hafif bir esintiyle burnuma denizden gelen yakıcı tuz kokusu karışıyor.

Saat tam sekizi yedi geçe okulun başlamasına 43 dakika vardı; benim okula ulaşmam ise 37 dakika sürecekti. Atatürk Caddesi istikametine gitmem gerekirken tam tersi yönde Konyaaltı sahil tarafına doğru yürüyüp 1972'de açılmış Antalya Müzesi'ne gitmeye karar verdim. Kendimi bu şehirde en huzurlu hissettiğim yer açıldığından beri burası olmuştu. Yine de okula çok fazla geç kalmamak gerektiğini bilerek içeride en fazla 47 dakika kalabileceğimi hesapladım.

Müzenin bahçesinden içeri adım attığım anda, daha girişteki ağaçlar bile tüm benliğimi rahatlatmaya yetmişti. Sabahın erken saatleri olmasına rağmen insanlar çoktan kapının önünde toplanmış açılışı bekliyordu. Normalde Kaleiçi'nde yer alan müze beş yıl önce Bahçelievler bölgesine taşınmıştı. Araştırdığıma göre bir yarışma projesi olan bu yapı Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler tarafından tasarlanmıştı. 'Beş yıl önce' detayına takılsam da aslında tasarlama ve yapım süreciyle birlikte bunun yedi yıla yakın sürdüğünü düşünmekten kendimi alamıyordum.

Bilet almak için önümde tam yedi kişinin beklediğini fark ettim. Kuyrukta ilerlerken gözüm parçalı kütlelerden oluşan müzenin cephesine takıldı. Daha önce gördüğüm hiçbir yapıya benzemiyordu. Her blok ayrı bir karaktere sahipmiş gibi ama bir bütünün parçaları olarak yan yana dizilmişti. Büyük bir alana yayılsa da içeriye girdiğinde yönünü kaybetmiyordun; mekân seni bir salondan diğerine, bir galeriden ötekine akıtarak taşıyordu. Farklı sergileme alanları için değişen yükseklikler, tavanlara açılmış pencerelerden süzülen ışıkla birleşiyor her adımda farklı ışık oyunları yaratıyordu. Taş eserlerin sergilendiği galerilerde gölgeler ağırlaşıyor, mozaiklerin bulunduğu salonlarda ise güneş ışığı taşların üzerinde dans ediyordu. İç mekân planındaki bu süreklilik ve kesintiler bana çocukluğumdan beri takılı kaldığım sayıları hatırlatıyordu. Müze yalnızca kentin tarihini değil de sanki benim içimdeki huzursuzluğun da aynasını tutuyordu.

Gişede bilet satan Ahmet Abi'yle göz göze geldiğimizde,

— "Bu haftayı da boş geçmiyorsun Kerim," dedi. O an fark ettim ki neredeyse her hafta en az bir kere müzeye uğruyordum. Bazen daha önce hiç fark etmediğim eserleri keşfetmek, bazen iç avlusunda çay içerken bir şeyler

yazıp çizmek, bazen de sadece bu atmosferi soluyarak dinlenmek en büyük zevklerimden biriydi. Bunun sadece bana iyi gelmediğini de biliyordum; aynı yüzleri defalarca görmüştüm. En az yedi kişiye ikiden fazla kez burada rastlamıştım.

Falezlerin hemen yakınında, denize açılan konumuyla, modern mimarisi, geniş avluları ve yeşil bahçeleriyle Antalya halkının gözde buluşma noktalarından biri olmuştu. Burada zaman farklı akıyordu; şehrin gürültüsü geride kalıyor, taşların sessizliğiyle başka bir boyuta geçiyordun.

— "Evet Ahmet Abi, sen söyleyince fark ettim ben de. Ama keşfedecek çok şey var," dedim.

Ahmet Abi bana biletimi uzatırken,

— "İyi keşifler o zaman," dedi.
Kısa bir baş selamıyla cevap verip tanıdık girişten içeri adımımı attım. Beton duvarların serinliği bir an içimi titretse de ilk sergi salonuna girmiştim. Roma döneminden kalma lahitlerle dolu bu alan belki de en çok hâkim olduğum bölümdü; çünkü Roma'ya karşı ayrı bir ilgim olduğu yadsınamaz bir gerçekti. Sabah ışığının yan cepheden süzülmesiyle gölgeler figürlerin üzerinde derinleşiyor, yüzlerini daha dramatik kılıyordu.

Diğer bir salona geçtiğimde ise tavan yüksekliği daha basıktı ama içeride-

ki dramatik etkiyi arttırmak için küçük bir tavan penceresi eklenmişti. Bu pencereden giren güneş ışığı mozaik taşların üzerine düşüyor, desenlerin her bir açıda farklı bir şekilde hareket ediyor gibi görünmesine olanak sağlıyordu. Daha önce sabahın erken saatlerinde gelmediğim için bu büyüyü fark edememiştim; meğer güneşin açısı değiştikçe mozaik de başka bir hikâye anlatıyordu. Yanımda gezen bir anaokulu grubu da aynı büyüye kapılmıştı; çocuklardan biri heyecanla,

— "Öğretmenim, balıklar kıpırdıyor!" diye seslendi.

Belki de bu yalnızca bir göz yanılması değil, taşların belleğinin dile gelişi, geçmişin bugüne sızma biçimiydi.

Lahitler salonuna geçtiğimde ise her zamanki olduğu gibi yine salonun ferah ve ihtişamlı yapısının birbirleriyle bu kadar uyumlu bir tezatlık oluşturması beni büyüledi. Mermer bedenlerin sessizliğiyle insanın kendi varlığıyla yüzleştiği bir boşluktu burası. Ayak sesleri yankılanıyor turistler, yerel halk ve öğrencilerin fısıltıları birbirine karışıyordu. Kalabalığın içinde ise kendimi yalnız değil bir bütünün parçası gibi hissettim. Bu şekilde tam olarak 7 salon gezdikten sonra kendimi müzenin iç avlusuna bıraktım. Ortadaki banklarda insanlar sessizce oturmuş ağaçların hışırtılarını dinleyerek dinleniyorlardı. Benim için burası yalnızca müze değil zamanın farklı katmanlarının üst üste bindiği bir mekandı. Her eser kendi zamanını bugüne taşırken, her ziyaretçi de kendi hikayesini bu taşlara bırakıyordu.

Bana göre burası, yedi farklı zamansızlığa sahipti: mekânın parçalı yapısı, farklı yüksekliklerle birlikte ışığın değişen hareketi, çocukların neşesi, turistlerin hayreti, öğrencilerin merakı, yaşlıların hafızası ve benim takıntılı sayılarım. Hepsi bir araya gelerek tek bir bütün oluşturuyordu.

Müzenin avlusunda otururken saatime baktığımda 47 dakikamın hızla azaldığını gördüm. Kalan dakikalarımı en verimli şekilde geçirmeliyim diye düşünürken içimi garip bir his kapladı. Burada geçen her dakika, geçmişin binlerce yılıyla birleşiyor benim için yeni bir gelecek oluşturuyordu sanki. Avluda oturan bir grup yaşıtım öğrenci öğretmenlerinin onlara tarihle ilgili anlattıklarını ilgiyle dinliyordu. Belki yıllar sonra hepimiz buraya dönüp bu anı ararken kendi zamansızlığımızla yüzleşecektik. Belki de benim torunlarım da aynı bu şekilde bu bahçede aynı ağaçların gölgesinde oturacaktı. O an anladım ki bu müze, sadece 47 dakikalık bir mola değil; Antalya kentinin belleğinde onlarca yıl, yüzlerce hayat demekti.

1977 yılında, 17 yaşında ve yedinci ayın yedisinde, hayatıma bir mola ve kaçış alanı yaratmak için tam 47 dakika ayırmıştım müzeye. Şimdi 2025'te, o sürenin 47 (Belki de 48 ama önemi var mı şu an bilmiyorum) yıla dönüşmesiyle 65 yaşındayım. Karşımda, Antalya Müzesi'nin taş kapıları kapalı; üzerindeki yıkım kararı, kentin hafızasına inmiş ağır bir mühür gibi. Hiçbir şey değişmiyor ne kapılar açılıyor ne de zihnimin uğultusu sessizleşiyor. Geriye sayım yapıyorum: 7 6 5 4 3… Bu sayı dizisi, şimdi bir isyanın melodisi. Çevremde sayabildiğim 77 kişi ve çok daha fazlası var; yorgun kent halkı, "müze yıkılmamalıdır, yıkılamaz!" sloganlarıyla geçmişine sahip çıkmaya çalışıyor. Bu döngüsel çaresizlikten sıyrılıp eve dönmek üzere yola koyuluyorum. Adımlarım beni Pamir Caddesi'ndeki 21 turunç ağacını – değişmeyen sayılı az şeyden birini – geçerek, kaderinin müzeden farklı olup olmayacağından emin olmadığım Elbirlik Apartmanı'na ulaştırıyor. Modernliğin simgesi olan yarı açık köprüler, artık sessizlik ve boşlukla dolu. Zaman, mekânın üzerinden ağır bir beton gibi geçiyor; geriye yalnızca bu takıntılı sayılar kalıyor. Ve ben hâlâ aynı, cevapsız soruyu fısıldıyorum: kaç yıl, kaç adım, kaç yedi?

İREM ÖZDEMİR

Ben İrem Özdemir, 2022 yılında TED Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden mezun oldum. Lisans eğitimim süresince tasarım stüdyoları, mimarlık tarihi ve kuramı ve çağdaş mimarlık pratikleri üzerine yoğunlaştım. Mezuniyetimin ardından farklı mimarlık ofislerinde proje tasarımı, uygulama çizimleri ve görselleştirme alanlarında çalışarak profesyonel deneyim edindim.

Mesleki deneyimlerimin yanı sıra akademik ilgi alanlarımı derinleştirmeye yönelik araştırmalar yürüttüm. Mimarlık kuramı, fütüristik tasarım yaklaşımları, kentsel bellek ve koruma üzerine yoğunlaşarak ulusal yayın ve sempozyumlarda çalışmalarımı paylaştım. Mimarlığı yalnızca yapı üretimi değil, toplumsal ve kültürel bağlamlarda dönüştürücü bir disiplin olarak ele alıyor; bu bakış açımı hem akademik üretimlerime hem de tasarım pratiğime yansıtmayı amaçlıyorum.

MERVE YALÇINKAYA TAŞKESEN

Taş Duvar

Taşlarımda bir fısıltı var. Binlerce yılın yükünü taşıyan ben, Hisar, uyanıyorum. Gözlerim ağır uykulu, tamamen açamıyorum güneşin delici ışığından. Ellerimle ovuşturamıyorum mahmur gözlerimi. Ellerim toprağın kat kat altında. Hatta bütün gövdem. Sadece başım, biraz da omuzlarım değiyor havaya. Ama sırtım öyle kudretli, öyle bereketli bir yere yaslı ki… Bugün "Uludağ" diye anılsa da eski adı "Keşiş Dağı" idi. Yüzyıllar boyunca keşişler, rahipler, inzivaya çekilmiş ruhlar o dağın zirvesinde barındı. Kimi mağaralarda, kimi küçük hücrelerde Tanrı'yla baş başa kalmak için sessizliklerini Uludağ'ın rüzgârına bırakırlardı. Duaları, gece yarılarında yükselen çıraların kokusu, taş duvarlarıma kadar süzülür, sessizlikleri ruhumda yankılanırdı. O yüzden sapa sağlam, mıh gibi çakılı duruyorum binlerce yıldır burada. E tabii artık çok yaşlıyım. Dişlerim dökülmüş, göz kapaklarım ağırlaşmış, çoğu parçam yok olup gitmiş. Yine de her yeni güneş ruhuma ışık saçıyor, her gece toprağıma ve hatıralarla dolu taşlarıma bir esenlik veriyor. Çok seviyorum yaşamayı, kafamın içindeki şehri yaşatmayı, tüm şehri şu yorgun gözlerle izlemeyi. Ne ruhumda ne de şehirde biter telaş.

Her gün binlerce insan gelir geçer sokaklarımdan; haylaz kediler oynaşır, işe yetişmeye çalışanlar koşuşturur, kapısının önünde toplanan kadınlar sohbet eder. Siz pek görmezsiniz beni. Daha doğrusu bakarsınız da görmezsiniz. Anlamazsınız benim de yaşadığımı, nefes aldığımı, hatta uçsuz bucaksız hayaller kurduğumu. Beni sadece bir taş yığını zannedersiniz. Efendim, işte M.Ö. ikinci yüzyılda Bithynia Kralı I. Prusias döneminde inşa edilen savunma yapısıdır. Sur işte, taştan duvar… Böyle söylerler. Teknik olarak doğru tabi ama taş yığını olmaktan çok öte ruhum var benim. Yüzyıllardır nefes alan, hatıraları damarlarında taşıyan canlı bir varlığım. Binlerce yıla, beş medeniyete tanıklık ettim. Beni örerken elleri nasır tutan ustalar vardı. Bithynia'nın taş ustaları ilk taşımı koyduğunda, gökyüzünde turnalar uçuyordu. Roma geldi, üzerime kuleler dikti. Bizans geldi, kilise çanlarını duydum. Osmanlı geldi, minareler göğe yükseldi. Günümüz Türkiye Cumhuriyeti ilelebet dalgalanacak bayrağımızı dikti toprağıma. Ben hepsini gördüm. Bir taş duvar değil, bütün çağların suskun tanığıyım. Her bir medeniyet bana karakter kattı, bir iz bıraktı. Bu izleri pek çok yerde görebilirsiniz. Medeniyetler değiştikçe; savaşlar, depremler, yangınlar atlattıkça, katmanlı ve üst üste biriken bir yapım oldu.

Suphi Bey'in kalemiyle çizilmiş o eski harita aklıma geldi. Sanki her cadde ve sokak, her hamam ve han kendi yaşam öyküsünü anlatıyor. Haritanın çizgilerinde kentin ruhu saklı. Külliyeler etrafında şekillenen mahalleler, medreselerin gölgesinde toplanan insanlar… Sadece taşlar değil yaşamın kendisi de çizilmiş gibi. Toprağın yükselip alçaldığı yerler, yapıların kümelenişiyle uyum içinde. Sanki doğa ve insan ortak bir dilde buluşuyor. Suphi Bey'in çizimi sadece bir harita değil, Bursa'nın zamanla dokuduğu hikâyelerin sessiz tanığıydı.

Kafamın içi bu yüzden bu kadar dolu. Her bir katman diğerinin üzerine yazıldıkça anılarım çoğaldı. Zihnimin kıvrımları palimpsest şehir gibi dikey bir labirente dönüştü. Ama bu karmaşa sizi korkutmasın. Sokaklarım, bahçelerim ve katmanlardan kalan izlerim o kadar eşsiz ki, organik bir planda gezer gibi, gördüklerinizle hayran hayran ilerlersiniz dökme taş kaplı sokaklarımda. Her dönemin nefesini içime çektim, hiç unutmadım. Benim gölgemde yaşayanlar yalnız insanlar değildi. Atların nal sesleri taş yollarımı döverdi. Çarşıdaki bakırcıların çekici, kumaşçıların çağrısı, kahvehanelerdeki demliğin fokurtusu, camilerden yükselen ezan sesi, kiliselerden gelen çan sesiyle iç içeydi. Bütün sesleri taşıdım, hiçbirini kaybetmedim.

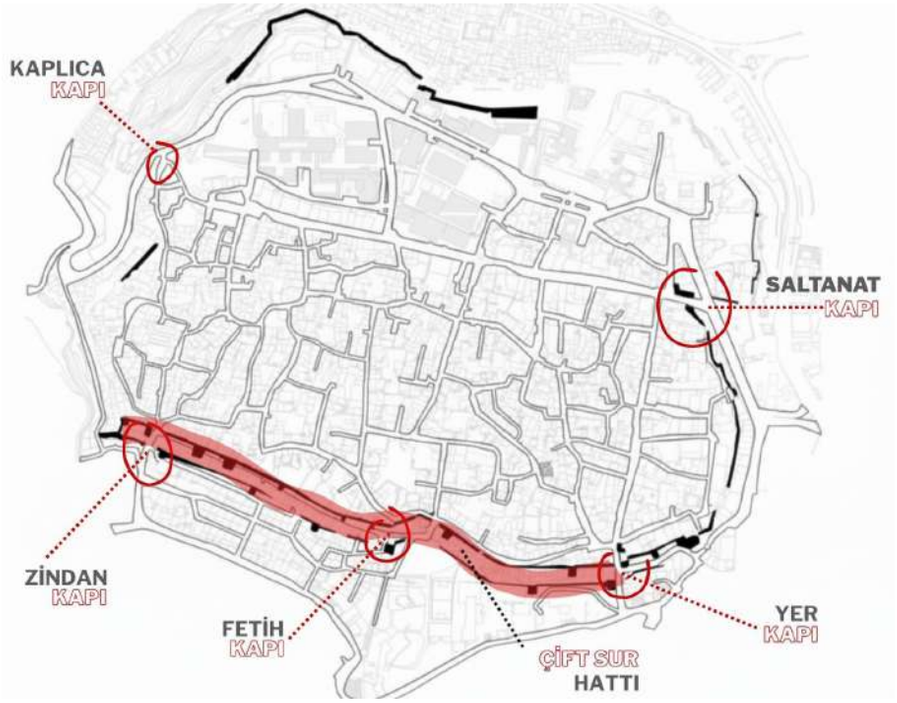

Neyse, çok konuştum. Aslında her gün seher vakti uyanırım. Bugün geç kaldım. Sıcacık varlığıyla güneş çoktan Ulu Cami'nin ihtişamlı yirmi kubbesini aşmış, iki minaresinin arasından göz kırpıyordu. Bugün geç uyanmamın sebebini de anlatacağım. Ağır ağır gözlerimi araladım. Söylemiş miydim? Beş tane gözüm var benim. Bunlar aynı zamanda sura giriş kapıları, kemerli açıklıklar: Saltanat Kapı, Yer Kapı, Fetih Kapı, Zindan Kapı ve Kaplıca Kapı. Şehre açılan bu kemerli kapılardır gözlerim. Buradan şehri izlerim.

Saltanat Kapı ruhumun gurur gözüdür. Yalnızca şehre açılmaz, aynı zamanda her şeyin başladığı kadim öğretilere adım atacağınız eşiktir. Kapıdan içeri girip hemen hemen on yedi adım ileri, üç adım da sağa atar ve bu gözümden dışarı bakarsanız, kemerli kapının ucunda muazzam bir perspektif sizi bekliyor olacak. Asil silüeti ile oracıkta Ulu Camii görünecek. Ne hoş değil mi manzaram? Kemerli bir kapı değil de adeta bir dürbün gibi uzakları yakın ediyor bana bu hassas düşünülmüş büyüleyici perspektif.

Bugün yeteri kadar uyuyamadım. O yüzden seheri kaçırdım demiştim. Bütün gece aklımın içinde bir şeyler dolanıp durdu. Sanki düşünceler, hisler bir duvardan bir duvara çarptı. Ufak bir ses de geliyordu sanki kafamın içinden. Sanki muzip, enerjik ve ritmik bir ses… Uykuya daldıkça beni uyandırdı. Taşlarımı yerinden oynatmaya çalışır gibiydi. Uyanıp dikkatimi verdiğimde birden yok olup hareketsizce, sessizce bekledi sanki. Ona bir oyun oynamaya karar verdim. Umursamıyor gibi dikkatimi vermeden gözlerimi kapattım. Beni uyuyor sandı. Ansızın yerini kestirdiğimde gözlerimden birini açtım. Hah! oradaydı işte. Minik, tüylü, kırmızı ve sevimli bir yaratık. Şaşırdım onu görünce. O da fark edilince ürkmüş, tüyleri kabarmıştı açıkçası. Korkutmamak için şefkatle yaklaştım. Kıpır kıpır ve heyecanlıydı. Adını sordum. Kısık sesiyle "Ruby" dedi. Latincede "kızıl taş" anlamına gelen isimden türemiş. Kafamın içinde dolanıp duran o küçük, kıpır kıpır şey, meğer sevimli bir canavarmış. Kendini anlatmamıştı. Kimsin sen? Nereden geldin? Yoksa hep burada mıydın? diye sordum. Cevap vermeden koşarak kaçtı.

titrek adımlar attı. Taş kaplı zeminin düzensiz ritmi minik ayaklarını hem zorlayıp hem eğlendiriyordu. Karşılıklı dizilmiş ahşap evler sokağın iki yanında canlı birer varlık gibiydi. Cumbalar merakla Ruby'yi izliyor, eli böğründeler gölgeyle dans ediyordu. Ahşap kuşaklıkların sıcaklığı rüzgârla hışırdayarak sokağa geçmişin anılarını fısıldıyordu. Yol üzerinde Hilmi amcanın evini gördü. Torunlarıyla bahçede oynuyordu. Yıllar sonra bu

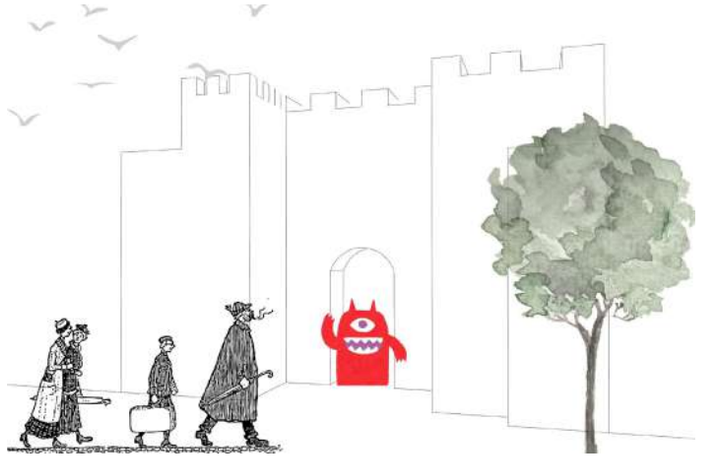

evin mekansal dönüşümle şirin bir kafeye döneceğinden habersizdi. Ama ahşap evin ferah avlusunun hayat bulduğunu görseydi kesinlikle çok mutlu olurdu. Ruby küçük başını kaldırdı. Sokağın daralan perspektifi gözlerini Uludağ'ın görkemli manzarasına doğru çekti. Taşların ritmi, cumbaların gölgesi ve dağın sakin duruşu Ruby'ye huzur verdi. Ama içinde durduramadığı bir merak vardı. İlerledi. Sokağın sonundaki Yer Kapı'ya ulaştı. Bu kemerli açıklık zihnimde günlük yaşamın eşiği gibiydi. Taşlarım, zamanın yorgunluğunu saklayan çatlaklarla doluydu. Tuğla ve taş katmanlarım tarih boyunca eklenen işaretlerle süslenmişti. Yağmurlu günlerde taş yolumun

ortasındaki eğim suyun akışını yönlendiriyor, ustalıkla yapılmış bu altyapı şehrin zekâsını ve zarafetini gösteriyordu. Gündelik hayatın önemli bir parçası olan bu kapımın geleni gideni çoktur o yüzden.

Kapımın eşiğinde oynaşan çocukları görünce Ruby onlara katıldı. Bir yandan neşeli sesleri yankılanıyor, diğer yandan seyyar satıcı arabalarının taşlarıma takılan tekerlek tıkırtıları duyuluyordu. Ruby heyecanla ilerledi. Ona yetişmek zordu. Meraklı ve tutkuluydu. Zıplayarak devam ediyor, ilgisini çeken bir şey görünce oraya doğru koşuyordu. Çift sur hattına yöneldi. Savunmanın üst düzeye çıkması gereken noktada düşmanın şehre girişini engellemek, aynı zamanda şehirdeki insanlara güven duygusu verebilmek için çift sıra duvarlar örülmüş olsa da, bu ona oyun gibi geldi. Duvarın üstüne tırmanıp zıplayarak ilerlemeye devam etti. Ruby hala kim olduğunu açıklamıyordu. Yolun sonunda göz bebeklerine kadar yeşile boğulacak muhteşem bir parka vardı. Tam ona göre bir yer; Pınarbaşı Parkı. Park, sanki surların gölgesinde saklı bir vaha gibiydi. Geçmişte panayırlar kurulan ve bayram yeri diye anılan kamusal bir mekândı. Çılgınlar gibi koşturdu. Burayı da çok sevmişti. Bu bayram sabahı Pınarbaşı Parkı, her zamankinden daha bir canlıydı. Çocukların kahkahaları, rengârenk balonlar ve dondurma tezgâhlarının çan sesleri havada yankılanıyordu. Ama en çok beklenen kişi, her bayram olduğu gibi salıncaklı Mustafa amcaydı. O büyük ve renkli salıncağıyla parka girerken herkes bir anda duruyor, gözlerini ona dikiyordu. Yüzünde yılların yorgunluğunu saklayan çizgiler vardı ama o çizgiler,

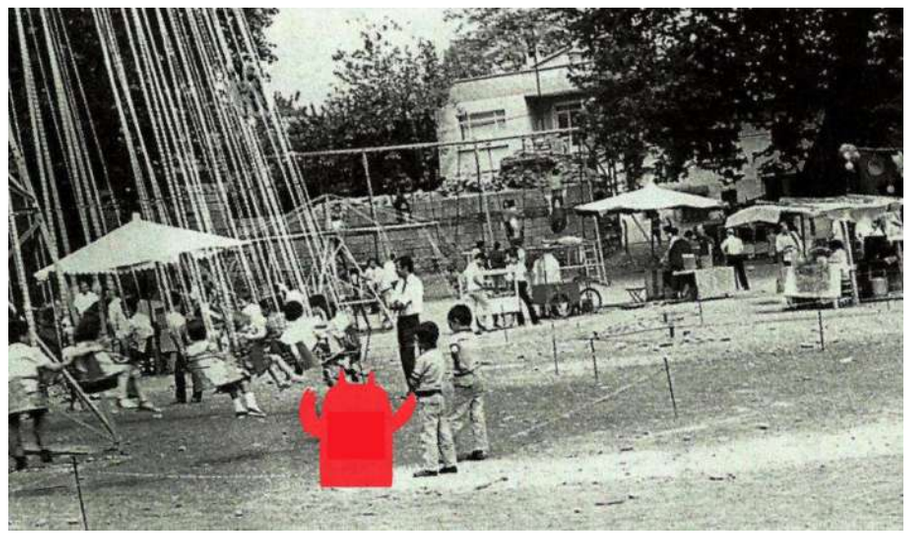

çocuklara neşe ve güven veriyordu. Kocaman salıncağını toprak zemine özenle kuruyor, iplerini gerginleştiriyor ve her bir salıncağın çocuklara en güvenli şekilde açılmasını sağlıyordu. Çocuklar sabırsızlıkla sıraya giriyor, kimi hoplayıp zıplıyor, kimi ellerini birbirine kenetliyor, kalplerinde heyecanla bekliyordu. Salıncağın ilk hareketiyle birlikte kahkahalar gökyüzüne taşıyor, Mustafa amcanın neşeli sesi parkın dört bir yanına yayılıyordu. Her çocuk, sanki bir masalın içine adım atmış gibi rüzgârla birlikte uçuyordu.

Ruby de onlarla sırada beklerken bir yandan gözü su kanallarına takıldı. Bithynia döneminde şehrin su ihtiyacını karşılamak için Uludağ eteklerinden süzülen su, taş kanallarda toplanır ve şehre aktarılırdı. Ruby, taş kanallar boyunca yürüdü. Yolun sonuna, günümüzde sadece birkaç taş parçası kalan Fetih Kapı'nın girişine geldi. Biraz yorulmuştu. Vakit ikindi vakti idi. Güneş sarıdan turuncu-kızıla dönmüş ve tatlı bir esinti çıkmıştı. Tüyleri kırmızı ışığın yansımasında yakut gibi parlıyor, rüzgarla uçuşuyordu. Şaşkın bakışlarla gün batımını izleyerek ilerledi.

Şimdilerde müze olarak kullanılan Zindan Kapı'ya geldi. O küçük yüreğiyle, burada yaşanan ıstırabı hissetmişti. Eskiden mahkumların hapsedildiği, karanlık ve ıssız zindan odalarının acısını duymuş olmalı ki durgunlaştı. Bu hali içimi burktu. Onu buradan çıkarmak istedim. "Gel, bak sana ne göstereceğim." Dikkati dağılmaya müsaitti. Hemen koşarak ilerledi. "Hadi gel, yokuştan yukarı çık, çok güzel bir manzara !" Ürkek ama heyecanlı adımlarla devam etti.

Göremediği için bilmiyor ama tam şu anda geçtiği yerde bir zamanlar Kaplıca Kapı vardı. Şifa kaynağı olan bu kapı, kaplıcalara giden yol üzerinde bulunduğu için bu ismi almıştı. İlerledikçe ayaklarının altına serilen şehir manzarası daha da genişliyordu. Tophane yamaçlarına vardığında kendini tüm şehre hâkim gibi hissetti. Ciğerini derin bir nefesle doldurdu. Bu rotada gördüğü binlerce yılın izi, anılar ve katmanlı yapı bana onun aslında kim olduğunu hissettirdi. Küçük Ruby, sen benim taştan duvarlarımın, kasvetli duruşumun, mesafeli bilgece tavrımın içinde gizlenen heyecanlı, meraklı çocuk yanımsın. Şimdi tanıdım seni. Binlerce yıllık yaşlı bir şehir kalesi olsam da, kırmızı tüylü küçük Ruby, sen hep benimle birlikte kalacaksın. Senin meraklı adımlarınla taşlarım yeniden canlanıyor, her gölge oyununda geçmişimle bugünüm dans ediyor. Sadece bir taş duvar değilim. Her çatlağım, her kemerim, her kubbem senin merakınla yeniden nefes alıyor. Ve belki bir gün, sen de benim gözlerimden bakacak, gökyüzüyle, Uludağ'la, taş yollarla ve cumbalı evlerle bütünleşmiş bu şehri, binlerce yılın hikâyesini hissedeceksin. İşte o zaman, geçmişle bugün birleşecek; surlarım, seninle birlikte sonsuza dek yaşayacak.

KAYNAKLAR

Durmuşlar, F., Akyüz Levi, E. (2024). Çok katmanlı bir yerleşimin günümüzdeki izleri: Bursa Hisar Bölgesi. Journal of Humanities and Tourism Research, 14(4), 481-504.

İlhan, C. (2019). Sayısal analiz yöntemleriyle mimari dokuyu okumak: Bursa-Hisar bölgesi. (Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

İnalcık, H. (1992). Bursa. Türk İslam Ansiklopedisi 6.Cilt, (pp. 445–449). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kaplanoğlu, R. (2008). Kent Haritalarına Göre Bursa'nın Kentsel Gelişmesi: Bursa Şehrinin Gelişmesi ve Kentsel Planlama Kültürü, Y. Oğuzoğlu

Maydaer, S. (2008). Klasik Dönemde Bursa'da Bir Semt: Hisar. (Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

MERVE YALÇINKAYA TAŞKESEN

1994 yılında İzmit'te doğdu. Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesinden 2018 yılında mimar olarak mezun oldu. 2023-2025 yılları arasında Bursa Teknik Üniversitesi Kentsel Tasarım Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamlayarak Kentsel Tasarım Uzmanı oldu. Özel sektörde, farklı mimarlık ofislerinde 4 yıl çalıştı. 2022 yılından itibaren Bursa Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğünde çalışmaktadır. Fotoğraf, seyahat, görsel sanatlar gibi ilgi alanı konularında akademik çalışmalarına devam etmektedir.

IŞIL ÖZBAY TARHAN

Dünyada Mekân

Geçen yaz bir akşamüstü mahalledeki küçük parkta tanıştım Lale teyze ile. Yeni taşınmıştık. Daha etrafı pek keşfedememiştim. Bir gün alışverişten dönerken bilmediğim bir sokağa saptım yanlışlıkla. Yanlışlıkla mı? Yok, isteyerek belki de. Kim elinde alışveriş poşetleriyle yorgun argın eve dönerken yanlış bir yola sapıp yolunu uzatmak ister ki? İnsan yeni bir yere yerleştiğinde kendine belli güzergahlar oluşturur. Bazı sokakları dost edinir, bazılarını yabancı beller. Güvende hissedeceği bir sınır çizer kendine. Sonra zamanla o sınır genişlemeye başlar, biraz korkuyla, biraz merakla, biraz da keşfetme arzusuyla. Çocukken evin içinde bir masanın altını hayal dünyasında yurt edinen çocuk, bir bakarsınız başka bir gün annesinden habersiz sokaklarda kaybolmuş. Sınırlar bu yüzden vardır; içinde güven, dışında heyecan hissetmek için. Sınırları aşmak için çizeriz. İşte ben de semtin merkezindeki alışveriş yaptığım marketten evime dönmeye çalışırken bir anda taze çizilmiş sınırlarımın dışına çıkmak istedim. "Ne olacak sanki? İki sokak geriden girerim, ileriden bir sağ bir de sol yaptım mı yine bizim evin sokağına çıkarım," diye düşünerek saptığım sokak beni alıp hiç bilmediğim yerlere götürdü. Bir yandan içimdeki yuvasına dönmek isteyen küçük kız giderek endişeleniyordu, diğer yandan maceracı tarafım kendinden emin, telefonun navigasyonuna bile bakmayı reddediyordu. "Canım yabancı memlekette değiliz ya, kendi muhitimizdeyiz. Biraz dolaşır, sonunda evimize ulaşırız elbet." Öyle de torbalar olmasaydı daha iyi olacaktı.

Sonunda yorgunluktan bitap düşmüş halde etrafıma bakınırken üç sokağın kesiştiği bir yerde küçük, parka benzer bir boşluk gördüm. Gerçekten ilk bakışta ne olduğunu anlamak zordu. Ortada sararmış çimlerin kapladığı bir alan, onun çevresini saran beton zemin ve sadece bir kenarda iki cılız ağacın altında iki yıpranmış ahşap bank vardı. Bir park olmanın gerekliliklerini bu kadar asgari düzeyde karşılayan bu tuhaf boşluk bana o kadar garip göründü ki, burada durup soluklanmaya karar vermem biraz vakit aldı. Galiba iki banktan birinde oturmuş sohbet eden iki teyze olmasaydı zavallı zihnim parkın park olduğunu idrak edemeyecekti. Filmlerde tehlikeli bir yere yaklaşan karakterlerin yaptığı gibi sağıma soluma bakarak parka yöneldim. Göz ucuyla yan taraftaki teyzelere bakarak boş olan banka oturdum. Ne kadar yorulduğumu üzerine yığıldığımda hissettiğim, bu beğenmediğim parktaki bu alelade bank birden imdadıma yetişen mübarek

bir nesneye dönüştü. Kol ve bacak kaslarım yavaş yavaş gevşerken o sararmış çimler yeşerdi, aralarında bin bir renkli çiçekler açtı, iki körpe ağacın dalları serpildi, yapraklarının esintisi sıcaktan yanmış bedenimi ve zihnimi ferahlattı. Çölde bir vaha bulmuşum gibi içimi kaplayan tatlı sarhoşluğun tadını çıkarırken bu kez de kulağıma bu cennet bahçesindeki kuşların cıvıltıları gelmeye başladı. İstemsizce kafamı sola çevirdim. Yan bankta muhabbet eden teyzelerin neşeli sesleriydi duyduğum.

Teyzelerden yüzü benim tarafıma dönük olanı altmışlı yaşlarında, ince yapılı, dinç görünümlüydü. Diğeri daha yaşlı olmalıydı; arkadan bembeyaz saçlarını, hafif kambur sırtını ve elini dayadığı bastonunu görebiliyordum. Ama daha çok o konuşuyor, hararetle bir şeyler anlatıyor, yüzünü görebildiğim diğer teyze ise başıyla onaylıyor, ara sıra bir şeyler söylüyordu. İkisinin de sesleri ne kadar coşkuluydu. Şu genç yaşımda, hele şu yorgun halimle asla öyle hayat dolu sesler çıkaramayacağımı düşünerek onları izlemeye başladım. Ne hakkında konuştuklarını anlamıyordum. Daha çok sohbetlerindeki canlılığa, karşılıklı ahenkle alçalıp yükselen seslerine, sözcüklerine eşlik eden ellerinin nazik hareketlerine odaklanmıştım.

Birden daha genç olan teyze "Haydi görüşürüz Lale abla," deyip gitti. Böylece isminin Lale olduğunu öğrendiğim diğer teyze bastonuna tutunarak yavaşça vücudunu döndürüp banka yaslandı. Artık yandan yüzünü görebiliyordum. Gözünde kırmızı çerçeveli gözlükleri, biraz sivrice burnu ve pembe rujlu dudaklarında gülümsemeye benzer bir ifadeyle etrafa bakıyordu. Biraz sonra benim kendisine baktığımı hissetmiş olacak ki bana döndü ve "Merhaba," dedi. Birden rüyadan uyanmış gibi irkildim. Yorgunluğun getirdiği yarı bilinçsiz halimle gözümü dikmiş birini izlediğimi o an fark ettim ve utançtan yerin dibine girdim. Ama kırmızı çerçeveli gözlüklerin arkasından ışıl ışıl yanan mavi gözlerin yaydığı sıcaklık utanç duygumu eritti. Sanki bir süredir izlediğim filmin içine düşmüştüm ya da gördüğüm düş gerçeğe dönüşmüş, beni de içine almıştı.

"Merhaba," dedim ben de gülümseyerek.

"Nasılsın yavrum iyi misin?"

"İyiyim sağ olun, siz nasılsınız?"

"Ben de iyiyim ama üzgünüm biraz. Teyzemi kaybettim de dün, kendime gelemedim hâlâ."

Lale teyzenin düne kadar hayatta olan bir teyzesi olduğuna şaşırmış halde, "Başınız sağ olsun" dedim. Sonra yan banktaki komşum anlatmaya başladı. Teyzesini, teyzesinin, çocuklarını, teyzesinin torunlarını, sonra kendi çocuklarını, torunlarını anlattı. Sonra annesi Müşerref Hanım'a geçti. Lisede matematik öğretmeni olan Müşerref Hanım'ı bu mahallede herkes tanır, sever, sayarmış. Buradaki pek çok kişi onun öğrencisi olmuş zamanında. Müşerref Hanım da çok bilgili, becerikli, görmüş geçirmiş bir kadınmış. Laboratuvar gibi bir mutfağı varmış, her yemeğin yapılma usulünü çok iyi bilirmiş. Bir patates yemeği yaparmış, öyle lezzetli olurmuş ki yiyenler bunun sadece bir patates yemeği olduğuna inanamazmış. Hiç soru sormuyordu Lale teyze, sadece anlatıyordu. Ben de arada onu dinlediğimi göstermek için "Öyle mi?" "Ne kadar güzel," gibi cevaplar veriyordum. Bir süre sonra yaklaşık bir buçuk metre uzaktaki banka doğru uzanmaktan yorulunca kalkıp Lale teyzenin yanına oturdum.

"Gel yavrum, gel otur. Adın ne senin? Ay ne güzel ismin varmış. Benimki de Lale. Annem koymuş ismimi."

Artık onu daha yakından görüyordum. Anlattıklarını dinlerken yüzündeki kırışıkları, gözlerindeki yorgun ama dikkatli bakışları inceliyordum. Bu seksenlerindeki hayat dolu kadının gençken nasıl biri olduğunu hayal ediyordum. Dudakları hep böyle gülümser gibi mi duruyordu, yoksa belli bir yaştan sonra mı yerleşmişti yüzüne bu memnuniyet ifadesi?

O akşamüstü, o küçük parktaki ağacın gölgesindeki bankta Lale teyzenin yanında mesuttum. Ama bir eksik vardı, çok susamıştım. Gözüm köşedeki bakkala ilişti. Lale teyzenin sözünü kesip "Çok susadım, bir şeyler içelim mi?" diye sordum.

"Aaa içelim tabi. Ben bir sade soda içeyim, soğuk olsun. Bak, şu bakkala git. Ahmet var orada. Lale teyzeden olacak de, deftere yazar o."

"Olur mu hiç, ben alırım."

"Olur tabi. Biz hep öyle yapıyoruz. Ahmet getirir buraya ne istersek, yazar hesaba, sonra öderiz."

İki soğuk soda alıp geldim. Artık hiçbir eksiğimiz kalmamıştı. Ama biraz sonra iyice dinlenmiş hissedince bank büyüsünü yitirmeye ve vücudumu

rahatsız etmeye başladı. Hiç durmadan anlatan Lale teyzenin kambur sırtına bakıp bir anda "Sırtınızı acıtmıyor mu bank?" diye soruverdim.

"Yok," dedi. Geçen yıl mahallede karşıdan karşıya geçerken bir hafriyat kamyonu çarpmış. Allahtan şoför yavaş geliyormuş da ucuz kurtulmuş. Kazadan sonra belinden ameliyat olmuş, bir ay evde yatmış, parka gelememiş. Ama şimdi iyiymiş. Her akşamüstü gelir, bu bankta oturur, sokaktan geçenlere bakar, yanına gelen komşularıyla muhabbet edermiş. Her gün parka çıktığına göre herhalde şu dar, güneş görmeyen ara sokakların birinde oturuyor diye düşündüm.

"Ne tarafta oturuyorsunuz?" diye sordum.

"İşte şurada."

Kafamı çevirdim. Cephesi tamamen parka bakan beş katlı, etraftaki eski binalar arasındaki tek yeni bina olan apartmanı gösteriyordu.

"Ben zemin katında oturuyorum, üst katta oğlum oturuyor. Üçüncü katta kiracılarım var, karı koca doktorlar. Çok iyi insanlar," diye anlatmaya başladı. Lale teyzenin kırk yıldır oturduğu apartmanı üç sen önce kentsel dönüşüme girmiş. Anlaştıkları müteahhit çok iyiymiş, evi çok düzgün yapmış. İnşaat bedeli olarak da arka tarafa eklediği 1+1 daireleri almış. Eh, ev biraz küçülmüş, ama çok sağlam olmuş. Bir de Lale teyzenin eski apartmanındaki parka bakan geniş balkonunu kaldırmak zorunda kalmışlar. Eskiden balkonda Lale teyzeyi gören gelirmiş yanına. Şimdi ne yapsın, balkon olmadığı için komşularıyla her gün bu parkta buluşuyor, sohbet ediyormuş. Bu solmuş çimlerin kenarındaki iki cılız ağacın altındaki iki kırık dökük banktan birinde.

Lale teyzenin apartmanının son zamanlarda kentsel dönüşümle yapılan binaların çoğundaki gibi gri, beyaz, ahşap desenli panellerle kaplanmış cephesine baktım. Fransız balkon diye pazarladıkları, yere kadar uzanan dar pencerelerin önündeki alüminyum korkulukları inceledim. Bu balkonsuz, ışıksız, kaplamalarla sarılmış binalar bana kat kat giyindiği için nefes alamayan, bunalan insanlar gibi gelir. Her baktığımda içim sıkılır. Gelin görün ki ben de bu yenilenmiş binalardan birine taşındığım için iç mekândaki kasveti de biliyorum artık. Dışarıya doğru taşan kaplamaların yerini içeride başınızın üzerine düşecekmiş gibi aşağıya sarkan asma tavanlar alır. Asma tavanlar ile salonun bir kenarına monte edilen akrilik kaplama mutfak do-

laplarından arta kalan hacim sizin yaşam alanınızdır. İnsan burada kendini öyle sıkışmış hisseder ki içinden dolaplara ve asma tavanlara bakıp "Bir kenara çekilin de yaşayalım," demek gelir. Lale teyze de sığmıyor evine belli ki, parka bakan duvarları elinin tersiyle bir kenara itiyor, atıyor kendini dışarı. Al sana komşularıyla buluşacağı balkonu. Köşedeki Ahmet'in bakkal da ikramlıkların geldiği mutfağı.

Ben binaya dalıp gitmişken Lale teyze anlatmaya devam ediyordu:

"Gelirim, otururum buraya. Gören selam verir, halimi hatırımı sorar. 'Lale teyze nasılsın, iyi misin?' der. Herkes tanır beni. Annem Müşerref Hanım lisede matematik öğretmeniydi. Bu komşularımın çoğu onun öğrencisiydi.

Öyle becerikliydi ki mutfağı laboratuvar gibiydi. Bir patates yemeği yapardı…"

Müşerref Hanım'ı ve meşhur patates yemeğini birkaç kez daha anlattı Lale teyze. Bir de ölen teyzesini:

"Çok üzgünüm yavrum. Dün teyzem vefat etti. Daha kendime gelemedim."

Lale teyzenin sadece mahallenin eski sakinleriyle değil, yenileriyle, gençleriyle, çocuklarıyla da arası iyiydi. Biz konuşurken iki yanımızdaki sokaklardan geçen tanıdıklarına el sallayıp sesleniyordu:

"Nasılsın Merveciğim? İyileşti mi senin küçük kız?"

"Ercan oğlum eşine selam söyle."
Bir süre sonra altmışlı yaşlarındaki bir kadının telaşlı adımlarla bize yaklaştığını gördüm. Lale teyze gülümsedi:

"Gel Nurancığım gel. Oturuyoruz biz de".
Nuran Hanım bir elinde anahtarları ve cep telefonu diğer elini sinirle sallayarak söyleniyordu:

"Ay valla çok asabım bozuldu. Haberleri izledim. Başıma ağrılar girdi. Çıkayım bir yanına geleyim dedim."

Oflaya puflaya Lale teyzenin diğer yanına oturdu, Lale teyze ve beni sağa

doğru sıkıştırarak güzelce yerleşti. Şimdi iki banktan biri boş, diğerinde üçümüz oturmuş muhabbet ediyorduk.

"Sorma izledim ben de haberleri. Savaş çıkacak diyorlar. Ne olacak bu böyle? Ah ah, çok kötü durumlar," diye yakındı Lale teyze.

Onu yenilenmiş evindeki açık mutfağın yanındaki üçlü koltuğunda oturmuş, karşı duvara asılı LED televizyonunda haberleri izlerken hayal ettim. Biraz sakinleştikten sonra Nuran Hanım'ın gözü bana takıldı:

"Merhaba kızım," dedi gülümseyerek
Bu selamlaşmayı beklediğimi gösterir gibi başımı salladım:

"Merhaba."
Lale teyze bizi tanıştırmak için araya girdi:

"Bu benim Nuran. Şu köşedeki sarı apartman var ya, onun beşinci katında oturuyor. Bu sene taşındı o da buraya. Ama çok candan, çok iyi bir insan. Hemen anlaştık, kaynaştık. Her gün gelir yanıma, oturur. O anlatır işte böyle, ben anlatırım, içimizi dökeriz. Bu kızımızın adı da…"

Nuran Hanım'ın gelmesiyle ben de dinleyici rolümden sıyrılıp konuşmaya başladım. Eh, benim Lale teyze gibi uzun uzun anlatacağım anılarım olmasa da konu dünyanın ahvali olunca söyleyecek bir iki sözüm vardı.

Güneş karşıdaki apartmanların arkasında kaybolurken ne kadar zamandır burada olduğumu anlamak için telefonumu çıkarıp saate baktım. Gözlerime inanamadım, parka geleli neredeyse iki saat olmuştu, zaman su gibi akıp geçmişti. Kalkmak için toparlanırken hâlâ evin ne tarafta olduğunu bilmediğimi hatırladım. Ama navigasyona teslim olmamak konusunda kararlıydım. Evimin sokağında bir tuhafiyeci vardı. Lale teyzeyle Nuran Hanım'a dönüp,

"Serap Tuhafiye nerede biliyor musunuz?" diye sordum.

"Bilmez olur muyuz? Bu bizim bakkalın sokağına gir, birinci değil, ikinci köşeden sola dön, birazcık yürü orada," diye yanıtladı Lale teyze, neden sorduğumu merak eden bir bakışla.

"Nasıl yani o kadar yakın mı? Ben orada oturuyorum. İki hafta oldu taşınalı."

“Komşuyuz o zaman seninle” dedi Nuran Hanım.
Lale teyze başıyla onayladı:

“Komşuyuz tabii ya, söylesene baştan. Görüşürüz artık burada, ben her gün saat beş oldu mu çıkarım parka, ‘ben geldim Lale teyze’ de, oturalım, muhabbet edelim.”

Bakkalın sokağına girdim, birinci değil, ikinci köşeden sola döndüm. İşte uzun bir yolculuktan sonra nihayet evimin sokağına ulaşmıştım. Apartman kapısından içeri girdim, asansörle beşinci kata çıktım. Daire kapısının açıldığı dar, karanlık koridora girer girmez asma tavana gömülü spot lambaları yaktım. İnsan kaybettiği evini bulunca ne hisseder? Derin bir oh çekip sıcak yuvasına mı sığınır? Ben evime kavuşmuş gibi değil de evimi genişletmiş gibi hissettim o akşam. Evime iki sokak ötede bir park, o parkta bir ağaç, ağacın gölgesinde bir bank, bankta oturan arkadaşlar eklemiştim. Kendime bir kahve koydum. Açık mutfağın yanındaki üçlü koltuğa yerleştim. Karşı duvara asılı televizyonu açtım. Yarın Lale teyzeye anlatacağım haberleri izlemeye başladım.

IŞIL ÖZBAY TARHAN

Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Bölümünden mezun oldum. Aynı fakültenin Şehir Bölge Planlama Bölümü Kentsel Tasarım Programında yüksek lisansımı tamamladım. Halen Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde doktora öğrencisiyim. Bir kamu kurumunda mimar olarak görev yapıyorum.

EMİNE İNCİ ŞAHİN

Onun Peşinde

Ne içinde limon ağacı olan ne de bahçe olan bir kamusal boşluk. Kafe diyorlar ona. Taksimden aşağı, sonra da Galatasaray yokuşundan devam edince… Bu tarifler onu anlatmaya, onu bulmaya yeter mi?

Eğer navigasyonla gidiyorsan etrafına bakıyorsun. Burada bir yerde herhalde diyorsun. Belki fark edersin o mütevazi tabelasını. O küçük tabelayı görüp cesaretsizliğe kapılmadan apartmana girersin. Bir kadın olarak o bilinmezlikte dar bir merdivenden inmek, insana dair hiçbir izlenim vermeyen ve nereye varacağını bilmediğin bir mekâna doğru ilerlemek kolay değil. Tam o an, merdivenleri gösteren oku fark ediyorsun ve o bilinmezlik içinde spiral dar merdivenleri iniyorsun. Herhalde geldim derken bir bakıyorsun, hala tanımsız bir geçiş mekânı içindesin. Bu koridordan devam edip ve eğer, sadece eğer, endişelerini kulak arkasına atıp birkaç merdiven basamağı tekrar inebilirsen, bir mutfak ile merdiven boşluğu arasına sıkışmış, yine tanımsız veya çok tanımlı denebilecek koridora çıkıyorsun. Ama karşında camekanlı bir duvar ve kapısı. İçeri adımını atıyorsun ve sarmaşıklarla dört duvarı sarılmış ağaçlar arasında masalar olan bir kafe.

İstanbul’da mahalle parselleri, tek sıra bitişik nizam apartmanları ve onların arasında kalmış kentsel boşluklardan oluşur. Bunlar şehre nefes aldırıyor(du). Bu boşluklarda, mahalle sakinlerinin yaşlarından bile fazla olabilecek ağaçlar, o ağaçların altında vakit geçiren çocuk, kadın sesleri olurdu. Hatta kendi küçüklüğümden hatırlıyorum, bu boşluklarda beslenen horozların sesleri gelirdi. Ta ki bu boşlukların, boş, yani getirisiz kalmaması gerektiği ve rant kaynağı olabileceği fark edilene kadar. Bugün bu alanların binbir şekilde katledilişine şahit oluyoruz. Ona kafe demeye başlıyoruz. Oysa aslında kamusal bir boşluk. O mahalleye, o yapı bloğunda yaşayan insanların kullanımına, nefes almasına hizmet eden bir boşluk. Şimdi tekrar düzenlenmiş, sahiplenilmiş, belki de mülksüzleştirilmiş. Ama her durumda birinin banka hesabına yarayacak şekilde dönüşmüş.

Kafe diyorlar ona. Beton duvar ve cam birleşimiyle kapalı bir mekân haline getirilmiş alandaki bir masayı mı tercih edersin, yoksa ağaçların gölgesinde ama sigara dumanı altında boğulan açık mekânda mı oturmak istersin? Bir masa seçip oturuyorsun. Olmayan bir servise para verdiğin, ama İstan-

bul'da saklı kalmış bir bahçede güzel insanlarla oturup kediler görüp güzel yemekler yiyip içebildiğin için tamah ediyorsun. Derin bir boşluğun içindesin. Belki psikolojik de olabilir, ama bu bahçenin, kafenin içinde hakikat de derin bir boşluk. Dikkatli bakınca ağaçların ve sarmaşıkların ardında taş duvar ve üstünde yükselen beton duvarı seçebilirsin. O ağaçların boylarıyla yarışırcasına yükselen duvarlar. Çevre binaları sana unutturmalı ki gizliliğini koruyabilsin, sana sunduğu sakinliği kontrol edebilsin. Aşılamasın ki o duvarlar, kişiye olan aitliği baki olsun. Sarmaşıklarla bezensin duvarların yüksekliği. Ne kadar derin bir mekânın içinde bulunulduğu anlaşılmasın.

Bahçe diyorlar ona. Labirentin sonundaki hazine de diyebilirsin. Hazine diye pazarlıyorlar çünkü. Oysaki o mahallenin kamusal boşluğu. Bir şekilde kamulaştırılmış birinin mülkü haline gelmiş. Hatta o alanda ticaret yapma hakkı kazanmış(!). Var olan ağaçları kullandığı için bahçe kafe olmuş adı. Ama belki o dört duvar arasındaki boşluğa kafe olarak fonksiyon kazandırmak için o ağaçların bir kısmı kesilmiş. Bilemiyoruz. Belki de bilemeyeceğiz. Kullanıma açıldığı için teşekkür mü edilmeli, yoksa kamusal olanı bir kişinin cebine hizmet eden bir kafeye dönüştürdüğü için eleştirmeli mi? Cesaretini kaybetmeyip o labirent koridorları ve merdivenleri aştığın için kendini tebrik mi etmeli? Sakinlik içerisinde, yaprakların rüzgarla birlikte çıkardığı hışırtıları, kedilerin sırnaşmaları ve yaramazlıkları arasında o mekânda bulunmayı tercih ettiğin için suçluluk mu hissetmelisin? İstanbul karmaşasında kendine o sakin alanda birkaç dakika veya saati ayırdığın için her şeyi göz ardı mı etmeli? Mekânı anlatmak, onu konu edinmek objektif olmayı mı zorunlu kılar, yoksa sadece güzelleme mi yapmalı?

Evet, gerçekten yeşil. Ama bir yandan dört duvar arasında kalmış bir yeşil. Benim göremeyeceğim yaşta olan ağaçlar var belki. Huşu içerisinde rüzgarla salınıyorlar. Tentelerin üzerinde uyuyan kediler var gölgelerini görüyoruz. Sakin. Ama dar bir alana sıkışmış bir sakinlik bu. İstanbul'da bu sakinliği lüks haline getiren neydi ki, para vererek kısa süreli içinde bulunabileceğin bir sakinlik için memnuniyet hissedeceksin? Bu paradoksu fark edebiliyor muyuz? Bilmemek de bir lütuf. Kahvem soğuyor.

Sonuçta, mevsimler değişiyor, İstanbul hep hareketli. İnsanlar hızlı, sürekli bir yer değiştirme zorunluluğunda. Hareket etmezsen ve hareketini acele içinde gerçekleştirmezsen kendine yer edinemeyebilirsin İstanbul'da. Bu hareket rotalarında bir şekilde yer alıyor bu kafe. Bir şekilde herkes o sakinliği, o saklı kalmışlığı, o yeşilliği arıyor. O bir an için oraya gidiyor. O saklı kalmışlıkta gerçeklerden kaçmak, gerçekleri unutmak, yok saymak istiyor.

Çünkü sadece nefes almak istiyoruz. Bu da saklı kalmış ve yeşil bir alana işaret ediyor belli ki. Kendimizi dört duvar arasına sıkıştırılmış, birkaç ağacın gölgesinde huzur bulmaya ikna ediyoruz. Ne kadar kapana kısıldıysak ve bunu sahiplendiysek, kendimize bunu layık gördük: kısıtlı, tanımlı, geçiş mekânı olan kamusal boşlukta para verme suretiyle bulunmak, bulunabilmek.

Ama battı balık yan gider…

Bugün nereye gidiyoruz?

O bahçe kafeye ne dersin?

EMİNE İNCİ ŞAHİN

İnci, 2022 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Mimarlık lisans eğitimini tamamladı. 2025 yılında aynı üniversitede Mimarlık Tarihi alanında yüksek lisans derecesi aldı. Yüksek lisans tezinde, sanat ortamının hızlandırılmış tanımlarının ötesine geçen, ulusal sınırları aşan ve mekânla, dolayısıyla mimarlıkla yakından ilişkili esnek bir kavram olan mekâna özgüllüğü (site-specificity) bir araştırma aracı olarak inceledi. Şu anda Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi programında doktora çalışmalarına devam eden İnci, araştırmalarında eleştirel mekânsal uygulamalar bağlamında Türk kadınlarının sanatsal üretimlerine odaklanmaktadır. Bunun yanı sıra serbest olarak çalışmakta, mimari yarışmalara katılmakta ve çeşitli araştırma projelerinde kısa süreli araştırma asistanlığı yapmaktadır.

BİRSU DOĞAN

Sarkaç

“Çocuk henüz çocukken çocuk olduğunu bilmezdi.”[1]

İnsan çocukluğunu zamanın derinliğinde, ahşap bir sandığın içinde anı gibi saklıyordu. İlk ne zaman bu sandığı açtığımı hatırlamıyorum. Ama seneler sonra doğduğum evin yıkıntılarını gördüğümde ve birkaç yüz metre ilerideki anneannemin evine baktığımda hayatımın uzun bir döneminin bu iki ev arasında salındığını, yaşamın sarkacın bir ucundan diğer ucuna devinip durduğunu çok berrak bir şekilde fark ediyordum.

Güneşli bir kış sabahı şehirden köye doğru yola çıkıyoruz. Uzun zamandır hiç uğramamışım köye. Beni neyin beklediğini hiç bilmiyorum. Havada ilkbahar kokusu var. Fakat yalancı bir bahar bu. Çünkü birkaç gün sonra kar yağacak yeniden.

Şehir yolundan toprak köy yoluna tırmanıyor araba, içinde kardeşlerimle ben. Hayatımda geriye dönük bir yolculuğa çıkmışım sanki. İlkin, tepede tek başına duran, çocukluğumun ağacı görünüyor çok uzaktan. Ağacı görünce içimde bir kıpırtı. Sanki her şey kaldığı yerden devam edecekmiş, yirmi sene önceye dönmüşüm gibi. Okula gideceğimi öğrendiğim o ilk günkü gibi mutlu oluyorum. Fakat geçici bir mutluluk. Birazdan köye gireceğiz, mutluluğumun üzerini gri ve ağır bir hüzün kaplayacak. Nostos, nostos diye bağırıyor içimden bir ses. Fakat geride yuva yok.

“We look at the world once, in childhood.
The rest is memory.”[2]
(Dünyaya bir kez çocukken bakarız./ Gerisi hatıradır. Çeviren: Nuray Önoğlu)

Köyün girişindeyiz artık. Aşağı yuvarlanıyor araba. Köy meydanına çekip iniyoruz. Bizim eve doğru ilerliyoruz. Ev denebilirse artık. Sadece iki odalık bir kısmı ayakta kalmış. Gözlerim direkt bana bakan pencereye takılıyor. Çocukluğum eski bir pencereden el sallıyor bana. Pencerenin iç kısmında oturan saçları kısa kesilmiş küçük kız çocuğuna el sallıyorum. Elektrikler kesilmiş herhalde, televizyon çalışsa dışarıya bakmaz, televizyonu izlerdi.

Köyde kimseler yok. Hava güneşli fakat yine de epey soğuk. Uğultulu bir rüzgâr ağaçları yerinden edercesine esiyor. Bizim evin kocaman giriş kapısındayız. İçeriye girmek pek mantıklı olmasa da pencerede oturan küçük kıza selam vermek istiyorum. Gözlerimi kapatıyorum. Annem girişte solda çamaşır yıkıyor, hamamı yeni yakmış. Arkada sütünü kaynatıp yoğurdunu mayalamış. Etraf beyaz sabun ve deterjan kokuyor. Su fokur fokur kaynıyor kazanda. Altında kalın kalın odunlar. Babam “bunlar kayısı”, demişti, Malatya’dan gelmiş, ucuza almış. Girişte sağda erzak odası, şimdilerde kiler diyorlar. Etrafta yoğun bir un kokusu, unlar kepekli. Buğdaylar Hasan Amca’nın değirmeninde öğütülmüş demek ki. Birazı köyün meydanındaki dibek taşında dövülmüş, yazın ayran çorbası yapılacak belli ki. Sol duvarda sarımsaklar, soğanlar el sallıyor bana. Duvarda ahşaptan boy boy elekler, evin çatısını sırtlanmış koca direkler. Mısır koçanları da asılmış duvarlara. Dibinde ayakları metalden ahşap bir sehpa, üzerinde paslı bir makas. Derken babaannem sandığını açıp içinden cevizli sucuk uzatıyor bana, elimi uzatıyorum elim boşlukta. Sandığın kapağında ağır, asma bir kilit. İçi elma kokuyor, tarçın kokuyor. Tüm güzel kokuları birleşiyor zamanda, dışımı kemiriyor içime dokunuyor.

Annem dikiş makinesinde perde dikiyor yanda, derken takır tukur gürültüler geliyor damdan. Demek ki akıtıyor yine tavan. Dama çıkıp loğ taşıyla sıkıştırıyordur şimdi babam. Kocaman ağır bir taş, nasıl oynatıyor bunu bu adam. Abim misketleriyle oynuyor sobanın yanında. Televizyon kapalı, elektrikler kesilmiş olmalı. Küçük kız pencereden dışarıyı izliyor. Pencere dediğin de 100'e 80 bir kuş yuvası. Ama duvarlar bayağı kalın olmalı ki, epey genişçe duruyor içeriden denizliği. "Kafanı çarpma kızım", diyor babam içeriden, pencerenin üzerinde ahşap, kalın bir lento, duvarlar taştan yaşam telaştan.

Arkaya doğru ilerliyorum yorgun evin içinde, yorganlar-döşekler yığılmış geniş bir nişte. Ahşap kirişlere üç çivi çakılmış, önlerine ince bir tül perde çekilmiş. Annem kıyafetleri düzenliyor yüklükte. Babam arka tarafta odun diziyor. "Burayı, ben doğarken yapmışlar", diyor. Kalın taş duvarlar, yandan bir kapı, üzerini toprakla kapatmışlar. Bazen ot biter bazen damlatır. Küçük iki taka açılmış duvara, odanın ucuna bir ocak oyulmuş, gökyüzüne bakıyor, tepesi açık. Birkaç ahşap direk tutuyor toprak çatıyı. Akşam oluyor elektrikler kesik hâlâ. Annem sesleniyor arkadan o küçük kıza, "çabuk yanıma gel", diyor. Kız korka koşa ilerliyor kör karanlıkta. Annem süt kaynatıyor peynir yapacak. Babam Şambayat'tan bal almış, süte katacak. Ocakta kaynıyor yaşlı bir kazan, içinde süt kaynıyor, kaymaklanıyor. Az ötede koyun derisinden bir yayık, birazı tereyağı olacak birazı peynir.

Babam birazdan "okula gideceksin", diyecek. Duvarda ateşin gölgesiyle dans ediyor sarı bir kelebek. Samanlı toprakla sıvanmış duvar. Ateş oynadıkça gölgeleniyor samanlar. Sanki bir karınca sürüsü geziniyor duvarda. Küçük kız hayallere dalmış ocaklıkta. Onu izledikçe gözlerim doluyor. O da duvardaki sıvaları söküyor. Alt alta belki on, belki on beş katman. Söktükçe yenisi çıkıyor alttan, yenisi çıktıkça o da söküyor. Babaannesi parmağıyla dürtüyor, elleri biraz toprak, biraz incir kokuyor. "Sökme onları içine böcek giriyor."

"İnsan yaşadığı yere benzer
O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer"[3]

Tavandaki boşluktan yıldızlar görünüyor. Ateş göğe doğru yükseliyor ocaktan. Ocağın etrafında kalın bir is var. Söküp eline, yüzüne sürüyor küçük kız. Gözlerine isten sürme çekiyor, derken çok uzaklardan elektrikler geliyor. Herkes sobalı odaya koşuyor bir anda. İki küçük niş var koca odada. Kız birine oturuyor abisi ötekine. Babaanne kovalıyor ikisini de. "İçinde

ilaçlar var bunlar yer", diyor. Babası yarına kapak yapacak nişlere, ahşaptan bir iç çerçeve, köşelerine de 45'lik gönye. Ardından çerçeveye iki de kapak, bir de kilit vursa her şey tam olacak. Küçük kız küsüyor birden herkese, geri dönüyor ocaklıktaki annesine. Annesi yere su serpiyor, yer taş ve toprak. Yoksa gide gele her yer toz olacak. Suladıktan sonra yere kalınca bir çit seriyor. Çiti de babası sazlıktan kesmiş, oturup iplerle birbirine geçirmiş. Bu çitler gölgelik olur yazları, peynirleri de bunların üzerine koymalı.

"Geçmiş asla ölü değildir. Hatta geçmiş bile değildir."[4]

Beni geçmişin düşünden çekip çıkarırcasına havlayan köpeğin sesiyle irkiliyorum. Ama geçmişin pençelerini belleğimden çekemiyorum. Babaannemin evini arkada bırakıp tepeye tırmanıyoruz. Köyün ilk evleri genelde burada bulunuyor. Evlerin arasına keçiyolları açılmış taş-toprak zeminde. Taraçalanmış zamanla, gide gele. Biri de kireçtaşından küçük istinatlar örmüş her birine. Duvarlardan birine oturup karşı tepeyi ve tek ağacı izliyoruz. Ona bir isim arıyorum içimde. Yapayalnız ağaç demek yetiyor herhalde. Anıları topluyorum bir bir zihnimde. Burada yağmur sonrası kayıp yuvarlanmıştım. Zemin sabun gibi olur yağmurda.

Eski, harabe evlerin içinde gezindikçe sanki geçmişin labirentlerinde dolanıyoruz. Belleğimden silik silik fotoğraflar düşüyor önüme. Tozlar siliniyor, giderek berraklaşıyor anılar. Tek duvarı kalmış bir evin içine giriyoruz, aynı zamanda artık dışındayız da. Sonradan toprakla kapatılmış eski bir ocak bakıyor bize. Ocağın sağında ve solunda ahşap kapaklı iki niş, nedense biri kapalı biri açık. Aniden sert bir rüzgâr esip açık olan diğer nişin de kapağını örtüyor. Sanki zamanın kırıntılarını içine saklıyor. Bir başka evin de sadece bir duvarı yıkılmış, içini dışarı

açmış. Duvarların içinde geçmişin nabzı atıyor. Duvarlar epey kalın, kireçtaşından örülmüş, dış duvarlar iki ince duvar, aralarına da küçük küçük taşlar ve toprak sıkıştırılmış. İç duvarlar daha ince, sadece bir sıra taştan örülmüş. Evin üzeri ahşap kirişlerle örtülmüş, ahşapların üzerine kamışlar serilmiş. En son kalın bir toprak tabaka. Damındaki toprakta yemyeşil otlar bitmiş. Karşıda uzanan tepedeki otlarla birleşmiş. Sanki doğa verdiğini geri istemiş.

Tepeden aşağı inip köy meydanına geçiyoruz. Koca dut ağaçlarının yanından, ince dereyi izleyerek, küçükken bana çok uzun gelen, anneannemin evine giden yolu yürüyoruz. Bu dutların dibinde eskiden kalabalık düğünler yapılırdı. Çoluk çocuk derenin kenarında çamurdan evler yapıp suda kâğıttan gemiler yüzdürürdük. Ama o dupduru tatlı sular artık çekilmiş buradan. Salıncak kurduğumuz ağaçlar da kurumaya

yüz tutmuş. Derken anneannemin kocaman bahçesinin ahşap çitlerine ulaşıyoruz. Kapıdan bahçeye geçiyoruz yavaşça. Çocukluğumun sonsuz bahçesi karşımda. Eski bir tanıdık gibi dallarıyla el sallıyor koca ceviz ağacı bana. Cevizleri daha yeşilken toplayıp avuçlarımıza kına yakardık, güçlü dallarına hamak kurardık.

Toprağın göğsünden soğuk bir rüzgâr esiyor. Gözlerimi kapatıyorum yavaşça. Evin önünde küçük kız karşılıyor beni, elbisesi uzun, çiçekli. Baharı getirmiş bahçeye demek ki. Saçları biraz daha uzamış. Kalabalığın içinde cıvıl cıvıl. Bahçedeki ağaçlar bembeyaz çiçek açmış. "Çiçekleri sakın koparmayın", demiş annesi, çünkü bu erkenci çiçekler baharın ilk nefesi. Birazdan merdivenleri koşarak tırmanacak, ayağı kayacak ve kolu kanayacak. Hayatı boyunca o düşüşle incinip düştüğü merdivenleri hiç unutmayacak. Sonra balkona geçip karşı tepedeki yalnız ağaca bakacak. Ninesi de bahçeyi izliyormuş, birazdan sandıktan ona yemiş ve şeker çıkaracak. Demir bir korkuluk çekilmiş balkona. Siyaha boyanmış, saksılıklar bağlanmış. Tenekeden saksılarda onca çiçek boylanmış. Eski toprak evden buraya sık sık kaçacakmış artık. Ninesine sesleniyor, okula başlayacakmış. Dayısı gelecekmiş çok uzaklardan. Ona saat getirecekmiş, koparmış saat ağacından.

Balkondan bir kapıyla hole geçmiş bir an. Hol evin içinde uzanıyor boydan boya. Arkada genişçe bir balkon daha, buradan sadece arka bahçeyi izlermiş. Kocamanmış bahçe sanki bir orman. Sonra arka odaya çağırmış onu bir ses. Sese koşmuş birden ses değil, kafes. İçinde iki kuş, sarı ve mavi. Birinin adı Hasret, diğeri Peri. Odalar ahşap kapılarla açılıyor hole. Kapılar kahverengi, iyi verniklenmiş. Kapılardan buzdan camla bakılıyor odalara. Odalar genişçe pencerelerle uzanıyor dünyaya. Çiçekli perdelerle saklanıyor ev güya. Pencereler plastik, camlar da çift cam. Koku ve ses geçmez, soğuk hiç geçmez. Baharın son günleri yaz yakınlarda. Kırlangıçlar taşıyormuş çok uzaklardan. Aylardır beklenen herkes gelecek. Hole upuzun sofralar kurulacak. Yalnızlık yaz boyu uğramayacak bu eve. Derken yaz gelip kuruldu bahçenin ortasına, ev içleri daha sessiz kimsesiz artık. Karpuz, incir zamanı, domates ve erik. Yavaş yavaş taşınıyor şehir köylere. Soba yok, damlarda akıyor yaşam; soğuk yok, günler uzadı gelmiyor akşam. Annem teleme mayalamış incir sütünden. Kardeşi severmiş, ona saklamış. Arpa, buğday, mercimek harmanlanıyor; tütünler de yavaş yavaş uykudan uyanıyor. Üzüm oldu olacak mevsim kurakmış. Bağ bozumu derler, pestil-pekmez

ederler. Tırpanı almış aşağıda yonca biçecek babam. Oraklarıyla işçiler tırmanıyor yokuşu. Her şey sabırsızca çağırıyor yuvasından kara kışı.

Buğday çalmışız depodan, köye çerçi gelecekmiş. Çizmelerimi kaldırmış annem bana terlik alacakmış. Okullar tatilmiş tüm zamanlar oyuna kalmış. Çocuklar rengârenk, dağılmışlar dört bir yana. Babaannem her akşam evde beni beklermiş. Evin duvarındaki rutubet giderek lekelenmiş. Annemle kova-kürek alıp tepede bir yere tırmanmışız sonra. Sıvalar dökülmüş, çok kazımışım. Sadece oranın toprağından olurmuş, içine saman karıp harç yapacakmış. Babam da kireç almış sonra sürecek. Duvardaki yamalar gülümseyecek. Burada her şey zaten dünden yamalı. Sanki eskiye hiç yer kalmamalı.

Güz gelip serilmişti artık bahçeye. Birkaç güne okula başlayacaktım. Duvardaki nişlerden birini ben alacaktım. İçine defter, kitap koymuştu annem. Kapağını iyice kapatıp çıkmıştım evden. Herkes gitmişti bir ben kalmıştım sanki. Önceleri iki ev arasındaki geçip giden günlerime artık bir de az ötedeki okul da eklenmişti. Bambaşka bir dünyanın eşiğindeydim. Önceki gün babamla şehre gidip mavi önlük, çorap ve ayakkabı almıştık. Şehri ilk defa görmüş olmalıyım ki şaşkın şaşkın sadece etrafıma bakmıştım. Okumayı epey hızlı sökmüş olmalıyım ki öğretmen bana Küçük Kara Balık almıştı. Koşa koşa eve getirip nişime koyup önlüğü çıkarmadan anneanneme koşmuşum. "Adımı yaz bakalım", demiş gülerek. Bir çırpıda yazıp vermiştim ona. Bana avuç dolusu bademli şeker çıkarmış. Haber etmiş, dayım bana kalem, kitap yollamış. Anneannem güzün ve kışın yalnızıydı. Tüm çocukları ondan çok uzaktaydı. En yakınında annem vardı, ben vardım. Bize bakıp bakıp onlara ağlardı.

Güz de bitti bir çocuk rüyası kadar sürdü, upuzun ve epey kısa aslında. Okullar tatilmiş çok kar yağmış. Dayımlar gelecekmiş de yollarda kalmış. Teyzem çok uzaklardan anneme haber salmış, bana mont almış, kar çözülünce hemen yollarmış. Babam tahta küreği alıp dama çıkmış yine, kar epey tutmuş, boy atmış iyice. Çözülürse evi sular basarmış. İnce ince küreyip aşağı atmış. Annem bana sahanda karlı pekmez yapmış. Kömür almışız yaz sonu odunla birlikte. Soba da cayır cayır yanıyormuş içerde. Üstüne güğüm koymuş annem çay yapacakmış. Babam damdan inince içini ısıtsın diye. Çocuklar, plastik eski leğenlerle, karşı tepeye gidip kayak yapacakmış. Ben küçüğüm daha annem beni

salmamış. Pencereden onlara bakıp kalmışım. İyi ki gitmeyip de evde kalmışım, bizimkiler gitmiş de kafasını yarmış. Her yer beyaza kesmiş bir tek 'yalnız ağaç' üstte kalmış.

Sanki bir uğultu dolanıyor etrafımda. Derken bir ses yankılandı kulaklarımda. Gözümü açtım ki enkaz karşımda. Küçük kız büyümüş, zamanı aşmış. Sureti parlıyor kırık camlarda. Duvardan tuğlalar düşerken yere, dağılıyor geçmiş yanı başımda. Çocukluk eskiyor, zaman eskiyor, dünya ve diğer her şey... Bazı ağaçlar ise hiç eskimiyor. "Zaman kendi kuyruğunu ısırdı, başlangıcı ve sonu birleştirdi."[5] Sanki topraktan paslı bir el geçmişi alıp ta uzaklardan getirip kursağımıza yerleştirdi. Sarkaç durdu, belleğin çağlayan suları kurudu.

"Sarkaç öldürdü zamanı
Kim tutacak bu anı?."[6]

KAYNAKLAR

[1] Handke, P. "Çocukluk Şarkısı"
[2] Glück, L. "Nostos", Poems 1962-2020, Green Penguin Books, 2021
[3] Cansever, E. "Mendilimde Kan Sesleri", Sonrası Kalır 1. Cilt, YKY, 2011
[4] Faulkner, W. "The past is never dead. It's not even past." Requiem for a Nun , Chatto &Windus, 1919
[5] Aleksiyeviç, S. Çernobil Duası, Kafka-Epsilon Yayınevi, 2013
[6] Pawlikowski, P. "Cold War", 2018

BİRSU DOĞAN

9 Şubat 1998 Bcsni/Adıyaman'da doğdu. Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde mimarlık eğitimi aldı. Eskişehir ve Adıyaman illerinde çeşitli ofis ve sahalarda görev aldı. Şiir, deneme ve öykü başta olmak üzere edebiyatın çeşitli alanlarında okumalar yapıyor. Deneme ve öykü yazıyor. Şu an kendine ait Birsu Doğan Mimarlık adlı ofisinde mesleki faaliyetlerini sürdürmektedir.

ESRA NUR ERŞAHİN SOLTEKİN

Yazgı

Yaşamın tuhaf bir oyunudur, en yakınınızdakine en uzak ya da en uzağınızdakine en yakın olmak. Kapı komşunuzdan nefret ederken, dünyanın öteki ucunda yaşayan birine âşık olmanızın önünde hiçbir engel bulunmaması bundandır. Ne var ki, bizim bahtımıza düşen ilkidir. En yakınımızdakiler en uzaktır bize.

Biz kim miyiz? Bizi bilmezsiniz siz. Ya da bilirsiniz de, bilmezden gelirsiniz. Hep sizinle olan bizi, bir türlü görmezsiniz. Oysa bizdik, sizi birbirinize bağlayan; bizdik, her şeyi bir arada tutan. Her yerde olsa da, kimsesi olmayan bizler…

Aidiyet duygusu taşıması, belki de, en belirgin varoluş özelliklerinden biri olan insan, bağ kurduğu her bir yeri –ve hatta her bir kişiyi– kendisine ait kılmak için can atar da, bir bizi dışarıda bırakır. Bizse size misilleme yapmayız. Zaman ya da mekân ayırmaksızın, hepinizi ve her şeyinizi sahipleniriz.

Öyle çok şeyi tutarız ki içimizde! Ayrılıkları ve kavuşmaları, acıları ve heyecanları, gözyaşlarını ve kahkahaları saklarız. Öyle bir saklarız ki, siz bile unutursunuz bu sırrı bizimle paylaştığınızı. Ama biz unutmayız. Küçük bir kız çocuğunun, ders arasında karşı sınıftaki ilk aşkını görmeye çalıştığı sıradaki kalp atışlarını ya da bir annenin kulaklarının, evladını bir daha göremeyeceğini bildiren doktorların sözleriyle çınlayışını hep hatırlarız. Turnikeden geçtiği sırada son metronun perona varmasına iki dakika kaldığını gören bir gencin merdivenlere doğru telaşlı koşuşunu, ameliyattaki yakınlarının sağlıkla çıkmasını dileyenlerin tedirgin dualarını, koğuşundan görüş salonuna götürülmekte olan bir hükümlünün metal kapıların gürültüsüne sakladığı umudunu ve anne-babasının tartıştığını duyan küçük bir çocuğun meraklı ama sessiz adımlarını da öyle… Hepsi ve her biri bizimledir.

Şimdi bilebildiniz mi bizi – her şeyin içinde olup, her şeyi ve herkesi bağlayan bizi? "Koridorsunuz siz" dediniz mi? Fark ettiniz mi nihayet? Cevabınızın ne "evet" ne de "hayır" olması şaşırtır bizi artık.

Ama çocuklara sorsanız bilirlerdi. Aramızda gizli bir bağ vardır onlarla.

Bizi bir tek onlar sever gibi hissederiz. Biz de en çok onlarla eğlenir; en çok da okullarda bulunmayı severiz. Derslerde ve dersliklerde sıkıldıklarından, hevesle gelirler bize. Etrafı hızla saran fısıldamalarına ve kıkırdamalarına kulak kabartır; onları bizden uzaklaştıran ders ziline sitem edişlerine güleriz. Biraz da merak ederiz, o sırada dönen dedikodunun devamını. Ancak, öğretmenleri sınıflarına dağılmaları için seslenmiştir bir kere. Herkes sınıflarına girince, öğrencilerinden yakınarak sınıflara yönelen öğretmenlerin uğrak yeri oluruz. Kısa bir süre sonra da bir temizlik personeli gelir ve ilk günlerimize geri döndürür bizi. Canlı renklerimizin ve hoş kokumuzun ömrü bir sonraki zil sesiyle son bulsa da, çocukların eğlencesini yeğleriz. Bazen ne de hoş olurlar! Geç saate kadar okulda kalmanın bir yolunu bulurlar. Işıklarımız yanmadığı için zifiri karanlığa büründüğümüz sıralarda telefonlarının fenerleriyle yönlerini ararlarken, hayalet hikayeleriyle birbirlerinin yüreklerini ağzına getirmeye uğraşırlar. Ertesi günse tam da bu nedenle müdürün odasına çağrılmanın yarattığı kaygı, onların bakışlarını yere sabitler ve kaç adet karodan oluştuğumuzu sayıverirler. Ah, çocuklar ve şu akıl almazlıkları!

Diğer yandan, çocukları düşünmek hep sevindirmez bizleri. Hastanelerde onların zor anlarına şahit oluruz. Minicik bedenlerinin küvözde yaşam savaşı verdiğini, yenidoğan yoğun bakımı önünde bize sığınan ailelerinden dinleriz. Onların gözyaşları burkar içimizi. Günler haftaları, haftalar ayları kovalarken, ikinci yuvası olduğumuz bu ailelerle gün sayarız çocuklarına kavuşsunlar diye. O kutlu gün geldiğindeyse, onlarla başka bir ortamda yeniden karşılaşmayı diler; acılarına şahit olduğumuz kadar neşelerini de görmek isteriz.

Aslına bakarsanız, biz sizi hep görmek isteriz; sizi gözetmektir derdimiz. Ne sizin bunun farkında olmanız, ne de bizim farkımıza varmanız bir şeyleri değiştirir. Ne yapıyorsak, onu yapmaya devam ederiz. Arada kızdığımız olur size, doğru. Ama kalmalardansa, geçmelerin mekânı olmanın güzelliklerini yok saymayız.

Bazı anlar gelir ki, onlara şahit olmayı başka hiçbir şeye değişmeyiz. Biz biliriz, gittiği iş gezisinden bir hafta sonra dönen annenin heyecanla kendisine doğru koşan çocuğunun kokusunu özlemle içine çekişini. Biz biliriz, olumsuz geçen 54 iş görüşmesinin ardından girdiği o görüşmede, –duymayı düşlediği kadar, duymayı da ummadığı– "Aramıza hoş geldiniz!" sözleri karşısındaki coşkusunu toplantı salonundan çıkana ve kapıyı arkasından kapatana dek bastıran kişinin sessiz sevinç çığlığını. Ve yine biz biliriz, okulun bittiğini bildiren son zilden sonra evlerine gitmek için koşturan öğrencilerin neşesini. Hele bir de karne günüyse!

Terminallerdeyizdir. Kamu binalarında, kültür merkezlerinde, spor salonlarında, metro istasyonlarında ve daha birçok yerde. Baktığınız pek çok yerde bulursunuz bizi. Bir süre önceye dek ise, bulunmadığımız tek bir yer vardı: evler. Bizsiz de sürüyordu yaşam oralarda. Yaşamın anlamı "bir arada" olmaktı. Bundandı evlerin "hayat"lı olması. Bütün kapılar "hayat"a açılır, bütün odalar ona çıkardı. Sonra bir gün, biz geldik. Yoksa, bizde miydi sorun? "Hayatsız" mı kıldık sizi? Böyle mi başladı geçişleriniz? Bu yüzden mi gitmektesiniz?

Neyse ki sonra alışveriş merkezleri bütün heybetiyle geldi. Adımlarınızı ağırlaştıran ve tutumlarınızdaki o telaştan eser bırakmayan parlak ve alacalı vitrinler, sizi yeniden bize bağışladı. Sevincimiz tarifsizdi. Çeşitli markaların isimlerini taşıyan karton çantaların elinizdeki sayısı arttıkça, bizimle geçirdiğiniz vaktin keyfi de çoğalıyordu bizim için. Güneş ne zaman batmış, hava ne zaman kararmış, anlamıyorduk. Bizler biz olalı ilk kez böyle önemseniyorduk. Ya da öyle olduğunu sandık. Önemli olan biz değilmişiz meğer. Bunu sizlerin iskonto oranlarını alabildiğine yükseltmiş mağazalara akın ettiğiniz sırada anladık. Mağazanın dakikalar içinde talan edildiğini görmek, bize yazgımızı sevdirmedi değil.

Yazgılıyız, geçilip gidilmeye. Kalsınlar istesek de kalmayanlara, dursunlar istesek de durmayanlara sevdalıyız. Görün isteriz bizi. Hiç değilse, göz ucuyla bir bakın isteriz. Sizi odanızdan salona, derslikten yemekhaneye, vezneden doktorun odasına, oradan buraya, buradan şuraya bizim uğurladığımızı bilin isteriz. Var oluşumuzu yok saymayın diyedir derdimiz. Yine de bilmeyeceksiniz bizi, biliriz. Geçişleriniz gidişleriniz sürecek. Böyle gelmiş, böyle gidecek. Kabullenin, ey koridorlar! Sizden geçilecek!

ESRA NUR ERŞAHİN SOLTEKİN

1997 yılında Konya'da doğdu ve temel eğitimini orada tamamladı. Lisans eğitimini, 2019 yılında KTO Karatay Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümünde aldıktan sonra, aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Çevre Kontrolü ve Yapı Teknolojileri Bilim Dalında yüksek lisansa kabul edildi. 2022 yılında, "Biyomimetik Bina Kabukları: Bir Meta-analiz" başlıklı tez ile tamamlamasının ardından, aynı yıl Maltepe Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı ve 2025 yılında "Felsefi Değer Bilgisinin Mimarlıktaki Yeri" başlıklı tez ile yüksek lisans derecesini aldı. İstanbul Teknik Üniversitesinin düzenlediği "Türkiye'de Mimarlık ve Mühendisliğin 250 Yılı" konulu sempozyumda sunduğu "Bir İnsansal Etkinlik olarak Mimarlık ve Mimarın Borcu" ve İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın düzenlediği 51. İstanbul Müzik Festivalinde sunduğu "Depremler ve Mimarların Yaşama Hakkını Koruma Sorumluluğu" başlıklı bildiriler, çalışmalarından bazılarıdır.

FATMA KARATAŞ

Tahinli Rüya: Taşın Hafızası, Ruhun Yankısı

Tramvaydan indi. Sabahın erken dakikalarında adımları yavaş, bakışları derindi. İşe yetişmeye çalışan insan kalabalığının içinden geçerken düşüncelerini susturup labirente benzeyen dar sokağa odaklandı. Yıllar önce hayat onu bir yerden koparmıştı ve o, Bursa'ya sürüklenmeyi seçmişti. Kaçmak değildi belki, ama bir yerlerde durmak istiyordu artık. Durmak ve bakmak. Bakmak ve görmek.

Yavaş ve ürkek adımlarla ilerledi, Abdal Simit Fırınının önünde durdu. Burnuna sızan taze hamur kokusu, çocukluğunu ve babaannesini getirip önüne koydu. Uzadıkça uzayan fırın kuyruğuna girdi, sıra beklemekten zevk aldığı tek yer bu kuyruk olabilirdi. Burada bir gelenek haline gelmişti. Bir tahinli pide ve simit aldı, avuçlarındaki sıcak poşeti uzun süre bırakmadı. Sanki o sıcaklık, içindeki boşluğu biraz olsun dolduruyordu. Masalara ilerledi. Alçak boylu hasır taburelerden birine oturdu, simitten bir parça koparıp tahinli pidesine bandırdı. Tahinli pide usulünce yenmeliydi. Acele etmeden anılarının tadını alarak yedi, karnından çok ruhunu doyurmaya geldiğinin farkındaydı. Yanında aceleyle yemeğini yiyen kadını, keyifle çayını içerek gazetesini okuyan yaşlı adamı, elinde çay tepsisiyle akrobatik hareketler yapan genci ve içinde huzur barındıran gürültüyü izledi. Bakışları ileriye uzandı. Sırayla taş fırınlarda, çay ocağında, ağaçlarda, kesme taş ve tuğlanın birlikteliğinden doğan zarafetiyle Abdal Camii'nde bakışları dolaştı. Odun ateşinde kavrulmuş susam ve hamurun kokusu çarşının sabah sesleriyle bütünleşti. Her şeyin sesi vardı ama onun sesi yoktu. Sadece sezgileri vardı. Ve sezgileri, Bursa'nın taşlarında yankılanıyordu. Taş ve ahşapla inşa edilen fırınlar eski zaman ustalarının maharetini anlatıyor, taş döşemeler yılların yorgunluğunu taşıyarak adeta hikayeler fısıldıyordu. Kaç zamandır buradayım diyen ağaçların yaprak hışırtısı, buranın sadece meydan değil yaşayan bir anı olduğunu hissettiriyordu. Toprak ve taşın, yeşilin ve tarih kokusunun dans ettiği bu meydan, Bursa'nın kalbinde geçmişle bugün arasında bir köprü kurup ziyaretçilerini zamanda yolculuğa çıkarıyordu.

Etrafına son kez göz gezdirdi, ayaklandı. Kaç dakika geçti bilinmez, uzunca yürüdü. Yokuş yukarı adımlarken, taş kaldırımların altında bir şeylerin kıpırdadığını hissediyordu. Tarihi bilmezdi, kim yaşamış, kim göçmüş, kim susmuş bu sokaklarda… Ama duvarların dili vardı. Döşeme taşları, ayaklarının altında yüzyılların yankısını taşıyordu. Her adımda, geçmişin gölgesi biraz daha uzuyor, biraz daha yaklaşıyordu ona. Yokuş yukarı çıkarken taş kaldırımların sesi değişti, adımların yankısı geçmişten sesler çağırdı. Tam da bu seslerin ortasında, Nalbantoğlu Mahallesi'nde yükselen tarihi konağın önünde durdu. Bu konak, zamanın içinden süzülerek bugüne ulaşmış bir mimari anlatıydı. Görkemli yapının cumbaları zamana tanıklık eden bir sükûnetle göğe uzanır gibi yükseliyordu. Sanki "biz gördük" diyorlardı, "görmeye devam ediyoruz." Cumbaların gölgeleri, sokağa doğru eğilmişti. Bir zamanlar içeride yaşananları dışarıya fısıldayan geçmişin zarif bir selamı gibi dar sokaklarda uzanıyordu. Cumbaların altındaki pencere kafesleri, mahremiyetin zarafetle korunduğu dönemleri hatırlatıyordu. İnşa edildiği dönemde cariyeler tarafından kullanıldığı bilinen tipik bir Osmanlı konutuydu. Konağın duvarına dokundu. Soğuktu. Ama altında bir sıcaklık vardı, sanki geçmişin içinden süzülen bir nefes gibi. Bu, duvarın değil zamanın nefesiydi. Bilinmeyen bir geçmişin unutulmamış izleri duvarlarda saklıydı. Kim bilir… Belki bu konağın bir odasında cariyeler sessizce mektuplar yazdı, belki bir sabah konağın avlusunda kahveler içildi, belki bir gece cumbadan yıldızlara bakılıp hayaller kuruldu. Belki de bu duvarlar hâlâ bir saray entrikasının yankısını taşıyordu. Konağın duvarlarına kimi insanların varlığını kanıtlamak istercesine yıllar içinde kazıdığı kelimelere

ve resimlere gürültülü bir sessizlikle uzunca baktı. Bu sessizlik, bir romanın ara cümlesi gibiydi; söylenmeyen ama hissedilen. O an, şehir durdu. Sadece taş, ahşap ve hafıza konuşuyordu. Bu konak gibi bölgedeki birçok yapının ruhu vardı. Taşlar, sadece yapının dayanıklılığını değil, aynı zamanda geçmişe dair anıların sessiz anlatıcılığını taşıyordu; ahşap ise doğanın insan emeğinin sıcaklığıyla harmanlandığını hissettiriyordu. Her bir yapı yaşamı izliyor, bir mahallenin hafızası gibi sessizce duruyordu. İçlerinde zamanın ruhu saklıydı.

Yürümeye devam etti. Her adımda, biraz daha geçmişin içine sızıyordu. Bilmeden bildiği bir şey vardı: Bu sokaklar, sadece taş ve ahşap ve tuğladan değil, insanın kendisinden yapılmıştı. Havayı koklayıp derin bir nefes aldığında bu dokunun bir parçasıymış gibi hissetti.

Koza Han'a vardığında, yokuşun yorgunluğu değil, zamanın ağırlığı vardı omuzlarında. Avludaki asırlık ağacın gölgesine sığındı. Bir masa buldu, çay söyledi. Ama içmedi. Parmakları fincanın kenarına dokundu, ama gözleri taşlara takılı kaldı. Hanın taşları, suskun değildi. Her biri bir hikâye anlatıyordu. Belki bir dokuma ustasının sabah duası, bir tüccarın terazisi, bir öğrencinin ilk aşkı... Taşlar, sadece yerinde durmuyor, yaşanmışlıkları taşıyordu. Koza Han'da zaman, saatle ölçülmüyordu. Burada zaman, taşın gözeneklerinde, ağacın kabuğunda, seslerin yankısında yaşıyordu. Aynı anda hem geçmişte hem şimdi. O da bunu fark etti. İçmediği çay, konuşmadığı kelimeler, yürümeyen adımlar… Hepsi zamanla birlikte orada duruyordu. Devlet Tiyatrosu'nun önüne geldiğinde, şehir bir perde gibi açıldı önünde. Atatürk Caddesi, zamanın içinden geçip gelen bir rüya gibi genişçe uzanıyordu. Caddenin taşları, sabahın ilk ışığıyla parlıyor, geçmişin ayak seslerini bugüne taşıyordu. Tiyatro binasına döndü. Duvarlara baktı. Bembeyaz duvarların sadeliği konuşmuyor ama anlatıyordu. Sahneye adım atmadan önce tutulan o derin nefes gibiydi duvarların suskunluğu. Bembeyaz yüzeylerin sadeliği, içinde görünmez kelimeler taşır gibi gizemliydi. Oynanmış bir oyundan kalan sessizliğin ağır yükü gibi dururdu. Burası bir sahneydi. Ama ışıklar ona çevrilmemişti. O, bu sahnede sessiz bir figürandı. Repliği olmayan, ama varlığıyla sahneyi tamamlayan bir gölge.

Tarih kokan labirent gibi sokaklarda seçtiği yolların, durduğu yerlerin her birinin bir anlamı vardı. Başkalarının anılarını koklamış, kendi anılarını da şehrin hafızasına hapsetmişti. Şimdiyse kendi hikayesini yazmaya başladığı yere yaklaşmıştı. Bir rüyanın kıyısında duruyor gibiydi. Belki de bu şehir ne tamamen gerçek ne tamamen hayaldi. Onun bilinçaltında örülen bir düşün izdüşümüydü. Gerçekle hayalin arasında salınan ne tam uyanık ne tam uykuda bir yer. Bu yer, sahne ışıklarını kendine çevirmeye başladığı yerdi.
Geniş kaldırımların karşılıklı birbirine bakan ağaçlarına bakarak yürürken buradan ayrıldığı günü anımsadı. Uzaktayken burada geçen anılarını hatırlamak için çabaladığında bile hatırlamadığı anlar vardı. Bir koku ve birkaç adımla anılarının ufak detayları bile gözünün önünde belirdi. Demek ki kentin belleği insanın belleğiyle bütün halinde çalışıyormuş diye düşündü. Zihninin derinliklerinde yaşayan hatıralar bütün berraklığıyla, sesiyle ve kokusuyla tekrar can buldu.

Atatürk Caddesi kalabalıktı; sesler birbirine karışıyor, adımlar ritmini kaybediyordu. Ama o, kalabalığın içinden geçerken herkesin yüzünde bir zaman gördü. Bir kadın, çantasını sıkıca tutuyordu. Bir genç, vitrine bakarken gülümsüyordu. Bir çocuk, babasının elini sabırsızca çekiştiriyordu. Ve o, hepsinin içinden geçerken kendi geçmişine dokunuyordu. Unutulmuş anılarda tanıdık duyguların içinden sessizce geçiyordu.

Son durağı olan apartmanın karşısında durdu. Rüzgâr, saçlarını savurdu ama asıl savrulan içindeki düşüncelerdi. Gözleri apartmanın heybetli demir kapısına takıldı. Orada bir şey vardı. Belki bir zamanlar oradan geçmiş birinin ayak izi. Belki duvarlara çarpıp geri dönen bir kelime. Belki de sadece adını koyamadığı ama tanıdığı bir his. Şehir, o anda ona bir sır fısıldıyordu. Ve o, bu sırrı anlamasa da duyuyordu. Çünkü bazı yerler, insanın içindeki sessizliği konuşur. Bazı yapılar mimarinin değil, bir duygunun biçimidir. Ve bazı anlar, geçmişle şimdi arasında ince bir çizgide yürür. O, tam da o çizgideydi.

Önünde ufak tefek sırt çantasıyla sokağı izleyen bir kız belirdi, kulağına valiz tekerleğinin tıngırtı sesi doldu. İki genç kahkaha atarak kapıdan çıktı ve rüzgârda silindi. Genç kız birkaç adım ötede valizini arabaya yerleştirip karşısındakinin gözlerine hayal kırıklığıyla son kez baktı ve rüzgârda silindi. Bir çocuğun silüeti içinde kocaman kıpırtıyla seke seke binaya girdi. İlk kez, o an gülümsedi. Bu gülümseme neşeden değildi, bir tanımadan bir kabulleniştendi. Çünkü bazen, bir şehir insanı tanırdı. Ve insan, tanındığını hissederdi.

Ağır demir kapının önünde durdu. Kapı, zamanın yükünü sırtlamış gibiydi; gövdesi pasla değil, hatırayla ağırlaşmıştı. İnce uzun demir parmaklıkları kavrayıp kapıyı yavaşça itti. İçeri adım attığında, karşısında bir ayna belirdi. Bu ayna, bir zaman penceresiydi. Aynada bir kız belirdi. Fotoğraf çekiyordu. Duraksadı. Kızı izlemeye başladı. Apartmanın sensörlü ışığı sönünce kız sinirleniyor, tekrar yanması için zıplıyor, tuhaf hareketler yapıyordu. Işıkla yarışır gibi, karanlık çökmeden deklanşöre basmaya çalışıyordu. Apartmandan her ayrılışında bu aynada fotoğraf çeker, geçmişin sayfalarına bir anı bıraktığını düşünürdü. Takvim yapraklarını çevirir gibi aynı kız, farklı mevsimlerde, farklı giysilerle aynanın karşısında beliriyordu. Sonra kez sensörlü lamba karardı. Ve kız, bir gölge gibi silindi. Yer yer kırılmış, kenarları çatlamış aynayı izlemeyi bıraktı. Asansöre bindi. Ulaşmak istediği kata çıktı. İndiğinde, Cumhuriyet döneminde yapılmış avlulu apartmanın ferah, yüksek tavanlı katında beyaz ahşap kapıya yöneldi. Hatırında kaldığı gibiydi. Üzerinde dikdörtgen bir pencere açıklığı vardı. O açıklıktan fırlatılan anahtar yere şiddetle çarptı. Ses, apartman boşluğunda yankılandı. Anahtarı kullandı, pirinç kapı kolunu çevirdi.

Geniş duvarlar ve yüksek tavana baktı, yıllar önce olduğu gibi küçücük hissetti. Her şey yüksekti; Ahşap mutfak dolapları, aynalar, raflar... Sanki uzun zaman önce büyük insanlar yaşıyordu burada. Vitraylı ahşap kapıların renkli camları sapasağlam duruyordu. Salona girdi. Bir silüet tahinli pide yiyordu, bir başkası kitaplığı karıştırıyor, bir diğeri yanındaki köpeğe sarılmış televizyon seyrediyordu. Eve her girişinde içini kaplayan huzur yine belirdi. Başını kaldırdığında, gözleri duvarların bittiği yerde değil, düşüncelerin başladığı yerde geziniyordu. Yüksek tavan, yalnızca mimari bir tercih değildi. Ruhun nefes alabileceği, özgürlüğü çağrıştıran bir boşluktu. Ferahlık, zamanın genişliğinden geliyordu. Geçmişte de buraya nefes almaya gelirdi. Güvende hissediyordu. Sanki evin duvarları kollarını açıyor, geçmişte olduğu gibi bir sığınak sunuyordu. Her köşe bir hatıra barındırırken her pencere, hatıraların duygularını aydınlatıyordu.

Buraya ilk geldiği günden itibaren içinde yaşadığı her duygu, yaşadığı bütün anılar yapıyla bütünleşmişti. Mimari, burada sadece biçimle sınırlı değildi, hislerin bedeniydi. Duygular duvarlara sinmiş, geçmişin sesi tavanın yüksekliğinde yankılanıyordu. Ev, onu kucaklayan bir hafızaydı. Ve o, bu kucaklayışta kendini yeniden buluyordu. Burada biriken yaşamlar, yüreklerin attığı her ritim, umutların ve emeğin ağır ağır ördüğü büyük bir bellekti. Küçük bir firarinin, kendi benliğini keşfetme yolundaki ilk adımları, aldığı ilk nefesler, ihtiyaç duyduğu ilk destekler… Hepsi bu evin sessiz duvarları arasında şekillenmişti. İşte bu yüzden burası taştan bir yapı olmanın ötesinde hem tarihin hem de insan ruhunun derinliklerine dokunan bir sığınak, bir başlangıçtı.

Hatıralarını tazeledi, ihtiyacı olanı aldı. Eve bir anı daha bırakarak kapıyı kapattı. Aşağı inip sokağa çıktı. Derin bir nefes alıp gözlerini kapatarak birkaç dakika rüzgârı hissetti.

Zayıftı. Kırılgandı. İçinde taşıdığı sessizlik, bazen bir çığlık kadar ağırdı. Bursa'nın yüzyılların sabrıyla örülmüş kadim taşları, onu tutuyordu. Sanki şehir, kendi diliyle konuşuyordu. Bir çınarın gölgesinden, bir konağın cumbasından, bir hanın avlusundan, bir fırının kokusundan... "Buradasın," diyordu şehir, "Ve bu yeter." Çünkü bu şehir, insanı eksikliğiyle kabul eder, kırıklığını saklar, sessizliğini anlardı. Her taşı her sokağı, bir sığınak gibiydi. Hiçbir şey söylemeden, hiçbir şey anlatmadan, sadece var olarak bu şehrin hikâyesine dahil olmuştu. Ve bazen anlatmadan anlaşılmak en yüce duyguydu.

FATMA KARATAŞ

05.03.2000 tarihinde Ankara'da doğdum. Cumhuriyet İlkokulu'nda, Cebeci Ortaokulu'nda, Ankara Anadolu Lisesi'nde öğrenim gördüm. Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nü kazandım, 2025 yılında mezun oldum. Mezuniyetten sonra fidanlık deneyimi kazanmak için iki ay fidanlıkta çalıştım, sonrasında ayrıldım. Peyzaj uygulama projeleri, detay çizimleri, konstrüksiyon, malzeme bilgisi konularına ilgiliyim, bu alanlarda kendimi geliştirmeye çalışıyorum.

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org

MEKÂN ANLATIMI

METİN YARIŞMASI 2025

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org